

2011 ORTADOĞU SÖYLEŞİLERİ (GENEL, İSRAİL, FİLİSTİN, MISIR VE AFRİKA ÜLKELERİ, ÜRDÜN, İRAN, KÖRFEZ ÜLKELERİ)

2011 MIDDLE EAST INTERVIEWS (GENERAL, ISRAEL, PALESTINE, EGYPT AFRICAN COUNTRIES, JORDAN, IRAN, GULF COUNTRIES)

حوارات حول الشرق الأوسط في عام ٢٠١١
(فلسطين – اسرائيل – مصر – الأردن – ايران – بلدان الخليج – البلدان الأفريقية)

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

2011 ORTADOĞU SÖYLEŞİLERİ (GENEL, İSRAİL, FİLİSTİN, MISIR VE AFRİKA ÜLKELERİ, ÜRDÜN, İRAN, KÖRFEZ ÜLKELERİ)

2011 MIDDLE EAST INTERVIEWS (GENERAL, ISRAEL, PALESTINE, EGYPT AFRICAN COUNTRIES, JORDAN, IRAN, GULF COUNTRIES)

حوارات حول الشرق الأوسط في عام ٢٠١١
(فلسطين – اسرائيل – مصر – الأردن – ايران – بلدان الخليج – البلدان الأفريقية)

ORSAM Rapor No: 182

Kasım 2013

ISBN: 978-605-4615-81-0

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2013

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kahçı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algımasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

Nebahat Tanrıverdi O Yaşar

Nebahat Tanrıverdi O Yaşar ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı olarak ORSAM'da görev yapmaktadır. Kuzey Afrika ve Körfez ülkeleri üzerine çalışan Nebahat Tanrıverdi O Yaşar'ın Fas, Tunus, Libya, Mısır, Bahreyn ve Suudi Arabistan'daki gelişmelere dair pek yazısı bulunmaktadır. Körfez İşbirliği Konseyi ile ilgili çalışmalarının yanı sıra geçiş süreçleri ve demokratikleşme, Arap Baharı, güvenlik ve rejim değişikliği konularında çalışmaktadır. Bugüne kadar yazıları ORSAM web sitesi, Ortadoğu Analiz, Alternatif Politikalar, Akademik Ortadoğu ve Today's Zaman gibi yayın organlarında yayınlanmıştır. Al Arabiya, TRT, TRT Türk, Nile TV, Türkmene TV, AHaber ve TRT Arapça gibi kanallarda yayına çıkmıştır. Uluslararası İlişkiler konusunda lisansını Hacettepe Üniversitesi'nde tamamladı. Yüksek Lisans eğitimini Ortadoğu Teknik Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Bölümünde devam ettirmektedir.

TAKDİM

ORSAM kurulduğu günden bu yana bilginin birincil kaynaklardan elde edilmesi amacıyla saha çalışmalarına son derece önem vermiş ve ORSAM uzmanlarının yaptığı saha çalışmaları sonrası ortaya koyduğu çalışmalarla fark yaratmıştır. Bu saha çalışmaları sırasında birincil kaynaktan bilgi edinilmesinin yanı sıra Türkiye'nin bakışı muhataplara aktarılırken, Türkiye ile saha çalışmasının yapıldığı ülke arasında yakınlaşma ve karşılıklı anlayış birliğinin sağlanmasına katkı yapılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla karşı tarafın görüşlerinin de Türkiye'de bilinmesi ve yanlış anlaşılmalarının giderilmesi noktasında, saha çalışması yapılan ülkenin her kesiminden önde gelen isimler söyleşiler yapılmıştır. Saha çalışmalarından elde edilen verilerin yanı sıra Türkiye'ye çeşitli vesileler ile ziyaret gerçekleştiren bölge akademisyenleri ve uzmanları ile görüşen ORSAM, bugüne kadar birincil kaynakları çeşitlendirmeye hizmet etmektedir. Bu amaca hizmet etmek için kurulduğu 2009 yılından itibaren yayınlarında ve web sitesinde pek çok söyleşi yayınlamıştır.

ORSAM uzmanları tarafından hem Ortadoğu saha çalışmalarında hem de Türkiye'de bölge ülkelerin temsilcileri, akademisyenleri ve uzmanları ile de görüşülmekte ve söyleşiler gerçekleştirilmektedir. ORSAM uzmanlarının yaptığı bu söyleşiler elinizdeki bu çalışmayla bir araya getirilmiş ve toplu bir bakış açısı sağlanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte yapılan söyleşiler yıllara ve ülkelere göre tasnif edilmiştir. 2011 yılını kapsayan bu rapor Filistin, İsrail, Mısır ve Afrika ülkeleri ile Ürdün, İran, Körfez ülkeleri üzerine ile genel başlığı altında güncel gelişmelere dair yapılan söyleşileri kapsamaktadır.

Faydalı olmasını umuyor ve keyifli okumalar diliyoruz.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

İçindekiler

Takdim.....4

GENEL

Jawaharlal Nehru Üniversitesi'nden Omaair Anas ile Söyleşi.....	7
Al Jazeera Muhabiri Khashram: “Ortadoğu’da Değişimin Lideri Olduk”	10
Prof. Dr. Tayyar Arı: “Ortadoğu’daki Değişimde Türkiye’nin De Etkisi Var”	14
Prof. Dr. Fevzi Rifat Ortaç: “Türkiye Olarak Tarihsel Ve Kültürel Bağlılığımız Nedeniyle Bir Çıkış Yaptık. “	17
Doç. Dr. Altan Çetin: “Yeni Osmanlılık Kavramıyla Arap Dünyasında Türkiye’ye Bakışı Karartacak Bir Söylemi Doğru Bulmuyorum.”	19
Esra Albayrakoğlu: “İsyanlar, Amerikan Ve Türk Kamu Diplomasisi İçin Bir Turnusol Testidir”	21
Soli Özel: “Konjonktürel Çalkantılarla Türkiye’nin Önemi Değişmez”	27
İnsan Hak Ve Hürriyetleri Ve İnsani Yardım Vakfı (İhh) Ankara Temsilcisi Hanefi Sinan ile Söyleşi	32
Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Türkiye Bölümü Başkanı Cavit Veliyev ile Söyleşi.....	38
Mazlumder Yöneticisi Üzeyir Yiğit: “Azerbaycan’da Muhafazakâr Kesimler Baskı Altında”	40
Nato Genel Sekreteri Rasmussen: Nato Suriye’ye Müdahale Etmeyecek	45
Dr. Detlev Quintern: “Arap Devrimleri Gücünü Adalet Hareketi Geleneğinden Alıyor”	47

FİLİSTİN ve İSRAİL

Haaretz Editörü Aluf Benn: “İsrail Gazze’deki Kuşatmanın Sona Erdiğini İlan Etmeli”	55
Meı Türkiye Direktörü Gönül Tol: “Obama Yönetimi Türkiye-İsrail İlişkilerinin Düzelmesi İçin Ankara’nın Adım Atmasını Bekliyor”	61
Dr. Yigal Kipnis: “Golan Suriye Toprağıdır Ve İsrail Barış İçin Bu Toprağı İade Etmelidir.” ...	66
Filistin Devleti’nin Ankara Büyükelçisi Nabil Maarouf: “Uluslararası Adalet Divanına Üye Olmamızı İstemiyorlar”	72

MISIR ve AFRİKA

Kahire Üniversitesi’nden Obada Kohela ile Söyleşi.....	79
Assiut Üniversitesi’nden Dr. Alaa Muhammed ile Söyleşi.....	80
Al-Zaiem Al-Azhari Üniversitesi’nden Bahga Muhamed Ismaiel ile Söyleşi.....	81
Kahire Üniversitesi’nden Amr El Leithy ile Söyleşi.....	82
Faşlı Yazar Ve Akademisyen İdris Hani ile Söyleşi	84

ÜRDÜN

Prof. Dr. Adil El Tuveysi ile Söyleşi.....	86
Ürdün Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Muhammed ile Söyleşi.....	88

İRAN

İranlı Siyasetçi-Analist Farrokh Negahdar: “Türkiye’nin Liderliği Gücünü Toplumsal Bütünleşmesinden Alıyor”	91
Doç. Dr. Hasan Khanı: “İran Ve Türkiye İşbirlikçi Bir Rekabet Benimseyebilir”	96

KÖRFEZ ÜLKELERİ

Bahreynli Şii Muhalif Lider Mansur Jamri: “Son Olayların Temelinde Mezhepsel Ayrımcılık Var”	104
Suudi Arabistan Kültür Bakanı Danışmanı Alshamri: “Biz Tüm Ülkelerde Türk Modelinin Yerleştirilmesini Bekliyoruz”	111

Derleyen: Nebahat Tanrıverdi O Yaşar,
ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı

2011 ORTADOĞU SÖYLEŞİLERİ (GENEL, İSRAİL, FİLİSTİN, MISIR VE AFRİKA ÜLKELERİ, ÜRDÜN, İRAN, KÖRFEZ ÜLKELERİ)

GENEL

Jawaharlal Nehru Üniversitesi'nden Omaair Anas ile Söyleşi

10 Ocak 2011

ORSAM: Lütfen kendinizi tanıtır mısınız?

Omaair Anas: Ben Hindistan'dan Omaair Anas. Yeni Delhi, Jawaharlal Nehru Üniversitesi'nde Doktora adayım. Uluslararası İlişkiler ve Arap dili alanlarında yüksek lisans yaptım. Gazetecilik de çalıştım. Çalışma alanım esas olarak Uluslararası İlişkiler teori-

leridir. Diğer ilgi alanlarım Ortadoğu, Küreselleşme, Bölgecilik, Güvenlik ve Medya. Bu benim Türkiye'de Türkiye hakkında konuşma fırsatı bulmamı sağlayan ilk imkan oldu. Çok teşekkür ederim.

ORSAM: Akademiden biri olarak, Türkiye'nin Ortadoğu politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Omaair Anas: Türkiye'nin Ortadoğu politikasına bir üçüncü kişi olarak baktığımda, birçok değişken görüyorum. Öncelikle geçmişteki dış politikadan bir kopuş mevcut. AKP dönemi dış politikası Araplarla işbirliğine yatkın. Bu yeni bir girişim ve hem bölgesel politikalar hem de Türk toplumu üzerindeki etki ve sonuçları bakımından önemli olacak. Arap coğrafyasında birçok büyük güç mevcut, mesela Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, İran, Çin ve Hindistan. Bu kadar oyuncunun bulunduğu bir ortamda Türkiye yeni bir pencere açtı. Türkiye'nin rolü diğer devletler tarafından belirlenecektir. Bu bakımdan Ortadoğu ve Arap Dünyasına yönelik Türk Dış Politikası kolay olmayacak. Çok karmaşık ve zor olacak. Türkler birtakım tercihler yapmak zorunda kalacaklar. İran ve Araplar arasında ve İsrail ve Araplar arasında uyuşmazlıklar var. Türkiye bir pozisyon almak durumunda kalacak ve ne Arap dünyasını ne İsrail'i ne de

İran'ı yabancılaştırmak isteyecek. Bu husustaki fikrim özetle, yeni açılımın Türkiye'nin önünde zor bir sınav olacağı.

ORSAM: İlerleyen zamanlarda Türk dış politikasının zorlu sınavlar vereceğini ifade ettiniz. Türkiye Ortadoğu'daki krizlere arabulucu rolü oynamak istiyor. Sizce bu ne kadar mümkün?

Omaair Anas: Başarılı bir arabuluculuk için şans var ancak tabiri caizse tek kutuplu bir dünyada yaşıyoruz. Bu da ABD savaş ve barışın koşullarını belirler demek. ABD Türkiye'nin arabuluculuğuna izin verdi mi? Türkiye, Brezilya ve İran'ın son vardığı anlaşma ABD tarafından reddedildi. Bu süreçte ABD Türkiye'nin rolünü kabul etmedi. Bu ABD'nin Türkiye'nin bölgedeki rolünden memnun olmadığı anlamına geliyor. Bana kalırsa başarılı bir arabuluculuk ABD ve Avrupa desteğiyle olur. Türkiye bu desteği sağlamaya gayret etmeli. Gördük ki Türkiye'nin samimi çabalarına rağmen İsrail arabuluculuğu reddetti.

ORSAM: Yani Ortadoğu'da çıkarları olan süper gücün tepkisi de önemli diyorsunuz. Peki, Ortadoğu devletlerinin Türk dış politikasına tepkilerine dair gözlemlerinizi nelerdir?

Omaair Anas: Basit konuşmak gerekirse Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleri kaderlerini ABD'ye bağlamış durumdadırlar. Ortadoğu'daki ABD varlığı onların güvenliğini sağlamaktadır. ABD bu ülkelere güvenlik açısından güvence vermektedir. Bunun yanı sıra ABD Mısır, Ürdün gibi ülkelere de destek olmaktadır. Arap ülkeleri Türkiye'nin kendilerine bu bakımdan bir güvence sağlayacağını düşünmüyorlar ve Türkiye'den böyle bir güvence beklemiyorlar. Türkiye'den istedikleri, İran'ı dengeleyici bir rol oynaması. Bu bakımdan Arap devletleri Türkiye'nin rolünü takdir edecek ancak eninde sonunda kısıtlı bir rol olarak kalmasını isteyecekler.

ORSAM: Hindistan'ın Ortadoğu politikasıyla Türkiye'nin Ortadoğu politikası arasında bir çatışma var mı? Bir rekabet mi yoksa işbirliği mi söz konusu?

Omaair Anas: Hindistan yükselen bir küresel güçtür. Bu, Akademi ve diplomaside kullandığımız bir klişe. Arap dünyasında Hindistan'ın çıkarları öncelikli olarak ticaret ile alakalı. İkinci olarak, Hindistan Arap ülkelerinde çalışan Hint nüfusu dikkate alır. Üçüncü olarak da Hindistan, BM Güvenlik Konseyi için Arap ülkelerinin desteğine önem verir. Bu üç husus Hindistan'ın politikasını belirler. Hindistan aynı zamanda İsrail ile iyi ilişkilere sahiptir. İsrail ile Hindistan özellikle savunma sanayii konusunda işbirliği yapmaktadır. İsrail, Arap dünyasının bir numaralı düşmanı, Hindistan'ın savunma konusunda önemli bir ticari ortağıdır. Arap dünyasında Hint ve Türk çıkarlarının doğrudan karşı karşıya geldiği bir alan yoktur. Arap devletlerinin Türk şirket ve yatırımcılarını iyi karşılayacağını düşünüyorum. Aynı zamanda Arap yatırımcılar da Türkiye'ye gelecektir. Hindistan'a gitmek konusunda, Hindistan'ın problemlerinden ötürü tereddüt edebilirler. Bence Türkiye bölgede Hindistan'dan daha fazla fırsata sahip. Ancak Türkiye'nin çalışması gerekiyor.

ORSAM: Körfez İşbirliği Konseyi ile ilgili bir soru sormak istiyorum. Hindistan ve KİK serbest ticaret anlaşması imzalayacaklar. Süreç yavaş ilerliyor ancak önümüzdeki dönemde sizce nasıl olacak?

Omaair Anas: Hindistan üretici bir ülkedir ve Pazar erişimi aramaktadır. Körfez ülkeler de özellikle petrokimya ürünleri konusunda Hindistan gibi büyük bir markete erişim isteyeceklerdir. Bence, bazı KİK ülkeleri Hindistan ile serbest ticarete hazırdır. Bazıları için ise serbest ticaret çıkarlarına aykırıdır. KİK ve Hindistan ilişkileri açısından önemli bir konu ise Pakistan'dır. Pakistan ile KİK ülke-

lerinin yakınlığı Hint hükümetini endişelendirmektedir. Pakistan bu ülkeler ile güvenlik ve savunma konularında birlikte çalışıyor. Bu yüzden Hindistan ticaret ilişkilerine önem vermektedir. Serbest ticaret anlaşması önümüzdeki dönem imzalanacaktır.

ORSAM: İran ve Türkiye Ortadoğu'da benzer bir konumdalar. Şimdi işbirliği içerisindedir; ancak geleceğe dair ne söyleyebiliriz?

Omaair Anas: Her iki ülkeye baktığımızda hemen hemen aynı nüfusa sahip olduklarını görürüz. Son beş yılda İran'ın ekonomisi yaptırımlar ve izolasyon sebebiyle kötüleşirken Türkiye ekonomisi ise büyümesini sürdürmüştür. Her iki ülke Arap devletleriyle ekonomik ilişkilere sahiptir. Şu an İran içinde

bulduğu izolasyonu azaltmaya çalışmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin yardımına ihtiyacı var. Nükleer silah konusu ise potansiyel bir sorun alanıdır. Türkiye İran'ın barışçıl amaçlarla nükleer enerji kullanmasını destekler, ancak nükleer silaha sahip olmasını istemez. Bu yüzden Türkiye nükleer silah konusunda garanti isteyecektir. Her iki devlet bölgede benzer hedeflere sahiptir. Bu da gelecekte rekabeti beraberinde getirebilir. Ancak kısa ve orta vadede, izolasyon sebebiyle İran Türkiye ile dostane ilişkiler sürdürmeye çalışacaktır. İzolasyon ortadan kalktığında rekabetin şiddetlenmesini bekleyebiliriz.

Söyleşi: Nebahat Tanrıverdi O, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı

Al Jazeera Muhabiri Omar Khashram: “Ortadoğu’da Değişimin Lideri Olduk”

11 Nisan 2011

Merkezi Katar olan Al Jazeera kanalı, özellikle 2003’te Irak’ın işgali sırasında yaptığı haberlerle ve yayınlarla tüm dünyanın ilgi odağı haline gelmeye başladı. Ortadoğu kamuoylarında etkisi giderek artan Al Jazeera, bölgeyi son aylarda etkisi altına alan büyük muhalefet hareketlerinde adeta bir aktör gibi görülmeye başladı. Bu televizyon kanalının daha yakından tanınması amacıyla, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Öğrencisi Leyla Melike Koçgündüz, kanalın Türkiye temsilciliğinde görevli Muhabir Omar Khashram ile ORSAM adına bir söyleşi gerçekleştirdi. Filistin asıllı olan Omar Khashram, eğitimini Türkiye’de Gazi Üniversitesi’nde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümünde tamamladı. Türkiye’de özel şirket ve medyadaki çeşitli görevlerde bulundu. 2004 yılından bu yana Al-Jazeera’da habercilik yapıyor. Kanalın yayıncılık başarısını değerlendiren Khashram, Ortadoğu’da medya açısından Al Jazeera’nın değişimin lideri olduğu görüşünde.

ORSAM: Al Jazeera’nın kelime anlamı nedir, nereden gelmiştir, bir hikayesi var mıdır?

Omar Khashram: Arap Yarımadası anlamına gelen Al Jazeera kelimesi ada anlamında da kullanılmaktadır. Kanalın misyonu, tüm Arap Yarımadasını kapsayarak, haberlerini tüm yarımadaya iletip, oradan da dünyaya yayılmak olarak belirlenmiştir.

ORSAM: Al Jazeera’nın Doha’daki kuruluş süreci hakkında bilgi verebilir misiniz?

Omar Khashram: Katar kendini daha da iyi tanıtabilmek için bu kanalın oluşması sürecinde destek olmuştur. Önceden BBC Arapça servisinde çalışanlar, işlerinden çeşitli sebeplerle ayrılarak yeni kurulan Al Jazeerakanalına geçmişlerdir. BBC Arap servisinde çalışanları kucaklayan kanal, bilinen medya kurallarını alt üst edip bağımsız bir yapı olarak yayın hayatına adım atmıştır.

ORSAM: Al Jazeera’nın örgütlenme tarzı ve yapısı nasıldır?

Omar Khashram: “Muhabir kanalı” olarak tanımlayabileceğim Al Jazeera, 105 ülkede 75 büroya sahiptir. Kimi zaman bir büro birden fazla ülke ile de ilgilenmektedir. Liyakat usullerine son derece uyan kanalımız, alanında uzman ve isim yapmış kişileri tercih etmekle birlikte, kendini yetiştirmiş ve donanımlı gençlere de kapılarını ardında kadar açmaktadır.

ORSAM: Kanalın çalışma koşulları nelerdir, çalışanlarına diğer ağlardan ne gibi farklı alternatifler sunmaktadır?

Omar Khashram: Diğer ağlara göre ücretlerin nispeten daha iyi olduğu kanalımızda, muhabirlerimizi korumak için uluslararası sigorta sistemi uygulanmaktadır. Diğer kurum-

lardan farklı olarak muhabirlerimize ihtiyacı olan tüm teçhizat, masraftan kaçınılmaksızın temin edilmektedir.

ORSAM: Kanalın hedef kitlesi kimdir ve bu kitle nasıl bir profile sahiptir?

Omar Khashram: Dünyada 500 milyona yakın Arap yaşamaktadır. Biz kanal olarak bütün Araplara seslenme hedefiyle birlikte, Al JazeeraEnglish (AJE) vasıtasıyla da tüm dünyaya ulaşmaktayız. Yakın zamanda El-Cezire Türk, Al Jazeera Balkanlar ile de izleyici kitlemizi daha da genişletmiş olacağız.

ORSAM: Al Jazeera'nın yayın politikası hakkında bilgi verebilir misiniz?

Omar Khashram: Medyanın ezberini bozan kanalımızın önemli ilkelerinden başlıcaları olay yerinde olmak ve görüş-karşı görüş birlikteliğini sağlamaktır. Örneğin Taliban lideri Usame Bin Ladin ile ilgili kayıt verilmişse, O'na cevap niteliğinde Washington D.C'den de bir yetkiliye bağlanılarak aynı programlarda aynı konularda farklı görüşlerin ifade edilmesi fırsatı sunulmuştur.

ORSAM: Haber kaynaklarına ulaşım konusunda alışlagelmişin dışında izlemiş olduğunuz bir strateji, yöntem var mıdır?

Omar Khashram: Biz ilk çalışmalarımız üzerine yoğunlaştığımız zaman, Batılı yetkililer "Ortadoğu'dan kanal mı çıkar, orası medyadan ne anlar" demişti. Biz bu önyargıyı Al Jazeera ile kırdık. Bin Ladin kanalı olarak suçlandık ama az önce de belirttiğim gibi tamamen tarafsızdık. Olayı tam ve sansürsüz vermek bizim temel hedefimiz.

Haber kaynaklarına ulaşım meselesinde ise herkes olay yerinden kaçarken muhabirlerimiz "olay yerinde" kalarak birebir görüntülediği kayıtları dünyaya aktarmamızda fayda

sağlıyor. Bunun dışında halktan gelen birtakım fotoğraf çekimleri, video-telefon kayıtları olay anından bilgiler sunuyor. Bunları aldığımızda ise tamamen gönüllü olarak halk bilgileri bizimle paylaşıyor. Aksi takdirde prensip olarak para ile görüntü satın almıyoruz buna özellikle dikkat ediyoruz. Mesela bir olay olduğunda halk kanalımızın logosunu görünce, Al Jazeera olay şurada gerçekleşiyor diyerek ekibimize bilgi aktarma konusunda da destek oluyor. Yani Ortadoğu'da halk bizden yana ve bizi seviyor.

ORSAM: Muhabirleriniz haber peşindeyken ne gibi zorluklarla karşılaşmaktadır?

Omar Khashram: Muhabirlerimiz için hiç bir masraftan kaçınmayarak tüm güvenlik önlemlerini temin ediyoruz. Ekonomik ve sosyal güvencelerine çok önem veriyoruz. Bunun sonucunda da muhabirlerimiz yaptıkları işi içselleştiriyorlar. Gözleri arkalarında kalmadan işlerini cesurca takip ediyorlar.

Tüm bunları yaparken kanalımız bazı kimse ve çevrelerce etiketlenmeye çalışılıyor. Örneğin "Bin Ladin Kanalı" olarak suçlanıyoruz. Halbuki Usame Bin Ladin'in görüntülerini ilk yayınlayan kanal bilinenin aksine CNN'dir. Al Jazeera'nın ilkesi "sansürsüz haber anlayışı" dır. ABD kanalımızı istemiyor. Ben ABD'yi ve genel olarak Batı'yı medya cahili şeklinde tanımlıyorum, çünkü kendilerinden başka dünya umurlarında değildir. ABD lobilerle Al Jazeera'yı yok etmeye çalışıyor ve kanalımızın gücünü küçümsüyor. Şu anda reyting listelerine baktığımızda Batı AJE'yi BBC, CNN gibi kanallardan daha fazla ilgi duyarak izliyor, bu bir gerçektir.

Kanalımızın bir dezavantajı bir de avantajı bulunmaktadır. Dezavantaj, hükümetlerin bürokratik işlemlerle işlerimizi zorlaştırmasıdır. Avantajımız ise halkların her koşulda haber yerine ulaşmamız için bize destek ol-

masıdır. Yani halk bir anlamda bizim gönüllü çalışanlarımızdır.

ORSAM: Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki ayaklanmalarda Al Jazeera kanalının cesur medya anlayışı arasındaki bağlantıyı bize açıklayabilir misiniz?

Omar Khashram: Bizim ilkemiz “olay yerinde” olmaktır. Tüm teçhizatımızla dünyayı ilgilendiren ve tarihe de büyük harflerle yazılan bu olaylar zincirini aralıksız 24 saat takip ettik. Canlı yayın olarak göstermeye de özen gösterdik. Belki yönetimler bizi sevmeyebilir ama halk hep yanımızdaydı. Ayaklanmaların tetiklenmesinde ise Katar Emirliği'nin hiçbir beklentisi yoktur. Al Jazeera işini yaptı tarafsız bir şekilde olayları nakletti. Fakat bunun etki yapması bizim özellikle istediğimiz bir şey değildir. Halk kanalımızı izleyerek olayları takip etti. Sansürlü ve tarafsız yayın ilkemizle olay yerinde bulunarak Ortadoğu, Kuzey Afrika ayaklanmalarında zihinlerden silinmeyecek olan görüntüleri dünya ile paylaştık. Aynısını Afganistan'da da yaptık.

Tunus'ta yayın yapmamız yasak olduğu halde, bu ülke de izlenme oranımız yüzde 90'larda bulunmaktadır.

ORSAM: Ortadoğu coğrafyasındaki basın özgürlüğüne AL Jazeera ne gibi katkılarda bulunmuştur?

Omar Khashram: Ortadoğu'da medya açısından “değişimin lideri olan Al Jazeera”, daha çok farklı görüşlere yer veren sesinin bastırılması için diğer kanalların muhalefetine maruz kalmıştır. Örneğin Suudi Arabistan kaynaklı Al Arabiya kanalı, Birleşik Arap Emirlikleri kaynaklı Abu Dabi Kanalı, Mısır kaynaklı bir kanal bunun gibi örnekler Al Jazeera'nın yaptığı haberleri yalanlamak için uğraşı veriyorlar. Haklı ve tarafsız sesimizi susturmak istiyorlar.

ORSAM: Al Jazeera'nın başarısını belirleyen faktörler nelerdir?

Omar Khashram: “Olay yerinde olma”, “sansürlü ve tarafsız yayın politikası”, “muhabir kanalı olması”, “halkın benimsemesi, yansız olması sebebiyle sevmesi”, “haber sitili: görüş diğer görüş (iki tarafa da söz hakkı verme)” gibi ilkelerle başarı yolunda emin adımlarla ilerleyen Al Jazeera'nın önemli bir farkı diğer medya kuruluşlarına göre gelişmeye yönelik bölümlere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. “Strateji Planlama” bölümümüzle dünyadaki önemli bölgeler hakkında yorumlarda bulunan uzmanlarımız öngörülerıyla muhabirlerimizin bulunması gereken alanlara ışık tutmaktadırlar. Çatışmaların olay yerinde hiçbir muhabir durmak istemezken çalışanlarımız stratejistler tarafından belirlenen bölgelerde konumlanarak haberleri güncel bir şekilde dünyaya aktarıyorlar.

ORSAM: El-Cezire Türk fikri nasıl ortaya çıkmıştır?

Omar Khashram: Bölgelerin ihtiyaçları doğrultusunda açılan diğer ağlarımızda hedefimiz Arap dünyasının sesini dünyaya duyurabilmektir. Gerek ekonomik gerekse de siyasal açıdan ilişkilerimizin geliştiği bir ülke olan Türkiye'de Al Jazeera için doğru bir tercihtir. Türkiye, Araplar için bölgesinde jeopolitik açıdan önemli bir yere sahiptir. Biz bu önem doğrultusunda burada da Türkçe olarak yayınlanmamızı istiyoruz.

ORSAM: El-Cezire Türk'ün, Türkiye'deki mevcut kanalların yayın politikasından ne gibi farklılıkları olacaktır?

Omar Khashram: “Olay yerinde olma”, “sansürlü ve tarafsız yayın politikası”, “muhabir kanalı olması” “görüş, diğer görüş” ilkelerimiz devam edecek ancak Türk kültürüne uygun programlar ekleyerek yayın anlayışımıza eklemelerde bulunacağız.

ORSAM: Kanalın Türkiye'deki örgütlenme süreci hakkında bilgi verebilir misiniz?

Omar Khashram: Yabancı bir insan kaynakları şirketi ile imzalanan anlaşma bağlamında personel seçimi yapılmaktadır. Bununla birlikte liyakat usullerine tamamen uyulmaktadır. Son elemeler ise Doha'dan gelen yetkililerin mülakatları ile şekillenecektir.

ORSAM: Al Jazeera'nın Türkiye'de yayınlanmaya başlamasıyla görsel medya sektöründe ne gibi değişikliklere ve yeniliklere imza atmasını bekliyorsunuz?

Omar Khashram: Biz Al Jazeera Arapça Türkiye ofisi olduğumuzdan bu konuyla ilgili El-Cezire Türk yetkilileri cevap verebilir.

ORSAM: El-Cezire Türk'ün yayın politi-

kasında ne tarz programlara ağırlık verilecektir?

Omar Khashram: Biz Al Jazeera Arapça Türkiye ofisi olduğumuzdan bu konuyla ilgili El-Cezire Türk yetkilileri cevap verebilir.

ORSAM: El-Cezire Türk'ü beş yıl sonra nerede görüyorsunuz?

Biz Al Jazeera Arapça Türkiye Ofisi olduğumuzdan bu konuyla ilgili El-Cezire Türk yetkilileri cevap verebilir.

ORSAM: Zaman ayırdığınız ve sorulara içtenlikle yanıt verdiğiniz için teşekkür ederiz.

**Bu söyleşi Leyla Melike Koçgündüz tarafından Nisan 2011'de Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Prof. Dr. Tayyar Arı: “Ortadoğu’daki Değişimde Türkiye’nin de Etkisi Var”

14 Mart 2011

Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı Prof. Dr. Tayyar Arı, son dönemde Ortadoğu’da yaşanan dönüşüm sürecinde Türkiye’nin etkisini değerlendirdi. Türkiye’nin özellikle son sekiz yılda izlediği iç ve dış politikanın, bölgedeki taşları büyük ölçüde yerinden oynattığını anlatan Prof. Dr. Arı, “Türkiye’nin bölgesel liderliğinin artık tartışılmaz hale geliyor” dedi.

ORSAM: Sayın Hocam, Ortadoğu’daki değişim sürecinin nedenlerini nasıl açıklayabiliriz? Bu süreçte Türkiye’nin de etkisi olduğunu söylemek mümkün müdür?

Tayyar Arı: Ortadoğu’da izlemekte olduğumuz değişim süreci için çok sayıda neden sayılabilir. Uluslararası konjonktürdeki değişimler, ekonomik sorunlar, siyasal baskı, ayrımcılık, yoksulluk ve otoriter uygulamalarda ısrar etmek ve zenginliği tabana yaymamak gibi. Ayrıca Ortadoğu’da yaşananlarda Türkiye’nin etkisinden de söz etmek gerekir. Türkiye özellikle son sekiz yılda izlediği iç ve

dış politika ile bölgedeki taşları büyük ölçüde yerinden oynatmış ve bölgedeki dinamikleri harekete geçirmiştir.

Dış politika alanında, özellikle Irak’ın 2003’te ABD işgali gündeme geldiğinde Ankara Washington’a hayır diyebilirken, Arap ülkelerinin bu konuda tam aksi bir tavır içinde olması; 2005’te Hariri suikastı bahanesiyle Suriye köşeye sıkıştırılırken, geleneksel müttefiki Rusya bile yalnız bıraktığı halde Türkiye’nin sahip çıkması; 2006’da Filistin’de seçimleri kazanan ve Arap ülkeleri de dahil bütün Batılı ülkeler tavır alırken Ankara’daki hükümetin Hamas’ın meşruiyetini tanınması; 2006’da Lübnan işgali esnasında bölge ülkeleri sessiz kalırken ve politika geliştirmekte zorlanırken Türkiye’nin aktif olarak sorunun taraflarıyla diyalog kurmaktan çekinmemesi; 2008’de Gazze işgali esnasında Arap liderleri doğru dürüst bir ortak politika belirlemezken ve İsrail’e gizli destek verdikleri iddiası karşısında sessiz kalırken, Türkiye’nin İsrail’e karşı üslubunu sertleştirmesi; 2010’da Gazze ablukasını delmek için Mavi Marmara adlı bir Türk gemisinin ve bir Türk sivil toplum kuruluşunun öncülük etmesi, bu esnada İsrail’in saldırısı dolayısıyla 9 Türk insanının hayatını kaybetmesi ve Türk-İsrail ilişkileri gerginleşirken Arap liderlerin sorunu sessizce izlemesi; İran’ın nükleer programıyla ilgili olarak, bölgenin yeniden dışarıdan askeri müdahaleye konu olmaması için sorunun barışçıl yoldan çözülmesine destek vermesi ve bu konuda BM’de Batı’nın ısrarına rağmen İran’a yaptırım kararına karşı çıkması ve son olarak NATO’nun füze savunma sistemi bahanesiyle bölgedeki Müslüman ülkeleri hedef haline getirme politikasına Türkiye’nin karşı çıkması, Arap ve İslam dünyasındaki kamuoyunu, entelektüelleri ve sivil toplum önderlerini etkilerken mevcut siyasi liderlerin eleştirilmesini, bugüne kadar uyguladıkları ve uygulamak zorunda olduklarını söyledikleri Batı yanlısı politikaların aslında alternatifinin bulundu-

ğunun görülmesine yol açmış ve daha açık ve daha sert eleştirilere muhatap olmalarına neden olmuştur.

Bu durum bir taraftan bölgede Türkiye'nin popülaritesini yükseltirken bölge ülkelerindeki liderlerin hızla yıpranmalarına da yol açmıştır. 2009 Ocağındaki Davos olayı ve Gazze sürecinde bir araya gelemeyen Arap liderlere hem kendi ülkelerindeki hem de bölge genelindeki Arap entelektüellerin ve bürokratik çevrelerin rahatsızlığı doruğa ulaşmıştır. Davos olayının yaşandığı gün bulunduğum Katar'da El-Cezire'de benimle beraber programa katılan Londra merkezli El Kuds El Arabi gazetesinin önemli yazarlarından ve bölgenin etkin şahsiyetlerinden Abdülbari Atvan, Osmanlı döneminden ve Abdülhamit'ten söz ederken sözü Türkiye'ye getirmekte ve "Erdoğan'ın kendi ülkesi dâhil bölgedeki hangi Arap ülkesinden aday olsa seçilebileceğini, ancak bölgedeki hiçbir liderin kendi halkından böyle bir desteğinin bulunmadığını" ifade etmekteydi. Kuveyt Üniversitesi'nin akademisyenleriyle yaptığımız sohbet toplantılarında Türkiye'nin izlediği politikadan övgüyle söz ediliyordu. Yine aynı günlerde Dubai'de görüştüğüm El Arabiya'nın editörü Mısırlı liderlerin üç günden fazla ülkelerini terk etmeye cesaret edemediklerini ifade ederek Mısır'da her an her şeyin olabileceğine dikkat çekiyordu. Aslında aynı rahatsızlığı 2008'de Gazze işgali sonrasında görüştüğüm bir Mısırlı üst düzey bürokrat da belirtmişti. Kendi ülkesinin politikasından söz ederken Mısır'ın dış politikasının ABD tarafından belirlendiğini üzülen söyleyiyordu. O zaman Mısır'da durumun vehametini anlamıştım. Mübarek'in sadece halk desteğini değil aynı zamanda bürokratların da desteğini kaybettiğini ve izlenen iç ve dış politikaya yönelik derin bir rahatsızlığın olduğunu görmüştüm.

Türkiye'nin bölge politikalarıyla ilgili siyasi duruşunun yanında, etkisini artıran başka avantajları da var mı?

Tayyar Arı: Türkiye'nin bölgeye etkisi şüphesiz bununla sınırlı değil. Türkiye, Müslüman bir ülke olmasına rağmen, demokrasiyi geliştirmesi, sivilleşmeyi başarıyla gerçekleştirmesi, geleneklere bağlı kalırken aynı zamanda modernleşmenin mümkün olduğunu göstermesi, dünya ekonomisine entegre olması, ekonomik ve siyasi istikrarını koruması, bu arada son sekiz yılda ekonomisini beş kat büyütmesi ile de dikkatle izlenen bir ülke haline gelmiştir. Özellikle Mısır ve İran gibi bölgenin köklü gelenekleri ve devlet yapısına sahip olan ülkelerinin başaramadığı ekonomik ve siyasi gelişmeyi başarmasıyla Türkiye'nin bölgesel liderliğinin artık tartışılmaz hale gelmesi söz konusu olmuştur.

Ayrıca AK Parti de bölgedeki İslamcı partileri derinden etkilemiş ve o güne kadar kullandıkları yöntemlerini ve siyasi üsluplarını yeniden gözden geçirmelerine neden olmuştur. AK Parti, İslami gelenekleri olan bir parti olmasına rağmen geniş kesimlerin desteğini almasıyla, ılımlı politikaları sayesinde içeride ve dışarıda pozitif bir imaja sahip olmasıyla, özellikle İslami partilerin Batı karşıtı olduğu yönündeki önyargıları değiştirmesiyle hem söz konusu partileri hem de İslami partilere yönelik Batı dünyasının bakışının değişmesinde büyük rol oynamıştır. Mısır ve Ürdün'deki Müslüman Kardeşler'in ve Tunus'taki Nahda'nın bu anlamda AK Parti'den etkilendiğini söyleyebiliriz. Ürdün'de kendisiyle 2008'de görüştüğüm bir gazeteci tüm Arap ve İslam dünyasındaki siyasi dönüşümün ve demokrasiye geçişin Türkiye'deki AK Parti deneyiminin başarılı olmasına bağlı olduğunu belirtiyordu. Diğer bir ifadeyle Türkiye'de bile başarılı olamamasının bölgedeki İslami partilerin yeniden radikalleşmesine ve yer altına inmesine yol açabileceğine dikkat çekiyordu.

Kısacası, Türkiye son sekiz yılda izlediği iç ve dış politikayla bölgedeki taşları yerinden oynatmış, siyasi yapıları sarmıştır. 2009 Hazi-

ranında İsrail'de görüştüğüm ve Türkiye'nin sanki Ortadoğu'da demokrasi varmış gibi Arap kamuoyunun kalbini kazanmaya yönelik popülist politikalar izlediğini iddia eden

akademisyenin Şimdi ne düşündüğünü merak ediyorum.

Tayyar Arı: Değerli görüşleriniz için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Fevzi Rifat Ortaç: “Türkiye Olarak Tarihsel Ve Kültürel Bağlılığımız Nedeniyle Bir Çıkış Yaptık.”

1 Mayıs 2011

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü ve Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Fevzi Rifat Ortaç, 2. Türk-Arap İlişkileri Sempozyumu'nda ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Sercan Doğan ile yaptığı söyleşide Türk-Arap ilişkilerine dair değerlendirmelerini aktardı.

ORSAM: Rifat Hocam çalışmalarınızdan bahseder misiniz?

Fevzi Rifat Ortaç: Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü öğretim üyesiyim. Maliye Hukuk, Maliye Teorisi alanlarında eserlerim var ve Avrupa Birliği Tarım Politikaları alanında çalışmalarım var. Global kamu malları üzerine de çalışma Türkiye'de bu alanda ilk yapılan çalışma bana aittir. Bu konu üzerine daha sonra sempozyumları düzenlendik. Orta Doğudaki ekonomik gelişmeler sebebiyle de bu sempozyum dolayısıyla ilgileniyoruz. Gazi Üniversitesi olarak Orta Doğu ve Arap Dünyası ile ilgi-

li ne yapabiliriz diyerek yola çıktık. Ürdün Üniversitesiyle irtibata geçtik ve geçen sene nisan ayında Ürdün de devlet üniversitesinde Amman'da ilk sempozyumumuzu gerçekleştirdik. Bu çalışmanın içerisinde Suriye'deki bir üniversite de yer alacaktı ama çeşitli sebeplerden dolayı katılamadılar.

ORSAM: Bu fikrinizi Ürdün Üniversitesine ilettiğinizde sizi nasıl karşıladılar?

Fevzi Rifat Ortaç: Sıcak, yakın bir ilgi gördük. Orda kaldığımız süre içerisinde toplum olarak içerisinde buldukları hallerden memnun değiller. Geçmiş dönemde tarihsel süreç içerisinde Arap dünyasında stratejik hatalar yapıldığını çeşitli akademisyenler dile getirdiler. Yapılan hataların bugün itibarıyla ortaya çıkan sonucu yarattığını kabul ediyorlar. Türkiye'nin aktif dış politikasından çok memnunlar. Gazi Üniversitesi'nin oraya gitmesi büyük bir etki yarattı. Onların söylediğine göre 27 yıldır bir Türk Üniversitesinde toplantı yapmamış. Biz bu toplantının bütün masraflarını ve organizasyonunu üstlendik. Bu onların beklemediği bir olaydı.

ORSAM: Geçen seneki ilk sempozyumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Fevzi Rifat Ortaç: Orda büyük ilgi gördük. Ürdün televizyonunda ve gazetesinde üç gün sürekli olarak manşetten verdiler. Başlıklardan bir tanesinde Türkler Ürdün'ü fethettiydi. Ana sayfadan uzunca bir yazıyla bizi tanıtmışlardı. O zamanlar çok ilgi görmemizin bir nedeni Başbakanımızın Davos Konuşmasındaki ertesi bir dönemdi. Rektörümüzün konuşması esnasında ağlayan akademisyenler bile oldu. Türkiye'den dostluk ve sempati bekliyorlar. Türkiye'den yardım bekliyorlar. Türkiye'nin çok büyük bir devlet olduğunu ve Orta Doğudaki sorunun çözümünde Türkiye'nin ürettiği çözümün doğru ve etkili olduğunu düşünüyorlar. Eğer Türkiye'nin önerdiği politikalar

kendilerinin de reaksiyon vermesiyle sorunun daha iyi çözüleceğine inanıyorlar. Hem bilimsel anlamda hem politik anlamda Türkiye`den yardım bekliyorlar. Geçmiş tarihteki olaylara bakarak bu gün geldikleri duduma bakarak durumlarını beğenmiyorlar. Arap dünyasının petrol ve enerji ihtiyaçlarından dolayı emperyal güçler tarafından sömürüldüğünü çok iyi biliyorlar. Batının bir zamanlar taraf olarak kurdukları devletleri şimdi kaldırmak istemeleri onlar için bir çelişki. Geçmişte kendilerine dayatılan sistemlerin bugün niçin kaldırılmak istenmesi bu devletlere olan güvenlerinin sarsılmasına neden oluyor. Demokrasi ve İnsan Hakları diye ortaya sürülen savların Arap dünyasında geçerli görüldüğüne inanmıyorum. Batıyı samimi bulmuyorlar. Türkiye olarak tarihsel ve kültürel bağlılığımız nedeniyle bir çıkış yaptık. Türkiye'nin salt kendi çıkarları için burada bulunmadığını, bölgenin istikrara kavuşmasının Türkiye'ye yardımcı olacağını ve bunu bildikleri için Türkiye'yi dostane görüyorlar. Türkiye'nin yardımıyla içine düştükleri bu durumdan çıkabileceklerine inanıyorlar.

ORSAM: İkinci Türk-Arap ilişkileri sempozyumundan beklentileriniz nedir?

Fevzi Rifat Ortaç: İkinci sempozyumu Türkiye'de yapmamız ve sıcak gelişmelerin yaşandığı döneme denk gelmesi ilgiyi arttırdı. Hem basından hem akademik çevrelerden hem de büyük elçiliklerden katılımlar var. İki toplumun birbirini anlamasını anlamlı buluyorum. Dünyanın küçümsenmeyecek bir coğrafyası ve nüfusunda yapılabilecek bir iş birliği kurulduğu takdirde önemli bir ekol ve siyasi güç olması kaçınılmaz olacaktır. Biz burada büyük hedefte küçük bir kıvılcımı baş-

ladık. Biz akademik olarak üzerimize düşeni yapmaya çalışıyoruz.

ORSAM: Kültürel ilişkilerin gelişmesinde daha başka neler rol oynayabilir?

Fevzi Rifat Ortaç: Kültürel gelişmelerin yaşanmasında toplumların birbirlerini anlamalarının önemli olduğunu düşünüyorum. Ürdün'e geldiğimizde şunu gördük, aslında kültür olarak birbirimizde çok farklı bir kültüre sahip değiliz. Alışkanlıklarımız, davranışlarımız birbirine çok benziyor. Kültürel uyuma tarihsel süreçten doğan bir gelişmedir. Osmanlı zamanında aynı yönetimin altında bulunmamız ortak bir kültüre sahip olmamız sağlamış. Bu açıdan bakıldığında bizde eksik olan kültürel işbirliğinden ziyade iktisadi işbirliğimiz. Özellikle Birinci Dünya Savaşıyla beraber İngilizlerin egemenlik kurmasıyla beraber, Türk Dünyası ile Arap Dünyası ile ilişkilerin kesildiğini görüyoruz. Arap- İsrail savaşı sonrasında İngilizlerin etkinliği azalarak ABD'nin etkisi artıyor. Komşuları olmamız ve diplerinde bulunmamıza rağmen, iktisadi ilişkilerimizin etkili olmadığını görüyoruz. Bunun çeşitli faktörleri var. Özellikle uluslararası emperyal güçlerin bunu istememesi, Türkiye kamuoyunda bu bölge hakkında olumsuz haberlerin yapılması gibi nedenler var. Ürdün ile yapılan Serbest Ticaret Anlaşmasıyla bir canlanma var. Ancak bu yeterli değil. Bizim bir tarafımız Avrupa Birliği ve Gümrük Anlaşmasıyla bağlı olduğu için, Gümrük birliğine bağlı olduğumuz normlar dolayısıyla uygulayamadığımız ekonomik politikalar söz konusudur. Türkiye'nin hızla bu sorunları aşmak için çalışmalar yapması gerekmektedir. Ürdün'de tarım yönünde sıkıntılar var, Türkiye bu alanda potansiyeli olduğu için bunu Ürdün'le ilişkilerini geliştirmek için kullanabilir.

Doç. Dr. Altan Çetin: “Yeni Osmanlılık Kavramıyla Arap Dünyasında Türkiye’ye Bakışı Karartacak Bir Söylemi Doğru Bulmuyorum.”

1 Mayıs 2011

Doç. Dr. Altan Çetin, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Yardımcısı görevinde bulunmaktadır. Gazi Üniversitesi ve Ürdün Üniversitesi'nin ortaklaşa düzenledikleri 2. Türk-Arap İlişkileri Sempozyumu'nda ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Sercan Doğan kendisiyle bir söyleşi gerçekleştirmiş ve Türk-Arap ilişkilerine dair değerlendirmelerini almıştır.

ORSAM: Hocam kendinizden ve çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

Altan Çetin: Gazi üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde öğretim üyesiyim. Çalışma alanı olarak Orta Çağ Tarihçisiyim. Mısır, Suriye Orta Çağ İslami dönem ve Türk dönem tarihini çalışıyorum. Özel olarak uzmanlık alanım Mısır Memluklerini çalışıyorum.

ORSAM: Türk-Arap ilişkileri Sempozyumunun ikinci günündeyiz. Bize bu sempozyuma giden süreci ve genel olarak Türk-Arap ilişkilerine, spesifik olarak

Türk-Ürdün ilişkilerine nasıl bir katkı olacağı hakkında görüşlerinizi açıklayabilir misiniz?

Altan Çetin: Bu sempozyuma giden süreç`de temel hareket noktamız bizim değer katma felsefemizden yola çıkılarak hem Orta doğu hem Orta Asya ilişkilerimizi geliştirmek istiyorduk. Bu noktada da Ürdün`ün bizim için uygun bir zemine sahip olduğunu düşündük. Ürdün Üniversitesine müracaat ettik ve onların kabul etmesiyle ilk sempozyumumuzu Rektörümüz Rıza Ayhan beyinde katılımıyla Ürdün`de gerçekleştirmiş olduk. Bu sempozyumun başarılı geçtiğini düşünüyorum. Neden dersiniz, öncelikle iki ayrı dil konuşan fakat kültürel ve tarihsel bağları güçlü olan toplumun öğretim üyelerinin birbirleriyle buluşma, birbirlerini dinleme, anlama, fikirleriyle temas etme fırsatı bulmuştu. Bunu ben çok anlamlı buluyorum. Çünkü halkların birbiriyle ilişkilerinde ve sıcak temasında ilk ilişkilerin akademik ilişkiler olduğunu düşünüyorum. Bu akademik ilişkilerin daha sonra ticari ilişkilere evrilmesi, onun daha sonrasında ise turistlik geziler ile halkların birbiriyle temasının gerçeklerleşeceğini öngörüyorum. Bilginin önemli bir yere sahip olduğu çağımızda halkların birbirlerini dolaylı yollardan bilmektense, doğrudan bu tip bilimsel amaçlı, hiçbir siyasi amaç gütmeyen, akademisyenler arasındaki işbirliğini artırma, öğretim üyesi ve öğrenci değişimini öngörme, ortak merkezler açarak mıntıkamızdaki bilgi havuzumuzu arttırmayla sağlanabilir. Bizim bu sempozyumu yapmamızdaki asıl gaye budur.

Mevlana`nın meşhur bir sözü vardır ” Aynı dili konuşanlar değil, aynı duyguyu paylaşanlar anlaşılır “ diye biz hem mıntıkamızda hem Türk dünyası hem orta doğu hem de dünya ile böyle bir duyguyu oluşturmak istiyoruz. Bu da birbirini anlamaktan birbirinden haberdar olmaktan geçer diye düşünüyorum. Bu sempozyumun amacı birbirini anlamak ve haberdar olmak diye özetlenebilir.

ORSAM: Ürdünlü aydınlar nasıl bir Türkiye algısı var?

Altan Çetin: Hem onların akıllarında hem bizim aklımızda 19. ve 20. YY`da bölgemizde yaşanan hadiselerin ardıllarını takip etmemiz mümkün. Ama bunlar geçmiş nesiller kadar derin izler değil. Günümüzde bu izler daha silikleşmiş bir şekilde. İnsanlar birbirini anlamak istiyor. Ürdünlü aydınların dost hane yaklaşan ve paylaşımcı insanlar olduklarını gördüm. İnsanlar samimi olarak diğeriyle iletişime geçmek istiyorlar. iletişim çağında bilginin bu kadar öne çıktığı bu çağda, insanlar artık önyargılarla, şovenist ve stalinist tavırlarla iletişim kurmak istemiyorlar. Türkiye`nin o etrafında görünmez duvar yavaş yavaş silikleşiyor. Biz İranlılarla, Suriyelilerle, Mısırlılarla, Ürdünlülerle görüşüyoruz. Bu siyasete bulaşmamış aydınların buluşmaları realiteyi anlamak adına önemli olduğunu düşünüyorum. Dünya belli bir siyasi konjoktürü yaşamakta birkaç asırdır. Bu sürecin değişik yenilenmeleri yaşanmakta nasıl dün Fransız ihtilalinin yaydığı milliyetçilik akımı ile halklar harekete geçirilirdiyse şimdi demokrasi ve özgürlük söylemleriyle harekete geçirilmiştir. Bu halklar fezaı ve güneşini görmek istiyorlar. Umut-suzlaştırılmış hayatlarına umut katmak istiyorlar. Aynı birinci dünya savaşında olduğu gibi, bu gelişmelerin sonu`nun ne olacağını onlar da öngöremiyorlar. Türkiye`nin bir ta-

kım tecrübeleriyle anlam katabileceği söyleniyor. Türkiye için Yeni Osmanlılık kavramıyla Arap Dünyasında Türkiye`ye bakışı karartacak bir söylemi doğru bulmuyorum. Yeni sömürgecilik kavramını türetmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yeni Osmanlılık kavramını dayatanlar yeni sömürgecilerdir. Adalet, hoşgörü oluşturmayan hiçbir birlikteliği anlamlı bulmuyorum. Kendi kavramlarımızı üretebiliriz. Eğer kendi kavramımızı üretemezsek başkalarının ürettiği kavramlara edilgen bir duruma düşeriz. Türkiye`nin arap dünyasıyla ilişkilerinde açıklamak zorunda olduğu üç tane kamuoyu var: Bir kendi kamuoyu, iki arap kamuoyu, üç Avrupa ve Amerika kamuoyu. Bunun için hem milli menfaatleri hem bölgesel ilkeleri gözeterek davranması gerekiyor.

ORSAM: Türk-Arap ilişkilerinin geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Altan Çetin: Türk-Arap ilişkilerinin nasıl olacağına buna Türkler ve Arapların yapacağı ortak eylemler manzumesi belirleyecektir. İki dilli Türk ve Arap üniversitesi kurulması, özel ve devlet bazında bunlar yapılabilir. Eğer düşünülmüş ve planlanmış eylemler ortaya koyamazsak, sadece bize öngörülen gündemlerin takipçisi ve yorumcusu olmaktan öteye gidemeyiz.

Esra Albayrakoğlu: “İsyanlar, Amerikan ve Türk Kamu Diplomasisi İçin Bir Turnusol Testidir”

8 Mayıs 2011

Namık Kemal Üniversitesi İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi ve ORSAM Ortadoğu Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Esra Pakin Albayrakoğlu, ABD dış politikasında Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki değişim süreci, değişimin yansımaları ve Türkiye'nin son gelişmeler karşısındaki tutumunu değerlendirdi. Gelişmelerin Amerikan ve Türk kamu diplomasisi açısından bir turnusol testi olduğunu belirten Albayrakoğlu, otoriter iktidarların muhalefete yönelik şiddeti artırsalar ve hatta direnişi bastırsalar bile, uluslararası siyasi ve ekonomik dışlanmayla karşı karşıya kalacaklarını söyledi.

ORSAM: Hocam öncelikle değerli görüşlerinizi bizimle paylaşmayı kabul ettiğiniz için size teşekkür ediyoruz. İlk önce sizi tanımak istiyoruz.

Esra Pakin Albayrakoğlu: Bu fırsatı tanıdığınız için ben teşekkür ederim. İki ay önce Namık Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler

Fakültesi'nde Uluslararası İlişkiler bölümünü kurmak üzere göreve başladım. Aynı zamanda Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde güvenlik ve güvenlik stratejileri üzerine yüksek lisans ve doktora dersleri vermekteyim. Bilkent Üniversitesi'nde SSCB'de sivil-asker ilişkileri konusunda yüksek lisans çalışmalarımın ardından, yine aynı üniversitede Amerikan dış politika söylemi üzerine yazdığım tez ile doktora derecemi aldım. Bir süredir Amerikan dış politikasını Ortadoğu ekseninde derinlemesine incelemekteyim. Bu bağlamda ORSAM'a da analizlerimle katkıda bulunmaktayım.

ORSAM: Çalışmalarınızda başarılar diliyoruz. Katkılarınız için de teşekkür ederiz. O zaman konumuza geçelim. Öncelikle Amerikan dış politikasını bize nasıl tanımlarsınız? Amerikan dış politikası hangi temeller üzerine kuruludur?

Esra Pakin Albayrakoğlu: Amerikan dış politikası esasında bir ironiye dayalı: liberal söylemle realist hareket etmek gibi bir temel düstur olduğunu söyleyebilirim. Demokrasinin beşiği olma iddiasıyla kurulmuş ve diğer devletlere model teşkil etme iddiasıyla bugünlere gelen Amerika, ideolojinin tarih boyunca siyasi ve ekonomik nüfuzla hizmet ettiği bir örnek vaka teşkil etmektedir. Örneğin, teröre karşı savaş ve hür devletlerin korunması çerçevesinde ileri sürülen “ön alıcı eylem/savaş” doktrini her ne kadar George W. Bush dönemiyle ilişkilendirilen bir olguysa da, aslında 1823'ten itibaren devlet başkanları Monroe, (Theodore) Roosevelt, Truman, Eisenhower ve Carter'ın doktrinlerinde ve hatta Clinton döneminde de ön alıcı eylem Amerika'nın farklı dönemsel çıkarlarına hizmet etmiştir.

İdealler uğruna gerektiğinde dünya polisliği-ne soyunmak da ABD dış politikasının sıkça eleştirilen özelliklerindedir. Fakat günümüzde Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki isyanlar ek-

seninde Amerikan davranışını tasvir edecek olursak, gerek söylemde gerekse müdahalede aceleci davranılmaması göze çarpar. Ne de olsa böylesi stratejik bir coğrafyada Amerika'nın ve müttefiklerinin şüphesiz önemli çıkarları var. Bir nevi nabız tutuldu, olayların seyri takip edildi. Akabinde sınırlı beyanlarla dost hükümetleri küstürmeden ancak muhalefete de fazla cesaret vermeden bir orta yol bulunmaya çalışıldı. Amerika isyanlar sürecinde her vaka için aynı politikayı sergilemedi. Fakat Amerika'nın farklı ülkeler için farklı tutum takınması, kendisini yine eleştiri oklarına maruz bıraktı. Örneğin İran'da protestocuları desteklerken, müttefikleri olan Bahreyn ve Suudi Arabistan'daki hükümetlere sesini fazla yükseltmemekle demokrasinin beşiği olma iddiasına gölge düşürdü.

ORSAM: Sizce Amerikan dış politikası bu devrimler ya da ayaklanmalar öncesi ve sonrası bir değişikliğe uğradı mı?

Esra Pakin Albayrakoğlu: Tabii devrimler öncesinde gündemin odağı Afganistan'da sürdürülebilir bir istikrar yakalayabilmek ve Irak'tan çekilmektir. Fakat artık ilgilenilmesi gereken yeni gerçeklikler var. Bu olayların özellikle petrol fiyatlarını olumsuz etkilediği muhakkak. Haliyle gerek Amerikan ekonomisinin gerekse müttefiklerinin fiyat dalgalanmalarından etkilenmemesi önem taşımaktadır. Libya'da çıkan verimli ve kolay işlenebilir "tatlı" petrolün arzındaki kesintiler ile petrol fiyatları yükselmişti. Bu gelişme, özellikle Avrupa'daki müttefikler için iyi haber değildi, zira Körfez petrolü bu niteliklere haiz değildir. Dolayısıyla Libya'daki dengelerin gerek Amerika gerek müttefiklerin lehine işlemesi büyük bir beklenti. Gerçi Usame Bin Laden'in öldürülmesi ile petrol fiyatlarında bir düşüş yaşandı, ancak bunun ne derece süreceği belirsiz. Ayrıca NATO'nun Libya'da çizdiği profilin kapsamı ne olmalı, nasıl olmalı gibi sorular da gündemde yer kaplıyor. Bin Laden'in öl-

dürülmesi ve Pakistan ile ilişkiler, ilave olarak da El Kaide'nin misilleme eylemlerine girişip girişmeyeceği şu an en cazip konular. Ama eminim ki devrimler sonrası gerçekleşen seçimlerle kimin iktidara geleceği de Amerika tarafından büyük ilgiyle izlenmektedir. Akabinde yeni yönetimlerle ilişkilerin yeniden tesisi gibi konular Washington'un ajandasını dolduracaktır. Fakat diğer taraftan, kemer sıkmanın gerekliliği Amerika'nın ne kadar karışırsa karışsın bu coğrafya ile derinlemesine askeri angajmanını engelleyecektir.

ORSAM: Tam bu sürece değinmişken Ladin'in öldürülmesi ile beraber Amerika'nın dış politika ekseninde özellikle terör ile mücadelede değişiklikler yapabileceği konuşuluyor. Özellikle Amerikan varlığının olduğu Irak ve Afganistan gibi bölgeler oldukça etkilenecek gibi. Tam da şu an Irak'ta bir Amerikan askeri çekilmesi söz konusu. Sizce bu Amerikan'ın Irak politikasını nasıl etkileyecektir?

Esra Pakin Albayrakoğlu: Usame Bin Laden öldü diye Amerika'nın bir rahatlık içerisine girmemesi gerekiyor. Çünkü misilleme saldırılarının olup olmayacağı veya ne zaman nerede patlak vereceğinin bilinmesi çok güçtür. Hele de Irak'ta Amerika'nın çekilmesinin ardından istikrarsızlığa eğilebilecek bir güç boşluğunun El Kaide saldırılarıyla iyice kaosa dönüşebileceği ihtimali yadsınmamalıdır. Dolayısıyla belki Amerika çekilme sürecini uzatmayı tercih edebilir. Ancak öte yandan Obama Yönetimi'nin ulusal güvenlik kadrosunu elden geçirdiği ve "güvenlik" meselelerinin dış politikanın ana gündem maddesi olmaktan çıkarılmaya çalışıldığı şu günlerde, ekonomik sıkıntıların Amerika'nın denizaşırı askeri yükümlülüklerinden baskın çıktığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda özellikle Avrupa'daki müttefikler veya diğer bölge devletlerinin dünya istikrarı için daha büyük roller üstlenmeleri, Obama Hükümeti için önem

taşımaktadır. Fakat diğer aktörlerin bu göreve ne derece hazır olduğu da sorgulanmalıdır. Amerika'nın "benden sonrası tufan" anlayışını benimsemesi, belki bir sonraki seçimlerde elini güçlendirebilir ancak doğabilecek olası komplikasyonlar sonrası tekrar dünya ile angaje olması gerekirse eskisinden daha çok zorlanabilir. Öte yandan, Amerika'yı yıpratmış ekonomik sıkıntılar dış politikada radikal bir değişikliğe de yol açabilir. Amerika'nın 1960'tan beri zayıf/haydut devletlere yönelik askeri müdahale politikasının genellikle bir yere varmadığı kabul edilen bir gerçekliktir. Federal bütçenin %22'sinin askeri harcamalara fakat ancak %1'inin kalkınma, iyi yönetim, sivil toplumun güçlendirilmesi ve dış ekonomik yardıma ayrıldığı günümüz Amerika'sında, dünya istikrarına katkı için yeni bir Marshall Planı hesaplı olduğu kadar faydalı da olabilir. Sadece Afganistan ve Irak değil, isyanların gözlemlendiği Kuzey Afrika ve Ortadoğu 'da da halkların özlemi kendi kendine yetebilen bir ülke yaratabilmektir. Bunun için gerekli tarımsal, endüstriyel ve ticari altyapı destekleri, her bir taraf için faydalı olabilir. Soğuk Savaş dönemine kıyasla küresel tehditlerin daha geniş yelpazede ve daha karmaşık yapılarda olduğunu düşünürsek, o döneme ait uluslararası programların sunduğu maddi ve teknik imkânların şimdikinden daha fazla ve çeşitli olması düşündürücüdür.

ORSAM: Şimdi biraz da daha güncel konulara geçelim. Ortadoğu 'da Tunus ile başlayan sonra Mısır ile devam eden gösteriler ve değişim hareketlerinin öncelikle bölgede bir değişim başlattığı bir gerçek. Değişim Ortadoğu'da artık kaçınılmaz gibi gözüküyor. Siz bundan sonraki Ortadoğu 'da yaşanabilecek değişimleri nasıl görüyorsunuz ve Amerikan dış politikası bundan nasıl etkilenecek?

Esra Pakin Albayrakoğlu: Dönüşüm belki Kuzey Afrika'da, Libya haricinde, biraz daha netlik kazanmış olabilir. Tunus olsun, Mısır

olsun bir şeyler yavaş yavaş rayına oturuyor gibi. Seçimlerin bir kısmı oldu, bir kısmı olacak. Şu an sular durulmuş gibi görünüyor ve süreci kökten dincilerin sahiplenmediğini de görüyoruz ki, bu iyi bir gelişme. Kanaatimce bu isyanlar aslında bazı Batı değerlerini hayata geçirmek için yapıldı. Bunlar serbest seçimler, siyasette şeffaflık ve daha hakkanietli bir iktidar olabilir. Ama isyanlar aynı zamanda Batı'ya da bir tepkidir. Çünkü onların gözünde Batı hep kendilerini sömüren ve halkın çıkarlarını hep göz ardı eden hükümetlerin kollayıcısı olmuştur. Özetle, ortada Batılı iyi yönetim değerlerini içselleştirmeye ve bunu yine Batı'nın araçlarıyla (sivil toplum örgütleri, internet, sosyal paylaşım ağları) gerçekleştirmeye çalışan devrimciler söz konusu. Bence bundan sonra Batı ile (Amerika ve eski sömürgeci müttefikleri) daha dengeli ilişkiler gütmeye çalışacaklardır. Öte yandan devrimin gerçekleşmesinde el ele veren farklı gruplar, devrim sonrası kurulacak düzen konusunda görüş ayrılığına düşebilir. Despot rejimlerin sonlandırılması ortak paydasında gelişen samimi işbirliğinin ne kadar devam edeceğini izleyip göreceğiz.

ORSAM: Konu radikal İslam'a gelmişken biraz da farklı bir açıdan bakmak gerekiyor. Ortadoğu'da bir Şii gerçeği hepimizin gözü önündedir. Özellikle İran'ın etkisinden ve İran'ın sağlam temellere oturan dış politika izler bir yol alması, aynı zamanda Irak'taki Şiiliğin de harekete geçmesi ve şu an için Yemen ve Bahreyn'de Şii muhalefetin güçlü bir şekilde ortaya çıkması Ortadoğu'daki bazı ülkeleri korkutuyor gibi. Bu korku sizce de Amerikan dış politikasına da hakim mi ve Amerikan dış politikası buna nasıl bakıyor?

Esra Pakin Albayrakoğlu: Amerikan dış politikası aslında büyük ölçüde korkuya dayalı, ama bu korku her zaman samimi değil. Yani biraz da yaratılmış ve oldukça genellemelere

dayanan korkular. İsyancılar sonrası Arap coğrafyasında seçimlerle iktidara gelen/gelecek yahut yine seçimlerle bir şekilde parlamentoda varlık gösterecek İslamcı siyasi partilerin veya kamusal alanda boy gösterecek bu tarz grupların hepsine terörist yaftası yapıştırmak yanlışır. Bu oluşumları sistemin içerisine dahil etmek, onları uyumlaştırmak ve eylemlerine şeffaflık katmak açılarından önemlidir. Dışlamak ve kendilerine ülkenin geleceğinde söz hakkı tanımamak onları radikalleşmeye itecektir. Şiiliğe gelince, gözlemlediğim kadarıyla Irak'taki Şiiler çok fazla bir radikalleşme sergilemiyor. Ülkenin geleceğinde daha fazla rol oynamak istedikleri muhakkak ve şüphesiz üvey evlat muamelesi görmek istemiyorlar. Bahreyn'deki durum daha vahimdir. Burada Şiiler ülke nüfusunun büyük yüzdesini oluşturmakla birlikte, baskıcı Sünni iktidar eliyle idare edilmektedir. Yine de ben, hangi ülkede olurlarsa olsunlar Şiilerin iktidarı devirip radikal bir devlet düzeni kurmak istediklerini düşünmüyorum. Genele bakacak olursak gerek Kuzey Afrika'da gerek Ortadoğu 'da bütün bastırılmış arzular bir ses duyurmak ve bir politik varlık olarak hayata geçmek istiyorlar. Ama bölgeye yıllardır damgasını vurmuş muhafazakâr rejimleri ultra demokratik yapıları çevirmek konusundaki talep, cesaret ve bunun olabilirlik yüzdesi oldukça sınırlıdır diye düşünüyorum. Hangi ülkede olursa olsunlar, isyancılar tecrübe ve organizasyon açısından oldukça zayıflar.

ORSAM: Biraz da gelecekle ilgili projeksiyonlar yapalım. Fareed Zakaria'nın 'İl-liberal Demokrasi' adlı kitabında demokrasilerin (seçimlerin) her zaman liberal demokrasiler yaratmayacağı söyleniyor. Bunun örneğini 2006'da ki seçimlerde Filistin'de gördük. Hamas büyük bir potansiyele sahip oldu. Lübnan'da Hizbullah'la gördük. İran'da Ahmedinejad ile aynı şekilde ortaya çıktı. Şimdi biz Ortadoğu'da bir dönüşümden bahsediyoruz. Aynı illiberal demokrasilerin ortaya çıkması şu an göste-

rilerin olduğu Yemen, Bahreyn, Ürdün ve diğer Ortadoğu ülkelerinde de yaşanabilir mi sizce?

Esra Pakin Albayrakoğlu: Bu isyan çılgınlıkları mümkün merteye liberal demokrasiler yaratılsın diyedir. Tabii bu çabalar kısa vadede yeni Batı tipi demokrasiler doğuramayacaktır kanaatindeyim. Çünkü Batı, özellikle de Avrupa, insan güvenliği ve "korkudan ve ihtiyaçtan uzak olma" felsefesini içselleştirmek için oldukça kanlı savaşlardan geçti. Öte yandan, hangi demokrasi baktığınızda dört dörtlük ki gerçekten? Türkiye'de demokrasi var ama pek çok kişi sorguluyor bunu. Amerika'da da keza öyledir. Yani bakıyorsunuz siyahi vatandaşlar ve nice azınlıklar hala bir cam tavandan muzdarip. Haliyle, belki kısa sürede çok şey beklememek ama bu uğurdaki samimi çabaları desteklemek lazım ki süreç tez elden daha iyiye eğrilebilsin. Yeni düzen kurma sürecinde dini unsurların da bir şekilde siyasete, parlamentoya taşınma ihtimaline karşı çok tepkili olmamak gerektiğini düşünüyorum. Nihayetinde İslam da bir Arap gerçekliğidir. Dini hassasiyetlerini siyasete taşımak isteyen politik gruplar muhakkak olacaktır. Ama tahminimce bunlar artık bir siyasi potada eriyecek ve her grup ülkenin geleceği için samimiyetle hareket edecektir. Müslüman Kardeşler'in gerek isyanlar boyunca gerekse sonrasında düşük profilli varlık göstermesi bu açıdan güzel bir örnek vaka teşkil edebilir. Bin Ladin'in ölümü de Arap dünyasında yaşla karşılanmamıştır. Yine Müslüman Kardeşler'in El Kaide'yi ve sebep olduğu şiddet eylemlerini hiçbir şekilde gerçek İslam'la ilişkilendirmemesi, özellikle Amerika ve İsrail için bir umut ışığı olabilir. Ayrıca, bin Ladin'in ölümü belki de örgütü zayıflatacak ve isyanlar sonrası kurulmak istenen modern demokratik devletlere sağlıklı bir zemin teşkil edecektir. Tabii İslamcı Arapların söylemlerinde ne derece samimi oldukları şüphesiz ki zaman içerisinde netlik kazanacaktır.

ORSAM: Tabi bu işin bir de Türkiye tarafı var ki asıl bizi ilgilendiren nokta burası. Sizce Türkiye bu dönüşümün neresinde? Özellikle Amerikan dış politikasına göre Türkiye nerede duruyor?

Esra Pakin Albayrakoğlu: ABD Devlet Başkanı Barack Obama iktidara geldikten kısa bir süre sonra Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretinde TBMM'de konuşma yapmış ve bir model ortaklıktan söz etmişti. Bu üzerimize büyük bir sorumluluk yükledi. Ancak güncel olaylar bizim için de Amerika için de şimdilik kaldırabileceğimizden fazladır. Bir kere zamanlama açısından beklenmedik gelişmelere tanık olduk. İsyanlar sürecinde model olamadığımız gibi, sürece çoklukla seyirci kaldık. Türkiye baskıcı iktidarlara "çoğulcu demokrasilere, çok partili sistemlere geçin" diye çağrıda bulunuyor. Fakat bu rejimler gelişmeleri bir iç mesele olarak kabul ederek bu tür çağrılara kulak tıkıyor. Bu sebepten komşularla sıfır sorun politikası da sekteye uğruyor. Açık konuşmak gerekirse, kamu diplomasisi açısından baktığımızda belki Arap halkları üzerinde dizilerimiz, filmlerimiz, müziğimiz ile bir derece etkimiz var. Fakat komşu hükümetlerin politikalarını etkileme düzeyimiz, özellikle iç egemenlik meselelerinde oldukça kısıtlıdır. Aynı durum, doğal olarak bizim kendi meselelerimize dışarıdan müdahaleler için de geçerlidir. Zor bir coğrafyada yaşıyoruz. Sadece komşularla değil, diğer pek çok ülke ile temasları artırdık, ancak bunun şöyle bir bumerang etkisi var ki, buralarda yaşayan sorunlar size de bir ölçüde sirayet ediveriyor. Türkiye henüz arabuluculuktan işbitiriciliğe sıçrayamadı. Ayrıca mesela Mısır örneğinde görülüyor ki, ülke artık kendisi inisiyatif olarak İran'la ilişkiler geliştirmeye, Filistin'de arabuluculuk yapmaya ve ABD'yi pas geçmeye meyilli. Bu bağlamda Türkiye'ye ne derece gerek kaldığı düşündürücü bir soru. Naçizane görüşüm odur ki, zor bir bölgede kader arkadaşlığı yaptığımız ülkeleri dışlamadan, ancak

insani değerlerden de ödün vermeden bir denge kurmaya çalışmalıdır.

ORSAM: Bu dönüşümü bugün Kuzey Afrika'da ve Ortadoğu'da görüyoruz. Fakat hem Orta Asya'ya hem Balkanlara baktığımızda sıkıntılı rejimler var. Bu gösterilerin ve değişim hareketlerinin diğer bölgelere de yansiyebileceğini düşünüyor musunuz? Bu anlamda potansiyel içeren ülkeler hangileridir? Böyle bir öngöründe bulunabilir misiniz?

Esra Pakin Albayrakoğlu: Bu hususta net bir öngörüm yok. Ama bir nokta önemlidir. Kuzey Afrika'da, Ortadoğu ve Körfez'de yıllardır çok sayıda göçmen işçi çalışmaktadır. Bu işçiler anavatanlarına hatırı sayılır ölçekte paralar göndermektedir. Bu sayede o fakir ülkeler de bir derece kalkınabilmektedir. Fakat Libya ve Mısır gibi bazı isyan ülkelerinden kaçmak zorunda kalan göçmen işçiler yüzünden anavatana gönderilen para miktarında bir azalma söz konusu oldu. Mesela dünyanın ikinci büyük Müslüman demokrasisi olan Bangladeş'te, başkent civarında inşa edilen bir havaalanı projesi askıya alındı. Bunun nedeni Arap isyanlarının bu ülkeye de sıçraması ihtimali değil, Mısır başta olmak üzere Ortadoğu'da çalışan işçilerinin büyük kısmının (sadece Libya'dan yaklaşık 34.000) geri dönmek zorunda kalmasıyla yaşanan ekonomik buhrandı. Bangladeş gibi ülkelerde ekonomik sıkıntıların katmerleşmesi durumda bazı sorunlar yaşanabilir. Ama bu ülkeleri de isyan ve devrime sürükleyecek artçı sarsıntılar gözlenir mi bilinmez.

ORSAM: Son olarak Ortadoğu'da nasıl bir gelecek görüyorsunuz? Daha barışçıl ve anlayışlı bir gelecek mi? Yoksa daha fazla savaşın olacağı bir gelecek mi?

Esra Pakin Albayrakoğlu: İsyenlar eninde sonunda duracaktır. Yıllarca sürececek bir isyan

dönemi beklemiyorum. Ben geleceğe biraz umutlu bakıyorum. Körfez ülkelerinde bile isyancıların talepleri karşısında sınırlı açılımlar gerçekleşti. Ben halkların kaderlerini değiştirebilmenin hazzını tattıktan sonra artık herhangi bir mezalime izin vereceklerine inanmıyorum. Tabii önemli olan bu reformları muhafaza edebilmek ve hatta daha da ileriye götürebilmektir. İktidarlar ise muhalefete

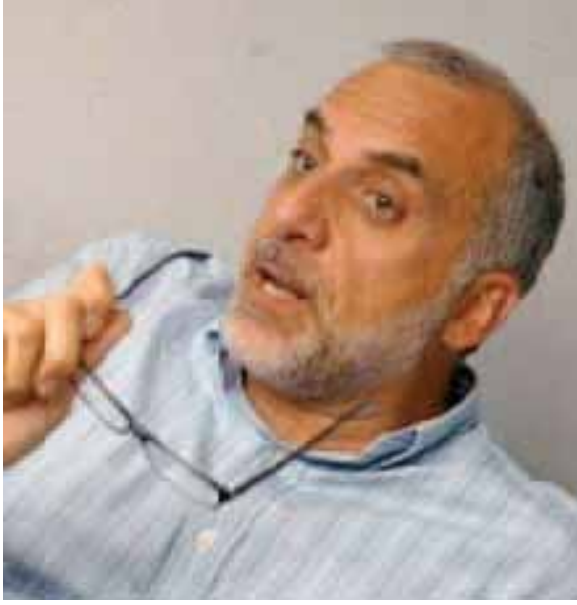
yönelik şiddeti artırsalar ve hatta direnişini bastırsalar bile, uluslararası siyasi ve ekonomik dışlanmayla karşı karşıya kalacaklardır.

Değerlendirmeleriniz için teşekkür ederiz.

** Bu söyleşisi, ORSAM Ortadoğu Uzmanı Bilgay Duman tarafından 8 Mayıs 2011'de Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Soli Özel: “Konjonktürel Çalkantılarla Türkiye’nin Önemi Değişmez”

22 Mayıs 2011

Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Görevlisi ve Habertürk Dış Haberler Müdürü Soli Özel, ORSAM Ortadoğu Danışmanı ve Namık Kemal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Esra Pakin Albayrakoğlu'nun sorularını yanıtladı. Soli Özel, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki isyanların geleceği ve Türkiye'nin bu süreçte izlediği politikalar hakkında değerlendirmelerde bulundu.

ORSAM: Sayın hocam, bize vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz. Öncelikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan süreci ele almak istiyoruz. İsyen veya devrim olarak nitelendirilen gelişmelerin muhtemel evrimi konusunda düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Soli Özel: Ben teşekkür ederim. Süre giden bir tartışma var bu konuda. Yaşananların devrim olup olmadığından emin değiliz. Şimdiye kadar iyi kötü sonuç alınmış olan iki yer var:

Tunus ve Mısır. Eğer devrimi siyasal iktidarın sosyal tabanının değişmesi şeklinde tanımlayacak olursak en basitinden, henüz bunun değiştiğine veya değişeceğine yönelik elde pek büyük bir emare yok. Bu, elitlerin, seçkinlerin içinde bir sandalye ve yer değişikliği intibasını bırakıyor fakat tabii bunun büyük bir toplumsal hareketlilik neticesinde gerçekleşmiş olması da bunun sadece seçkinler arası bir sandalye değişimiyle sınırlı kalmayacağına dair en azından bana ümit veriyor. İster istemez her iki sistemde de geçmişe göre bir açılım olacaktır ve yine geçmişe göre daha fazla bir hesap verebilirlik gerçekleşecektir. Ve her ikisinde de insanların ya da toplumun hak ve özgürlük talepleri öyle kolay kolay bastırılmayacakmış gibi duruyor.

Tunus'tan ziyade Mısır konusunda görüşlerim olacak. Mısır'da, diktatörlüğün en kötü dönemlerinde bile -ki bu İngiltere'nin tüm eski sömürgelerinde var olan bir özelliktir- iyi kötü hukuk içinde düşünme becerisi olan bir yargının olması biraz daha ümit veriyor. Ben buralarda demokrasiden çok geçmişe göre belki daha liberal bir devlet ve toplum yapısının kurulacağına dair birtakım işaretler görüyorum. Tabii şu sıralarda Seleflerin başlatmış olduğu bir Hristiyan avı insanı çok rahatsız ediyor. Mübarek gidince hapishaneleri boşalttılar, ipini koparan ne kadar katil varsa ortaya döküldü. Şimdiki olaylardan da bunlar sorumlu olabilir. Cihadçıların büyük ihtimalle dünyadan da kopuk oldukları için dünyanın nereye evrildiğini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak ben Mısır devletinin çok da geç olmayan bir zaman içerisinde bunları tekrar kafese tıkacağını, düzeni kuracağını ve bir Müslüman-Hristiyan çatışmasına izin vermeyeceğini düşünüyorum.

Şunu unutmamak gerekir: Mısır Silahlı Kuvvetleri ki 1952'den beri asıl mal sahibidir, kendi iktidarını çok uzatmış olan Mübarek'i kovalarken bunu baş destekçisi ABD'yle dir-

sek teması içinde gerçekleştirmiştir. Ne kadar yakın çalıştıklarını bilemiyorum ama bir kav-gaları olmadığına şüphe yok. Sonuçta, Amr Musa beklendiği gibi cumhurbaşkanlığına seçilecek olursa Mısır sisteminin göbeğinden gelen bir şahsiyetin başkanlığında yenimsi bir Mısır'ın doğuşuna tanıklık edeceğiz. Tunus'ta da önemli ve olumlu sayılabilecek, insanı iyimser kılabilecek bir takım gelişmeler var. Tabii bunlar en olumlu olan örnekler. Olumlu olmalarının sebebi de bana göre, her iki ülkede devletin varlığı ve kurumların iyi kötü işli-yor olması. Buna karşın, kurumların olmadığı Yemen ve Libya gibi yerlerde durum kötü. Libya'da Batı'nın politikalarının etkisine de değinmek lazım. Adama hiçbir kaçış imkanı bırakmadığınız zaman o da sonuna kadar sa-vaşacaktır. Deseler ki "çek git, dokunmayaca-ğız" belki ikna edilebilir. Tersine, yok UCM'ye vereceğiz, yok malına mülküne el koyacağız dersiniz tabii orada işin tadı kaçıyor diğerle-ri açısından. Yemen'de ise öyle sanıyorum ki bu işin nasıl biteceğini Suudi Arabistan belirleyecek. Bence bu Arap başkaldırılarının en ilginç sayılacak sonuçlarından biri Suudi Arabistan ve Amerika arasındaki politik fark-lılığın çok netleşmesi, ilişkilerde bir gerilimin uyanması ve Suudi Arabistan'ın Körfez bölge-sinde Amerikan politikalarının uygulanması-na izin vermeyerek sertlikle duruma müdahale etmesi. Bu politika, zaten rahatsız olan Kral Abdullah'ın yerine geçmesi beklenen en katı isimlerden Prens Nayef'in damgasını taşıyor diye Suudi Arabistan'dakiler söylüyorlar. Za-ten cumhuriyetlerle monarşiler arasında monarşilerin lehine istikrar açısından bir fark var. Monarşiler sertlik kullanarak da olsa duruma adapte olabiliyorlar. Ürdün ki en zor durumda olan ülkedir, orada bile kral bir şey yapmaya çalışıyor ama cumhuriyetler kötü durumda ve ben burada mesela Cezayir'in ne zaman pat-layacağını, patlayacağı zaman da neler olabi-leceğini merak ediyorum. Bu da bizi getiriyor başı en belada olan ve bizi de en çok ilgilendi-ren ülke Suriye'ye.

ORSAM: Bu gelişmeler karşısında Türkiye'nin tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soli Özel: Şimdi Libya, Türk dış politikasını zorladı. Ve ben Libya'daki krizin yönetilişin-de, Türkiye açısından, politikanın etkisinden çok bu politika yürütülürken kullanılan dilin Türkiye'ye zarar verdiğini düşünüyorum. Yani 25.000 insanın orada, tabii ki başta bir şey söylemeyeceksin. Orada 15-16 milyar, kimine göre 20-25 milyarlık yatırımın varsa bunların geleceğini düşünmek yükümlülüğünü Hükümet taşır. Ancak, bunu yaparken sanki orada hiç ekonomik çıkarımız yokmuş gibi Batı'ya "siz orada petrol görüyorsunuz ben orada insan görüyorum" diye çıkışmanın, olayların gidişini doğru okuyamadığın için "NATO'nun orada ne işi varmış" deyip ardından "En çok gemiyi biz gönderdik" diyerek böbürlenme-nin ve nihayetinde Bingazi'de Türk bayrağı-nın yakılmasına kadar işleri getirmenin bana sorarsanız gereği yoktu. Sonunda da ne oldu, Kaddafi'ye git demek zorunda kalındı. Şim-di Kaddafi'nin gideceği NATO'nun orada ne işi varmış diye sorulduğu zaman da belliydi. Hani gitmeyebilir, çok uzar, şu olur bu olur, fakat bu kumaşın artık dikiş tutmayacağı bel-lidir. Dolayısıyla, dediğim gibi, Türkiye'nin zor zamanda slalom yapması anlaşılabilir bir şey, fakat burada kullandığı dil bence çok hak-lı olduğu bir takım konularda onu haksız ve yanlış hareket etmiş durumuna düşürmüştür.

Suriye'de bu katmerlendi, neden? Suriye'de-ki rejimin dünyada çok seveni olduğunu hiç sanmıyorum. Fakat Suriye'deki rejimin yarın öbür gün paldır küldür gitmesini ve ülkenin belirsiz bir geleceğe doğru sürüklenmesini isteyecek akli başında hiç bir yönetim oldu-ğunu da düşünmüyorum. Herkes için geçerli olan, Türkiye için misliyle geçerlidir. O za-man burada yanlış olan nedir? Bence yanlış olan verilen tepkiden çok bunun öncesinde Türkiye'nin söylemidir. Şimdi 3 Ocak günü,

yani Tunus'taki olaylar başladıktan iki hafta sonra, Bin Ali gitmeden 11 gün önce ve Mısır'daki olaylar başlamadan üç hafta önce Dışişleri Bakanı'mız büyükelçileri toplayarak bir konuşma yaptı. Dedi ki biz tüm krizleri öngören ülke olacağız. Herkes bizim fikrimizi soracak ve biz akıl ülke olacağız –akıl ülke diye bir kavram çıktı ortaya. Bizim çevremizdeki bütün sorunlara müdahil olmak gibi bir yükümlülüğümüz vardır. Bunu yapacak kapasiteniz yok diyenlere karşı da hayır kapasite var; tarihsel olarak, siyaseten her şekilde vardır denilecek. Dördüncüsü, biz sadece yangın söndürmekle iktifa etmeyeceğiz, şehir planlamacıları gibi çalışacağız ki yangın çıkmasın.

Şimdi bunlar Amerika Birleşik Devletleri'nin en güçlü olduğu dönemde bile yapmayı beceremediği şeylerdir. Türkiye bu iddiayla oraya çıkıp, ardından 1999 Adana Anlaşması'ndan beri sürekli yatırım yaptığı, özellikle bu hükümetin inanılmaz derecede üzerine titrediği ve özellikle Hariri suikastından sonra canını kurtarmasına yardımcı olduğu bir rejimi neler yapması gerektiği konusunda etkileyemiyorsa, o zaman iddialarınla yapabildiklerin arasındaki fark senin kamuoyun ve tüm dünya tarafından görülüyor. O zaman ne oluyor? Türkiye şöyle önemli böyle önemli diye yazan insanlar üç ay içinde “Türkiye de fos çıktı” noktasına geldiler. Bunu Türkiye'ye yapmaya kimsenin hakkı yoktu. Anthony Shadid, Türkiye'yi iyi bilen, Lübnan kökenli Amerikalı New York Times muhabiridir. Bundan üç ya da dört ay önce Amerika'nın etkisi azalırken Türkiye'nin etkisi yükseliyor diye birinci sayfa yazısı yazdı. Bir buçuk hafta önce de Türkiye'yi kimse işlemiyor diye ikinci bir yazı yazdı. Şimdi buradan yola çıkarak mesela Steven Cook “Arab spring, Turkey's fall” şeklinde yazıyor.

Bunlar bana çok aceleci değerlendirmeler gibi geliyor. Ben Türkiye'nin önemini sadece Türkiye'deki yeni dış politika kavramsallaş-

masıyla ölçülebilecek bir şey olduğunu sanmıyorum. Bunda çok önemli yapısal faktörler var. Dolayısıyla yönetme becerisi gösterildiği takdirde bu yapısal faktörler ileride daha bile etkili olacaktır, fakat bu büyük iddialar karşısında Türkiye'nin yaşamış olduğu mahcubiyeti Türkiye'nin hakettiğini düşünmüyorum. Benin derdim budur. Yoksa Suriye karşısında çaresizliği anlamamak mümkün değil, yani ne yapacaksınız? Orada rejim çökmesi veya bir iç savaş çıkması halinde hem muazzam mülteci akınıyla karşılaşılabilir ki başladı zaten. Yanıbaşımızda Halep var. Halep'in bir şekilde karışması, yani kaç milyonluk bir şehirden bahsediyoruz, Türkiye açısından tahammül edilemeyecek bir şeydir.

Suriye, tarihsel coğrafyası, siyasal coğrafyasından geniş bir ülkedir. Dolayısıyla Suriye siyasal coğrafyası patladığında, bu gelişme tarihsel coğrafyasının hepsini etkileyecektir ki buna Türkiye'de dahildir. İkincisi, biz 2004 ile 2008/2009 arası Irak'ın bir mezbahaya döndüğüne şahit olduk. Benzer bir şeyin Suriye'de olmasına ne insan olarak ne de siyasi olarak tahammül edebiliriz. Ve sadece biz değil, hiç kimse tahammül edemez. Nitekim birbirinden çok farklı yaklaşımlara sahip olan dört önemli ülke yani Suudi Arabistan, İran, İsrail ve Türkiye, dış güçlerle birlikte rejimin bitmemesini sağlamaya çalışıyor. Bakın, Libya'da Sarkozy ortaya XIV. Louis, Napolyon ve De Gaulle karışımıyla çıktı ve mangalda kül bırakmadı; ama eski sömürgeci ülke olarak Suriye ile ilgili tek kelime yok. Neden? bundan dolayı.

Suriye'deki gelişmeler sırasında benim aklıma takılan Türkiye'nin bu konuda birlikte hareket edebileceği, en azından ortak tavır alabileceği, tartışılabileceği taraflarla en azından kamuoyu önünde bir temasının olmamasıydı. Bunlardan birincisi İsrail. Bizim en yakınımızdaki bölgenin bu denli kritik bir döneme girdiği noktada keşke Türkiye ve İsrail makul iki ülke

gibi konuşabilir durumda olsaydı. İlişkilerin bu hale gelmesinin tek sorumlusu Türkiye değildir ve Mavi Marmara saldırısının bana göre mazur görülebilecek bir tarafı da yoktur. Ama Gazze'den beri ilişkileri Ankara'nın özellikle uluslararası kamuoyu önünde gerdiğini de gördük. Yani Mavi Marmara olayı olmasa bile belki iki ülke çok da rahat konuşabilecek durumda olmayacaktı. Gerçi İsrail'deki yangınlardan sonra bir mutabakat bulunuyordu. Onu da İsrail dışişleri bakanı öldürdü. Tel Aviv'dekilerin de aslında Türkiye ile tam bu zamanda bu kadar kötü ilişkide olmak ne ölçüde çıkarımızdır diye düşündüklerini sanıyorum.

İkincisi Avrupalı müttefiklerle ilişkiler. Arap baharı veya Arap başkaldırıları denildiğinde bu olaylar Doğu'dan Batı'ya güneye birinci derecede Akdeniz'i yakmaktadır. Kuzey'i de dolaylı yoldan etkilemektedir. Şimdi böyle bir durumda Türkiye'nin Batılı müttefikleri ile konuşamaz halde olması her iki taraf açısından da bence kabul edilebilecek bir şey değildir. Burada da yine sadece Türkiye tek başına suçlu değildir. Fakat bu son zamanlardaki Avrupa karşıtlığı ve bizim zaten kendi stratejik derinliğimiz var inancıyla "yalnız kurt" sendromumuzun depreştiğini de sanıyorum. Bir şekilde Fransızların tavrını burada ayrıca not ederek Avrupa ile bağları en azından diyalogu daha sıkı tutmak gayreti içinde olmamanın bir sonucudur bu. Yani bugün Suriye konusunda, sonuçta yine Batı'dan bir şeyler beklendiğine göre, Türkiye gidip Batı ile birlikte Suudi Arabistan, Mısır ve belki İsrail'i de kapsayacak bir planın mimarı olabilirdi. Fakat Avrupa ile konuşamıyorsunuz bile. Ve bu meseleyi AB'de Kıbrıs meselesindeki fasılları askıya aldılar diye geçiştirmek bana göre mümkün değil. Dolayısıyla ben objektif olarak Türkiye'nin zaten yapabileceği çok fazla bir şey olduğunu düşünmüyorum. En azından Suriye'deki rejim ilk dalgayı bastıracağına inanana kadar. O açıdan bir iflas burada var, aslında iflas herkes için geçerli. Türkiye'nin iddialarıyla yapabildikleri arasındaki farkın bu kadar çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmasının da ülkenin imajına

ve gelecekte yapabileceklerine zarar verebileceğini düşünüyorum.

ORSAM: Aynı bağlamda biraz da İran'a ve Türk-Amerikan ilişkilerine değinebilir miyiz?

Soli Özel: Türkiye'in dış politikasında bir görünen bir de görünmeyen var. Sonuç olarak burası kaçın kurası bir yer. İran'la aramızda hem büyük işbirliği hem de büyük rekabet olduğuna şüphe yok. Bir-birbuçuk ay önce Diyarbakır'a bir İran uçağı indirdik. Uçağın otomobil yedek parçası taşıyor olması gerekirken, bu yedek parçalar özel bir otomobil dizaynına uygun olarak kalaşnikof biçiminde çıktılar. Şimdi uçağın indirilmesi ve aranması başlı başına İran'a bir mesajdı. Ben aynı dönemde Başbakan'ın Irak'a yapmış olduğu ziyaretin de Türk dış politikası açısından son derece önemli sembolik siyasal anlam taşıdığını düşünüyorum ve ayrıca çok olumlu adım olarak görüyorum. Şimdi Türkiye laik karakteriyle bir kere mezhepler üstü bir konumda durmakta. Başbakan Bağdat-Necef-Erbil'e gidebiliyor, Ali Sistani ile özel olarak görüşebiliyor, hatta Hz. Ali'nin türbesine gidip dua edebiliyor.

Şimdi bütün bunlar önemli sembolik adımlar. Ve bir bakıma Irak'ın toprak bütünlüğünün kimden sorulacağına da mesajını veriyorsun. Bütün bunlar tabii Aralık sonunda Amerikalıların Irak'tan çekileceği göz önünde bulundurularak düşünülmeli. Amerikalılar Irak'tan tümüyle çekilmeyip, 20.000 asker geride bıraksa dahi çekilmiş sayılacaktır. Bunun tabii ki Türk-Amerika ilişkilerine de etkisi olacak. Türkiye'nin renk vermese bile geçen sene Güvenlik Konseyi'nde verdiği hayır oyununun ne kadar ağır bir bedel ödettiğinin farkına vardığını ve bunu telafi etmeye çalıştığını şahsen düşünüyorum. Nitekim İstanbul'da yapılan toplantıda benim konuşma fırsatı bulduğum 5+1'cilerden duyduğum, Türkiye'nin mükemmel bir ev sahipliği yaptığı, ev sahipliği görevlerinin dışına çıkmadığı, gerçi mesaj taşımak olmuş fakat genel anlamda dört dörtlük

performans sergilediği şekildeydi. Ben tüm bunları gayet olumlu buluyorum. Hakikaten son derece yanlış olduğunu düşündüğüm bu hayır oyu, Amerika ile ilişkilerin kötüleşmesinde İsrail ile kavgadan bile daha etkili olmuştu. Çünkü İsrail ile olan kavga Türkiye'yi Kongre ve Amerikan kamuoyu indinde, ancak İran'la olan mesele bizi yönetim indinde sıkıntıya sokmuştur. Buradan dönüşümün bir parçası olarak Irak ziyaretinin hem İran'a hem de ABD'ye mesaj verdiğini düşünüyorum.

Şimdi Suriye konusunda, az önce söyledim, Suudi Arabistan, İran, İsrail ve Türkiye hepsi farklı nedenlerle rejimi destekliyorlar. İran tabii rejime açık destek veriyor. Pasdaran iddialara göre orada, ya da 2009'da kendi yaptıklarının örneklerini anlatarak Suriye'yi teşvik ediyorlar. Suriye rejimi Türkiye'nin kayıtsız şartsız kendi yanında yer almadığını biliyor. Mazlum-Der, İHH gibi grupların da hükümetle arası açıldı. Benim de gönlüm isyancılardan yana her ne kadar gerçekçi olmak gerekiyorsa da. Eğer Ankara'nın Suriye politikası biraz da İran'la Suriye'yi uzaklaştırmak amacıyla idiyse, şu son olaylar sırasında İran-Suriye ilişkileri daha da perçinlenmiş görünüyor. Daha ne kadar o rejim yerinde kalır bunun cevabını veremiyorum, ama öyle görünüyor ki kısa vadede rejim isyanı bastırmayı becerecek.

Bunun sonunda Türkiye açısından hayati öneme sahip asıl soru, rejimin bu isyan dalgasını bastırdıktan sonra "tamam onları tepeledim artık, yavaş yavaş açılalım mı" diyeceği, yoksa bunu beceremeyeceği için eski katılığında mı devam edeceğidir. Bölgede düzen inşası açısından da en kritik soru budur. Ben Türk dış politikasını genel anlamıyla başarılı bulanlardanım, ama son beş yıla sığdırılmış başarısızlık örneklerinin olduğunu da belirtmeliyim. Daha yapısal baktığımdan, bugün hükümetin politikalarında özgünlüğe rağmen süreklilik öğeleri de olduğunu görmekteyim. Fakat şimdi hem Arap isyanları hem de Usama bin

Ladin'in öldürülmesini birlikte düşündüğümde, Türkiye'nin acil olarak durum değerlendirmesi yapması gerektiğine inanıyorum. Yani Türkiye 2001'de 11 Eylül'le gelen ve cihadın panzehiri olarak görülmesini sağlayan ortamla, Irak'taki savaşın ardından Amerika'nın ne yapacağını bilmediğinin anlaşılmasıyla başlayan büyük kaos ortamında istikrarlı, güvenilir ve bölgeye müdahil olabilecek bir ülke olmanın avantajlarını on yıl kullandı.

Arap isyanları ve Bin Ladin'in ölmesinin ardından 2001-2011 aralığında o Türkiye'yi öne çıkaran konjonktür bence artık bitti. Bu Türkiye artık öne çıkamaz anlamına gelmiyor, fakat Türkiye'nin kendini öne çıkarmanın ne olduğunu daha iyi değerlendirmesini gerekiyor. Türkiye'yi Türkiye yapan, eşanlı olarak kapitalist, laik, demokratik, Müslüman ülke olması ve aynı zamanda NATO üyesi ve AB üyesi olma yolunda ilerleyen bir ülke olmasıdır. Sen sabit olan Müslümanlığı bir tarafa koyarsan ve diğer öğeler arasındaki dengeyi korumadan birini diğerinin aleyhine yükseltirsen o halde kendi sorumluluğunu doğru dürüst yerine getiremiyorsun demektir. Yani Avrupa'ya sopa atmanın şehveti sana bir şekilde güç kaybı olarak eninde sonunda döner. O bakımdan, bence 2001-2011 arasındaki konjonktürün bittiğini görerek 2011 sorası konjonktürün ne olduğunu doğru anlamaya çalışmak gerekiyor. Çok büyük belirsizlikler var. Kimsenin önünde tam olarak bir yol haritası yok. Bilinmeyen sularda seyrediyoruz, ama en azından 2001-2011 konjonktürünün bittiğini kabul etmek gerekir. Bunu yapmanın önemli, yapmamanın ise maliyetinin yüksek olduğu kanaatindeyim.

ORSAM: Teşekkür ederiz.

**Bu söyleşi, ORSAM Ortadoğu Uzmanı Esra Pakin Albayrakoğlu tarafından 13 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.*

İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (İhh) Ankara Temsilcisi Hanefi Sinan ile Söyleşi

24 Mayıs 2011

Temelleri 1992 yılına kadar uzanmakla beraber İHH, geçen yıl Gazze'ye yardım götürren Mavi Marmara gemisine İsrail'in düzenlediği saldırı neticesinde Türkiye ve dünya kamuoyu tarafından daha yakından takip edilmeye başlandı. Dernek diğer ülkelerden sivil toplum kuruluşları ile beraber bu yılın Haziran ayında Gazze'ye yeni bir yardım filosu göndermeyi planlamaktadır. İHH, daha çok Gazze'ye yönelik faaliyetleri ile gündeme gelse dünyanın birçok bölgesinde faaliyetlerini sürdürüyor. Bu faaliyetlerin son ayaklarından birini Libya oluşturuyor. Derneğin Ankara Sorumlusu Hanefi Sinan; derneğin faaliyetleri, Mavi Marmara olayı sürecinde yaşananlar, Libya'daki Türkiye algısı gibi konularda değerli bilgilerini ORSAM'la paylaştı.

ORSAM: Öncelikle kendinizi tanıtabilir misiniz?

Hanefi Sinan: İsmim Hanefi Sinan. Mühendisim ancak uzun senelerdir insan hakları ve insani yardım alanlarında çalışıyorum. Bu çalışmalarını amatör bir ruh ve zihniyetle yapmak için gayret sarf ediyorum. İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (İHH)'da aktif

gönüllü, İHH-ANKARA (İnsan Hakları ve Hizmet Derneği)'da yönetici olarak ve farklı kurumlarda insan hakları çerçeveli çalışmaların içinde bulunmaktayım. Mavi Marmara olayından dolayı birçok insan İHH'yı yeni kurulan bir kurum olarak düşünmektedir. Fakat İHH 1992 yılında Bosna Savaşı ile gündeme gelen bir kurumun devamı niteliğindedir. Bosna'daki mazlum Müslüman halkın Sırplar tarafından katledilmeye başlaması döneminde biz de bir hareket olarak başladık ve 1995 yılında kurumsallaştık. O yıldan bugüne kadar mazlum coğrafyalarda hem savaşlardan mağdur olan hem de doğal afetlerle yüzleşen toplumlara yardım etmek için gayret gösteriyoruz. Bu yardımları sadece fiziki yardımlar olarak sınıflandırmamak gerekiyor. Yardımlarımız aynı zaman da insan hakları eksenlidir. Çünkü taşıma suyla değirmen dönmez. Kalıcı, adil ve insan hakları eksenli kurumlar oluşturulmadığı sürece mazlum bölgeler çoğalmakta ve renk değiştirmektedir. Bu sıkıntıları bazen sempozyumlarla bazen ulusal ve uluslararası kurum/kuruluşları bir araya getirerek duyurmaya çalıştık. Bunların yanı sıra Mavi Marmara tarzında, mevcut Siyonist düşüncenin Filistin üzerindeki işgalini ve baskılarını uluslararası zihnin gündemine taşımak için farklı yollar denedik. Bunlardan biri de Deniz Filosu idi. Bu spontane gelişmiş bir şey değildir. Az önce bahsettiğim sempozyumlar, kamuoyuyla kurulan bağlantılar sonucunda bölge insanının mağduriyetini daha çok somut hale getirmek için üretilen bir proje idi. Buna bir diğer örnek Aralık 2009 yılında yapılan araç konvoyu idi. Bu konvoy sadece bizim yaptığımız bir şey değildi. Uluslararası kuruluşlar, vicdan sahibi topluluklar, o bölgenin sivil toplum kuruluşları hatta siyasetçiler destek olmuştu. Bu organizasyon Avrupa'dan Türkiye'ye geldi. Türkiye'den Suriye'ye oradan da Ortadoğu Kuzey Afrika ve Uzak Doğu katılımcılarını da alarak Ürdün'e geçildi. Ürdün'den de Akabe Körfezi'nden Sina'ya çıkıp Gazze'ye geçilmesi planlanıyordu. Fakat o

dönemin Mısır yönetimi Sina'ya çıkmamıza müsaade etmedi. Uzun süre mücadele ettik. Sonra geri döndük. Suriye'nin Lazkiye limanından araçları feribota bindirdik. Malzemelerin ve yolcuların bir bölümünü gemi yoluyla taşıdık. Ariş'te bir araya gelindi. Ariş'te Mısır polisinin ciddi ajitasyonu ile karşılaştık. Bu refleks Mısır halkına rağmen gösterildi. Yanımızda canlı yayın aracımız vardı ve bu sayede dünya kamuoyu yaşananları canlı izledi ve bize yapılan saldırılar durduruldu. Fakat birçok arkadaşımız yaralandı. 400 araçlık bir konvoydu. Ambulanslar, kamyonetler, arazi araçları vardı. Aktivistler de bu araçların içinde seyahat ediyordu. Gidilen yerlerde otellerde kalınmıyordu. Herkes uyku tulumunu getirmişti ve spor salonlarında kalınmıyordu. Bu da yapılan çalışmanın tamamen insani bir boyut içerdiğinin başka bir göstergesidir. Tüm bunlar Mavi Marmara olayından önce bizim ciddi tecrübelerden geçtiğimizi göstermektedir. Yani "birinin aklına bir şey geldi, hadi onu yapalım" durumu değildir. Mavi Marmara'yla ilgili, saldırıdan sonra oluşturulmuş Birleşmiş Milletler'in raporu var. Bu rapor, bizim uluslararası hukuki tüm standartları koruduğumuzu ve bu duruşumuzda uluslararası hukukun dışında herhangi bir tavır içerisine girmediğimizi deklare ediyor. Bu da önceki tecrübelerimize dayanıyor. Kara konvoyunu planladığımız bir dönemde, gemi konvoyu için İHH'ya bir teklif geldi. Bu teklif, İHH İnsani Yardım Vakfı Başkanı Bülent Yıldırım'ın kamuoyuyla paylaştığı gibi, 2009 yılı içerisinde merhum Necmettin Erbakan'a sunuluyor. Merhum Erbakan'da bu konuyla ilgili İHH'nın ciddi çalışmalar yaptığını ve deniz konvoyunu da İHH'nın başarabileceğini arz ediyor. Konuyu Genel Başkanımız Bülent Bey'e bildiriyor. Bu kapsamda daha önce çalışma yaptığımız aktivistlerle irtibata geçiliyor ve gemi konvoyu yavaş yavaş oluşturulmaya başlanıyor. Bu çalışmanın olgunlaşması 2010 yılında gerçekleşirken, arka planı konvoydan önce oluşmuştur. Gazze'ye konvoyla gidildiğinde, gemiyle

de gidileceği söyleniyor. Bizler armatör değiliz, hayatımızda hiç gemimiz olmadı. Bu işe girdiğimizde ne kadar meşakkatli bir iş olduğunu gördük. Ciddi zorluklarla karşılaştık, çok çaba sarf ettik. Sivil toplum kuruluşlarının yapacakları aktivitelerle ilgili en büyük sorunları bürokrasi sürecini aşmakmış, onu öğrendik. Bürokratik zihnin henüz sivil hareketlerle muhatap oluşunda ciddi arızalar olduğunu gördük.. Sivil bir hareketi bizden bir hareket olarak algılamıyorlar, muhalif karşıyorlar. Mevcut engellerin daha sorunlu hale dönüşmesine katkı sağlıyorlar. Bence artık bürokrasinin de sivilleşmesi gerekiyor. Protesto duruşlar zaman zaman beraberlerinde sağlıklı zeminler taşıdığı görülmektedir. Taşımasa bile kendini yeniler. Bizim en büyük sıkıntımız bu. Fakat halk bunu böyle görmüyor. "Başbakan ya da Dışişleri Bakanı mesaj verdi. Siz rahatsızsınız, bizim katkı sağlamamıza gerek yok" diyorlar. Ama tablo bu değil maalesef. Her gittiğimiz yerde çok ciddi setler oluşuyor. Bir de yaptığımız işler bürokrasi ile ilgili "ilkler" olarak değerlendiriliyor. Bu nedenle kimse de "risk"e girmek istemiyor. Bu süreçte zorlandık. Aşmak için zaman zaman kamuoyunun desteğini aldık. Mayıs ayının sonuna doğru Mavi Marmara'yla yola çıktık. Normalde İstanbul'dan gemiye binecektik. Fakat bürokrasi nedeni ile Antalya'dan binmek zorunda kaldık. Yurtdışından gelen aktivistlerle Antalya'da buluştuk. 4-5 gün gemide kalındı. Ve Antalya'dan yola çıktık. Bir süre sonra Kıbrıs açıklarında diğer gemileri bekledik. Geminin bir tanesi arızalandı. O gemide Alman parlamenterler vardı. Gerekli limanlara bildirip Mavi Marmara'ya transferlerini yaptık. Seyahatimiz orada başlamış oldu. Mevcut sahilinden 74 mile kadar açıldık. Bu mesafe uluslararası kara sularının güvenli bölgesi ve kara sahilinin çok ötesindeydi. Uluslararası hukukun emniyetli alanı ve bu alan içerisinde gerçekleştirilecek her müdahale uluslararası hukuka müdahale anlamına gelmektedir. Biz bu alanda seyrederken, sabah namazını kıldıktan

sonra, saldırıya uğradık. Çok ağır bir saldırıydı. Sonrası malumunuz. Şehit olan ve yaralanan kardeşlerimiz oldu. Sonrasında yine huksuz bir şekilde hapisaneye götürüldük, suçlu muamelesi gördük. BM'nin raporunda da ifade edildiği gibi bu süreçte 200'den fazla suç işlendi. Bize sorulduğunda bu rakamın çok daha fazla olduğunu göreceksiniz. Hapishane ortamında da yoğun sorunlar yaşadık. Bizimle gelenlerin bir bölümü özellikle Arap coğrafyasında bulunanlar kara yoluyla Ürdün'de sınır dışı edildi. Diğer bölümü de bizimle birlikte Tel Aviv'e getirildi. Tel Aviv'e geldiğimizde sivil havaalanının bir bölümü boşaltıldı. Sadece o bölümü kullandık. Hiçbir şey yapmıyoruz sadece dolaşyoruz. Girişlerde ve çıkışlarda defalarca arandık. Düşünün birisini "esir" alıyorsunuz, arıyorsunuz. Daha sonrasında 30 kere daha arıyorsunuz. Geri dönerken Batılı aktivistlerin büyük bir bölümüne fiziki darp uyguladılar. "Gözün üstünde kaşın var" diye bir tabir var bizde. Onlara göre biz çok hızlı tahliye olduk. Bu nedenle intikam alma güdülerini oluşturdu. Batıdan gelen sivil aktivistler bizler gibi polise ve kurumsal yapılara alışkın değiller. Bizi ittikleri zaman biz "neden" demiyoruz, ama onlar diyorlar. İşte o soru dayak yemelerine vesile oluyor. Bu duruma müdahale etmek isteyen arkadaşlarımızda ağır darplarla karşılaştılar. Ve havaalanında 24 arkadaşımız yaralandı. Sivil uçakla geldikten sonra hastanelere kaldırıldılar. Yani İstanbul'da yaralı olarak hastaneye kaldırılanların tamamı havaalanında darp edilmişti. Bunlar ağır yaralı olanlar. Ufak yaralanmaları olan bazı arkadaşlarımız hastaneye gitmek istemediler. Daha sonra Türkiye'de hukuki süreç başladı. Bu hukuki sürecin hem yerel hem de Uluslararası Mahkemeler eksenli çalışmaları hızlı bir şekilde başlatıldı. Bizimle birlikte yurtdışından gelen sivil aktivistler kendi ülkelerinde de dava açtılar. Üzülerek söylüyorum hukuki sürecin en yavaş işlediği yer Türkiye. Henüz mahkeme süreci başlamadı. Mesela Fransa'da bir mahkeme açılmıştı. Bununla il-

gili tedbir kararı alındı. Ve İsrail Savunma Bakanı Fransa'ya gidememişti. Orada sonuç kısa zamanda elde edilmişti. Ama Türkiye'de hala mahkeme açılmadı. Soruşturma sürecinin devam ettiği ifade ediliyor. Biz bu sürecin daha hızlı gerçekleşeceğini düşünüyorduk. Aslında BM sürecinde çok yavaş ilerledi. Raporlar 2011 yılının başında açıklandı. Uluslararası hukuk henüz istenilen refleksleri göstermedi. Bu işi tersten okumak gerekmektedir. Düşünün ki Fransa'nın Amerika'nın ya da İngiltere'nin meşru bir aktivistylemi olsun. Ve bu eyleme başka bir ülkeden müdahale edilsin. Bunun sonuçlarının bu kadar uzayacağını ve problemlili bir hale dönüşebileceğini düşünebiliyor musunuz? Çok kısa zamanda müdahale edilir, tedbirler alınır, yargılamalar yapılır, tazminat davalarında "doğduklarına pişman edilir"ler.

Bizim yapmış olduğumuz bu çalışma, sadece bizim özelimizde ya da Filistin özelinde bir çalışma değil. Uluslararası normları içeren, 3. Dünya Ülkeleri'ndeki mazlum insanlara uygulanan baskıları içeren bir çalışma. Ve eğer bu ülkelere farklı elit ülkelere farklı tavırlar gösteriliyorsa ciddi sorgulamalar yapmamız gerekiyor. Mavi Marmara olayının içerisinde 36 farklı ülkeden aktivist vardı. Bu konuyu aktivistlerin geldikleri ülkelerde ve o ülkelerin ilişki içinde olduğu ülkelerde yeniden gündeme taşınmış oldu. Dünya halkları artık eskisi gibi çifte standartları göz ardı etmeyecek. Bunun da sonuna kadar arkasındayız. Bu olay istenmemesine, engellenmesine rağmen büyük yankı uyandırdı. Süreç hala devam etmekte. 15 gün önce İnsani yardım amaçlı olarak Libya'daydım. Libya halk baskı altında. Sivil toplum kuruluşları yok, siyasi partileri yok v.s. Orada bile Mavi Marmara'dan haberdarlar. Bizi de Mavi Marmara ile tanıyorlar. Gerçi bu durumdan rahatsızız. "İHH eşittir Mavi Marmara" ifadesi çok dar. Biz 125 ülkede faaliyet gösteriyoruz. 125 ülkede ortak kurumlarımız var. Sadece bir insan grubuna gidip gıda yardımı dağıtmıyoruz. Sağlıklı pro-

jeler üretmekteyiz. Mesela Afrika'da 100.000 katarakt ameliyatı yapmayı hedefledik. Şuan 40.000'den fazla ameliyat yaptık. Bölge insanını daha üretken hale dönüştürebilmek için su kuyuları açtık. Sömürgelerin bulunduğu yerlerdeki insanlar "bir şey yapamayız" gibi stabil zihinlere sahip. İHH bu bölgelerde sivil toplum kuruluşlarının oluşmasına vesile oluyor. Aynı zamanda Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrencilere seminerler düzenliyoruz. Amacımız kendi ülkelerine döndüklerinde sivil organizasyonlar yapabilmeleri. Bu anlamda İstanbul'da okuyan Kenyalı öğrencilerimiz güzel birer örnektir. Mezun olduktan sonra Kenya'ya dönüp bir sivil toplum kuruluşu kurdular. Hem mesleklerini yapıyorlar hem de insani yardım alanında bizimle birlikte çalışıyorlar. Bu sayede oradaki insanların yapabilirlikleri ortaya çıkıyor, stabil zihinleri hareketli hale geliyor. Bir diğer projemizde farklı ülkelerde toplamda 17.000 yetime bakıyoruz. Yetimlerin bazılarını yetimhanelerimiz de bazılarını da birinci derece yakınlarının yanında bakmaya çalışıyoruz. Bu projeyi farklı kuruluşlarla da paylaştık. Ve onların tabanlarına yayılmasına vesile olduk. Özellikle kriz bölgelerinde yetimlerle ilgili transferler oluyor. Bir bölüm misyoner çalışmalarına hizmet ediyor bir bölümü organ mafyasına. Yetim projemiz "uluslararası vahşet" in de önünde engel olabilecek bir çalışma. Bunun yanı sıra özellikle Afrika gibi bölgelerde eğitime ve üretime katkı sağlayacak projeler yapıyoruz. Tarımsal faaliyeti arttıracak ekipmanlar sağlıyoruz. Meslek edindirmeye yönelik eğitim merkezleri açıyoruz. Bunları yaparken de bölge insanı ile Türkiye arasında bir köprü oluşturuyoruz. Başlarda Afrika'da birçok insan Türkiye'yi bilmiyordu. Ama bizim öncülüğümüzle yurtdışı faaliyetleri başladı. Ancak burada temel bir eksiklik var. Bu faaliyet alanlarımızın sömürge bölgeleri olması ve baskı altında tutuluyor olmaları bölge insanını genelde hareketsiz hale getirmiş. Sivil hareket ve toplumsal üretim algısını dumura uğratmıştır. Mesela Afrika'da

sivil toplum kuruluşları yok ya da çok az. Asıl bu bölgelerde insan hakları ve insani yardım gibi tüm unsurlarımızla bulunmamız gerekiyor. Çünkü zihinsel bir dönüşüm söz konusu orada. Libya'da bunlardan biri, bölgeye gittiğimizde sivil hareketlerin organize olmadıklarını ve sivil toplum anlayışlarının oluşmadığını gördük. Maalesef bölgeye sağlıklı projeler sunacak STK'larında ulaşmadığını gördük.

ORSAM: Libya'da Türk sivil toplum kuruluşları yok. Peki, diğer ülkelerden var mı?

Hanefi Sinan: Asıl sorunda burada başlıyor zaten. Küresel zihin kendi enstrümanları ile bölgeye gidiyor. Libya'da BM uzantısı sivil toplum kuruluşları var. Fransa, İngiltere gibi ülkelerin kuruluşları da var. Libya'da ciddi manada bir zihinsel dönüşüm başlamış. Bu dönüşüm dışarıdan gözüktüğü gibi "özgürleşme hareketleri"nden ziyade özgürleşmenin tanımını yapanların oradaki çalışmalarıdır. Ortalama dindar bir insanın giyim kuşama ve refleksleri ile Fransız Bayrağı'nı salladığı görüntü bence çok sağlıklı bir fotoğraf değil. Bu fotoğrafı ilk gün göremedik ama bir hafta sonra gördük. Hatta yanında "thankyou" yazan ABD bayrağı, İngiliz Bayrağı hatta İtalya Bayrağı olan pankartlar da var. Bu direniş başlamadan önce Türkiye "kurtarıcı ülke" olarak görülüyordu. Ama şimdi "sorunlu ülke" oldu. Bingazi meydanında mevcut kürsüde şuan ki Libya Bayrağı, Katar Bayrağı ve Fransız Bayrağı asılı duruyor. Bu tabloyu sorguladığımız zaman, 50-60 sene öncesine kadar İtalyanlar bölgede işgal gücü pozisyonundaydılar. Bir jenerasyon değişiyor, zulmün adı değişiyor, ama yerel halk bunun farkında değil. Bir kaza olduğunu düşünün. Kazadan kurtulan yaralı ilk hangi arabayı görürse ona biner ve hastaneye gider. Sormaz "Bu araba kimin?" diye. Bu toplumda bir travma yaşamış. Göçler olmuş, 5000'den fazla insan ölmüş. Biri geliyor ve size yardım ediyor. Bu arada da kaza mahallini temizliyor, bir daha kaza olmaması için önlem-

ler alıyor. Bu iyi bir insandır. Ama kaza dairesi içinde kaldığı sürece iyidir. O dairenin dışına çıkıp kazaya sebebiyet veren unsurlara bakarsanız aynı unsurlar olduğunu görürsünüz. Ancak bunu Libya halkı göremiyor. Aynı şey burada olsa bizde onlar gibi davranırız.

ORSAM: Peki, Türkiye'yi nasıl görüyorlar?

Hanefi Sinan: Öncelikle Türkiye'nin imajında bir sorun var. Bunu söylediğimizde ciddi bir tepki ile karşılaşılıyor. Ama kendimizi sağlıklı bir şekilde sorgulamalıyız. Biz yapamayacağımız şeyleri söyler durumuna düşmüşüz. Siz konuşmasanız bile Türkiye adına birileri konuşmuş; "Türkiye gelecek ve sizi kurtaracak" diye insanların zihnine yazmış. Çünkü Türkiye önceden bu güce sahipti ve bugün tekrar bu gücü kazandığı ifade edildi. Bunu biz söylememiş olsak bile söyleyenlere kafa salladık yada sessiz kalarak onayladık.. Onların algısına göre biz kurtarıcıydık, ama gitmedik. Gitmediğimiz gibi yapılan desteğe de mani olduk. Bu algıyı mevcut küresel zihin kontrol ediyor. Bugüne kadar sivil organizasyonlar gazete basmamıştı. Şimdi belli çevrelerin kontrolünde kısa bir zamanda gazete ve dergiler dağıtılıyor. Oradaki yapı; "Türkiye bu güce sahip ama bu gücünü asla bizim lehimize kullanmadı ve bizi yalnız bıraktı" diyor. Biz dönerken durum biraz olsun yumuşamıştı. En azından bizim çalıştığımız gruplar "Türk halkı ayrı, hükümet ayrı" demeye başlamıştı. Biz bu süreç içerisinde Suriye'ye ve Ürdün'e gittiğimizde kahramanlar gibi karşılandık. Bizi bir sivil toplum çalışanından ziyade hükümetin temsilcisi olarak gördüler. Bu bölgelerde halkın sivil bir hareketi olmadığı için bir ülkeden bir kurum gelmişse resmi bir organizasyondur algısına sahipler. Özel ilişkilere girdiğinizde veya çalışmalar yaptığınızda bağımsız olduğunuzu anlıyorlar. Biz bu algı yüzünden Libya'da 3 gün yardım dağıtamadık. Bu durumda hükümetinde kendini sorgulaması gerekiyor. Yapamayacakları şeyleri söylemeye-

cekler, söyleyenleri de susturacaklar. Maalesef İslam coğrafyasının ortak bir söylemi ve hedefleri yok mevcut zihinleri bu konuda şekillendirecek, rahatlatacak, onları sağlıklı yönlendirecek siyasal bir söylem yok. Türkiye'nin siyasal söylemlerine bakıldığı zaman çok da bağımsız olunamadığı, küresel yapının paralelinde hareket ettiği görülüyor. Bu da oradaki insanın algısını etkiliyor. İslam coğrafyası 8-10 farklı ülkeyle ortak bir zihin üretir ve bu zihni dünya toplumuna sunarsanız farklı algılanırsınız. Sizin zihninizde o bölgede yer eder ve toplumsal dönüşüme daha sağlıklı katkı sağlarsınız. O insanlar 1950'li yıllara kadar Osmanlı bakiyesini sahiplenmişler. Biz tarihimizle kendi bağlarımızı koparttığımız zamanda bile onlar bağlarını koruyabilmişler. Libya'da ne kadar Kaddafi baskıcı, sosyalist, milliyetçi kültürü empoze etse de özellikle Doğu Libya'da etkili olamamıştır. Arap toplumunu simgeleyen renklerle ay-yıldız, bizimle onlar arasında ilişkiyi diri tutan unsurlardır.

Biz diplomat değiliz, siyasal bilimci değiliz; basit bir zihne sahip olmamıza rağmen, o toplumun içine girince bölünmüş olduğunu hemen görüyorsunuz. Doğal olarak bölgedeki halk hareketlerinin geriye dönüşü olmayan bir yola girdiğini gözlemlemiş olduk. Oradaki kardeşlerimizin zihnini bulandıracak adımlara karşı tedbir almak lazımdı. Bu tedbirlerin başında bölgede özgürlükleri ve bağımsızlıkları için mücadele eden unsurlara bugün vermiş olduğumuz desteği ilk zamanlar yapmış olmamız gerekiyordu. Ve inisiyatif almalıyız. "Şimdi böyle bir imkanımız yok" diyorlar. Zaten bunun 10-15 sene önce planlamalıydık. İddianız "Biz kahramanız" ise bir altyapı oluşturmalısınız. Aksi takdirde birilerinin oluşturduğu projelerde yer alırsınız, bu sizi bambaşka yerlere götürür. Bu tehlikeyi yaşadık. Bence sadece Türkiye'de 150-200 tane sivil toplum kuruluşu Bingazi'ye gitmiş olsa, hiç yardım dağıtmadan oradaki insanlarla sohbet etseler bile oradaki insanların zihinsel dönü-

şümlerine ciddi manada parantezler açarız. “İtalya burayı işgal etmişti, biz binlerce şehit vermiştik. Bunlar babalarının hayrına geliyor” derler.

ORSAM: Suriye’de çalışmalarınız var mı?

Hanefi Sinan: Suriye’de uzun zamandan beri çalışıyoruz. 1948 yılından beri Filistinlilerin yaşadığı kamplar var. Zor da olsa yardımlarımızı dağıtmak için gayret sarf ediyoruz. Filistinli mültecilerin oradaki konumu mevcut yönetim tarafından ciddi manada sorgulanıyor. Nereden bakarsanız bakın, bu sorun herkesin üzerine yüklenmiş bir sorundur. İçinden çıkmak çok zor değil aslında. Ama yapı insanları sıkıştırmış durumda. Eğer dünyada insan hakları ve özgürlük tanımını yapan ülkeler bu tanımlarına gerçek manada tekrar dönerlerse sorun çözülür.

ORSAM: 31 Mayıs’ta bir gemi daha kaldirıyorsunuz. Bu geminin ismi ne olacak? Nasıl bir süreç izlenecek?

Hanefi Sinan: Bu yardım sadece sembolik. 31 Mayıs’ta Gazze’ye götürülmek üzere bir gemi hazırlanıyor. Aslında biz ikinci bir gemi filosu hazırlığı içerisindeyiz. Muhtemelen Haziran ayının ikinci yarısı Avrupa’dan kalkacak. 15 gemi olacağı öngörülüyor. Katılımcı ülkeler belirlendi. İnternet sayfamızda ayrıntılı bilgiler var. Yaklaşık 19 Avrupa ülkesinden sivil aktivistler destekliyorlar. Doğrudan Gazze’ye gidilecek. Mavi Marmara katliamından sonra tablo hala değişmedi. Hatta daha stratejik bir şekilde genişletiliyor. Ben Şubat ayında

Gazze’deydim. Mısır üzerinden gitmiştik. Asya’dan gelen bir konvoyla iştirak ettim. O konvoy Suriye Lazkiye limanından Ariş’e, Ariş’ten Gazze’ye girdi. Bölgeye gittiğimizde, zulmün ve kaosun daha vahim hale geldiğini gördük. BM İsrail’den el koyduğu tüm insani yardım malzemelerinin teslim edilmesini istemişti. “Tamam” dediler fakat hepsini teslim etmediler. Teslim ettikleri elektronik malzemeleri de bozarak verdiler. Ben malzemeleri görünce şok oldum. Bu kadar insanlık dışı bir uygulama olamazdı. Ultrason cihazının bazı parçalarını çıkarıp vermişler. Oradaki halk bu süreci içselleştirmiş durumda ve direnişlerinde bir zayıflama yok. Hatta Gazze halkı Mavi Marmara’yı kendine milat edinmiş. “Biz Gazze’de unutulduğumuzu düşünüyorduk. Dünya Müslümanları bizi unuttu diyorduk. Kendi kaderimizle baş başa öleceğimiz sanıyorduk. Mavi Marmara hadisesinden sonra umut kazandık. Biz idarelerin reflekslerini esas almışız. Ama halkın refleksleri bambaşka imiş” dediler. Dolayısıyla Gazze limanına “Mavi Marmara” anıtı inşa ediyorlar. Bizim daha sonraki ziyaretlerimizde Mavi Marmara gemisinde olduğumuzu duyunca “Siz kutsal misafirlerimizsiniz” diyorlar. Onlar için bir dönüm noktası oldu. Bazı kanaat önderleri bize “Her ne kadar 9 kardeşimizin şehit olmasına neden olsa da hayırlı bir olaydır ve sizinle kan kardeşi olduk” dediler. Üst düzeyde bir sevgi oluştu. İkinci “Özgürlük Filosu” çalışmamızı da inşallah Haziran ayında gerçekleştireceğiz.

ORSAM: Sayın Sinan değerli bilgilerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Türkiye Bölümü Başkanı Cavit Veliyev ile Söyleşi

11 Temmuz 2011

Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Türkiye Bölümü Başkanı Cavit Veliyev Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini değerlendirdi. Veliyev, "Bundan sonra Türkiye kamuoyu devletlerimizden sinyal beklemeden Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin daha iyi düzeylere taşınması için bireysel de olsa kendi katkılarını sağlamalıdır" diyerek ilişkilerin gelişmesine yönelik beklentilerini belirtti.

ORSAM: Hocam, sizi tanıyabilir miyiz?

Cavit Veliyev: Ben Cavit Veliyev, Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı nezdinde Strateji Araştırmalar Merkezi Türkiye Sorumlusuyum. Yaklaşık iki senedir burada çalışıyorum. Türkiye ile bazı önemli projelerimiz var. Bu sene Mart ayında Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırma Merkezi ile bir protokol imzalandı. Onları Mart ayında Azerbaycan'a davet ettik. Şimdi o işbirliği protokolü çerçevesinde Ankara'da-

yız. Onlarla bazı görüşmeler gerçekleştiriyoruz. Hem SAM'lar arası hem de ülkeler arası işbirliği bakımından, hem de akademisyenler arası işbirliği açısından neler yapılabileceği konusunda görüşmeler gerçekleştiriyoruz.

ORSAM: Hocam, Türkiye-Azerbaycan ilişkileri konusunda genel bir değerlendirme-nizi alabilir miyiz?

Cavit Veliyev: Ben Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini üç farklı dönemde değerlendiriyorum. Birincisi "Romantik Dönem" dediğimiz 1990'lı yılların başları. İkincisi, Azerbaycan'da Haydar Aliyev'in iktidara gelmesiyle ve Türkiye'de Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte iki lider arasındaki dostluk ilişkilerinin ikili ilişkilere etkileri. Üçüncü dönem ise Türkiye'de AK Parti'nin iktidara gelmesi ve Azerbaycan'da İlham Aliyev'in başkan olmasıyla birlikte yaşanan boşluk dönemi. Karşılıklı algı sorunu vardı, ülkeler birbirini tanı-mıyordu. Fakat günümüzde bunun daha iyi düzeyde olduğunu düşünüyorum. 2009'da yaşanan Türkiye-Ermenistan protokolleri krizi, Türkiye Azerbaycan ilişkileri açısından bir fırsata dönüştü. İlişkilerimizin daha alt düzeylere inmesi daha genişlemesi ve daha kurumsallaşması açısından önemli gelişmeler yaşandı. Bu boşluklar tespit edildi ve doldurulmaya çalışılıyor. Bizim burada olmamızın sebebi de Dışişleri'nin SAM'ıyla protokol imzalamamızın sebebi de boşluklardan birinin doldurulması gereğidir. Kurumsal olarak bugün ilişkilerimiz daha iyi. İkili ilişkiler açısından bugün ilişkilerimiz daha iyi. Fakat, devlet-dışı aktörlerin daha etkin bir şekilde çalışmasına ihtiyacımız olduğu düşüncesindeyim.

ORSAM: Yani bu döneme 4. Dönem, Kurumsallaşma-derinleşme Dönemi diyebilir miyiz?

Cavit Veliyev: Evet, mesela Ağustos'un 15'inde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün

Azerbaycan ziyareti sırasında Stratejik İşbirliği Anlaşması imzalandı. Bu kurumsallaşma için çok önemli. Eylül ayında Türk Dünyası Zirvesi esnasında, İstanbul'da Türkiye-Azerbaycan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği KONSEY Anlaşması imzalandı. Ortak Bakanlar Kurulu toplantısı gerçekleştirilecek. Bütün bunlar ikili ilişkilerin kurumsallaşması açısından bence nemli gelişmelerdir. Umuyoruz ki bundan sonra devam edecektir.

ORSAM: Sizce Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde işbirliğinin gelişebilmesi için devlet-dışı aktörlere, özellikle akademiye ve düşünce kuruluşlarına nasıl görevler düşmektedir?

Cavit Veliyev: İki devlet arasında ilişkilerin geliştirilmesinin sadece devletlerin sorumluluğunda olduğunu düşünmüyorum. Akademisyenler ve SAM'lar arasındaki oluşturulacak bir network hem karşılıklı algının gelişmesi bakımından hem birbirimizi daha iyi tanımamız açısından çok önemlidir. Şimdi o boşluk döneminde, bahsettiğimiz o üçüncü dönemde bazı sıkıntılar yaşanmasının temel nedeni birbirimizin arasında hızlı bir şekilde işleyen bir network'ün olmamasıdır. Bugün herhalde yaratılabilecek networkler bu sorunun çözülmesi bakımından çok önemlidir. Biliyorsunuz akademisyenler, SAM'lar hem karar vericilerin fikirlerinin oluşmasına etki edebiliyor hem kamuoyunun. Bu açıdan baktığımızda bence bu çok önemlidir. Devletlerden bir sinyal beklemeden SAM'lar arasında işbirliğinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Biz, Cumhurbaşkanlığı nezdinde Strateji Araştır-

malar Merkezi olarak Türkiye'deki SAM'larla işbirliğine açığız, sadece Dışişleri'nin SAM'ıyla değil. Bu çerçevede teklifler ortak çalışma alanları olursa biz çalışmaya hazırız.

ORSAM: Peki, bu konuda somut bazı projeleriniz var mı?

Cavit Veliyev: Bazı somut projelerimiz oldu, mesela Mayıs ayında bir derlememiz oldu. Güney Kafkasya ile ilgili bir kitabımız oldu. Bu konuda bir derleme yaptık. Biliyorsunuz, bu sene Güney Kafkasya cumhuriyetlerinin bağımsızlığının 20. Yıldönümü. Bu sene SAM'ın Perceptions dergisinin bir sayısı Azerbaycan'a ayrılacaktır. Sonra "Mülakatlarla Türkiye-Azerbaycan İlişkileri" konusunda bir kitap hazırlıyoruz. Resmi düzeyde kişiler katılacak. Devlet-dışı aktörler katılacak. SAM Başkanları katılacak. Böyle projelerimiz mevcuttur.

ORSAM: Son olarak genel anlamda Türkiye kamuoyuna iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı?

Cavit Veliyev: Türkiye'ye iletmek istediğimiz mesaj şudur. Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler sadece duygusal temelde değil aynı zamanda çıkarsal temeldedir. İlişkilerimizin iyi düzeyde olmasının nedeni duyguların ve çıkarların birbirini tamamlaması ve örtüşmesidir. Bu noktada çıkarların örtüşmesi de her iki devlete kuvvet vermektedir. Bundan sonra Türkiye kamuoyu devletlerimizden sinyal beklemeden Türkiye-Azerbaycan

Mazlumder Yöneticisi Üzeyir Yiğit: “Azerbaycan’da Muhafazakâr Kesimler Baskı Altında”

9 Eylül 2011

İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği (Mazlumder), geçtiğimiz haftalarda Azerbaycan hakkında bir insan hakları raporu yayınladı. Konuyla ilgili açıklamalarda bulunan Mazlumder Genel Yönetim Kurulu Üyesi Üzeyir Yiğit, Azerbaycan’da bilhassa ekonomik dengesizliklerden kaynaklanan toplumsal rahatsızlıkların arttığı ve Hükümetin muhafazakâr kesimleri ulusal güvenliğe tehdit olarak göstererek toplumun dikkatini farklı bir yöne çekme çabası içinde olduğu görüşünde.

ORSAM: Mazlumder, Azerbaycan hakkında bir insan hakları raporu yayınladı. Neden Azerbaycan için özel bir rapor yayınlama ihtiyacı hissettiniz?

Üzeyir Yiğit: Mazlumder, rapor çalışmalarında veya takip edeceği hak ihlallerinde iki şekilde hareket eder. Birincisi; mağdurun Mazlumder’e yapacağı doğrudan veya dolaylı müracaat iledir. İkincisi; mağduriyet oluşturan konunun, basın veya başka yol-

larla kamuoyu gündemine taşınması iledir. Azerbaycan’da raporlamaya gerek duyduğumuz ihlaller, Mazlumder’e bu iki yolun her ikisi ile de ulaşmıştır. Geçmiş senelerden takip ettiğimiz ve basınına taşınan olaylar ile Azerbaycan’daki vatandaşların derneğimize yapmış oldukları hak ihlaline ilişkin müracaatlar doğrultusunda, konun yerinde bir saha çalışması ile tespitinin yapılmasının daha doğru olacağı yönetim kurulumuzda karara bağlanmış ve ihlallerin yaşandığı günlerde ülkeye ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu raporlama sadece Azerbaycan’a münhasıran yapılmış değildir. Mazlumder çeşitli ülkelerde yaşanan hak ihlallerini yine bu şekilde raporlama çalışması ile uluslararası kamuoyuna taşımakta olan bir sivil toplum kuruluşudur. Hak ihlallerinin yoğun olarak yaşandığı ülkelere aktivisler gönderilmektedir. Üç yıl önce hazırlamış olduğumuz Suriye raporu ülkenin şu an yaşadığı isyan hareketi ve özgürlük mücadelesini getiren süreci gözler önüne sermektedir. Ayrıca Tunus’a devrimden sonra Türkiye’den aktivistler gönderilmiş ve raporlama çalışması devam etmektedir. Fransa, Doğu Türkistan, Filistin raporlarımızla birlikte, ayrıca her yıl düzenli olarak Mazlumder Dünya Raporu yayınlanmaktadır.

ORSAM: Azerbaycan özelinde ne tür hak ihlalleri tespit ettiniz? İhlaller ne zaman başladı ve yoğunlaştı?

Üzeyir Yiğit: Azerbaycan, çok uluslu federal bir yapıdan gelen ve bedeller ödeyerek bağımsızlık mücadelesi vermiş bir ülkedir. O yüzden rapora yansıtamadığımız köklü ihlalleri de burada size anlatmak gerekiyor, çünkü saha çalışmamızda ve önceki bilgilerimizde karşımıza çıkan ihlallerin başında, siyasi partiler ve basın yayın organları üzerinde uzun süredir baskı olduğunu görmek mümkündür. Hatta halihazırda bazı siyasi simalara ve gazetecilere yönelik suçlarının kamuoyu ile tam

paylaşılmadan tutuklandıkları ve halen tutuklu buldukları bilinen bir vakiadır. Bununla birlikte bizim tespit ettiğimiz en büyük sorun yargı sisteminin bağımsız olmaması ve adil şekilde çalışmamasıdır. Kaldı ki Azerbaycan devleti haksız göz altıları, keyfi tutuklamaları ve yargısal alanda her geçen gün bir yenisine imza attığı hak ihlalleri sebebi ile çok defa AİHM'de tazminata mahkûm edilmiştir.

Ziyaretimize sebep olan ve şu an çok yoğun yaşanan olaylara gelince, olaylar tespitimize göre; İsrail'in Gazze saldırısı ile İsrail elçiliği önünde birkaç gün devam eden olaylarla ateşlenmiştir. Bu gösterilerin birinci gününde 50 civarında, ikinci gün 160, üçüncü gün ise 200 kişi gözaltına alınmış ve birçoğu tutuklanmıştır. Sonraki yıllarda muhafazakâr kesimlere yönelik baskılar ve bu tür eylemler sıklıkla devam etmiştir. Yoğunlaşma süresi ise 2010'un sonlarına doğru başlamıştır ve halen devam etmektedir. 2010 yılının son ayı ve 2011 yılının sekizinci ayı itibarıyla tutukluluğu devam eden vatandaş sayısı 40'in üzerindedir.

Yakın zamanda Azerbaycan'ın en önemli muhalefeti sayılan Azerbaycan Halk Cephesi Partisi (AHCP) ve Müsavat Partisi'nin 2 Nisan tarihinde düzenledikleri özgürlük ve hükümete istifa çağrısı ortak eyleminde tutuklanan 14 kişiden 6'sına uzun süreli hapis cezası verilmiştir. Bunlardan 4'ü AHCP, 2'si Müsavat Partisi mensubu olan ve Azerbaycan toplumunun yakından tanıdığı kişileridir. Bu tutuklamalarla aslında tüm toplum baskı altına alınmak istenmektedir. Yine şu günlerde Azerbaycan'ın tanınmış insan hakları savunucularından Avukat Leyla Yunus'un üzerindeki baskı iyice artmış ve Ağustos 2011'de arama yapılması bahanesi ile ofisine ciddi zarar verilmiştir. Yine son günlerde tutuklanmış olan gazeteci Ramin Bayramov'un Avukatı Sayın Elçin Namazov vekâlet ettiği davalardan ötürü tehdit edildiği yönünde başsavcılığa müracaatta bulunmuştur. Yine 26 Ağustos 2011'

de İsrail büyükelçiliği önünde eylem yapan göstericilerden 30 kişi gözaltına alınmış ve 5'i tutuklanmıştır.

İnsan için en önemli hak olan yaşama hakkının ihlali konusunda daha yakın tarihlerden de örnek vermek mümkündür. Can güvenliğini sağlaması gereken kurumların başında olan Milli Güvenlik Bakanlığı, (MTN) 2011 Ağustosunda sorgulamak amacı ile Turan Zeynalov'u gözaltına almış ve tutuklanmasından 2 gün sonra görgü şahitlerinin anlatmasına göre elleri kelepçeli ve başında torba bulunan şahısa yoğun şiddet uygulanmıştır. Bu işkence sonucunda hayatını kaybeden Turan Zeynalov, öldürüldükten iki gün sonra sonra hiçbir gerekçe gösterilmeden yetkililerce evine teslim edilmiştir.

ORSAM: Hak ihlallerinin nedeni ülkenin yasal mevzuatının yeterince özgürlükçü olmaması mı yoksa iktidarın ve bürokrasinin uygulamaları mı?

Üzeyir Yiğit: Yasalar ve yazılı mutabakat metinleri, genellikle özgürlükçü ve eşitlik esastır. Ama yöneten siyasilerin, içtihat yapan hâkimlerin yorumları ile uygulamadaki tutarsızlıklar da sıkça karşılaşılan bir durumdur.

Azerbaycan anayasası, normal bir anayasaya göre pek çok detay içeren bir anayasa. Bağımsızlık sürecinde hazırlanmış olduğu için uzun ve teferruatlı bir metin. Yargı sistemindeki detayların yanında Cumhurbaşkanı bazı özel yetkiler verilmiştir. Halkın bağımsızlığına ve özgürlüğüne de atıfta bulunulmasına rağmen, çok uluslu federal yapının hala etkisinde olan bürokratik yapı ve uzun süredir iktidarda bulunan Yeni Azerbaycan Partisinin (YAP) muhaliflere karşı takındığı özgürlükçü olmayan tavır, sorunların asıl kaynağıdır. Ama yinelemek gerekirse, yasal mevzuatın da özgürlükle açısından yeterince olgun olmadığı bir gerçektir.

ORSAM: Peki, hak ihlallerinden en fazla toplumun hangi kesimleri mağdur oluyor? Gençler, kadınlar, yoksullar gibi...

Üzeyir Yiğit: Toplumu bu şekilde sınıflandırma gereği duyarsak eğer, mağdur sınıflar olarak hemen herkesi düşünebiliriz. Ama şöyle de bir durum var... Kominizimden yeni kopmuş bir ülke olarak, genç kuşağın daha fazla dine yöneldiğini söylemek gerekmektedir. Cami cemaatleri ve sokak eylemlerinde bu göze çarpmaktadır. Şu an devam eden baskıların muhafazakârlar üzerinde yoğun olduğunu söylersek genç kadınlar ve erkelerin doğrudan daha fazla etkilendiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Yoksulluk üzerinden bakılırsa, dünyanın her yerinde yoksul kalmış veya bırakılmış halk kesimleri sürekli olarak mağdurdur. Ama Azerbaycan için dikkatimizi çeken şeylerin başında şu tespiti yapmadan geçemeyeceğim... Bakû dünyanın en zengin ülkelerinin bir tanesinin başkenti olmasına rağmen, şehirde ciddi bir sınıfsal uçurum fark edilmektedir. Çok sayıda semtte sokak aydınlatması ve yürünecek düzgün yol yoktur. Semtlere çöp birikintileri ve gece kondu tipi yapılar hakimdir. Bu tip yerleşim yeri de hayli fazladır. Çarpık bir ekonomik gelir düzeni vardır. Devlet kendi çalışanına kira ve gıda yardımı yapmaktadır ancak çok az ücret ödemektedir. Bu durumda rüşvet ve yolsuzluğun kamu kurumlarında hayli yaygın olduğu toplumun her kesimi tarafından ifade edilmektedir. Bu durum Wikileaks belgelerine dahi yansımıştır. Ayrıca biz de bu rüşvet bataklığının doğrudan şahitleri olduk.

ORSAM: Azerbaycan yönetiminin gerekçeleri nelerdir? Bu gerekçelerde haklılık payı bulunmuyor mu?

Üzeyir Yiğit: Baskı ve tertipleştirmenin hiçbir haklı gerekçesi yoktur. Ama yine de Azerbaycan hükümeti yapmış olduğu tutuklamalar-

da bazı gerekçeler sunmaktadır. Yargı süresi devam eden son olaylarda basına da servis edilen gerekçelerin hepsinde, tutuklananların üzerinde, ev ya da işyerlerinde eroin ve silah bulunduğu iddia edilmiştir. Son tutuklananlar kişilerden ilahiyatçı Abgül Süleymanov'un avukatı Sayın Anar Gasımlı, müvekkilin evinde yapılan aramanın hukuki olmadığını ve yapılan suçlamamanın delilsiz olduğunu ısrarla savunmasının ardından, kolluk güçleri tarafından avukatlığının elinden alınması yönünde tehdide maruz kalmıştır. Avukat Gasımlı, durumu başsavcılığa ve basın organlarına da iletmiştir. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Yine son tutuklamalarda özellikle Azerbaycan İslam Partisi'ne (AİP) yönelik suçlamalarda "eroin ve silah" bulunduğu iddiaları sunulmuştur. Ayrıca genel olarak muhafazakâr kesime karşı "İran bağlantılı dini yapılanma" suçlaması gelmektedir. Silahlı örgüt kurmak ve devletin anayasal düzenini şeriat yasalarına çevirme girişimi de devletin duyurduğu gerekçelerdendir. İlahiyatçı Abgül Süleymanov ve gazeteci Ramin Bayramov'un tutuklanması ile Ocak 2011'den bu tarafa tutuklanan kişilerin ve sonrasında tutuklanma ihtimali olan kişilerin dava süreçleri amacından saptırılmaktadır. Aslı olmayan iddialar tamamen farklı bir kurguyla, aslı olmayan büyük tehditleri halinde topluma kabul ettirilmeye çalışılmaktadır. Azerbaycan Milli Güvenlik Bakanlığı (MTN) ilk kez, bir tutuklama olayını kendi resmi internet sitesinden duyurmuş ve adı geçen şahısları radikal bir dini örgüt yönetmekle suçlamış ve arkalarında İran desteği bulunduğunu ima etmiştir.

Öte yandan, güvenlik makamlarının yürüttüğü kovuşturmaların bir kurgu olduğu mahkeme süreçlerinde de herkes tarafından fark edilmektedir. Örneğin 22 Ağustos 2011'de görülen bir celsede, güvenlik makamlarının mahkemeye şahit olarak getirdikleri kimselerin pek çok çelişki içeren ifadeler verdiği gö-

rülmüştür. Bu çelişkili ifadeler, tutanaklar halinde Azerbaycan basınında yayımlanmıştır. Üstelik, kanunlar neyi öngörürse öngörsün ya da yargı organları neye karar verirse versin, temel hak ve hürriyetleri hiçe sayan uygulamalar hiçbir surette haklılık payı içeremez.

ORSAM: Peki, Azerbaycan yönetiminin rahatsızlığını neye bağlıyorsunuz?

Üzeyir Yiğit: Bu soruya vereceğimiz yanıt bir tahminden ibarettir. Azerbaycan'a gitmeden önce, Azerbaycan Adalet ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan randevu talebinde bulunmuştuk. Bize ulaşan iddiaların gerçekliğini araştırmak üzere Bakû'ye geleceğimizi, orada bulunduğumuz tarihlerde kendilerinden de bilgi almak istediğimizi bildirmiştik. Fakat bize olumlu veya olumsuz bir cevap verilmemişti. Bakû'deyken Adalet Bakanlığı'na yine gitmiş olsak da, görüşme talebimiz kabul edilmedi ve dilekçe ile başvurmamız istendi. Buna karşılık, Milli Eğitim Bakanlığı'na yaptığımız ziyarette sözlü şiddete maruz kaldık ve adeta binadan kovulduk. Dolayısı ile yönetimin rahatsızlığını öğrenme fırsatımız olmadı. Keşke yetkililer olgunluk gösterip sorunu birinci ağızdan bize anlatsalardı.

Azerbaycan yönetiminin bu tavrı nedeniyle sorunuza cevap vermemiz maalesef mümkün olmuyor. Ama size halkın ne düşündüğünü aktarabiliriz. Baskıya maruz kalan çevreler, ülkenin bağımsızlığından sonra cami ve diyanelle uğraşan özellikle fakir dindarların sayılarının arttığını, ticari faaliyetlere ve sosyal faaliyetlere daha geniş biçimde katıldıklarını, ardından devlet yöneticilerinin uygulamalarını sesli şekilde eleştirmeye başladıklarını, bunun ardından da hükümetin sert yaptırımlara yöneldiğini ifade etmektedirler.

Bu verilerle bizim gözlemlerimizi birleştirdiğimizde şöyle bir sonuç elde etmekteyiz: Azerbaycan'da son yıllarda iyice ayyuka çıkan

gelir dağılımındaki eşiksizlik toplumsal öfkeyi de kamçılıyor. Dolayısıyla Hükümet açısından toplumun dikkatini başka yönlere çekmek gerekiyor. Bu noktada, topluma yüksele bir tehdit olarak İslamcılar gösteriliyor. Tehdit olduğu iddia edilen insanlar da eroin kullanan, silahlı kimseler gibi lanse edilerek toplumun da gözünden düşürülmeye çalışılıyorlar. Üstelik bu karalama kampanyasının içine sözde İran desteği de dahil edilerek olay iyice başka yönlere çekiliyor.

Öte yandan 11 Eylül saldırılarından sonra tüm Batı'da artış gösteren İslam fobisi de muhafazakar kesimlere yönelik baskılar yapılması için Azerbaycan yönetiminin elini rahatlatmıştır.

ORSAM: Azerbaycan yönetiminin tutumunda, İran'dan algıladığı geleneksel tehdidin payı nedir?

Üzeyir Yiğit: Bunu son tutuklamalarda Milli Güvenlik Bakanlığı'nın açıklamalarında net olarak görüyoruz. Azerbaycan, geçmişte tıptı Türkiye'deki yönetici elitlerin yaptığı gibi İran'ın siyasetini dini açıdan bir tehdit olarak algılıyor veya yukarıda anlattığım gibi siyasi bir taktik olarak kullanıyor. Oysa şu doğal bir gerçekliktir ki, 70 yıllık komünizm diktasından kurtulan Azerbaycan halkı dine ve milliyetçiliğe doğru tabii bir eğilim göstermiştir. Toplumun bu tabii eğilimlerinin ardında yabancı devletlerin oyunlarını aramak, devlet adamlığına yakışan bir tutum değildir.

ORSAM: Mazlumder, anlattığınız sorunlarla ilgili ne tür çalışmalarda bulundu?

Üzeyir Yiğit: Mazlumder kısıtlı imkânları ve gönüllü aktivistleri ile hem dışarıda hem de içeride önemli işler çıkaran bir sivil toplum örgütüdür. Bu konu ile alakalı olarak, eksikleri olsa da, zor şartlarda bir rapor hazırladık. Raporu henüz kitaplaştırmadık ama

elimizde olan kısmı ile konuya uluslararası boyut kazandırmak istedik. Türkiye'deki siyasi partileri ve diğer birtakım kurum, kuruluş ve örgütleri sorun hakkında bilgilendirdik. Azerbaycan'daki gelişmeleri yakından izliyoruz ve önümüzdeki süreçte bilgilendirme ve duyarlılık kazandırma çalışmalarımız devam edecektir.

ORSAM: Peki, Azerbaycan'da gözlemlediğiniz sorun nereye gidecek ve Mazlumder, Azerbaycan'daki sorunlarla ilgili olarak önümüzdeki dönemde ne tür çalışmalar yürütecek?

Üzeyir Yiğit: Canı gönülden arzumuz, yasaklar bitmesi ve hukukun üstünlüğü ilkesinin hakim kılınması. Bu sonuç, hem Azerbaycan halkı hem de devleti için önemlidir. Ama görünen o ki, Azerbaycan yönetimi geçmişte Türkiye'deki ya da diğer ülkelerdeki yöneticilerin düştüğü hatalara sürükleniyor. Katı bir tutum gösteriyor. Mazlumder olarak bu katı tutumun değiştirilmesi için çalışıyoruz. Hak ihlalleri bize ulaştıkça gündemin ön sıralarına taşımaya ve gerekirse bazı sorunların uluslararası örgütler nezdinde yankı bulmasına gayret edeceğiz.

ORSAM: Azerbaycan'ın Batılı ülkeler nezdindeki insan hakları karnesi notu nasıl?

Üzeyir Yiğit: Azerbaycan, Avrupa Konseyi'ne üye olduğu için aslında dışarıdan sürekli bir takibe tabi. Azerbaycan, aynı zamanda bazı bağımsız uluslararası kuruluşların takibindedir. Electoral Process, National Democratic, Democracy Score. National Democratic Governance, Judicial Framework and Independence gibi önemli kurumların verdiği ortalama puan 6,25 dolaylarındadır. Puanlarda 1 en iyi, 7 ise en kötü puandır. Bu nota göre, Azerbaycan en kötü nota oldukça yakın bir çizgide durmaktadır.

ORSAM: Olaylar anlattığımız şekildeyse, Azerbaycan toplumunun da tepki göstermiş olması gerekiyor. Azerbaycan'da ör-

gütlü ya da örgütsüz anlamda sivil tepkiler ne durumda?

Üzeyir Yiğit: Evet, yasalar örgütlü bir topluma müsaade ediyor ama uygulamada buna neredeyse izin verilmiyor. Bazı devlet kurumları herhangi bir yasal dayanakları da olmaksızın, sivil toplum inisiyatiflerini henüz filizlenmeden budamaya çalışıyor. Toplumun tepkisi mutlaka var tabii. Geçmiş yıllarda muhalif partilerin düzenlediği büyük eylemler var. Son dönemde ki tutuklamaların en az yarısı eylem ve gösteri sebebi ile yaşanmış. Yasal olarak eylem izni almak ise ender bir durumdur.

ORSAM: Mazlumder, Ermenistan yönetimi tarafından işgal edilen topraklardan göç ettirilen Azerbaycanlıların sorunlarına da eğilecek mi?

Üzeyir Yiğit: Öncelikle şunu söylemek isterim. Azerbaycan hakkındaki son insan hakları raporumuzda eksiklikler var. Özellikle basın özgürlüğü konusunda. Bunun yanında Ermeni işgali sorunu var. Üstelik meselede göç mağdurlarıyla da sınırlı değil. İşgal altındaki Dağlık Karabağ sorunu da var. Mazlumder veya başka bir insan hakları örgütünün kuşkusuz bu sorunu da masaya yatırması gerekiyor. Şu ana kadar bize mağdurların bizzat yaptığı bir başvuru olmadı ama pek tabii Mazlumder olarak bizim tek taraflı da olsa rapor çalışmasının kapsamını daha geniş tutmamız gerekirdi. Maalesef mümkün olmadı. En önemli sebebi ise, Ocak ayında Azerbaycan gezimizde tespit ettiğiniz sorunların güncelliği ve hak ihalelerinin daha büyük boyutlara ulaşmadan ivedilikle kamuoyunun gündemine taşınabilmesiydi.

ORSAM: Mazlumder'e çalışmalarında kolaylıklar diliyoruz.

Üzeyir Yiğit: Biz de Mazlumder olarak ORSAM'a gösterdiği hassasiyet için teşekkür ediyoruz.

Nato Genel Sekreteri Rasmussen: Nato Suriye'ye Müdahale Etmeyecek

10 Ekim 2011

Londra merkezli Şarkül Evsat gazetesine verdiği söyleşide NATO Genel Sekreteri Rasmussen Libya, Suriye ve NATO'nun Arap ülkeleri ile ilişkileri konularında görüşlerini aktardı.

Şarkül Evsat: Bu haftaki NATO Savunma Bakanları Toplantısı'nın ardından NATO kuvvetlerinin Libya'dan çekilmesine yönelik bir tarih belirlenmedi. NATO'nun Libya'daki operasyonlarını bitirmesi için sağlanması gereken koşullar nelerdir?

Rasmussen: Libya'daki varlığımız mevcut durumun gerektirdiği kadar sürecektir. Henüz NATO misyonunun sona ermesinden bahsetmek için erken olduğunu düşünüyorum. Daha önce Libya'daki operasyon süremizi 90 gün kadar uzattığımızı söylemiştik; ancak aynı zamanda operasyonlarımızı sürekli gözden geçirmek gerektiğine de inanıyoruz. Koşullar elverir vermez geri çekilme gerçekleşecektir.

Operasyonlarımızın odak noktasını sivil halkın saldırılara karşı korunması oluşturmak-

tadır. Libya'da güvenlik sağlanana kadar bu doğrultuda hareket etmeye devam edeceğiz. Libyalı sivil halkın güvenliği sağlanıncaya kadar görevimizi sürdüreceğiz.

Şarkül Evsat: NATO'nun şu anda ülkeyi yönetmekte olan Libya Ulusal Geçiş Konseyi ile ilişkilerinden bahsedebilir misiniz? Bu geçiş sürecinde NATO'dan ne gibi talepleri oldu?

Rasmussen: Dr. Mahmud Jibril ve UGK Sekreteri Mustafa Abdul-Jalil ile birçok şekilde İstanbul'da profesyonel bir çerçevede ve daha sonra Libya'da daha kişisel bir ortamda görüştüm. Görevimizin, uluslararası eylem çerçevesinde, hava ve deniz operasyonları yoluyla Libya halkını saldırılara karşı korumak olduğunu bir kez daha teyit etmek isterim. UGK ile sürekli irtibat halindeyiz. Onları NATO Karargahı'nda da ağırladık.

Şarkül Evsat: Bu iletişimin arkasındaki sebepler nelerdir? UGK ile görüştüğünüz en önemli konular nelerdir?

Rasmussen: Bu görüşmelerin arkasındaki en önemli sebep Libya'daki siyasi gelişmeleri izlemektir. İzninizle bir kez daha ifade edeyim, Libya'daki görevimiz sivil halkı saldırılara karşı korumaktır. Libya'da olan bitene müdahil olmak bizim rolümüz dahilinde değildir. Gene de siyasi gelişmeleri ilgiyle takip ediyoruz.

Şarkül Evsat: Özellikle yeni bir hükümet kurulması konusunda Libyalı isyancıların saflarında ayrılıklar ve anlaşmazlıklar baş gösterdi. Libya'da bir iç savaşın çıkabileceğini düşünüyor musunuz?

Rasmussen: Libya'da bir iç savaş çıkacağını düşünmüyorum. UGK'nin Libya'nın birliğini korumakta büyük bir rol oynayacağına ve demokrasiye ulaşmak için azimle çalışacağına inanıyorum.

Şarkül Evsat: Daha önce NATO'nun Suriye'ye müdahalede bulunmayacağını vurguladınız. Esad rejiminin protestoları sert ve acımasız bir şekilde bastırması devam etti halde bu konudaki pozisyonunuzu değiştirir misiniz?

Rasmussen: Hayır, NATO Suriye'de müdahil olmayacaktır; ancak Esad rejiminin protestolara karşı tutum ve uygulamalarını kuvvetle kınıyoruz ve Esad rejimine bu tür eylemlerden vazgeçmesi, halkın meşru taleplerini karşılaması ve demokrasiyi benimsemesi çağrısında bulunuyoruz.

Şarkül Evsat: Arap Baharı sonrasında Arap dünyasının geleceği konusundaki fikirleriniz nelerdir?

Rasmussen: İyimserim, özgürlüğün dünyadaki en önemli kuvvet olduğuna inanıyorum, çünkü özgürlük yaratıcı düşünceye, ekonomik kalkınma için gerekli olan pratik çerçevelere ve aynı zamanda istikrarlı bir topluma giden yolu açmaktadır. Siyasal özgürlükler ise güvenliği sağlamanın en önemli aracıdır, bu sayede siyasal istikrar genel barış ve istikrar ortamını güvenceye alır. Arap uyanışı ile birlikte bölgenin önümüzdeki dönemde büyük bir gelişme göstereceğini düşünüyorum. Birçok sorunla karşılaşılabilir, halkın özgürlük ve demokrasi tutkusunun bütün zorlukların üstesinden gelmelerini sağlayacağına inanıyorum.

Şarkül Evsat: Birleşik Arap Emirlikleri'nin NATO'ya elçi göndermeye hazırlanan ilk Arap ülkesi olduğunu duyduk. Bu bakımdan BAE'ni diğer Körfez ve Arap devletlerinin takip etmesini veya NATO kuruluşlarına ve girişimlerine katılmalarını ister miydiniz?

Rasmussen: Evet, "Arap Baharı"nın NATO için Ortadoğu ile ilişkilerini güçlendirmesine ve yenilemesine yönelik güzel bir fırsat olacağına inanıyorum. Ayrıca, Arap devletleri Libya'daki NATO operasyonuna olumlu katkılarda bulundular. Yeni politikamızın öğelerinden biri yeni ortaklarımızın NATO'ya büyükelçiler göndererek bize katılmalarına izin vermektir. Bazı devletler buna karşılık verip resmi taleplerde bulundular ve biz bunu iyi karşıladık. BAE bu girişime karşılık veren devletlerden biriydi. Ayrıca iki kuruluşumuz var. Bunlardan biri Ortadoğu ve Afrika'dan yedi ülkenin oluşturduğu "Akdeniz Diyalogu", ikincisi ise 2004'de İstanbul'da kurulan ve dört Körfez devletinden (Kuveyt, Katar, BAE ve Bahreyn) oluşan İstanbul İşbirliği Girişimi'dir. Demokratik bir Libya'nın Akdeniz Diyalogu'na katılabileceğine inanıyorum. Bu ilişkilerine nasıl gelişebileceğine bir örnek oluşturmaktadır. Ayrıca diğer Körfez devletlerine ve Suudi Arabistan'a ortaklarımız arasına katılmaları çağrımızı yeniliyoruz.

Şarkül Evsat: Avrupa devletleri İran ile her tür diyalogun kesilmesi çağrısında bulunuyorlar. Bunun sebebi ise İran'ın bazı uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmemesi. NATO'nun İran'a karşı konumu nedir?

Rasmussen: NATO'nun İran ile bir ilgisi yok. Ancak bazı NATO üyesi devletler tek taraflı olarak İran meselesi ile uğraşıyorlar. Biz İran ile ilgili meselelerde diplomatik çabalarla çözüme ulaşılması taraftarıyız ve Tahran'a uluslararası yükümlülüklerine uyması konusunda çağrıda bulunuyoruz.

<http://asharq-e.com/news.asp?section=1&id=26862>

**Çeviren: Sercan Doğan, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı*

Dr. Detlev Quintern: “Arap Devrimleri Gücünü Adalet Hareketi Geleneğinden Alıyor”

3 Kasım 2011

İstanbul İslam Bilim ve Teknik Müzesi Geliştirme ve Eğitim Direktörü görevini yürüten ve aynı zamanda Bremen Üniversitesi Kültür Bilimleri Enstitüsü Öğretim Görevlisi olan Dr. Detlev Quintern, Arap devrimleri ve halk hareketlerinin altındaki nedenler, gelişim seyirleri, Batı'nın Ortadoğu'ya bakış tarzı ve Türkiye'nin Ortadoğu siyaseti hakkındaki görüşlerini paylaştı. ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Uğur Çil'in gerçekleştirdiği söyleşide, Dr. Quintern, Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesinde var olan baskı yönetimlerinin Avrupalı emperyalizmin meydana getirdiği geçici bir durumdan ibaret olduğunu anlattı. Dr. Quintern, bölgedeki halk hareketlerinin temelinde Arap dünyasında kökleri çok eskilere uzanan bir adalet hareketleri geleneği bulunduğunu belirterek, “Arap dünyasındaki devrimler Amerika ve Avrupa'nın yardımlarıyla değil, onların engel olmaya çalışmasına rağmen gerçekleştirilmiştir. Bu hareketler daha uzun süreli hareketleri ortaya çıkaracak ve merkezinde aç gözlülük ve benmerkezcilik bulunan tüm yönetimleri yıkılmasına yol aç-

caktır” dedi. Dr. Quintern, Türkiye'nin savunduğu adalet anlayışla sadece sözlü olarak değil, fiili olarak da hem bölgesel hem de küresel birliğin hayata geçirilmesi için güzel bir örnek teşkil ettiğini kaydetti.

ORSAM: Dr. Quintern, öncelikle kendinizden bahsedebilir misiniz?

Detlev Quintern: Bu senenin Eylül ayından beri İstanbul İslam Bilim ve Teknik Müzesi'nin yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi görevini devralmış bulunmaktayım. Yapısı ve içeriği itibarıyla dünyada tek olan bu müzenin bugünlere gelmesinde, uzun yıllar görev yapmış olan Prof. Dr. Fuat Sezgin'in çok büyük emekleri bulunmaktadır. Müzenin bünyesinde 8. ve 16. yüzyıl arasında Arap ve İslam merkezli gelişmiş olan coğrafya, astronomi, tıp, kimya gibi bilimlerin yanında teknik bilimlerden olan gemi, saat, değirmen yapımı, sulama sistemleri bulunmaktadır. “Arap” kelimesi bu çerçevede Arap ırkını tasvir eden anlamından ziyade, İslam dünyasının ortak bilim dili olarak algılanmalıdır. Müzemiz ve burada sergilenen eserler, Avrupa'da fazlaca irdelenmemesine rağmen, günümüzdeki modern bilimlerin büyük bir bölümünün Arapça olarak yazılmış İslami kökenli eserlere dayandığı tezini açıkça ortaya koymaktadır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda buradaki görevim sayesinde insanlık tarihi çerçevesinde çok önemli bir yer teşkil eden İslami bilimler ve İslami eserleri daha geniş kitlelere ulaştırılmaya katkıda bulunduğumuzu görüyorum. Bu da beni ayrıca mutlu ediyor. Bremen Üniversitesi'ndeki görevim sırasında da yine çeşitli müzelerle yakın çalışma içerisindeydim ve öğrencilerimi de müze ziyaretlerine yönlendirerek müzeleri onların eğitimlerinin bir parçası haline getirmeye çalıştım. Çünkü Bilim Tarihi kültürler arası etkileşim bağlamında, birbirinden farklı olarak algılanan kültürler arasında bize köprüler kurma imkanı sağlıyor. Bu bağlamda ben de

felsefe alanında bir evrensel hümanizm destekçisi olarak “yeni bir aydınlanma” için çaba göstermekteyim. Böyle düşünmemin başlıca sebebi ise zaten var olan kültürler arası savaş, mücadele ve farklılıkları vurgulayan düşünce akımlarına bir alternatif yaratma arzumdur. Hem akademik hayatımda hem de çeşitli müzelerdeki görevlerimde hep bu doğrultuda çalıştım.

Şu anki görevim bana bilim tarihi açısından kültürler arası tarihi bağları ve etkileşimleri daha detaylı inceleyebilmem için büyük imkânlar sunuyor. Bu şekilde hem müze tecrübelerim hem de düşünce tarihi temelli ana çalışma alanlarım ve özellikle İhwan as-Safa'nın etkileri sadece ansiklopedik anlamda değil, aynı zamanda bu dönemin içinde kalan evrensel düşünürlerle de bağlantı kurmamda bana çok yardımcı oluyor. İhwan as-Safa düşünürleri Abbasi halifeliği dönemine denk gelen 10. yüzyılda hümanist bir aydınlanmanın öncülüğünü yaptılar. Son 10 yıldan beri Irak'ta devam etmekte olan savaş ve istila bize bu dönemi unutturdu. Özellikle medyaya baktığımızda bu unutturmanın direkt bilinçli bir şekilde olmasa da sistemli bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Sanki insanlar tarih boyunca hiçbir arada yaşamamış ve kültürlerarası ilişkiler hiç yaşanmamış gibi savaş ve şiddet kültürüne insanların alışması gerekiyormuş gibi bir olgu meydana geliyor. Halbuki kültürlerarası etkileşim insanoğlunun gelişmesi bağlamında tarih boyunca hep büyük bir rol oynamıştır. Şu anki dünyayı göz önünde bulundurduğumuzda Abbasi halifeliği döneminde başlamış olan evrensel hümanizmin geriye doğru gittiğini görebiliriz. Bunun başlıca sebebi de modern Avrupa'nın etik ve kozmolojinin farklı boyutlarını bilimin temeli olarak görmemesidir. Şu an içinde bulunduğumuz sosyal krizler ise bu yanlış gelişmenin en belirgin özelliğidir.

Evrensel tarih ve epistemolojinin bir temsilcisi

olarak Arap dili, edebiyatı ve kültürü, siyaset bilimi, tarih, iktisat alanlarında yıllar boyunca sürdürdüğüm eğitim, öğretim, araştırma ve çalışmalarım bana insanlık tarihi içerisindeki tüm evrenselci ve tolerans kültürü merkezli dönemlerde olduğu gibi Abbasi Halifeliği döneminde başlayan ve Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine kadar var olmuş olan adalet olgusu, her dönemde halklar ve kültürlerarası barışın temelini meydana getirdiğini göstermiştir. Şu an Ortadoğu bölgesinde var olan baskı ve şiddet yönetimleri ise sadece Avrupalı emperyalizmin meydana getirdiği geçici bir durumdan ibarettir.

ORSAM: Bir araştırmacı olarak yıllardır Ortadoğu ile ilgileniyorsunuz ve defalarca da bölgede bulundunuz. Bu tecrübeleriniz ışığında Ortadoğu'da Tunus'ta ki gösteriler başlayan, Mısır'da Hüsnü Mübarek yönetiminin düşmesiyle hız kazanan ve bugün Suriye, Libya ve Yemen'de devam etmekte olan halk hareketlerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce bu halk hareketlerinin ortaya çıkışının temelinde ne yatıyor?

Detlev Quintern: Bu soruyu cevaplamak için tarihsel bir giriş yapmamızda fayda var. Çünkü Arap dünyasında kökleri çok eskilere uzanan bir adalet hareketleri geleneği bulunmaktadır. Başlıca sebebi ise adalet anlayışının İslam ahlakında ilk sırada bulunmasıdır. Bu açıdan bakıldığında 7. ve 8. yüzyıllarda Arap dünyasının parçalarının Arap olmayan yönetimlerden kurtarılması ve İber Yarımadasında yaşanan olaylar daha iyi anlaşılacaktır. Bu bölgelerin kurtarılması için verilen mücadele sırasında yine aynı güçlere karşı muhalefette bulunan veya isyan halinde olan topluluklardan da büyük destek gelmiştir. Bunun başlıca örneği Mısır'daki Hıristiyan Kıptilerin verdiği destektir. Bugün bu duruma çok bezeyen başka bir hareketle karşı karşıyayız. Bu hareket adalet idealinin rönesansı olarak görülebilir. Bunun temelinde ise Arap halklarının da-

yanma gücü, cesareti ve kendilerini bu uğurda feda edebilme özverileri bulunmaktadır. Ayrıca tarihin de bize gösterdiği gibi adalet anlayışının temel prensiplerinde yaşanan sapsular Arap dünyasında her zaman isyanları beraberinde getirmiştir. Bu noktada Arap dünyasında yaşanan adaletsizliklerin bu hareketlerin merkezini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Yukarıda adlandırdığınız ülkeler arasında özellikle Tunus ve Mısır başta olmak üzere komprador burjuvaziye yakın gruplar ülke içerisinde yönetimi ele geçirip kendi amaçları için kullanıyorlardı. Bu amaçlar ise dış güçlerin amaçlarıyla neredeyse örtüşüyordu. Yabancı güçler ile kastettiğim hem eski kolonyal devletler olan İngiltere, Fransa, İtalya hem de tarihsel olarak yeni olsa da bölgedeki etkinliği göz önünde bulundurulduğunda öne çıkan ABD'dir. Tüm bunlar gücü elinde bulunduran ve lüks içinde yaşayan bir azınlık ile fakirlik ve işsizlikle mücadele eden bir çoğunluğu beraberinde getirdi. Hem Tunus'ta hem Mısır'da bulunan bu azınlık grupları Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) isteklerini yerine getirirken sosyal hizmetlerde kesintilere gittiler, ülkenin sahip olduğu önemli kaynakları özelleştirdiler. Bu özelleştirmelerden kendilerine yakın olanlar faydalandı. Tüm bunları dünyayla barışık liberal bir politika olarak tanıttılar. Bu durumdan yine en çok Batı ülkeleri faydalandı. Yine aynı şekilde, ülkelere çıkan paranın büyük bir bölümü Batılı bankaların kontrolüne girdi. Bu bağlamda örnek olarak Tunus'u verebiliriz. Bir turizm ülkesi olan Tunus'ta Avrupa'dan gelen turistler kurs farklılıklarında dolayı çok ucuza tatil yapabilirken, Tunus halkının büyük bir bölümü için kendi ülkelerinde tatil yapabilmek sadece bir rüyadan ibaretti. Tüm bunların yanında bu ülkelere merkezinde tüketim bulunan emperyalist kültür ve yaşam tarzı enjekte edildi. Bu gerçekliğe uymayan kültür ve yaşam tarzı ise kültürlerini, geleneklerini, inanç ve değer sistemlerini erozyona uğrattı. Şehir yapılarında bu durum oldukça açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bölge ülkeleri halkları arasında 70'li yıllardan beri süregelen bir huzursuzluk bulunmaktadır. Örnek olarak Kahire'yi verebiliriz. Ayrıca turizmin yaygın olduğu Tunus ve Mısır gibi ülkelerde turistler için inşa edilmiş ve ülkedeki hayatın ne kadar güzel ve rahat olduğunu göstermeyi amaçlayan semtler ve alış-veriş merkezleri bulunmaktadır. Hâlbuki birkaç sokak sonrasında acı gerçek bütün çıplaklığıyla ortadadır. Fakat kısaca altını çizmek istediğim bir nokta var. Tüm bu söylediklerim, şu an Arap dünyasında yaşananları bir ekmek kavgası olduğu anlamına gelmemektedir. Bu durumun benzerini Avrupa'da yaşanmış olan gıda sıkıntısı ve gıda ürünlerinin fiyatlarının yükselmesi sonucu ortaya çıkan isyanlarla karıştırmamak gerekir. Çünkü Arap dünyasında yaşanan hareketlerin merkezinde adalet olgusunun yeniden hayata geçirilmesi ve kaybolan insan haysiyetinin yeniden kazanılması yatmaktadır. Dolayısıyla meseleyi sadece fakirliğe indirgemek yanlış olur. Ek olarak, yine Filistin meselesi de çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Çünkü hem Tunus'ta hem Mısır'da ki hareketleri tüm farklılıklarına rağmen ortak oldukları nokta Filistin halkıyla olan dayanışma olgusudur. Filistin meselesi adaletli bir şekilde çözülmediği sürece az önce bahsettiğim adalet olgusunun dünyada hayata geçirilmesi sadece bir ütopya olarak kalacaktır.

Anlattıklarımın ışığında şu an Ortadoğu'da yaşanan halk hareketlerinin, özellikle Mısır ve Tunus'ta, temelinde üç ana mesele bulunmaktadır: Var olmayan adalet olgusu, bunun etkisiyle kaybolmuş olan insan haysiyeti ve hükümetlerin Filistin meselesiyle ilgili duruşlarıdır.

ORSAM: ABD'nin ve Avrupa Birliği'nin halk hareketlerinin yaşandığı ülkelere karşı uyguladığı politikaları nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce Amerika ve Avrupa Birliği Ortadoğu ülkelerindeki halk hareketlerine yeterince destek ve yardım verdi mi?

Detlev Quintern: Öncelikle hem Amerika'nın hem de Avrupa Birliği'nin bu dönemde uyguladığı Ortadoğu politikaları kafa karıştırıcıydı. Bunun en belirgin olduğu durum ise Tunus'ta başlayan isyanları bastırmak ve hükümete destek vermek isteyen Fransa'nın Tunus'a özel birlikler göndermek istemesiydi. İki gün sonra ülkeyi terk eden devlet başkanı Zeynel Abidin bin Ali'nin Paris'e gelme isteğinin reddedilmesi ise kafalarda soru işaretleri oluşmasına sebep oldu. Bu da bize tabii ki yürütülen politikaların ikiyüzlülüğünü gösteriyor. Mısır'daki halk hareketlerine destek vermeyen Amerika ve Avrupa devletleri buradaki hareketler başarıya ulaştıkça dışişleri bakanlarını aceleyle Mısır'a gönderip Mısır halkının sempatisini kazanmaya çalıştı. Yine Avrupa tarihinden yola çıkarak Arap dünyasında yaşanan gelişmelerle ilgili mantıksız karşılaştırmalar yapıldı ve devrim kültürü sanki Avrupa'dan ithal edilmiş bir kültür akımı olduğu intibası yaratılmaya çalışıldı. Bu düşünce de aslında eski bir geçmişe sahip. Napolyon'un Fransız Devrimi'ni 1798'de Mısır'a taşımaya çalışmasıyla bezerlikler taşıyor. O dönemde de kolonyal şiddet yönetimi sanki bilimsel bir deney olarak gösterilmişti. Bugünse Amerika ve Avrupa kendilerini eleştirmek ve yapılan hataları düşünmek yerine bu ülkelerdeki devrimleri destekleyen ve öncülük eden bir role bürünüyor. Yıllarca destekledikleri sadık müttefiklerinin artık bu ülkeleri yönetemeyeceğini anladıklarında bütün desteklerini aniden kestiler. Kesinlikle Amerika ve Avrupa'nın desteğinden veya yardımından bahsedilemez. Arap dünyasındaki devrimler Amerika ve Avrupa'nın yardımlarıyla değil, onların engel olmaya çalışmasına rağmen gerçekleştirilmiştir. Bu durum sadece Tunus ve Mısır için değil, aynı zamanda Afrika Birliği, Venezuela ve Türkiye'nin barışçıl bir çözüm için gösterdikleri yoğun çabaya rağmen Libya için de geçerlidir. Her ne kadar Libya'daki isyan hareketi haklılığa sahip olsa da, burada asıl sorulması gereken sorun, neden ve nasıl Libya'daki mü-

cadelenin silahlı ve şiddet dolu bir hal aldığı ve şu ana kadar Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Almanya gezisinde ifade ettiği gibi 50 binden fazla kişinin hayatına mal olduğudur. Libya örneği, gelişim seyri açısından Tunus ve Mısır'daki hareketlerden farklılıklar göstermektedir. Belki de Libya'daki hareket NATO'nun desteğiyle değil, NATO'ya rağmen başarılı olacaktır. Ya da birçok Afrika ülkesinin de dile getirdiği gibi yeni bir kolonileşmenin ilk ayağı haline gelecektir. Libya'ya yapılan müdahale ve özellikle Fransa'nın müdahalesi Tunus'ta başlayıp Mısır'la devam eden halk hareketlerinin önünü kesti. Belki de Libya'nın sahip olduğu zenginliklerinin paylaşılmasının haricinde temel amaç buydu. Libya'daki gelişmeleri kaygıyla takip ediyorum.

ORSAM: Peki, Suriye'deki durum için ne düşünüyorsunuz?

Detlev Quintern: Aynı durum Suriye için de geçerli. Suriye'deki hareket iki ana hatta ayrılmış durumda. Birinci hat, yakın zamanda İstanbul'da bir araya gelen bir gruptan oluşuyor ve hedeflerinde birleşik bir direniş cephesi oluşturmak ve gösterilere devam etmek bulunuyor. İkinci hat ise ordu içerisinden gelenlerin oluşturduğu gruptan meydana geliyor ve bu grup silahlı mücadele yolunu seçmiş gözüküyor. Bu çerçevede Suriye'deki hareketin etnik ve mezhepsel çatışmaların gölgesinde kalma tehlikesi ortaya çıkıyor. Benzer bir durum 1970'lerde Lübnan'da yaşanmış ve ülkeyi yıllarca kendi içerisinde parçalara bölmüştü. Dolayısıyla Suriye'deki halk hareketinin militaristleşmesi, etnik temellere oturtulması veya mezhepsel olarak ayrılması büyük bir tehlike arz etmektedir. Çünkü bu tür hareketler her zaman dış güçlerin müdahalesinin önünü açmıştır. En büyük örneği 19. yüzyılda Fransa'nın azınlık haklarını bahane ederek Lübnan'a girmesidir. Yine bu bağlamda konuya tarihsel bir yaklaşım bize yardımcı olacaktır, çünkü öncelikle Avrupa devletleri-

nin ve sonradan Amerika'nın bölge ülkelerine olan müdahaleleri uzun bir geçmişe sahiptir.

Amerika, Avrupa Birliği ve NATO'nun başka ülkelere müdahalelerinin dünyanın hiçbir yerinde ne devrimsel halk hareketlerine ne de insani gelişmelere faydası vardır. Tam tersi söz konusu müdahaleler insani gelişmelerin önünü kesmektedir. Aslında NATO'nun dünya barışının tesisi için dağılması gerekmektedir. Umarım yakın bir gelecekte, ülke orduları sadece ülke sınırlarını korumakla yükümlü olacaktır. Umarım bu emperyalist hareketler de yakın bir gelecekte son bulur. Çünkü emperyalist düşünceler bugün Almanya'nın sınırlarını komik bir şekilde Hindikuş'a kadar getirmiştir. Afganistan Savunma Bakanının ülkesini savunmak için Almanya'nın Schwarzwald bölgesinde buluşunu söylediğini hayal edebiliyor musunuz?

NATO'nun askeri giderlerine harcanan paraların sağlık hizmetleri, eğitim ve çevre koruma gibi bölümlere kaydırılmasının zamanı gelmiştir. Günümüzde hala güncelliğini koruyan 'gunboat diplomacy' ise 19. yüzyıldan kalma bir anakronizmden başka bir şey değildir. Söz konusu düşüncenin Avrupa'da hala bulunmasının sebebi ise tam bir barış kültürünün veya hareketinin eksikliğiyle açıklanabilir. Umut edelim ki bugün Avrupa'da yaşanan krizler ve yükselen fakirlik, militarist politikaların bir sonucu olarak anlaşılabilir. Yoksa şu an Avrupa'da İslam karşıtı grupların yaptığı gibi belli bir azınlığı tüm bu olumsuz gelişmelerden sorumlu tutulması durumu ortaya çıkabilir. Ama ben Avrupa'da da olumlu gelişmeler görmekteyim. Özellikle militarizm, sürekli savaşlar ve fakirlik ve bunların olumsuz etkileri insanlara olaylara farklı açılardan bakmayı mümkün kılıyor. Bunun haricinde Avrupa'da yaşanan ekonomik krizi açıklamak oldukça zor. Çünkü savaş sadece insan hayatına zarar vermiyor, aynı zamanda da insani değerleri de olumsuz etkiliyor. Gereken şeylerin anlaşıl-

ması ve değişimin doğru yorumlanması için yeterince açık neden var.

ORSAM: Filistin ve İsrail arasındaki mesele yaklaşık 60 yıldan beri bölge ülkelerinin politikaları üzerinde belirleyici bir rol oynadığı gibi bölgesel dengeleri ve barışı da olumsuz olarak etkilemekte. Sizce Arap dünyasında yaşanan halk hareketlerinin ve devrimlerinin bu mesele üzerine ne gibi etkileri oldu veya olacak?

Detlev Quintern: Filistin ve Siyonizm arasındaki meselenin kökleri 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. Theodor Herzl, kolonyal ve ırkçı öğeler içeren kitabı olan 'Der Judenstaat' isimli eseri 1896 yılında yazdığına, o dönemde Almanya'daki Yahudi cemaati Theodor Herzl'e ve onun Siyonist hareketine destek vermeyi reddetti. Bunun üzerine Basel'de toplanan bu hareket Filistin'in kolonyal olarak istilasını içeren programı kabul etti. O zamanda beri, özellikle de Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Filistin'de yaşanan toprak meselelerine karşı bir direniş bulunmaktadır. Bu dönemde Siyonistler, İngiltere tarafından da desteklenmişlerdir. Belli bir güce ulaştıktan sonra Siyonist hareket İngilizleri bu bölgeyi terk etmeye zorlamıştır. Garip bir şekilde İngilizler 1947 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan paylaşma anlaşmasında çekimser kalarak, İsrail devletinin kurulması yolunun önünü açmışlardır. O dönem de paylaşım planını destekleyen ülkelerin çoğu kolonyal güçlerin etkisi ve himayesi altındaydı. Ayrıca birçok ülke de bu plana hayır diyebilme cesaretini gösterememiştir. Ama günümüz dünyası artık tamamen değişmiştir. Bugün uzun süre verdikleri anti kolonyal mücadeleler sonrasında bağımsızlığını sağlamış 120'den fazla ülke bulunmaktadır ve bu ülkeler Filistin'i Birleşmiş Milletler'in tam üyesi olarak tanımaktadır. Eğer Birleşmiş Milletler gerçekten demokratik bir organizasyon olsaydı, bugün dünya olduğundan çok farklı görünebilirdi. Kısaca

günümüzdeki Filistin meselesinin kökleri kolonyal dönem içerisinde 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır.

Bir önceki soruda da vurguladığım gibi, Filistin meselesi ve bu meselenin adil çözümü bugünlerde yaşadığımız tüm Arap devrimlerinin ana istekleri arasında bulunmaktadır. Her ne kadar ülkeden ülkeye, hareketten harekete farklı görüşler ifade edilse de, farklı metotlar uygulansa da, Filistin meselesine vurgu yapmayan veya önemsiz kabul eden ne bir kişi ne de bir hareket bulunmaktadır. Hatta yönetimde bulunan rejimler Filistin meselesine bakışlarına ve tutumlarına göre halk tarafından değerlendirilmektedir. Örnek olarak Mübarek rejiminin düşürülmesinde bu rejimin, İsrail'in Filistin'de genel olarak işlediği savaş suçlarına sessiz kalması ve son olarak da Gazze savaşına dolaylı olarak destek vermesi çok önemli bir rol oynamıştır. Gazze sınırının açılması, Kahire'deki İsrail Büyükelçiliğinin kapatılması ve İsrail'e verilen gazın durdurulması gibi isteklerin tamamı Mısır devriminin istekleri arasında bulunuyordu ve bunların hepsi bugün yerine getirildi. Suriye ve Libya'da ki hareketlerde de en çok dile getirilen noktalardan bir tanesi, İsrail'le yürütüldüğü iddia edilen gizli ilişkilerdir. Buna karşın rejimler ise Suriye'de olduğu gibi halk hareketlerini İsrail yanlılarının başlattığı tezini ortaya sürmektedir. Tüm bunlar bize Ara dünyasında ne bir rejimin veya yönetimin ne de bir halk hareketinin Filistin meselesine tarafsız kalabileceğini göstermektedir. Çünkü uzun yıllardan beri süre gelen bu mesele insanların yüreklerinde önemli bir yer tutmaktadır. Tunus ve Mısır örneğinin bize gösterdiği gibi bu halk hareketleri sadece İsrail'e karşı değil, aynı zamanda da Amerika ve Avrupa devletlerine karşı da durmaktadırlar. Çünkü bundan önceki anlaşmaların tamamında Arap dünyası hep kaybeden taraf oldu. En büyük örneği, Mısır ve İsrail arasında 1977 yılında başlayan Camp David sürecidir. Tüm bunlar göz önünde bu-

lundurulduğunda şu an yaşanan devrimler ileride Filistin meselesi için yeni bir dönemin habercisi olacaktır. İlk işaretleri de Birleşmiş Milletler bünyesinde Filistin meselesi üzerine yapılan tartışmalarda belirgin bir hale gelmiştir.

ORSAM: 2002 yılından beri Türkiye giderek daha fazla biçimde Ortadoğu'ya odaklandı. Avrupa ve Amerika, Türkiye'nin yeni Ortadoğu politikası hakkındaki kafa karışıklığını giderebilmiş değil. Siz bu değişimi nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir değer soru ise, sizce Türkiye'nin yeni duruşu Avrupa Birliği'ne giriş süreci önünde bir engel teşkil etmekte midir?

Detlev Quintern: Türkiye'de politik alanlarda yaşanan değişimler yeniden güncellik bulmaya başlayan adalet ve tolerans kültürünün temellerine kadar uzanan bir süreç içinde algılanmalıdır. Gazze'ye giden yardım gemisi 'Mavi Marmara'nın İsrail komandoları tarafından uğradığı saldırıda biri de Amerikan vatandaşı olmak üzere dokuz kişinin hayatını kaybetmesine rağmen Türkiye'deki yardım organizasyonlarının yardımlara devam etmesi, Filistin halkının Türkiye halkına olan yakınlığını göstermektedir. Türkiye savunduğu adalet anlayışla sadece sözlü olarak değil, fiili olarak da bölgesel hem de Birleşmiş Milletler gibi uluslararası alanlarda sesini duyurmaya başlamıştır. Bu çerçevede Türkiye dünya çapında Filistin meselesinin barışçıl çözümü için devletler ve halklar arasında yeni bir birliğin hayata geçirilmesi için güzel bir örnek teşkil etmektedir. Türkiye aynı zamanda uluslararası hukukun gerekliliğini açıkça vurgulamakta ve Birleşmiş Milletleri de bu konuda uyarmaktadır. Mavi Marmara'da öldürülen Türk vatandaşları hakkında hazırlanan Birleşmiş Milletler raporuna bakınca, eski Kolombiya devlet başkanı gibi İsrail'in Güney Amerika'daki en önemli müttefiklerinden biri ve birçok şiddet olayının sorumlusu olan bir kişi

tarafından hazırlanan böyle bir raporun güvenilirliğinin olmadığını söyleyebiliriz. Tabii ki konu İsrail gibi Birleşmiş Milletler tarafından kurulmuş fakat uluslararası hukuku, Birleşmiş Milletler anayasasında belirlenen normları ve prensipleri hiçe sayan bir devlet olunca, durum fazla şaşırtıcı olmuyor. Lakin, Birleşmiş Milletler anayasası bağlamında birçok soru ortaya çıkıyor. Türkiye'nin dile getirdiği 'Hiçbir ülke uluslararası hukukun üstünde değildir' duruşunu ben hem devlet politikası açısından hem de diplomatik açıdan doğru buluyorum. Bunun yanında Filistin meselesinin adaletli bir çözümü için şu dönemde uluslararası alanda yeni gruplaşmalar olduğu kanısındayım. Türkiye bu bağlamda da meselenin çözümünde aktif bir rol oynayabilir. Çünkü Türkiye sadece bölge ülkeleriyle hem fikir değil aynı zamanda Brezilya ve Güney Afrika gibi ülkelerle de yakın ilişkiler içerisinde ve Filistin meselesinin çözümü için bu ülkelerle birlikte hareket edebilecek durumda. Ümit ederiz ki bu oluşum içerisinde tarafsız bir ülkeler grubu ortaya çıkar ve meselenin çözümü için uluslararası düzlemde daha etkili olabilir. Ama Türkiye NATO'ya üyeliğinden ötürü şu an öncülüğünü Mısır'ın yaptığı ve genel başkanlığını Ekmeleddin İhsanoğlu'nun yürüttüğü İslam İşbirliği Örgütü'nün de desteklediği oluşumun içinde değil. Ama yine de İsrail'in Brüksel'de ki NATO merkezinde temsilcilik bürosu açmasını reddetmesi de sevindirici bir durumdu. Öte yandan Türkiye'nin İsrail'e karşı duruşunu ve aynı zamanda NATO üyeliğini birlikte uzun süre götürebileceğini sanmıyorum. NATO'nun önümüzdeki yıllarda da şu anki haliyle varlığını koruyabileceği konusu hakkında da şüphelerim var. Sorulması gereken soru, NATO gibi bir askeri birliğin kimin çıkarları için var olduğudur. NATO birlikleri içerisindeki uçakların kullandığı yakıtın parası Somali'deki açlık sorununu çözebilecek seviyededir. Avrupa'nın Türkiye'nin uluslararası alandaki etkilerini daha iyi anlaması gerekmektedir. Ama Avrupa maalesef daha

fazla demokrasiden korkmaktadır. Bu tabii ki benim ve öğrencilerimin Brüksel'de gerçekleştirdiğimiz ziyaretler sonucu elde ettiğim bir izlenimdir. Hâlbuki gelişme, büyüme ve diğer kriterler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye şu an hem Akdeniz bölgesinde hem de Avrupa ülkelerine kıyasla en istikrarlı ülkelerden birisidir. Türkiye'nin tüm bunlara rağmen hala Avrupa Birliği içerisinde olmasının temelinde ise psikolojik ve tarihi anlamda eski ve yeni Lutercilik ve bununla bağlı olan Türk korkusu bulunmaktadır.

ORSAM: Ortadoğu'da halklar kendilerini diktatörlerden kurtarıp özgürleşirken hem Ortadoğu genelinde hem de Batı dünyasında Ortadoğu bölgesinin demokratikleşmesi umutları sesli olarak ifade edilmeye başladı. Bu bağlamda Türkiye'nin Arap dünyasında yaşanan halk hareketlerine ve beraberinde gelene devrimlere karşı duruşunu genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce Türkiye, nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan ve Avrupalı bir demokrasiyle yönetilen bir ülke olarak bugün Ortadoğu'da yeniden şekillenen yönetimler için bir reform modeli olarak görülebilir mi?

Detlev Quintern: Gerçekten Ortadoğu'da yaşanan halk hareketleri ve devrimlerden sonra özellikle Mısır'daki halk gruplarının biraraya gelmesiyle oluşan yeni partiler ve aynı zamanda daha eski geçmişe sahip olan gruplar ile Tunus'ta ki An-Nahda gibi partiler Türkiye'yi siyasi model olarak kendilerine örnek aldıklarını zaten vurguladılar. Bu bağlamda Türkiye geçekten geçmişten gelen tolerans ve barış kültürüyle, birbirinde farklı dünya görüşlerini içeren sosyal yapısıyla, bunlar arasında birden fazla etnisiteyi sınırlarında barındıran bir ülke olarak Ortadoğu ülkeleri için örnek teşkil etmektedir. Sosyal, tarihi ve ekonomik boyutlardan baktığımızda da Türkiye söz konusu rolü üstlenebilecek bir ülke-

dir. Bence Ortadoğu'da yaşanan değişimler ve Türkiye'nin sahip olduğu istikrar biraraya geldiğinde bölge için faydalı olacak çok yeni yapılar ortaya çıkabilir.

Peki, sizce Arap dünyasında yaşanan halk hareketleri ve devrimler göz önünde bulundurulduğunda, bu değişimlerin bölge geleceği üzerinde ne gibi etkileri olabilir?

Tunus'ta başlayıp Mısır'la devam eden 'Arap Devrimi' dalgası tüm dünyayı hem değiştirdi hem de sarstı. Başlayan süreç bölgesel başarılar elde etmesine rağmen henüz bir sona ulaşmadı. Her ne kadar bu hareketler yavaşlasa da etkileri Avrupa başkentlerinde Amerika'nın finans merkezlerine ve oradan da halklara kadar uzandı. Genel olarak bu devrim tüm dünya genelinde yeni bir uyanma hareketine dönüştü. Mesela biz Şili'de ki halk ve öğrenci hareketleri hakkında basında fazla bir şey

duymasak da, orada da insanlar çok büyük mücadeleler vermektedir. Tüm dünyada sosyal adalet ve dayanışma en çok konuşulan konular arasına girdi. Bunu şu anda Ortadoğu'da devam etmekte olan halk hareketlerine borçluyuz. Yine de bu Arap devrimlerini sadece bir sosyal mesele olarak görmemekteyim. Bu hareketler daha çok görünmez ve daha uzun süreli hareketleri ortaya çıkaracaktır ve ileride merkezinde şiddet, aç gözlülük ve benmerkezcilik bulunan tüm yönetimleri yıkılmasına da yol gösteren bir rol oynayacaktır.

ORSAM: Sayın Dr. Quintern, size bu güzel söyleşi için teşekkür ediyor, Türkiye'deki ve Almanya'daki çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

** Bu söyleşi Eylül 2011'de Berlin'de, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Uğur Çil tarafından gerçekleştirilmiştir.*

FİLİSTİN ve İSRAİL

Haaretz Editörü Aluf Benn: “İsrail Gazze’deki Kuşatmanın Sona Erdiğini İlan Etmeli”

18 Ocak 2011

ORSAM: Liberal, açık görüşlü ve barış yanlısı yaklaşımınız bir bakıma Türk halkının ilgisini çektiği için de Türk okurlar tarafından takip edilen, en meşhur İsrail’li köşe yazarlarından birisiniz. Yakın bir zaman önce kaleme aldığınız “İstanbul ve Tel Aviv, Ankara ve Kudüs’ün bozduğunu tamir edebilir” başlıklı yazınız karşısında aldığınız olumlu eleştiriler de bunu bir kez daha ispatladı. Türk basınının İsrail’i ele alış tarzı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Aluf Benn: Nasıl İran yalnızca Ahmedinejad, Türkiye ise yalnızca Erdoğan demek değilse; İsrail de sadece Liebermann’dan ibaret değildir. Türk basınının İsrail’e yönelik tutumu gibi, İsrail basını da Türkiye’yi çoğunlukla yeni İran, İslam ekseninin yeni üyesi olarak ele almaktadır. Bazı insanlar bu saçmalıklara itimat etse de, bence bunlar gerçeği yansıtmayan, basit klişelerdir. Örneğin Filo’nun ardından İsrail karşıtı gösteriler gerçekleştirildi, ardından her hafta İsrail’in terörist bir devlet

olduğuna ilişkin Erdoğan yeni söylemlerde bulundu; şimdi ise İsrail’in “asıl tehlike” olarak söz edildiği yeni bir hikayeden söz edilmekte. General David Petraeus’un da belirttiği gibi İsrail-Filistin çatışması Ortadoğu’daki sorunun temel kaynağı olsa da; Türkiye’nin güvenlik kaynaklarındaki ele alınış şekliyle, İran ve Suriye’nin mevcut tehlikeler arasında saf dışı bırakılması bir sorun teşkil eder. Ancak Amerikalılardan ve Avrupalılardan duyduğumuzca, İsrail-Filistin çatışması istikrarı tehdit etmektedir fikri yaygın bir düşüncedir. Bu da onların Ortadoğu’ya olan özel müdahalelerini haklı gösterme şekilleridir. Her zaman, neden bu yabancılar İsrail-Filistin çatışmasıyla bu kadar ilgili alakalıdır diye sorarız kendi kendimize. Sebep ise bunun Ortadoğu’daki tüm sorunun kaynağı olmasıdır. Ama dediğim gibi özel kaynaklarda bu daha farklı geçer.

ORSAM: Mavi Marmara olayının ardından yazdığınız makalelerden birinde, “İsrail’in çekilmesinden beş yıl sonra Mavi Marmara olayının, Gazze şeridinden tamamen geri çekilmek için iyi bir fırsat sunduğu”ndan söz etmişsiniz. Gazze ablukası hakkındaki düşüncelerinizden bahsedebilir misiniz?

Aluf Benn: Benim fikrim şuydu; İsrail Gazze’den çekilmeye karar verdi ve sonrasında olaylar aynı doğrultuda seyretmedi. Demek istediğim; askeri açıdan ve yerleşkelerin tasfiye edilmesi konusunda karar uygulandı; ama sonra ‘bizim hiçbir sorumluluğumuz yok’ getirildi, ne var ki İsrail Gazze’yi denetimi altında tutup tutmayacağı konusunda bir karara varmalı. Başka sebeplerden ötürü, çoğunlukla da Mısır ile olan ittifakına vermiş olduğu öncelikten ötürü İsrail’in Gazze’de olan bitenden doğan suçun bir bölümünü üstlenmeye gönüllü olduğuna inanıyorum. Gazze’ye, İsrail’i parçalamaya niyetli düşman bir örgüt tarafından idare edilen düşman yarı devlet demekten ziyade onların Mısır ile açık bir sınırları olmakla beraber Mısır’dan gerekli tedariki sağ-

layabilirler ve bu tedariki deniz yoluyla temin edebilirler; bu da artık bizim mesuliyetimizde değildir. Doğrusunu söylemek gerekirse hem Mısır bu sorumluluğu üstüne almadığı, hem de İsrail Mısır ile iyi ilişkilerine göndermede bulunduğu için İsrail Gazze'de olan bitenlerle ilgili suçun bir bölümünü üstlenmeye gönüllüdür ve bu durum da çikolata boykotu ve İsrail hükümeti Gilad Şalit'in arkasına saklanıyor gibi saçma fikirlerle istismar edilmiştir. Ancak bence burada yatan düşünce kuşatma yoluyla Hamas'ın kuyusunu kazmaktı. Fakat bana kalırsa bu başlamak için atılan yanlış bir adımdı ve işe yaramadı. Benim fikrim İsrail'in, Gazze'deki kuşatmanın sona erdiğini, sınırın mühürlendiğini ve Gazze'nin diğer sınırlarını kullanması gerektiğini duyurması gerektiği yönündeydi. Buradaki çelişki; İsraililerin, düşmanı neden beslediğimize bir türlü anlam verememeleri; karşı argüman ise düşmanı beslediğiniz sürece düşmanı kontrolünüz altında tutmaktır.

ORSAM: Peki, Türkiye'nin bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aluf Benn: Bu arada Türkiye'nin tutumu yeni değildir. Hamas lideri Şeyh Ahmed Yasin İsrail tarafından öldürüldüğünde, Başbakan Erdoğan'ın çok sinirlendiğini ve ilk kez o zaman İsrail hareketlerine Devlet terörizmi adını verdiğini hatırlıyorum. Bu, 6 yıldan daha uzun bir süre önce oldu. Yani Erdoğan her zaman için bir ölçüye kadar İsrail'e karşı açık olmakla İsrail hareketlerini eleştirme arasında bir tutum sergilemiştir ve bu hala değişmedi. Şimdi Türkiye'nin Amerikan kampından ziyade bloğa dahil olma ve her kim müsaitse ona müttefiklik sunma çabasını görüyoruz. Bana kalırsa, ciddi bir barış süreci görmediğimiz takdirde Erdoğan ve mevcut İsrail hükümeti arasında bir şeyleri telafi etmek çok zor olacaktır. Tıpkı Sharon ile olduğu gibi. Erdoğan Sharon'u çok eleştiriyordu. Sharon Gazze'den çekildi, Erdoğan Kudüs'e geldi ve harika bir toplantı gerçekleştirdiler. Ben de

oradaydım ve anımsıyorum; hatta sonrasında Erdoğan ilk defa Pakistan ve İsrail Başbakanları arasında bir toplantı bile düzenlemişti. Aynısı Olmert'le de oldu, Lübnan savaşına rağmen Erdoğan Olmert ve Assad arasında arabuluculuk yapmaya hazırды.

ORSAM: İsrail'deki önemli sayıda aydın ve sade vatandaşın, Türkiye dış politikasının AKP'nin İslami ideolojisine göre yönetildiğini düşündüklerini ve Türkiye ile İsrail arasındaki gergin ilişkileri bu ideolojik etkene bağlıyor olduklarını gözlemladım. Bu konuda sizin düşünceleriniz nelerdir?

Aluf Benn: Böyle olduğunu düşünmüyorum, çünkü İslami ideoloji hep vardı. Bu aslında sıfır çatışma politikasının da bir parçası. Görünen o ki Türkiye Suriye tehlikesini hissettiğinde, sözde Suriye'nin PKK'ya olan desteği Türkiye'yi İsrail ile ittifaka zorladı. Suriye ve İran en iyi dostlarımızısa İsrail ittifakına olan ihtiyacınız daha az demektir. Ancak bunun İslami ideoloji ile hiçbir ilgisi yok. Bu farklı bir siyasi yönelimdir. Barış süreci her iki tarafa da yöneliyor, bu da şu anlama geliyor; bir barış süreci olmadığında İsrail'i baltalamak Arap sokağında meşhur olmak için bir yöntem. Ne var ki İslam ideolojisi argümanı basit bir argüman; zira bu ideoloji zaten daha önce de vardı. Erdoğan'ın danışmanlarından biri ile gerçekleştirilen bir toplantıyı anımsıyorum. Göreve geldikten hemen sonra AKP heyeti İsrail'e geldi ve birkaç gazeteciyle görüşmelerde bulundular. Bir İslam partisi olmadıklarına dair açıklamalarda bulundular. Bu yine İsrail'in İran'ı, Nasrallah ve Hamas'ı nasıl gördüğüne ilişkin klişelerle alakalı, dolayısıyla İsrail kamuoyunda da nüanslar yok oluyor. Yazık.

ORSAM: Geleceğe yönelik İsrail-Türk ilişkileri konusundaki beklentiniz nedir?

Aluf Benn: Sanırım 1990'lardaki ittifak anlayışı artık kalmadı. Ama bu bir çatışma olacak

anlamına da gelmiyor. Hükümet değiştiğinde müttefikler de değişir. Farklı ilişkiler kurulur.

ORSAM: Yazılarınızdan birinde, kendi dönemi sona erdikten sonra Gazze’de savaşa katılma konusundaki kararına ilişkin olarak eski Başbakan Olmert’i eleştiriyor ve bu kararın Türkiye ile ilişkilerde bir yığın krize yol açtığından bahsediyorsunuz.

Aluf Benn: Güç kullanımı konusunda değil ama hem Lübnan hem de Gazze savaşlarının, başladıktan çok kısa bir süre sonra sona ermeleri gerektiği konusunda eleştirilerde buldum. Her iki durumda da Olmert’in sorunu savaşı nerede bitirmesi gerektiğini bilmemesinden kaynaklanıyor. Saldır ve ardından dur, düşmanın ne yaptığını gör. Olmert şimdi de Gazze operasyonunu 3 ay sürdürmek istediğini söylüyor, peki niçin? Bence Erdoğan gafil avlanmak yerine Gazze’deki durumun vahameti konusunda bir tür açıklama bekliyordu. Ne var ki bu, mevcut duruma bir açıklık getirmiyor; çünkü Olmert artık bir zamanlar bulunduğu mevkide değil.

ORSAM: Başbakan Netanyahu’yu nasıl değerlendiriyorsunuz? Son yazılarınızdan birinde Netanyahu’nun yaklaşımlarını konudaki bulduğunuzu dile getiriyorsunuz.

Aluf Benn: Liderler eninde sonunda karar vermeleri için seçiliyorlar. Ekonomi mucizeler yaratıyor, güvenlik sessiz, ülke ise genel anlamda daha iyi bir durumda. Ama bunlar otomatik pilot fonksiyonlar. Bir lider belli başlı zamanlarda temel sorunlara çözüm üretmeye çalışarak bir fark yaratır. Ardından öyle bir zaman gelir ki geriye dönüp baktıklarında şunu yapabiliyordum veya yapmalıydım derler. Olmert konusunda da durum buydu. Olmert, Batı Şeria’da önemli diye düşündüğü askeri ehliyet ve kamunun kendisine verebileceğini düşündüğünde Lübnan’daki savaşa katılarak kendi dönemini mahvetti. Hiçbir

şey yapamadığında Netanyahu için de aynı-sını düşündüm zira yerleşimleri durdurması (settlement freeze) hiçbir fark yaratmıyor. Her şey göz önünde bulundurulduğunda verip veremeyeceği iki karar var. Bunlardan biri; sadece çatışma yönetiminden bahsetmek değil; sınırları kesin olarak belirlemek üzere Batı Şeria’nın haritasında değişiklik yapmaktır. Tıpkı Olmert’in 2007 yılında Suriye nükleer tesisini bombalama kararı gibi, bir lider aldığı kararlarla bir fark yaratır. Lider farklı biri olsaydı alınan kararların da farklı olacağından bahsediyorum. Diplomatik yollara başvurup başvurmama ve ardından Suriye’yi baskı altına sokup sokmama konusunda çok ciddi tartışmalar oldu. Kabine içinde de bu konuda tartışmalar yaşandı. Ama Olmert bir karara vardı. Lider tarih süresince gerçek bir fark yaratandır.

Netanyahu da herhangi büyük bir hata yapmadı; ancak biri Batı Şeria, diğeri ise İran konusunda olmak üzere karar vermesi gereken bir noktaya değiniyor. Ve her ikisi de karışık çünkü iki konuda da Obama’ya gereksinim duyuyor. Batı Şeria konusundaki hiçbir teşebbüs Amerika’nın müdahalesi ve desteği olmadan başarıya ulaşamayacak ve aynıysa İran için de geçerli. İran için en iyi senaryo ise İran-Amerika savaşı. İsrail tıpkı 1991’deki Irak savaşında; barış sürecinde; 2003 yılındaki ikinci savaşta, Yol Haritası’nı kabul ederken ve o da işe yaramayınca Gazze’den çekilirken verdiği kararlar sonucunda ödemiş olduğu gibi, bu kararlarının da bedelini ödüyor. Bu ikisi en mühim konular; Batı Şeria ve İran. Bu tek anlaşma. Ancak Netanyahu bunu kaçırabilir. Olmert ve Barak’ın aksine Netanyahu söz konusu olduğunda bu mümkün. Siyasi kısıtlamalar yüzünden bu iki siyasetçide bu mümkün olmasa da Netanyahu ile durum farklı. Filistin konusunda kafasını toplayabilir ve Obama ile bir uzlaşmaya varabilirse, koalisyondaki sorunlar ne olursa olsun, Netanyahu halkın büyük desteğinden faydalanabilir.

ORSAM: Filistin-İsrail barış görüşmeleri konusunda umutlu musunuz?

Aluf Benn: Yani potansiyel var. Ama bu ancak Obama ve Netanyahu bir uzlaşmaya varırsa; ve Obama Arap Ligi'nin; Mısır ve Suudi Arabistan'ın yardımıyla Ebu Mazin'i Filistin rüyasından daha azına razı edebilirse mümkün olabilir; ki bu da kolay sayılmaz çünkü Hamas, Ebu Mazin'i Arap meselesini Siyonistlere ve Amerikalılara satan bir hain gibi gösteriyor.

Ancak sorun; Ebu Mazin'in hayır diyemeyeceği bir anlaşma olup olmayacağıdır. Olmert'e hayır diyebilmişti; çünkü ne Olmert ne de Bush artık görevdeydiler. Kimse buna dikkat etmedi. Tek istedikleri Bush'un gitmesiydi. Ne var ki bugünkü durum farklı. Ne yazık ki Netanyahu ve Ebu Mazin uygulamaya yönelik konulardan ziyade hikaye değeri taşıyan konulara takılıp kalmışlardır ve bu hikaye değeri taşıyan konular arasında bağlantı kurulamamaktadır. Eğer İsrail'den mültecilerin İade Hakkını kabul etmelerini ve Filistinlilere de buranın Yahudi halkının toprakları olduğunu kabul etmelerini isteyecek olursanız hiçbir çözüme ulaşamazsınız. Obama onları uygulamaya yönelik konulara geri çekebilir mi? Ürdün Vadisini ve bazı yerleşim yerlerini kiraya verme gibi teşebbüsler de oluyor ve bu da aslında basın açıklamalarından daha fazlası olduğunun ispatı; ancak asıl karar noktasına henüz erişilmedi. Değiştirmek yerine statükoyu korumaya devam eden İsrail'in kendi içinde hala güçlü sesler varlıklarını sürdürüyorlar.

ORSAM: Siz de Suriye ile barış ilan etmenin çok daha kolay olacağını düşünenlerdensiniz. Peki İsrail-Suriye yolundaki çıkmaz sebebini nasıl açıklıyorsunuz?

Aluf Benn: Suriye hattı çok daha kolay ama bu, yıllar süren siyasi yarışta aslında bir tür gerçeklik. Bu, her iki taraf da statükonun si-

yasi bedel ödemekten daha ucuza geldiğini düşündüğü için olmuyor.

Hizbullah, Hamas ve İran yoluyla dolaylı masraflar düşünülecek olursa, aslında bana göre statüko o kadar da ucuz değil.

Ama anlaşmaya göre Hizbullah engellemelere tabi olacak. Suriye İsrail ile anlaşmaya varırsa Hizbullah'ı silah'tan tecrit edebileceklerini sanmıyorum ancak kesinlikle Hizbullah'ı İsrail'e karşı stratejik bir araç olarak kullanıp buna bir dur diyebileceklerini düşünüyorum. Buradaki tüm mesele Suriye'nin Amerika ve Batı'ya göre yeniden bir uyum sağlamasında yatıyor. Burada ikili oynamanın ne anlamı var? Bunu yapamazsınız. Mısır İsrail ile müzakerelerine 1973 savaşıdan sonra başladı. Mısır'ın ana müttefiki ve silah tedarikçisi olan Sovyetler Birliği'nin başına gelen ilk şeylerden biri Mısır ile olan ittifakını sona erdirmek oldu. İran bir ülke ile müttefik olup İsrail ile anlaşmaya varabilir ve Şam'da bir elçilik açabilir mi? Sadece Suriye değil. İran bunu kabul etmeyecektir.

Bu nedenle statüko çok ucuz, bu Amerika'nın bakış açısı. Peki, Filistin sorunu neden bu kadar etkileyici? Gazze yüzünden değil. Çünkü Filistinliler Batı iradesinde daha fazla rol oynuyorlar. Çünkü İsraililerin kendi paralarıyla orada olduklarını savunuyorlar, çünkü Batı Yahudileri Avrupa'dan kapı dışarı etti, çünkü Filistinliler bedelini ödüyor, çünkü Amerikalılar, İngilizler ve Avustralyalılar Yahudileri kendi topraklarına almak istemediler. Yurt dışına çıktığınızda; İstanbul'a Londra'ya, Brüksel'e, Güney Afrika'ya, Amerika'ya veya başka bir yere gittiğinizde Filistin davasını, Filistin ile ilgili gösteriler ve mitingler görüyorsunuz. Golan'ı serbest bırakın, Suriye'ye yardım edin diyen tek bir insan bile bulamazsınız. Sıfır maliyete Golan'daki statükoyu sarsmak niye? Anlaşmaya gitmek ise riskli. Ya Suriye Golan'ı İsrail'e saldırmak için kulla-

nırsa, ya ihanet ederlerse? Mısır ve Ürdün ile barışın soğukluğu ele alındığında, İsraililer başka bir, hatta daha soğuk bir barış istemiyorlar. Özellikle İsrail güvenlik teşkilatı Suriye ile barışı koruma konusunda çok hevesli olsa da bu yeterli değil. Ve bu konuda ne her iki taraftan ne de dışarıdan ciddi bir itekleme söz konusu. Avantajlı yanı ise Suriye ile hikayeye dayalı mevzularımızın olmayışı. İki taraf da birbirinin hakkını savunmuyor. Anlaşma ise hemen hemen iyi bilinen sınır ve güvenlik düzenlemeleri ile ilgili. Ancak siyasi irade söz konusu değil. Mevcut Amerikan yönetimi Bush yönetimi zamanında olduğu kadar Suriye karşıtı değil; ancak Suriye’de de herhangi bir çıkarları yok. İlk Clinton yönetimi İsrail-Suriye anlaşması konusunda müzakere etmeye çalışan tek yönetimdi ve İsrail’in ilk Filistin yaklaşımını işaret eden göstergelerce buna bir son verdi. Başbakan Rabin, “Rabin deposit” diye de bilinen çok cömert vaatlerde bulundu ve her ne kadar temelde bir şey değişmemiş olsa da bu hala herhangi bir müzakerenin temeli oluşturur. Ardından ise sıra ara dönem seçimlerine geldi ve kazanan taraf Cumhuriyetçiler oldu, bu da hikayenin sonuydu.

ORSAM: Suriye ile en iyi nasıl başa çıkılabileceği konusunda İsrail’de bir takım tartışmalar söz konusu. Örneğin bazılarına göre 2007 yılında Suriye’deki nükleer tesisi yok etme amaçlı İsrail saldırısı, 2006 Lübnan savaşı sonrasında Beşar Esad’ın yeniden ele aldığı sert söylemleri yatıştırmak için iyi işe yaramıştı. Sizce Suriye konusunda işe yarayacak olan diplomatik mi yoksa askeri seçenek midir?

Aluf Benn: İsrail nükleer reaktörünü yok etti de ne oldu? Ardından İsrail’in suçlu bulunduğu, 2008 yılında Suriyeli General Muhammed Süleyman’ın suikastı gerçekleşti. Genel durumda bir değişiklik yok. Bir de tabii diğerleri içinde İsrail’in gerçekleştirmiş olduğu en iyi anlaşma olan; İsrail ile Suriye arasında 1974

yılında imzalanmış olan Barış Anlaşması var. Bu anlaşma bir barış pazarlığı olmadan, Gazze veya Lübnan’daki gibi günlük olagelen tehditler yaşanmaksızın çok sessiz bir sınır sağlar. 1976’da Kırmızı Hat [Redline Agreement] Anlaşması diye bilinen bir anlaşma daha imzalanmıştı. Bunun ardından İsrail ve Suriye Lübnan’da mücadele ettiler ve bugün galip olan tarafsa Suriye. Ama bana kalırsa Hizbullah gittikçe daha da bağımsızlaşıyor.

Barıştan sonra en iyi ikinci yaklaşım ise caydırıcılık ve bu yaklaşım bu konuda yıllardır işe yarıyor. Son görüşmelerde ne konuştuklarını bilmiyoruz ama bunun, gerilimi azaltma konusunda çok iyi bir mekanizma olarak işlediği bir gerçek. Bazen görüşmelerin değeri kendi içlerindedir, önemli olan bir anlaşmaya varmak ya da varmamak değildir. Savaşın sebeplerinin ardından görüşüp bir mesaj iletecekseniz eğer, bu, tüm bedellerin gözden geçirildiğinin, tarafların hiçbirinin ilişkilerde herhangi bir soruna yol açmak istemediğinin göstergesidir. Yani bir anlaşmaya varılmasa bile bu değerliydi.

Türkiye arabuluculuğunda gerçekleştirilen Suriye ve İsrail barış görüşmelerinin kapsamlı bir analizini sunmuş olduğunuz yazılarınızdan birinde, Suriye ve İsrail arasındaki ilişkilerin ne dost ne düşman ilişkisi olduğundan söz ediyorsunuz. Sanırım bunu derken sürecin önemini kastediyorsunuz.

Tabii ki Süreç önemli; iki tarafın liderlerini herhangi bir siyasi bedel ödemeye zorlamadan gerilimi azaltmayı sağlıyor. İsrail herhangi bir topraktan çekilmek zorunda değilken, Suriye de İsrail’i tanımak veya İsrail’in çıkarlarını herhangi bir şekilde desteklemek zorunda değil.

ORSAM: Genel olarak liderlik koltuğunda ki ilk on yılının ardından Beşar Esad’ın dış politikasını ve liderliğini nasıl görüyorsunuz? O ve babası arasındaki farklar neler?

Aluf Benn: Esad'ın yaptığı en akıllıca şeylerden biri, İspanya'da, Filo davasının ardından Türkiye ve İsrail'i sakinleşmeye davet etmesi oldu. Eğer İsrail düşmanıysa ne diye Türkiye ittifakını kazandıktan sonra yine de böyle bir şeye kalkışsın? Çünkü Esad'ın dış politikası ilgili taraflar arasındaki dengeyi iyi korur. Amerika sonrası Irak ile Mısır ve Suudi Arabistan'da yönetimdeki isimler değiştiği için Suriye Batı için büyük bir değer taşıyor olabilir. Suriye, birkaç eğitimli elit ile laik bir askeri diktatörlük tarafından yönetilen, Doğu Akdeniz'deki tek istikrarlı Arap rejimidir. Esad'ın da çok fazla risk almadan bu rejimin ayakta kalmasını sağlayacak oldukça sofistike bir oyun oynadığına inanıyorum.

2007 yılında, İsrail tarafından saldırıya uğradığında Esad, tüm o nükleer tesis hikayesini inkar edecek kadar akıllıydı. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) bazı sorular yöneltmiş olsa da bu kimin umurundaydı ki. Sadece bu konuda değil, kısmen Hariri soruşturması konusunda da önlem aldı. Şimdi ise Hizbullah kötü çocuk oldu. Bana kalırsa Beşar çok zeki bir lider. Çok dikkatli bir lider olduğunu kanıtladı. Babasının rejimini neredeyse el sürmeksizin, yapısında herhangi bir değişiklik yapmadan, savaşa mahal vermeden, bir bedel ödemedi ve bir taraftan Türkiye ile ilişkilerini geliştirirken bölgesel tutumundan bir şey kaybetmeden koruyor.

Çoğunlukla Hizbullah vasıtasıyla risk almasıyla ve ilk olarak Suriye yapımı silahları

Hizbullah'a tedarik etmesiyle; Babasıyla kıyaslandığında Beşar daha cesur. Babası bunu yapmayı reddetmiş ve Nasrallah ile asla bir araya gelmemişti. Beşar ise Nasrallah ile birçok kez Şam'da bir araya geldi. 2005'te Lübnan'dan sınır dışı edildi ama bununda üstesinden geldi. Suriye'nin nükleer reaktörünün tahribi için İsrail ve Batı'nın ödediği bedel sonucunda Suriye Lübnan'da yeniden tam yetkiye sahip oldu. Her şey İsrail'in Suriye ile olan gerginliğini ne pahasına olursa olsun sona erdirmek içindi. Dolayısıyla bombalamanın fiili bedeli, Suriye'nin Lübnan üzerindeki etkisini yeniden kazanmasını kabul etmekte.

Bu arada İsrail'deki eski belit şudur; en iyi seçenek Lübnan üzerindeki Suriye kontrolüdür, ardından ise bunu başarısız bir devlet olmaksızın kurtaracak herhangi bir seçenek gelir; zira Suriye Lübnan'da barışı şart koşan tek güçtür. Bu argümanlardan biriydi. Diğerleri ise Lübnan ve Golan arasında ikiye bölünen Suriye ordusuna sahip olmaktı. Dolayısıyla asıl fikir Suriye'nin Golan'a değil Lübnan'a odaklanmasını sağlamaktı... Askeri teknolojideki değişiklikler yüzünden bu argüman şimdi eskisi kadar önemli değil; ama İsrail'in Lübnan'da Suriye etkisini tercih ettiği argümanı geçerliliğini korumaya devam ediyor.

**Bu söyleşi ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Selen Tonkuş Kareem tarafından, Tel Aviv'de, 2 Kasım 2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir.*

MEI Türkiye Direktörü Gönül Tol: “Obama Yönetimi Türkiye-İsrail İlişkilerinin Düzelmesi İçin Ankara’nın Adım Atmasını Bekliyor”

23 Şubat 2011

ABD’deki Middle East Institute (MEI) Türkiye Çalışmaları Direktörü Dr. Gönül Tol, ORSAM’ın sorularını yanıtladı. Gönül Tol, ABD’deki son dönem Türkiye algılaması, Türkiye-İran ve Türkiye-İsrail ilişkilerinin ABD’deki yansımaları, Irak’ın geleceğinde Türkiye’nin rolü, Kuzey Afrika ve Ortadoğu’daki halk hareketlerinin sonuçları ve Türkiye’ye etkileri ile Basra Körfezi’ndeki silahlı faaliyetleri gibi birçok konuda değerlendirmelerde bulundu. Obama yönetiminin Türkiye-İsrail gerginliğinin sona ermesi için İsrail’e baskı yapmadığını bu nedenle de Türkiye’yi adım atmaya ikna etmek istediğini anlatan Tol, ABD’nin Türkiye’deki seçim atmosferi nedeniyle şimdilik beklemede olduğu görüşünde.

ORSAM: ABD’de son dönem Türkiye algılaması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Gönül Tol: 2010 yılı ABD-Türkiye ilişkileri açısından zor bir yıl oldu. Ermeni tasarısının

4 Mart’ta ABD Temsilciler Meclisi Dışişleri Komitesi’nden geçmesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin İran’a yaptırımları öngören oylamasında Türkiye’nin red oyu vermesi ve İsrail ile Türkiye arasında gerginleşen ilişkiler ABD-Türkiye ilişkilerini zora soktu. Washington’da pek çok politik ve sivil platformda Türkiye ile stratejik ortaklığın sona erdiği yönünde görüşler dillendirildi. Güvenlik Konseyi oyundan sonra ABD yönetiminden pek çok önemli isim Türkiye ile ilgili söylemlerini sertleştirdi. Mesela Dışişleri Bakan Yardımcısı Philip Gordon’ın G-20 zirvesinden önce verdiği bir söyleşi vardır. ABD yönetiminin Türkiye’nin Güvenlik Konseyi oyu karşısında takındığı sert tavrı göstermesi açısından önemlidir. 12 Eylül’de yapılan Anayasa değişikliği referandumunda alınan yüzde 58’lik evet oyu ABD’nin Türkiye stratejisinde yumuşamaya neden oldu. Bu yumuşamanın temel sebebi ABD yönetiminin, Haziran seçimlerinden 2007 seçimlerine göre daha büyük bir zaferle çıkmasını öngördüğü AKP ile köprüleri atmak istememesidir.

ORSAM: Türkiye’nin Ortadoğu’ya yönelik açılımının AB ve ABD ile ilişkileri nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

Gönül Tol: Türkiye’nin Ortadoğu açılımının birçok boyutu var. Her şeyden önce değişen bir dış politika dış kuru ve bunun bölgeyle ilişkilere yansıyan uzantıları var. Soğuk Savaş sonrası uluslararası ilişkilerin çok yönlülüğünü, çok aktörlülüğünü yansıtan, askeri güçten ve güvenlik merkezli söylemden yumuşak güce kayan bir söylem bu. Bu yeni söylem Obama yönetiminin diplomasiye, uzlaşya ve diyaloga vurgu yapan söylemiyle örtüşüyor. Diğer taraftan bu söylemin reel politikaya yansımaları var, bu noktalarda ABD ve Türkiye’nin ayrıştığı yönler var. Bunun en net örneğini İran’ın nükleer programıyla ilgili iki ülkenin takındığı farklı tavırlarda görüyoruz. Bir yandan Türkiye kendi içinde oldukça tu-

tarlı bir dış politika izliyor, dış politika söylemi ile örtüşen bir dış politika. Bu çerçeveden bakıldığında Türkiye'nin İran'la ilişkilerindeki tavrı sürpriz değil fakat ABD aynı şekilde düşünmüyor. Bu farklılığın sebebi ise farklı tehdit algılarından kaynaklanıyor. Türkiye bölgeyle kurduğu ilişkilerde ortak tarihin ve kültürünün getirdiği güvenle hareket ediyor, diğer taraftan ABD hem bölgenin dışında hem de meşruiyeti düşük bir güç olarak farklı tehdit odaklarına sahip. Bu da ikili ilişkilerde gerginliğe sebep oluyor. Bu durum AB ile ilişkilerde daha az sorun arz ediyor.

ORSAM: Türkiye-İran ilişkilerinin ABD'deki yansımaları nelerdir?

Gönül Tol: ABD ile ikili ilişkilerde en fazla sorun teşkil eden iki unsur var: birisi Türkiye-İran ilişkisi, diğeri Türkiye-İsrail ilişkisi. Biraz evvel söylediğim gibi, sorun farklı tehdit algıları. German Marshall Fund'ın 2010 yılında yaptığı bir araştırma var. Araştırmaya göre Türk halkının yüzde 48'i İran'ın nükleer programını bir tehdit olarak görüyor, Amerikan halkının ise yüzde 86'sı İran nükleer programını tehdit olarak algılıyor. Bu rakamlar önemli bir farklılaşmaya işaret ediyor, yani farklı dış politika üsluplarının ve manevralarının altında yatan tehdit algısındaki bu farklılık. Fakat ABD'de bu böyle yorumlanmıyor. Türkiye-İran yakınlaşması eksen kayması tartışmaları bağlamında ele alınıyor. İki ülke arasındaki diyalogun İslamcı ideoloji temelli bir Türk dış politikasının sonucu olduğu düşünülüyor. İdeoloji kimliğin önemli bir parçası, aralarında diyalektik bir ilişki var ve kimlik insanın olduğu her yerde önemli. Dış politikayı şekillendiren, onun yönünü tayin eden insan ve onun yönettiği kurumlar olduğuna göre kimlik bir noktada mutlaka denkleme giriyor. Türkiye'yi yıllarca Ortadoğu'dan uzak tutan, tarihimize kültürümüzle bağlı olduğumuz bir bölgede bizi pasif kılan hakim ideolojyidi. Turgut Özal'ın mesela, birinci Irak savaşında

aldığı tavrı onun kimliğinden, ideolojisinden bağımsız düşünmek imkansız. Dolayısı ile ideoloji ve kimlik hep belirli ölçüde rol oynadı ve oynayacak. Fakat kimse reel politikanın direktiklerinin dışına çıkamadı, çıkamaz. Hele de dış politika yapım sürecinde rol oynayan aktörlerin çeşitlendiği, kamuoyunun bu süreçte gittikçe artan bir yoğunlukta dahil olduğu bir dönemde hiçbir hükümet salt ideoloji ile dış politikasını şekillendiremez. Türkiye-İran ilişkileri de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

ORSAM: Türkiye'nin Ortadoğu'da sorunların çözülmesine yönelik girişimleri oluyor. Bu durum sizce Ortadoğu'daki Mısır ve Suudi Arabistan gibi başat ülkeleri tedirgin ediyor mu? Yoksa olumlu mu karşılanıyor?

Gönül Tol: Bölgede liderlik yarışı var. 2003 Irak işgali bölgedeki güç dengesini geleneksel aktörler aleyhine değiştirdi. Bu süreçle İran ve Türkiye bölgedeki nüfuzunu arttırdı. Bush yönetiminin bölgedeki sorunlarda arabuluculuk rolünü oynayamaması Türkiye'nin bu boşluğu doldurmasına neden oldu. Tabii bu durumdan Suudi Arabistan ve Mısır gibi bölgenin geleneksel güçlü ülkeleri rahatsızlık duyuyor, buna İran da dahil. Çünkü Türkiye'nin bölgedeki etkinliği ve gücü bu ülkelerin aleyhine artıyor. Türkiye'nin İsrail'e karşı sert tutumu ve bölge meselelerindeki aktif rolü Türkiye'yi Arap Sokağı nezdinde popüler kıldı. Bundan birkaç ay evvel hem Arap hükümetleri, hem Batılı devletler "Arap sokağından bize ne" diyorlardı. Fakat Tunus'ta, Mısır'da olanlar gösterdi ki Arap sokağı herkesin düşündüğünden çok daha önemli bir rol oynayacak bölgenin geleceğinde. Türkiye'nin bölge halkları nezdinde etkisinin artması bu anlamda da rahatsız ediyor bölge hükümetlerini.

ORSAM: Türkiye'nin Ortadoğu'da görüşmelerinde arabuluculuk rolü hakkında neler düşünüyorsunuz?

Gönül Tol: Türkiye'nin bölgedeki aktivizmini önemli ve gerekli buluyorum. Ortadoğu gibi sosyal ve politik dengelerin girift olduğu bir bölgenin organik bir parçası iseniz arkanıza yaslanıp oturamazsınız, bir noktada kolları sıvayıp çözümün bir parçası olmak zorundasınız. Fakat Türkiye'nin oynadığı arabuluculuk rolünde belli kısıtlarının olduğunu görmesi gerekiyor. İran'la Batı arasında kurmaya çalıştığı köprü bağlamında Türkiye'nin doğru ve faydalı adımlar attığını düşünüyorum. Yaptırımlara evet demesi söz konusu değildi, hem dış politika söylemiyle hem ulusal çıkarları ile ters düşen bir politika olurdu bu. Batılı devletler bunu anlar anlamaz, takdir eder etmez o ayrı mesele ama bence doğru adımları atıp, ilkeli bir duruş sergiledi. 2008 Lübnan krizinde yapıcı bir rol oynadı fakat son Lübnan krizi gösterdi ki Türkiye'nin aktivizmi her zaman olumlu sonuçlar vermeyebiliyor. Suriye ve İsrail arasındaki arabuluculuk faaliyetlerini de başarılı buluyorum, iki ülke arasında bir anlaşmaya sebep olmadı, ama ilk adımlarını attı. İsrail-Filistin barış sürecinde etkin bir rol oynayamadı, bunun çeşitli sebepleri var. Dedğim gibi, Türkiye'nin belli kısıtları var. Diplomatik faaliyetleri, arabuluculuk çalışmaları bazı Arap hükümetlerinin hoşuna gitmeyebilir. Barış sürecindeki en önemli engeli ise İsrail'in artık Türkiye'yi tarafsız bir arabulucu olarak görmemesi.

ORSAM: Son iki yıldır Türkiye ile İsrail arasında ciddi bir gerginlik var. Ancak 1990'ların ikinci yarısında itibaren stratejik bir ilişki de söz konusu. Bu açıdan bakıldığında Türkiye-İsrail geleceğinin ilişkileri hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Gönül Tol: Öncelikle şunu ifade etmek istiyorum. Bölgedeki dinamikler 1990'lardan çok farklı. 90'lı yıllarda iki ülkeyi bir araya getirip stratejik işbirliğine iten yapısal ve jeopolitik faktörler artık yok. O yıllarda İran ve Suriye

Türkiye için en büyük tehdidi oluştururken bugün İran ve Suriye ile her alanda gelişen işbirliği var. Türkiye'nin kendi içinde ciddi anlamda bir dönüşüm var. İsrail ile işbirliğinin mimari olan asker artık dış politika yapımında etkinliğini yitirdi. 90'larda İsrail ile stratejik işbirliğini zorunlu kılan şey, Türkiye'nin iki büyük tehdit olarak gördüğü Kürt ayrılıkçılığı ve radikal İslamcılığı besleyen iki ülke ile -İran ve Suriye- ilişkilerin kötü olması idi. İsrail ile işbirliği Türkiye için bölgede bir denge unsuru idi. Bugün Türkiye komşularıyla ilişkilerinde farklı, yapıcı bir surece girdi. Kendi içindeki Kürt meselesine bakış açısını değiştirdi, güvenlik merkezli bakış açısından uzaklaşıp, sorunun sosyo-politik köklerine inmek için adımlar attı. Irak Merkezi hükümeti ile Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile bu bağlamda diyalog kurdu. Bu konjonktürde İsrail ile işbirliği 90'larda sahip olduğu öneme sahip değil. Bunun yanında Gazze'de yaşanan bir insanlık dramı var. İsrail'in bölgeyi kurulduğu günden beri istikrarsızlaştıran, kendi vatandaşlarının can güvenliğine bölgedeki her türlü aktörden daha fazla tehdit oluşturan politikaları var. Bütün bunlar karşısında sessiz kalmak Türkiye'nin yeni dış politika söylemiyle çelişirdi, Sayın Davutoğlu'nun "vicdan siyaseti" kavramının içini boşalttırdı. Mısır'da Mübarek'in devrilmesiyle İsrail bölgede çok daha yalnız kaldı. Bunun İsrail'i politikalarını, Türkiye ile ilişkilerini yeniden değerlendirmeye itmesi lazım ama söz konusu İsrail olunca öngöründe bulunmak güç.

ORSAM: Türkiye ile İsrail arasındaki gerginlik ABD'ye nasıl yansdı? ABD-Türkiye ilişkileri, Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerden nasıl etkileniyor?

Gönül Tol: ABD ile İsrail arasındaki ilişkinin boyutunu/gücünü anlatmaya gerek yok. Ortadoğu'ya tarihi olarak İsrail prizmasından bakan bir ABD'den söz ediyoruz. Pek çok konuda dünyanın ve kendi halkının ezberini bo-

zan Obama yönetimi bile İsrail ile ilgili geleneksel Amerikan durusundan bir milim sapmadı. Hal böyle olunca Türkiye-İsrail arasındaki gerginliğin Amerika'da yarattığı endişeyi kestirmek güç değil. Tabii Obama yönetiminin ilerleyen aylarda şöyle bir sorunu olacak: bir yandan Ortadoğu'daki halk ayaklanmaları ABD'nin bel bağladığı otokratik rejimleri tehdit ederek Amerika'nın bölgedeki elini zayıflatıyor, diğer yandan İsrail gittikçe yalnızlaşıp ABD'den talep ve beklentilerini artırıyor. Bu konjonktürde Türkiye kilit öneme sahip. Obama yönetimi Türkiye-İsrail gerginliğinin sona ermesi için İsrail'e baskı yapamıyor, çünkü ABD'de seçimler yaklaşıyor. Bu durumda Türkiye'yi adım atması için ikna etmesi gerekecek, o da seçim havasına girmiş bir Türkiye için şu noktada mümkün görünmüyor.

ORSAM: Türkiye'nin 2007'den beri Irak'ta ağırlığının arttığı görülüyor. Özellikle Mart 2010'da yapılan seçimlerde Türkiye, Irak'ta oldukça aktif bir politika izledi. Önümüzdeki dönemde ABD askerlerinin tamamının çekilmesi planlanıyor. Bu süreçte ve Irak'ın geleceğinde Türkiye nasıl rol oynayabilir?

Gönül Tol: Irak, Türkiye-ABD ilişkileri çerçevesinden bakıldığında, çıkarların en çok örtüştüğü yer. Hem Türkiye hem ABD için toprak bütünlüğü korunmuş, istikrarlı bir Irak çok büyük öneme sahip. İstikrarlı bir Irak için ise tüm toplumsal grupların temsil edildiği bir Irak hükümeti şart. Türkiye Irak'ın hükümet kurma sürecinde doğru bir politika izledi. Tüm gruplara eşit uzaklıkta durduğunun sinyalini vermeye çalıştı. Özellikle 2009'dan sonra Türkmenler ile ilgili söylemini dillendirmemeye çalıştı. Hem Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile hem Bağdat ile diyalog kanalları geliştirdi. Irak dengelerin çok hassas olduğu bir ülke, bu dengelerin sağlam zemine oturulması her şeyden önce Irak halkı ve liderlerinin iyi niyetle demokratik normlara sahip çıkma azmine bağlı. Aynı zamanda Irak, Tür-

kiye ve İran gibi bölgesel güçlerin etkinliklerini arttırma yarışına girdiği bir arena, bu anlamda da tehlikeli. Türkiye Irak'ın geleceği için önemli bir ülke, özellikle de Kürdistan Bölgesel Yönetimi için. Saddam'ın politikaları ve savaş ülkeyi altyapı anlamında oldukça geri bırakmış. Altyapı inşasında Türkiye oldukça önemli bir aktör. Kuzeyde iş yapan yüzlerce Türk firması da öyle. ABD'nin sivil toplumu geliştirmek için Irak'ta attığı bazı adımlar var, bunlar da demokrasiye geçiş sürecinde Irak'ın ihtiyaç duyduğu şeyler.

ORSAM: Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yeni dinamikler ortaya çıkıyor. Tunus'ta yaşanan halk ayaklanmasının ardından Kuzey Afrika'daki diğer ülkeler de bu ayaklanmadan etkilendi. Sizce Kuzey Afrika'yı yeni bir dönüşüm mü bekliyor? Bu dönüşümün Ortadoğu'ya yansımaları ve Türkiye'ye etkileri nasıl olabilir?

Gönül Tol: Pek çok Batılı/Oryantalist siyaset bilimcinin Müslüman halklara yakıştıramadığı bir toplumsal hareketle karşı karşıyayız. Ve bu öyle güçlü bir hareket ki onlarca yıl sistemin tüm araçlarını kendine köle etmiş bir diktatörün bir kaç haftada sonunu getirdi. Elbette ki bu bir dönüşümün habercisi. Bence bu ayaklanmaların işaret ettiği en büyük dönüşüm geleneksel ideolojilerin miadını tamamladığı gerçeği. Dünyanın en eski medeniyetlerinden birini doğurmuş, İslamcılık, Arap milliyetçiliği gibi birçok fikri akıma ev sahipliği yapmış bir bölgede demokrasi talebi, lideri bile olmayan halklar tarafından, evrensel insan hakları jargonu kullanılarak yapılıyor. Buradaki devrimler ne 1789 Fransız Devrimi'ne, ne 1917 Rus Devrimine ne de 1979 İran Devrimine benziyor. Örgütlenme şekli, kullandığı dil ve yöntem açısından 20. yüzyılın sonlarındaki Doğu Avrupa devrimlerini andırıyor. Din ve sosyal sınıf bilincinin sınırlı rol oynadığı, sosyal medyanın örgütlenmedeki en etkin araç olduğu ve insan haklarına vurgu yapan

söylemi göz önüne alındığında küreselleşme ve onun getirdiği liberalleşme dalgasının bu kapalı toplumlara da eriştiği ve halk hareketinin arkasındaki itici güç olduğu gözlemi yapılabilir. Bu halk hareketlerinin Türkiye dahil bütün bölge ülkelerinde demokratik talepleri artıracığı, devlet-toplum ilişkisinde dönüşümler yaratacağını düşünüyorum.

ORSAM: 2010 Kasımındaki Kongre seçimlerinden sonra Başkan Obama'nın sıkıntılı bir duruma düştüğü ileri sürülmektedir. Yaklaşan başkanlık seçimlerinden dolayı da 2011'in ABD'de iç politik gelişmelerin ön planda olduğu bir yıl olduğu değerlendirilmektedir. Bu durumun ABD'nin Ortadoğu politikasına ve Türkiye ile ilişkilerine nasıl yansımaları beklenmektedir? Bu konu hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyiz?

Gönül Tol: Obama'nın Kongre seçimleriyle elinin zayıfladığı doğru fakat genel olarak dış politika yapımında Amerikan başkanları diğer tüm kurumlardan daha etkili rol oynar. Obama'nın dış politikasının ana hatları konusunda da yönetim ve muhalefet arasında mutabakat var. Dolayısı ile ABD'nin Türkiye ve Ortadoğu politikasında büyük değişiklikler olmayacak. Daha evvel ifade ettiğim gibi, İsrail-Türkiye gerginliği meselesinde Obama yönetiminin nasıl tavır alacağı, ilişkilerin düzeltilmesi için hangi tarafa daha fazla yüklenmesi önemli.

ORSAM: Son zamanlarda Basra Körfezi devletlerinin silahlanmaya yönelik girişimleri mevcuttur. En son Kuveyt'in topraklarındaki ABD üssü ile ilgili General Dynamics adlı şirketle 170 milyon dolarlık bir anlaşma yaptığı görülmüştür. Öte yandan B.A.E. ve Suudi Arabistan'ın son iki yılda 25 milyar dolarlık silah alımları yaptığı bilinmektedir. Bu durumun Basra Körfezi ve

Ortadoğu güvenliği açısından etkileri sizce ne olacaktır?

Gönül Tol: Bölgedeki silahlanmanın altında bir kaç temel neden var: 2003 yılındaki Irak savaşı, İsrail-Filistin çatışması ve İran'ın nükleer silahlanması. Özellikle Körfez ülkeleri için üçüncü husus tedirgin edici ama genel olarak bu üç konu bölgede, özellikle, Amerikan müttefiklerine güvensizlik aşılama. Bu güvensizliğin sonucu olarak Suudi Arabistan gibi petrol zengini ülkeler, yükselen petrol fiyatlarından yararlanarak kendi silah stoklarını yenilemek ve modernize etmek istiyorlar. Bu da bölgedeki diğer ülkelerde benzer bir eğilim yaratarak silahlanmayı artırıyor. Amerika da bölgedeki önemli çıkarlarını hem askeri yardım hem de silah satım anlaşmaları ile koruyor. Mesela Amerikan Savunma Bakanlığı, Ekim 2010'da Suudilere 60 milyar dolarlık silah satacağını açıkladı. Bu kadar büyük hacimli bir silah alımı, Suudi Arabistan gibi ülkeleri olası bir askeri operasyonda ya da güvenlik politikası bağlamında Amerika'ya müttefik olarak bağlıyor. Amerika da bölgedeki ülkeleri silahlandırarak İran üzerinde baskı yaratıyor. Alınan silahların önemli bir bölümünün uçak, helikopter gibi savunma amaçlı değil, daha çok saldırı gücünü artırıcı silahlardan oluştuğunu göz önüne aldığımızda, olası bir İran operasyonunda mesela, bölge içi sıcak çatışma ihtimalinin yüksek olduğunu görüyoruz. Bu silahların devlet-dışı aktörlerin eline geçmesi de bölge güvenliğini tehdit eden unsurlardan bir tanesi.

ORSAM: Değerlendirmeleriniz için teşekkür ederiz.

** Bu söyleşi ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Sercan Doğan tarafından 15 Şubat 2011 online olarak gerçekleştirilmiştir.*

Dr. Yigal Kipnis: “Golan Suriye Toprağıdır ve İsrail Barış İçin Bu Toprağı İade Etmelidir.”

3 Şubat 2011

Golan Tepeleri’nde yaşayan ve bu konuda akademik çalışmalar yürüten Dr. Yigal Kipnis, İsrail-Suriye ilişkileri ve Golan Tepeleri’nin ilişkilerdeki yeriyile ilgili ORSAM’ın sorularını yanıtladı.

ORSAM: Golan Tepeleri konusunda uzman bir akademisyen ve aynı zamanda İsrail’in Golan Tepeleri’nden çekilmesi fikrini savunan bir Golan yerleşimcisisiniz. İbranice yazdığınız ve İngilizce’ye çevrilmekte olan “Canavar Gibi Dağ: Suriye ve İsrail Arasındaki Golan” başlıklı bir kitabınız var. Kendinizi biraz daha tanıtır mısınız?

Yigal Kipnis: 1999 yılında İsrail Savunma Gücü (IDF) Hava Kuvvetleri’nde hizmetimi bitirdim. 31 yıl pilot olarak görev yaptım ve bunun 26 yılını Hava Kuvvetleri’nde geçirdim.

Görevim sona erdiğinde, üniversite çalışmalarına geri dönerek geri kalan zamanımı değerlendirmek istedim. Haifa’da bulunan Technion’da mühendislik diplomamı aldıktan

yirmi yıl sonra Haifa Üniversitesi’nde İsrail Toprağı Çalışmaları Bölümü’nde eğitime geri döndüm.

Aynı dönemde İsrail ile Suriye arasında uzun bir siyasi süreç barış anlaşmasına varmadan sona ermek üzereydi. Bütün Golan sakinleri gibi, tarımla uğraşan bir çiftçi olarak ben de huzurumun, ailem ve arkadaşlarımla birlikte benimsediğim hayat tarzımın yeni siyasi gerçeklerin tehditi altında olduğunu fark ettiğim zaman çok şaşırđım. Bu durum beni Golan Tepeleri’nin tarihi yerleşim coğrafyası ve bunun siyasi süreçlerinin araştırıldığı bir eğitim programına yöneltti. Mastırdaki araştırma konum “Altı Gün Savaşları Arifesinde Golan Tepelerindeki Yerleşim Yerleri”, doktoradaki ise “Golan’daki Yahudi Kırsal Yerleşim Süreci, 1967-1992” konusuydu.

1978’den beri Golan Tepeleri’nde, Güney Golan’daki Ma’ale Gamla’da yaşamaktayım. Ma’ale Gamla biz ilk geldiğimizde geçici bir bölge olarak kurulmuştu. Her şeye en başından başladık.

ORSAM: Golan Tepeleri’nin demografisi hakkında bilgi verir misiniz?

Yigal Kipnis: Haziran 1967’de Suriye tarafı ve İsrail tarafından işgal edilen topraklarda 1028 kişi ve 220’den fazla köy bulunmaktaydı.

Bugün Golan’da yaklaşık 42000 Dürzi ve Yahudi birlikte yaşamaktadır. Yaklaşık %45’i Yahudi ve %55’i ise Dürzi’dir. Bizler bugün 42 köyde ve Katzrin adında küçük bir şehirde bulunuyoruz.

ORSAM: İsrail’in Golan’dan çekilmesini neden destekliyorsunuz?

Yigal Kipnis: Çünkü ben bir Golan sakini olarak değil, bir İsraili olarak düşünmeliyim.

ORSAM: Belki de bunun sebebi bir akademisyen olarak bu soruna profesyonel bir açıdan yaklaşıyor olmanızdır.

Yigal Kipnis: Benim bakış açım bir İsrail vatandaşı olarak düşünmek ve sadece ülkenin içinde bulunduğu durumu anlamaya çalışmaktır. Bir Golan sakini olarak durumu daha dikkatli düşünmek ve detaylarıyla analiz etmek zorundaydım. Bu soruyu kendime sorduğum zaman Suriye ile yapılabilecek bir barışın aslında İsrail'e ne kadar çok yararı olacağını anlıyorum. Başbakanlar göreve geldikleri zaman Suriye ile yürütülen müzakereleri hızlandırmaya çalışırlar. Netanyahu veya Barak, hiç fark etmez, hepsi de gündemlerinde olmasa bile Suriye ile müzakerelerde bulunmuşlardır.

ORSAM: Televizyonlarda İsrail'in topraklardan çekilmesi tartışıldığı zaman, Golan yerleşimcileri arasında bu görüşe katılmayan birçok kişiye tanık olabiliyoruz.

Yigal Kipnis: Televizyonda herhangi bir barış anlaşmasına karşı çıkan çok sert görüşlerle karşılaşabilirsiniz. Bütün Golan adına konuşuyorlarmış gibi gözükülebilirler fakat bu insanlar gerçekten Golan halkının temsilcileri değil. Golan'da Suriye ile yürütülen barış görüşmelerini destekleyen ve İsrail'in topraklardan çekilmesini kabul edecek olan bir çok kişi yaşıyor, ancak bu kişiler sessiz kalıyorlar. Sessiz kalışlarının bir çok sebebi var. İlk olarak kişisel sebepler. Örneğin benim gibi barış görüşmelerini İsrail açısından önemi nedeniyle destekleyen biri için bile halihazırda sahip olduklarımızı terk etmek kolay değil. Sessiz kalışlarının diğer bir sebebi ise tabiki sosyal baskıdır. Bu sosyal baskı onların barış görüşmelerini destekleyici tarzda konuşmalarını engelliyor. Kamuoyu anketlerine göre bu kişiler eskiden toplumun %40-45'ini oluşturuyordu. Şu an için bir şey söyleyemem, çünkü şu an devam eden bir barış görüşmesi yok.

ORSAM: Geçtiğimiz günlerde, Başbakan

Benjamin Netanyahu'nun Ulusal Güvenlik Danışmanı Uzi Arad şöyle bir ifade kullandı; "Stratejik, askeri ve yerleşim yeri sebeplerinden dolayı ve su, doğal güzellik, şarap – evet şarap için İsrail Golan Tepeleri'nde varlığını sürdürmelidir." Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yigal Kipnis: Bunu söylerken ciddi değildi. Geçmişte barış yapmaya hazır biriydi. 1990 yılında, Netanyahu hükümeti zamanında Hafız Esad ile görüşmeler gerçekleştirildi ve Uzi Arad bu görüşmelerde yer alan temel isimdi. Netanyahu'nun Suriye'ye olan önerisi, Lauder belgelerinde bulunabilir, 4 Haziran 1967 hatına çekilmeye dayalı bir teklifti.

2008'de Eski Başbakan Olmert ABD Başkanı Bush'u İsrail'in Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'la yürütülen dolaylı görüşmeler hakkında bilgilendirdiği zaman, ABD Başkanı "Esad'a Golan Tepeleri'ni niye karşılıksız bir şekilde vermek istiyorsunuz?" diye sormuştu. Olmert bunun karşılıksız olmadığı, bölgenin stratejik düzeninde yapılacak bir değişiklik karşılığında yapıldı kousunda ısrar edince Bush da "Neden Suriye'ye güveniyorsunuz?" diye cevap vermişti.

Bush döneminde İsrail-Suriye barışı için Amerika'dan destek gelmemesinin sebebi o zaman için ABD'nin bu durumdan bir çıkarı olmamasıydı. Baker Belgesi, Bush'a yönünü Suriye'ye doğru çevirmesini önerdi, fakat Bush kabul etmedi. Obama'nın da Suriye'ye yönelik öncelikli bir ilgisinin olduğunu düşünmüyorum. Kendisi "ilk önce Filistin" yaklaşımına sahip. Fakat bölgede tam bir barış sağlanmasından bahsetmesine bakılacak olursa Obama'nın politikasında Suriye kanalı da Filistin kanalını takip edecek gibi görünüyor.

ORSAM: Bu güven problemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce Suriye güvenilir bir ülke mi?

Yigal Kipnis: Evet, çünkü Suriye zayıf bir ülke ve Türkiye ile yaptığı gibi anlaşmalarına sadık kalıyor. Sorun çözümü bulmak değil, aksine nasıl müzakere yapılacağı, nereden başlanacağıdır. Lübnan, Irak gibi diğer dinamikler de durumu etkilemektedir. ABD'nin müzakereleri desteklememesinin bir sebebi de Suriye'nin Irak'ta aktif bir rol oynaması. Mantıklı bir sebep. Eğer Suriye ABD'nin çıkarlarının aksine hareket ediyorsa, niye ABD Suriye'yi desteklesin ki?

ORSAM: Türkiye'nin arabuluculuğunda müzakere ettiler.

Yigal Kipnis: Evet, fakat ABD bu görüşmelerde yoktu. Suriye ve İsrail'in müzakereleri sürdürebilmek için ABD'nin desteğine ihtiyaçları var. Belki başta değil, fakat daha sonra ABD bir rol oynamadan bir barış anlaşmasına imzalamazlar. Suriye de ABD'nin arabuluculuğunda ısrar ediyor.

ORSAM: Kitabınızdan bir kaç soru sormak istiyorum. Levi Eshkol Hükümeti'nin Suriye'ye barış önerdiğini fakat ABD Suriye'yi bu konuda bilgilendirmediğini yazmışsınız. Bunun nedeni sizce neydi?

Yigal Kipnis: Güzel bir soru. Ben ancak kendi açıklamamı getirebilirim. Levi Eshkol'un hükümeti 19 Haziran 1967 yılında Suriye'ye (ve Mısır'a) uluslararası sınırlara çekilme, Golan'ın silahsızlandırılması ve Ürdün sularının İsrail içlerine akmasının garantisi koşuluyla bir barış teklifinde bulundu. ABD Suriye ve Mısır'ı bu konuda bilgilendirmedi. ABD'nin Mısır'a ulaşabileceği kanalları vardı fakat Suriye için tamamen yollar kapalıydı. Suriye Sovyetler Birliği tarafından temsil ediliyordu. Bu yüzden Sovyetler Birliği ve ABD arasında neler olduğuna bakmamız gerekiyor. ABD'nin o günlerdeki maliyet fonksiyonuna göre ABD bölgede istikrar sağlanmasını istiyordu. Bu amacına iki yolla ulaşabilirdi;

kapsamlı bir barış veya işgal ettiği toprakları elinde tutan ve ABD tarafından desteklenen güçlü bir İsrail. O zamanlar kapsamlı bir barış anlaşması mümkün görünmüyordu ve ayrıca ABD müzakerelerde yer almak istemiyordu. Bu sorumluluğu BM'in üstlenmesini istedi, çünkü eğer arabulucu olsaydı böyle bir barış anlaşmasını garanti etmek zorunda kalırdı. Süpergüçler arasında çatışmaya yol açan bir konu daha vardı. Buna göre statüskoyu korumak ABD açısından daha mantıklıydı. Zira 1967 yazında ABD Vietnam'la uğraşmak, Ortadoğu krizlerini aşmak için yeni bir birlik oluşturmak zorundaydı. ABD için tüm zamanını bu krizlerin çözümüne ayırmak kolay değildi. İsrail'i barışa zorlamamayı, bunun yerine kendi yöntemleriyle durumu idare etmesini sağlamak için özellikle hava gücü silahları ile İsrail'i desteklemeyi tercih ettiler.

ORSAM: Golan'a geri dönersek kitabınızda şöyle yazmışsınız: " Golan'ın hikayesi hafıza ile tarih arasında önemli bir farklılığı temsil eder. Abartılı korku ve yanlış bilgilendirme her iki tarafın birbirlerini şeytani olarak algılamalarına yol açtı." Bunu biraz açıklayabilir misiniz?

Yigal Kipnis: Bence bu tarihi araştırmaya özgü bir durum. Her zaman gerçekler ile hafıza arasında farklılıklar bulabilirsiniz. Kolektif hafıza, görseller ve efsaneler vardır. Popüler hikâyelere dayanır; gerçeklere veya tarihi araştırmalara değil. Ve ben bunu Golan Tepelerine uyguladığımda, hatıraların çoğunun birçok açıdan gerçekleri yansıtmadığını fark ettim. Askeri açıdan, 1967 öncesi bakış açımızla baktığımızda Golan adeta bir canavar gibi görülüyordu. Vadide yaşayan ve İsrail ile Suriye arasındaki askeri çatışmadan zarar görmüş insanların duygularını düşündüğünüzde Golan'un şeytani yanını anlarsınız. 1948'den günümüze kadar olan gerçekleri anlamaya çalışırsanız şimdi bile Suriye ile İsrail arasındaki askeri dengenin ne kadar net olduğunu

görebilirsiniz. İsrail, Suriye'den çok daha güçlüydü. Bu durum İsrail, Suriye ve uluslararası toplum tarafından bilinen bir gerçektir. Örneğin İsrail kamuoyuna 1967 Savaşı'nın arkasındaki nedeni sorarsanız, cevapların bir kısmı Suriye'nin İsrail'e karşı olan saldırganlığı şeklinde olur. 1966 ve 1967 yılları boyunca İsrail Suriye'ye saldırılar düzenledi ve özellikle hava gücünü kullanan İsrail'in Suriye üzerindeki üstünlüğü çok belirgindi. Nasır dahil Arap devletlerinden hiç biri Suriye'ye yardıma gelmedi. Sovyetler bu durumu ilgi uyandırmak için kullandı. Daha önce söylediğim gibi ABD o sıralar Vietnam ile uğraşıyordu. ABD'nin dahil olmak isteyeceği en son şey yeni bir yerel çatışmaydı. Sovyetler Nasır'ı İsrail'e saldırmak için kışkırttı ve kontrolü kaybettiler. Ne Suriye, ne Mısır, ne İsrail, ne ABD ne de Sovyetler, kimsenin karşılaşmak istemeyeceği bir durumla yüzleşmek zorunda kaldık. Fakat hiçkimse durumu kontrol edemedi. Eğer Sovyetler Birliği'ni bugünün İran'ı veya Hizbullah'ı şeklinde düşünürseniz, kendimizi kimsenin istemeyeceği kadar çok tehlikeli bir savaşın içinde bulabiliriz. Sadece İran ve bazı diğer gruplar yüzünden. İsrail'in üstünlüğü açık olmasına rağmen hiçkimse Suriye'nin de yer alacağı bir savaşa girmek istemez. İsrail'in başkenti Tel Aviv'de insanlar acı çekerler. Bu yüzden barış müzakerelerini destekleme fikrinin nedeni İsrail nüfusunu korumaktır. Barış müzakereleri bunu başarmanın en iyi yoludur. İşte bu yüzden İsrail Savunma Gücü (IDF) müzakereleri desteklemektedir.

ORSAM: Suriye tarafı hakkındaki fikirlerinizi biraz açıklayabilir misiniz? Onlar barışla ilgili olarak ne düşünüyorlar? İsrail her zaman Suriye'den daha güçlü olduğuna göre Golan Suriyeliler için çok daha büyük bir canavar olarak görünüyor olmalı.

Yigal Kipnis: Benim anladığım kadarıyla Suriye için en önemli şey halkın değil, yöneticilerin bekası. Suriye milleti için iyi olan nedir

sorusunun cevabı ile yöneticiler için iyi olan nedir sorunun cevabı aynı değil. Golan Suriye toprağı ve İsrail barış yapabilmek için bu toprakları geri vermek zorunda. İsrail elinde bir Arap toprağı tuttukça kurulacak olan barışın istikrarı sağlanamaz. Mısır için de durum böyleydi. Mısır'la ancak topraklarını geri vererek barışa ulaşabildik. Bu toprakları güvenliğimiz adına sonsuza kadar elimizde tutabiliriz fakat bunlar Suriye toprakları. Dolayısıyla bizim için ne iyiye onu yerine getirmeliyiz. Suriyeliler için bilmiyorum ama İsraililer için daha iyi seçenek hangisidir; Suriye ile Golan'sız bir barış mı yoksa Suriye ile barış yapmaksızın Golan mı? Suriye için bunun bir önkoşul değil, bir zorunluluk olduğunu biliyorum. Hiç bir Suriyeli lideri bütün Golan topraklarını geri almadan İsrail'le barış yapamaz. Bir zorunluluk olmasının sebebi yöneticilerin bekasıdır. Bütün toprağı geri almadan barış yapamazlar. Bu yüzden, Suriye ile barış yapıp yapmamak İsrail'e kalmış bir meseledir.

ORSAM: Kitabınızda, İsrail'in barış yapmak istiyorsa gerçekler ile hatıralar arasındaki farklılığın bilincine varması gerektiğini belirtiyorsunuz.

Yigal Kipnis: İsrail için en iyi seçenek nedir diye sorduğumuzda, alacağımız cevapların çoğu bir duyguya ve psikolojik etkenlere dayanır. Hiç mantıklı değil. Bunun sebebi hatıralar, görseller ve efsaneler. Bu soruya mantığımızı işin içene katarak cevap vermek istersek o zaman geçmişi daha iyi anlamamız gerekir. Bu yüzden duygulardan mantığa geçmemiz gerekiyor. Mesela İsrail kamuoyuna 1967'de Golan topraklarında kaç tane Suriyeli yaşıyordu diye sorarsanız, şu cevabı alırsınız: "Çok az, sadece bir kaç bin." Yani hatıralara göre Golan'da sadece askerler, askeri makamlar bulunuyordu, vatandaşlar değil. Golan'la ilgili hangi konuya el atarsanız atın gerçekler ile İsrail kamuoyunun bildikleri veya hatırladıkları arasında bir farklılıkla karşılaşsınız.

Washington DC'deki son konferansında bunları detaylarıyla tartıştık. Temel mesele bütün detayları anlayarak müzakerelere başlamaktır. En başta sınırlar gelir. 1923 uluslararası sınır çizgisi ve 1949 ateşkes sınırını bilmek çok önemlidir. Uluslararası sınır suyun 10 metre doğusundadır. Örneğin 19 Haziran 1967'de İsrail hükümetinin kararı uluslararası sınır çizgisine çekilmekte. Yani 1967 Savaşı'nda işgal edilen topraklara değil. 4 Haziran sınırı, uluslararası sınır ile ateşkes sınırı arasında bir yerlerde bulunuyor. Ancak kimse tam olarak nerde olduğunu bilmiyor.

1993 tarihinde ABD Bakanı Warren Christopher Kudüs'ten Şam'a gitmişti. Şam'a elinde İsrail'in Golan'dan çekileceğini bildiren "Rabin depozitosu" ile gitmişti ve Şam'da bunun bir çözüm sağlayacağına dair olumu bir hava esiyordu. Esad ile görüştü, çok olumlu konuşmalar yaptılar. Esad'ın kendisine söylediği son söz İsrail'in Golan'dan tamamen çekilip çekilmeyeceğini sormak oldu. Amerikan Bakanı soruyu anlamadı; tam çekilme ne anlama geliyordu ve hangi sınırlara kadardı? Ancak bir kaç ay sonra tam çekilmenin bazı farklılıklarla yapılabileceğini anladı. Rabin ve Esad'ın bahsettikleri coğrafi farklılık aslında çok küçüktü; sadece 10 veya 500 metre. Yani metrelerden bahsediliyordu. Ancak bu sınırlar hakkındaki psikolojik ve duygusal farklar çok önemliydi. Esad 4 Haziran sınırını talep etmişti. Fakat böyle bir sınır yok. Bu sadece bir durum, sınır değil.

Esad'ın amacı göle ulaşmaktı, fakat göl artık orada değil. Deniz seviyesi değişti. Gölün 300–400 metre batısında deniz seviyesi 4 metre alçaldı. 1967'den önce Suriye köyü suya ulaşıyordu. Deniz seviyesi 1967 öncesinde yaklaşık -208 metreydi, 2000 yılına kadar ise yaklaşık -212 metre oldu. Esad suya hatıralar nedeniyle dolayı ulaşmak istiyor. Burda asıl mesele çıkarlar değil, sorun aslında hatıralar ve duygular. 30–40 metre çıkarlar için mi iste-

mektedir? Hayır. Eğer sorunu çözmek istiyorsanız olayın fiziksel durumuyla ve gerçeklerle yüzleşmek zorundasınız. Su, güvenlik, ilişkilerin şekli ile ilgili sorunları çözebiliriz, ancak ilk önce asıl duygular sorununu çözmek gerekir.

ORSAM: O halde meselenin bu farklılıkları çözmek, mantıklı bir şekilde düşünmek ve masaya bütün bu gerçeklerle oturmak olduğunu düşünüyorsunuz.

Yigal Kipnis: Sadece bunlar değil tabiki de, diğer sorunlar da var, fakat asıl sorun olaya bu açıdan bakabilmek. İşin içinde yer alan herkes; sadece liderler değil, halk, basın ve uzmanlar vs. herkes gerçekleri oldukları gibi kabullenmelidir. Sonra da sorunun diğer açıları tartışılmaya başlanabilir.

ORSAM: Özetlemek gerekirse, Golan'ın geri verilmesi ve Suriye ile sağlanacak barışla ilgili tutumunuz nedir?

Yigal Kipnis: Bence Suriye ile İsrail arasındaki barış çok önemli. Şu anki durum, hatta 2006'daki durum eğer barış anlaşmasını sağlayabilseydi çok daha farklı olurdu. Güvenliğimiz ve istikrarımız için barış İsrail açısından en iyi seçenektir.

ORSAM: Suriye'nin şartları belli. Peki, barış için İsrail'in şartları nelerdir?

Yigal Kipnis: Bir İsraili için barış ne ifade eder? Benim güvenliğe ve istikrara ihtiyacım var. Ve barış bunları sağlar. Şam'ı görmek isterdim, fakat bu benim için o kadar da önemli değil. Bilmem gereken şey Suriye'nin Mısır gibi İsrail'e doğrudan veya dolaylı olarak saldırmayacak olmasıdır. Mısır ile İsrail arasında neden bir barışa ihtiyaç duyuyoruz? Ekonomik ve kültürel ilişkilerimiz yok. Benim Mısır'dan beklentim bölgede güvenliğimizi ve istikrarımızı korumamıza yardımcı olmaları.

Aynı şekilde Suriye'den de beklediğimiz bu.

ORSAM: Suriye ile İsrail arasında bir barış anlaşması imzalanması durumunda Suriye-İran ilişkilerini nasıl değerlendirirsiniz?

Yigal Kipnis: Suriye'nin İran'la olan ilişkilerini kesmesini beklemiyorum. İran'la ilişkisi olan birçok devlet var, dolayısıyla Suriye'den İran'la olan ilişkilerini kesmesini isteyemezsiniz. Ama Suriye'den İsrail'e karşı hiç bir saldırı hareketini desteklememesini isteyebiliriz.

Suriye'nin Hizbullah'ı desteklememesi durumunda Suriye ile İran arasındaki ilişkilerin nasıl gelişeceğini görmek isterim. Şam'da hala bir İran elçiliği ve Tahran'da da bir Suriye elçiliği bulunabilir, fakat ilişkiler bugünkü gibi olmayacaktır.

**Bu söyleşi, 8 Kasım 2010 tarihinde ORSAM Ortadoğu Araştırma Asistanı Selen Tonkuş Kareem tarafından Ma'ale Gamlah yerleşim yeri, Golan Tepeleri, İsrail'de gerçekleştirilmiştir.*

Filistin Devleti'nin Ankara Büyükelçisi Nabil Maarouf: "Uluslararası Adalet Divanına Üye Olmamızı İstemiyorlar"

21 Eylül 2011

ORSAM: Filistin'in Son bir kaç yıl içindeki siyasi ve stratejik durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Nabil Maarouf: Bundan daha ileriye gitme müsaade edin. Filistin için iki önemli tarihin yaşandığını söyleyebilirim. İlki İsrail'i temsilen Ehud Barak, Filistin tarafını temsilen Başkan Arafat ve ABD Başkanı Bill Clinton'un katıldığı görüşmeler; ikincisi de 2010-2011 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmelerdir. Şu anda biz ve ABD yönetimi bir anlaşmaya varmaya çalışıyoruz. Clinton döneminin sonunda, ABD, İsraililer ve Filistinliler arasında bir anlaşma sağlamaya çalışmıştı. Tüm tarafları bir ay içerisinde sıkıştırdılar, fakat zamanın kısıtlı olmasından ve bu kadar kısa süre içerisinde bu kadar zor sorunların çözülmemesinden ötürü anlaşmaya varamadık. Böylece görüşmeler bir çıkmaza girdi ve buna tepki olarak da Filistin İntifada'sı oluştu. Bu İntifada'dan en çok fayda sağlayan taraf ise İsraililer oldu. İntifada'nın ardından, Oslo

Anlaşması kapsamında çekildikleri tüm Filistin topraklarını yeniden işgal etiler ve 1993-2000 tarihleri arasında Filistin Yönetimi tarafından oluşturulan tüm kurumları yıktılar. Avrupalılar ve Araplar tarafından finanse edilen tüm projeler tamamen İsraililer tarafından yok edildi. En önemli husus ise Filistin Yönetimi'nin güvenlik kapasitesini ve polis güçlerini tahrip etmeleri oldu. Tüm bunlara ek olarak, günlük operasyonlar yapıldı, pek çok insan bu operasyonlar yüzünden hayatını kaybetti. Gerçekte tüm bu yaşananlardan ötürü dünyanın geri kalanından izole edildik. Dünyadaki herkes, bildiğiniz gibi intihar bombalamaları nedeniyle de, İsrail'in kendini koruma hakkından bahsetmekteydi. Diğer taraftan ise Filistinliler terörist olmadıklarını ispat etmek zorunda kaldılar. Bu 2000'de başlayan ve İntifada ile devam eden ilk aşamayı. 2010'da bugün, 2008'deki Annapolis'ten sonra çözüm çabaları başarısızlıkla sonuçlandı. Biz de başka bir süreci, Olmert ile o yıl boyunca süren görüşmeleri başlattık. Bu görüşmeler de çıkmaza girdi ve 2009'da İsrail Gazze'ye savaş açtı. Ancak Filistin liderlerinin görüşmelerin çıkmaza girmesine tepkisi bu sefer farklı oldu. Barış görüşmelerin devam etmesi gerektiğinden yana olduğumuzu ve İntifadaya gitmeyeceğimizi açıkladık. İsrail'e karşı askeri seçeneklerin kullanılmasına karşıyız. Bu şekilde bir tutum sergilememizin pek çok sonucu oldu. Her şeyden önce bu şekilde davranarak Gazze'de yaşananlardan ve Filistin bölünmesinden ötürü Gazze hariç fakat Batı Şeria dahil tüm Filistin topraklarında daha fazla ilerleme kaydettik. Bugün de yeni gelişmeler kaydetmekte ve pek çok kurum inşa etmekteyiz. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler (BM), Filistinlilerin kendi kurumlarını kurmakta başarılı olduklarını ve devlet kurmaya hazır olduklarını açıkladılar. Güvenlik giderek önem kazandı ve dünyanın her yerinden daha fazla arkadaş edindik. Bugün Filistin sorunu dünyanın her yerinden insan tarafından dile getirilmekte, herkes bizi kabul ederken İsrail-

ler giderek politikaları yüzünden izole olmaktadır. Son yıllardaki durum budur diyebiliriz. Filistin sorunu uluslararası arenada daha fazla yol kat etti, daha fazla dostumuz var, 126 devletin 1967 sınırları içinde bizi bir devlet olarak tanıdığı bir noktaya geldik. Bizi bu noktaya getiren şey ise görüşmelerin sonuçlanmaması. Görüşmeler çıkmaza girdi çünkü İsraililere, görüşmelerde bir sonuca varmak istediğimizi, Filistin topraklarındaki işgallerini sona erdirmelerini ve yeni yerleşimler yapmamalarını söyledik. Onlar bunu reddederken, Amerikalılar ve Avrupalılar ise İsraililer üzerinde yerleşimlerin durdurulması için gerçek bir baskı yaratmayı başaramadılar. Böylece görüşmeleri durdurduk. İsrail topraklarımızı işgal ederken, yeni yerleşimler inşa edip buralara yeni yerleşimciler getirirken, görüşmelere devam etmenin gerçekte anlamı nedir? Yani görüşmelerden ne elde edebilirsiniz ki? Sonuç olarak İsraililerle görüşmeler durdu. Bundan sonraki süreçte, Avrupalılar, Amerikalılar ve İsraililerin yerleşimlerin inşasının 3 aylık süre zarfında durdurulacağını açıklaması üzerine Başkan Abbas görüşmelere yeniden başlayabileceğimizi açıkladı. Bu öneriyi sadece bir şartla kabul ettik. Bu üç ay içerisinde güvenlik ve sınır sorunlarını çözeceğiz. Bu demek oluyor ki bizler bu sorunlar 1967 sınırlarında yapılacak minimum düzeydeki değişikliklerle çözeceğiz. Bizim teklifimiz en fazla 2 iken İsraililer teklifi ise en az 6,5 civarındaydı. Bu ise Filistin'in bölünmesi ve izole bir adaya dönüşmesi anlamına gelmektedir. Sonuç olarak İsraililerin yerleşim inşasını durdurduğu bu üç aylık süreç içinde gerçekleştirilecek görüşmeleri kabul ettik bizim fikrimizi ki Amerikalılarla ve Avrupalılarla da birlikte çalıştığımız şekliyle sınır sorununu sonuçlandırmaktı. %3'lük bir takas ile 1967 sınırlarının Amerikalılar, Avrupalılar ve İsraililer tarafından tanınmasını sağlayabilseydik, Filistin Devleti'nin sınırlarını bilebilecektik ve sınırın ardında kalan yerleşimler artık bizim sorunumuz olmayacaktı. Ancak İsraili-

ler sınır sorununu, Amerikalılarla üzerinde anlaştığımız güvenlik sorununu ve yeni yerleşimlerin inşasının durdurulmasını konuşmayı reddettiler. Bundan ötürü, Amerikan yönetimi Netanyahu iktidara geldiğinden beri İsraililerle görüşmelerin devam etmesi için uğraştılar. Tüm olanlar Filistinlileri, BM'ye gideceklerini açıklamaya zorladı, çünkü ortada görüşmeler için hiçbir olanak, hiçbir umut kalmamıştı. Herkes bizden görüşme masasına geri dönmemizi istiyor, ancak kiminle, hangi şartlarda, hangi referanslarla ve hangi zaman planlamasıyla? Eğer beni 10-15 yıllık bir görüşme sürecine davet ediyorsan, neden bunu kabul edeyim? Bunu bana söylemeniz lazım. Örneğin bir yıllık süreç içinde ki Avrupalıların söylediği gibi, bu görüşmelerin sonuçlandırılması gerekmektedir. Yani bir zaman programı yapılmalıdır. Bugün ise unların hiçbiri olmadı, bize bırakılan tek seçenek ise Doğu Kudüs başken olmak üzere 1967 sınırları dahilinde Filistin Devleti'nin tanınması için BM'ye başvurmaktır. Bunun için BM'den tanınma talep ediyoruz. Bugün başlayan kampanyamız işte budur.

ORSAM: Barış sürecine dair Amerikalılar tarafından sürdürülen bazı çabalar bulunmaktadır. Sizce pek çok ülkenin de desteği ile BM'ye tanınma için yapacağınız başvurunun başvuru şansı mı bulunmaktadır yoksa bu çabaların ardında başka şeyler mi mevcuttur? Günün sonunda BM başvurusundan önce yeni bir barış süreci ve görüşmelerin başlama olasılığı var mıdır yoksa yeni süreç Filistin'in BM'ye başvurusu ve tanınma almasının ardından mı başlayacaktır?

Nabil Maarouf: Öncelikle, önümüzde bulunan seçenekleri sıralamama izin verin. BM'de bu konunun çözümü için iki tane yol bulunmaktadır. Birincisi Güvenlik Konseyi'dir. Eğer Güvenlik Konseyi'ne gidersek ve Güvenlik Konseyi, Filistin Devletinin tanınmasını tavsi-

ye eder ve bu tavsiye kararını da Genel Kurul'a gönderir. Genel Kurul'da devlet olarak tanınabilmemiz için 2/3 oranında oy almamız gerekmektedir. Güney Sudan konusunda son iki aydır gerçekleşen süreç böyledir. Eğer Güvenlik Konseyi tavsiye kararı alırsa Genel Kurul'a gönderirse karar onaylanır çünkü Güvenlik Konseyi'nin bu kararı ortada bir uzlaş olduğunu göstermektedir. Buna benzer bir durum ne zaman yaşanmışsa karar hep onaylanmıştır. Bu BM'ye gidip tanınma talep etmenin bir yoludur. Şimdi bu yolun bizler açısından getirdiği zorluklar nelerdir? En önemli zorluk ABD'nin veto kullanacağını açıklamasıdır. Amerikalılar aslında veto kullanmaya çalışmıyorlar, çünkü dünyanın dört bir yanında kendilerine karşı pek çok gösteri ile sarılmış durumdadır. İki devletli çözümden yana olduklarını dile getiriyorlar. Geçen sene Başkan Obama'nın kendisi 2011 yılı için "Eminim ki gelecek yıl burada Filistin Devleti'ni göreceğim" demişti. Ortada açık bir çelişki bulunmaktadır. Aslında onlar Filistin lehine çıkabilecek 9 oyu bloke etmeye çalışıyorlar. Eğer 9 oyu alamazsak, talebin Amerikalılar değil de Güvenlik Konseyi tarafından reddedildiğini söyleyecekler. Ancak eğer 9 oyu alabilirsek, ben eminim ki Amerikalılar veto oyunu kullanacaklar. Yani eğer Amerikalılar tarafından veto edilir ya da 9 oyu alamazsak, Güvenlik Konseyi tanınma için tavsiye kararı alıp Genel Kurul'a göndermez. Bu da her şeyin burada sona erdiği anlamına gelir ya da bizler Genel Kurul'a konuyu yeniden ele almaları ve Güvenlik Konseyi'ne geri göndermeleri yönünde bir başvuru yaparız. Fakat bunu yapabilmemiz içinse Genel Kurul'un 2/3'üne ihtiyacımız bulunmaktadır. Varsayalım ki veto oyu aldı ve sonra da tanınma için Genel Kurul'a tekrar başvurduk. Eğer 2/3 oy alırsak, Genel Kurul konuyu Güvenlik Konseyi'ne geri gönderir. Buradaki sorunda 2/3 oy alabilmekte, eğer alamazsak Genel Kurul bizim hakkımızda tekrar bir tavsiye kararı almaz.

Diğer seçenek ise doğrudan Genel Kurul'a gidip Filistin Devleti'nin tanınmasını talep etmektir. Bu durumda Genel Kurul'da 2/3 oya değil, %50+1'e ihtiyacımız olacaktır, fakat bu sürecin sonunda sadece devlet olarak tanınabiliriz ancak BM'ye tam üye olamayız. Vatikan örneğindeki gibi BM üyesi olmadan varılan bu çözümün bizler için pek çok yararı bulunmaktadır. Öncelikle, tanınmadan sonra, Filistinliler ve İsraililer arasında tartışmalı bölge olmaktan çıkacak ve Filistin Doğu Kudüs başkenti olmak üzere 1967 sınırları dahilinde bir devlet olacaktır. Devlet olarak tanındığımızda, bir devletin başka bir devlet tarafından işgal edilmesi durumu ortaya çıkacak ve BM'nin bu işgali sona erdirme misyonu doğacaktır. İkinci olarak da bu statüye ulaştığımızda, bize BM'nin tüm organlarına üye olabilme yolu açılmaktadır, özellikle de Uluslararası Adalet Divanına. Bu ise İsrailileri, bazı Avrupalıların ve Amerikalıların korktuğu şeydir, çünkü onlar bizim kuruma ulaşmamızı istememektedirler. Eğer o kuruma ulaşırsak, İsrail'e karşı iddialarda ve suçlamalarda bulunabilir ve İsrail'i zor durumda bırakabiliriz. Bu nedenle bugün bile bizleri ikna etmeye çalışmaktalar. Bizlere yardım etmeye hazır olduklarını söylemekte ancak Uluslararası Adalet Divanına üye olmamızı istemiyorlar. Yani tüm bunlar BM'de yaşananlara dair önümüzde duran seçeneklerimizdir.

İki gün önce, Başkan Abbas konuşma yaptı ve devlet olarak tanınmak için Güvenlik Konseyi'ne gidileceğini ancak diğer kapıları da kapatmayacağımızı açıkladı. Bu da, bugünden itibaren 23 Eylül'e kadar geçen süre içerisinde Filistinliler, Avrupalılar ve Amerikalılar da dahil olmak üzere Ortadoğu Dörtlüsü arasında görüşmelere devam edileceği anlamına gelmektedir. Bize ne önerebilirler? Bir paket bekliyoruz. Eğer bu paket gelir ve minimum düzeyde taleplerimizi karşılırsa bunu belki kabul edebiliriz. Eğer bu paket gelmez ise diğer seçenekleri yani Güvenlik Konseyi'ne ya da Genel

Kurul'a gitmeyi değerlendireceğiz. Elbette ki buna tek başımıza karar vermeyeceğiz. Öncelikle Arap Ligi bulunmakta, tüm Arap devletleri bu süreçte bizi desteklemektedir. Ayrıca Türkiye ile bu konuda güçlü bir işbirliği içerisindeyiz. Gerçekten aylardır, Türkiye hükümeti ve Dışişleri Bakanlığı ile günlük temaslar kurarak tüm seçenekleri sürekli gözden geçirip değerlendirmeler yapmaktayız. Hangi devletlerin bizi tanıyacağı, hangilerinin tanımayacağı, tanımama nedenleri ve bu devletleri ikna edebilecek tarafların araya girmesi konusunda Türkiye bize oldukça çok yardım etmektedir.

Yani sonuç itibari ile 23 Eylül'de neye karar vereceğimiz iki önemli şeye bağlıdır. Birincisi önümüze sunulma ihtimali bulunan önerinin detayları, ikincisi ise Arap Ligi ve diğer dostlarımızla yapacağımız müzakerelerin sonucu.

ORSAM: Eğer Güvenlik Konseyi'ne başvurur ve başarılı olur da BM tam üyeliği ile Filistin Devleti'nin tanınmasını sağlayabilirseniz, İsrail ve Filistin arasındaki barış görüşmelerinin geleceği hususundaki beklentileriniz ne olur?

Nabil Maarouf: Öncelikle, Güvenlik Konseyi tarafından Filistin BM'ye tam üye olarak tanınmayacaktır, çünkü Amerikalılar açıkça veto edeceklerini belirttiler. Eğer 9 oyu alırsak da kesinlikle veto oyunu kullanacaklarına eminim. Fakat Güvenlik Konseyi'nden tavsiye kararı alırsak bu Amerikalıların, Avrupalıların ve uluslararası toplumun bahsettiğim sınırlar dahilinde Filistin Devleti'ni tanıdığı anlamına gelecektir. Bu noktadan sonra İsrail üzerinde baskı kurmaları gerekecektir, bu onların sorumluluğu kapsamındadır. Eğer Güvenlik Konseyi'nden tavsiye kararı alamazsak, Genel Kurul'a BM üyesi olmadan devlet olarak tanınmak için başvuru yapar ve bunu alırsak, barış süreci yeni referansları ile yeniden başlar. Her şeyden önce artık ortada tartışmalı bölge değil sınırları belli olan bir devlet söz

konusu olacaktır. Bu noktada da uluslar arası toplumun işgalci devleti işgal ettiği yerlerden çıkarmak için etkili yollar bulması beklenir. Eğer ortada görüşmeler için durum uygunsa, Filistin ve İsrail arasında yapılacak takasın yüzdesi üzerinde olacaktır. Yeni görüşmeler ve yeni barış süreci Filistin'in BM tarafından tanınmış sınırlar dahilinde bir devlet olduğu ve mülteci, yerleşimler ve insan hakları gibi konularda imzalanmış uluslararası anlaşmalara taraf olması gibi yeni referanslar üzerinden devam edecektir.

ORSAM: Sizin de bildiğiniz gibi İsrail BM başvuruza tamamen karşı, fakat HAMAS'ın da karşı olması oldukça ilginç. HAMAS'ın BM'deki devlet arayışına karşı çıkmasının nedeni sizce nedir?

Nabil Maarouf: Dünkü açıklamalarının nedeni, Başkan Abbas'ın Filistin Devleti için BM'ye yapacağı tanınma talebinde Filistin'in tarihsel Filistin olması gerektiği yönündeki fikirleridir. Kimse bunu kabul etmez, bu İsrail'in ortadan kaldırılması demektir. Yani siz yanlış kişi ile konuşuyorsunuz. Her şeyden önce, sizinle bu konuyu konuşacak kimse bulamazsınız ve ayrıca Arap dünyası da dahil olmak üzere tüm desteğinizi yitirirsiniz. Bence HAMAS'ın tamamı bu görüşü benimsemiyordu, çünkü dün HAMAS'tan isimler bu görüşte olmadıklarını yansıtan pek çok açıklama da yapılmışlardır. Bizim uluslararası mücadelemiz 1967 sınırlarını kapsayan uluslararası meşruiyet üzerine kuruludur. Bu sizin düşmanınızdır, fakat siz düşmanınızı tanıyorsunuz, ayrıca o da sizi tanıyor böylece ondan tanınmanın getirdiği sorumlulukları yerine getirmesini talep edebilirsiniz. Umuyoruz ki tüm dünya Filistin otoritesini ve BM'den talebini destekler. Bence bu açıklamalar HAMAS'ın içindeki bazı liderlerin siyasi hamlesidir, çünkü Amerikalılara, Avrupalılara ve BM'ye Filistin'i tarihsel Filistin sınırları dahilinde tanıyın demek mantıklı değildir. Kimse bunu kabul etmez.

ORSAM: Bu süreç İsrail'in politikalarını nasıl etkiler? Herhangi bir barış süreci olasılığı görüyor musunuz yoksa barış sürecini zedeleyecek bir yol bulurlar mı?

Nabil Maarouf: Geçen hafta, Netahyahu'yu 500 kadar entelektüel ziyaret edip Abbas ile birlikte BM'ye birlikte gidip Filistin'in tanınması konusunda başvuru yapması gerektiği yönünde tavsiye verdiler. İsrail'in yanı başında tanınmış bir Filistin Devleti'nin varlığının İsrail'in çıkarına olacağını belirten pek çok İsraili bulunmaktadır, çünkü barışa ulaşabilmenin yegane yolu da budur. Aksi takdirde sorun Filistin lehine devam edecektir, İsraililer lehine değil kesinlikle. Bugün, bazı İsraililer durumu anlamakta ve bunu dile getirmektedirler. Ancak bazıları ideolojik kökleri nedeniyle ABD ve diğerlerine dayanmaktadırlar. Hala bu tarz politikaları izleyebileceklerini düşünmekte, fakat eminim ki sonunda onlar da hatalarını fark edecekler.

Mevcut hükümet BM başvurusundan sonra nasıl hareket edecektir? Bu konuda pek çok beklentimiz bulunuyor. Belki İsraililer şiddete yönelecekler. Ayrıca Amerikalılar ve İsraililerden bize gönderdikleri bütçeyi durduracaklarını tahmin ediyoruz. ABD'den yaklaşık 400 milyon dolarlık yardım alıyoruz. Ayrıca İsrail de bizden topladığı vergilerden oluşan 300 milyonluk bütçeyi de göndermeyecektir. Sonuç olarak bu durumu etkileyecektir, bu yöne gitmemesini istiyoruz ve Başkan Abbas buna konuşmasında değinmiştir. İnsanlara protesto gösterileri düzenleyebilirsiniz ancak sizleri sokaklarda şiddet olaylarının içine çekmelerine izin vermeyin demiştir. Eğer herhangi bir şiddet olayı yaşanırsa kaybeden bizler oluruz. Fakat İsraililer ve yerleşimciler bunu başlatan taraf olabilirler. Yani bunlar tamamen beklentiler ve öngörüler: Ekonomi ve şiddet. Öte yandan isterseniz ABD'nin durumuna bakalım bir de. ABD yardımının önemli bir kısmı güvenlik amacı ile kullanılmaktadır,

eğer bu yardımı keserseler bu İsrail'in güvenliğini riske atar. İsrail'in çıkarına olmaz. Bu nedenle tüm noktaları iyi değerlendirmeleri gerekir.

ORSAM: Öte yandan Arap Baharı gibi Filistin sorunu da dahil olmak üzere Ortadoğu'yu etkileyen oldukça güncel bir gelişme de bulunmaktadır. Sizce Arap Baharı'nın Ortadoğu halkları ve Filistinliler üzerindeki etkileri nelerdir?

Nabil Maarouf: Bu beni tarihte eskilere götürdü. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ardından iki büyük Avrupa İmparatorluğu, İngiltere ve Fransa, Osmanlı İmparatorluğu'nun kalan kısımlarını ve Ortadoğu'yu kendi aralarında paylaştılar. Osmanlı İmparatorluğu içerisinde kendi kimliğinizle Şam'dan Fas'a kadar gidebilirdiniz, çünkü tüm bu topraklar bir bütündü. Fakat Fransa ve İngiltere bu topraklarda ulus devletleri inşa ettiler ve bölgeyi Lübnan, Suriye, Filistin ve Ürdün gibi parçalara böldüler. Yani ulus devletleri kurup başlarına da azınlıkları getirdiler; Lübnan'da Marunileri, Suriye'de Nusayrileri, Irak'ta Sünnileri ve Filistin'de Yahudileri. Ayrıca diğer Arap devletleri de azınlık olarak kabul edilebilecek ailelere verilmiştir. Bu siyasetin ardındaki felsefe esasen azınlıkların ayakta kalmak için yabancıları bağımlı kalmasıdır. Bu da demek oluyor ki bu yeni azınlık yönetimleri İsrail'in sınırlarını korumak için koordineli bir şekilde süper güçlerle çalıştılar. Bunun yanı sıra, ayakta kalmayı başarabilen yönetimler bir çeşit diktatörlüğe dönüşmüşlerdir. Son 40-50 senedir ülkeleri yönetmediler, gerçekte onlar halklarına karşı savaşmaktadırlar. Bugün Suriye'de, Libya'da ya da Yemen'de olan budur. Tüm ülkeyi ailelerin malı haline getirmişlerdir. Suudi Arabistan'da krallıklar bulunmaktadır öte yandan da iktidarın babadan oğla geçtiği cumhuriyet adı altında krallıklar kurulmuştur. Demek istediğim ise bu karakteristik özelliklerle ortaya çıkarılan bu plan

bugün insanlarla karşı karşıya gelmiştir ve bu insanların demokrasi, özgürlük ve gelişme gibi hakları inkar edilemez. Son 40-50 sene dir ülkelerin kaynakları bu rejimlerin hayatta kalması için harcanmıştır. Libya'da gerçekleşen de budur. Bu güne kadar Libya 50-60 bin insanı öldürdüler. Bence Arap Baharı tüm sorunları hemen çözmeyecek, çünkü durumun daha zamana ihtiyacı bulunmaktadır. Belki bu önümüzdeki 3-4 yıl içinde mümkün olabilecektir. Fakat sonunda özgürlük ve demokrasiye ulaşacağız. Eğer daha fazla demokrasi ve özgürlüğe sahip olabilirsek, bu Filistin'in çıkarına olur.

ORSAM: Son sorumuz ise Türkiye'nin Ortadoğu'daki çabaları ve konumuna dair. Son gelişmeler ışığında özellikle Filistin'e barış gelmesi konusunda Türkiye'nin izlediği politikaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Nabil Maarouf: Öncelikle pek çok etkenden dolayı Türkiye'nin Ortadoğu'daki en önemli aktör olduğunu söylememe izin verin. İlk olarak Türkiye en büyük bölgesel aktörlerden biri. İkinci olarak ise Türkiye'nin uluslar arası pozisyonu oldukça önem taşımaktadır. Türkiye'nin Batı ve Avrupa ülkeleri oldukça yakın ilişkileri bulunmaktadır, bunun yanında Ortadoğu ülkeleri ile de yeni politikası gereği yakın ilişkiler içerisine girmiştir. Bu yeni yönelimler ve politikalar yeni yönetim tarafından benimsenmiştir. Bence Türkiye en önemli aktördür çünkü aynı zamanda İsrail ile de ilişkileri bulunmaktadır. Elbette ki arada normal sayılabilecek bazı farklılıklar olmasına rağmen Türkiye'nin NATO'nun bir parçası olmasını, Avrupa ve ABD ile yakın ilişkileri olduğunu gözden kaçırmıyorum. Buna ek olarak, Türkiye'nin komşu ülkelere ve bölgeyi açılması konusunda önemli bir kredi sağlayan gelişen ekonomisini unutmamak gerekir. Bölgesel gelişmelere uyum sağlayan başarılı ve zeki politikalarının da altını çizmek gerekir. Ayrıca

Türkiye'nin hem Filistin ile hem de İsrail ile ilişkileri bulunmaktadır. Bence yeni Türkiye -bunu söylüyorum, çünkü Türkiye AK Parti ile yeni bir Türkiye, yeni boyutları ele alarak ortaya çıkarılmış yeni politikalar uygulanmaktadır- artık yeni başka noktaları da değerlendirmektedir. Türkiye-İsrail ilişkilerine baktığınızda, İsrail'in Filistin konusundaki uygulamalarına paralel olarak ilişkilerin güçlendiğini ve zayıfladığını görebilirsiniz. Bence ilk kırılma noktası 1980'de İsrail'in Kudüs'ü ilhak ettiğini açıklaması ile yaşandı. Daha sonra ise Şaron'un Batı Şeria'yı 2001'de yeniden işgal etmesi ve İntifadanın başlaması ile ilişkiler bir daha gerildi. "One minute" krizinin ardından ve Gazze konusundaki endişelerin artması ile Filistin Türkiye'nin önemli bir dış politika önceliği haline geldi. Bu da Filistinlerin bizim kardeşimiz olduğu ve özgürlük ve bağımsızlık onların da hakkı olduğu ve İsrail'in işgal ettiği topraklardan geri çekilmesi ve Filistinlilere uyguladığı baskıdan vazgeçmesi gerektiği anlamını taşımaktadır.

İsrail'in Filistin'e nasıl davrandığından etkilenen Türk politikasında iki önemli belirleyici bulunmaktadır. Türk politikaları "mazlum"un yani Filistinlilerin yanındadır. Türkiye'nin politikalarına asla olumlu yönde karşılık vermemiştir. Örneğin Olmert Gazze'ye operasyon düzenlemelerinin hemen öncesinde gerçekleştirdiği Ankara ziyaretinde bu konudan Türkiye'ye bahsetmemiştir ancak daha sonra dolaylı yoldan bunun mesajını verdiklerini açıklamışlardı. Gördüğümüz gibi her zaman yalan söylüyorlar. Bana kalırsa Türkiye, Ortadoğu'da kendi üzerine düşen önemli rolü yerine yetirecektir. Fakat böylesi bir rolü yerine getirebilmek içinde tüm taraflar ile de iyi ilişkilerinin olması gerekmektedir. Türkiye-İsrail ilişkilerine gelindiğinde ise bence Türkiye-İsrail arasındaki balayı sona ermiştir. Elbette ki Türkiye-İsrail ilişkileri devam edecektir, ancak asla eskisi gibi olmayacaktır. Türkiye'nin bu konuda haklıdır çünkü

husus hükümetin asla ödün veremeyeceği Türkiye'nin ve Türk halkının onuru ile ilgilidir. Talep ettikleri şey ise özürdür. Sanırım bu konuda bir çözüme varabilmek için Türkiye, İsrail ile yaklaşık 5-6 kez bir araya gelmiştir, fakat bu girişimlerin hiçbiri başarılı olmamıştır, çünkü İsrail özür dilemeyi kabul etmemiştir. Türkiye'nin İsrail karşısındaki duruşunun

en önemli nedeni budur. Fakat eğer İsrail'deki mevcut hükümet değişirse yeni gelen hükümet İsrail adına Türkiye'den özür dileyecektir. Bu da ilişkilerin yeniden tesis edilmesi için bir başlangıç olacaktır.

ORSAM: Bizlere vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz Sayın Büyükelçi

MISIR ve AFRİKA

Kahire Üniversitesi'nden Obada Kohela ile Söyleşi

10 Ocak 2011

ORSAM: Lütfen kendinizi tanıtır mısınız?

Obada Kohela: Adım Obada Kohela, Kahire Üniversitesinde İslam tarihi profesörüyüm.

ORSAM: Söyleşi talebimizi kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. İlk sorum, Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Obada Kohela: Türkiye, Ortadoğu'daki çıkarlarını garantiye almak isteyecektir. Bizim

gözümüzde uzun bir süre Türkiye İsrail'i desteklemekteydi. Fakat şimdi Türkiye'nin Filistin sorununun çözümünde önemli bir rol oynadığını düşünüyorum. Sekülerizmden esinlenmiş bir Müslüman devlet olarak Türkiye Ortadoğu'da Arap ve Filistinlilerin yerine bir boşluk doldurmaktadır.

ORSAM: Türk-Mısır ilişkilerinin mevcut durumu nedir?

Obada Kohela: Türk-Mısır ilişkileri her alanda iyi gitmektedir. Her iki ülke siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda ilişkileri geliştiriyor.

ORSAM: Mısır seçimlerinden sonra Türk-Mısır ilişkilerinde bir değişiklik olması beklenebilir mi?

Obada Kohela: Mısır'da bir hükümet değişikliği olmayacak. Milli Demokratik Parti ve mevcut başkan tekrar seçilecek sadece. Bir değişim yok. İlişkiler de aynı rotada devam eder.

ORSAM: Mısır'ın Ortadoğu politikası konusunda ne düşünüyorsunuz?

Obada Kohela: Yorum yok demenin daha iyi olacağını düşünüyorum. Bağımsız bir rolümüz yok. Mısır'ın Ortadoğu'daki rolünü Mısır-Amerikan ilişkileri belirliyor.

Assiut Üniversitesi'nden Dr. Alaa Muhammed ile Söyleşi

10 Ocak 2011

ORSAM: Lütfen kendinizi tanıtır mısınız?

Alaa Muhammed: Adım Alaa Muhamed. Assiut Üniversitesinde yardımcı doçent olarak görev yapıyorum. Kahire Üniversitesi İktisadi ve Siyasi Bilimler Fakültesinde de çalıştım. Doktoramı dış politika alanında yaptım.

ORSAM: Çalışma alanınız nedir?

Alaa Muhammed: Mısır, Amerikan ve Türk dış politikası çalışıyorum.

ORSAM: Bize Türk dış politikası hakkındaki görüşlerinizi aktarabilir misiniz? Özellikle Türkiye'nin Ortadoğu politikası hakkındaki görüşlerinizi duymak isteriz. Türkiye'nin son zamanlardaki aktif bölge politikası Mısır'da nasıl değerlendiriliyor?

Alaa Muhammed: Mısır, Türkiye Başbakanı tarafından Arap-İsrail uyuşmazlığı ile ilgili atılan adımları takdirle karşılıyor. AKP'nin tavrı ve Arap dünyası ile ilişkileri geliştirmek konusundaki adımları her iki taraf için faydalı olacaktır, zira ortak kültürel, tarihsel ve dinsel bağlarımız mevcuttur. Bu tür kültürel öğeler

ile dış politikalarımızın ortak davalarda eşgüdümünü sağlayabiliriz.

ORSAM: Mısır ve Türkiye arasındaki kültürel bağlardan bahsettiniz. Bu bağların üzerine ne inşa edilebileceği konusunda fikirleriniz nelerdir?

Alaa Muhammed: Birçok alanda işbirliğini geliştirmek zorundayız. Örneğin, Mısırlı bilim insanları ve öğrenciler Türkçe, Türkiye'dekiler ise Arapça öğrenmeli. Çok iyi bir adım olur. Birbirimizi daha yakından tanıyacağız. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihini yazarken birçok hatalar yapılmış. Bu hatalardan ötürü tarihi yeni baştan yazmalı ve karşılıklı bağlarımızı güçlendirmeliyiz.

ORSAM: Bir akademisyen olarak, Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun dış politika yaklaşım ve pratiğini nasıl buluyorsunuz?

Alaa Muhammed: Başarılı olduğunu düşünüyorum. Türkiye'nin birçok ülke ile özellikle de ortak kültürel ve tarihsel bağları olan Arap dünyası ile bağlarını genişletiyor. Bu yeni bir dış politikadır. Davutoğlu, Türk dış politikasında hem Avrupa ile hem de Arap dünyası ile ilişki geliştirerek bir denge arıyor.

ORSAM: Parlamento seçimlerinden sonraki yeni dönem Türk-Mısır ilişkilerini nasıl etkileyecek?

Alaa Muhammed: Seçimlerin Mısır dış politikasını etkileyeceğini zannetmem, ancak iç politika üzerinde etkisi olabilir. Bildiğiniz gibi seçimlere giden süreç muhalefetin bastırılmasını da beraberinde getirdi. Şimdi, iktidardaki Milli Demokratik Parti parlamentoda çoğunluk elde etti. Bu yüzden seçimlerin demokratik bir dönüşüm sağlayacağı fikrinde değilim.

Söyleşi: Nebahat Tanrıverdi O, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı

Al-Zaiem Al-Azhari Üniversitesi'nden Bahga Muhamed Ismaiel ile Söyleşi

10 Ocak 2013

ORSAM: Öncelikle kendinizi tanıtır mısınız?

Bahga Muhamed Ismaiel: Adım Bahga Muhamed Ismaiel. Ekonomik kalkınma ve stratejik planlama çalışıyorum. Sudan'da Al-Zaiem Al-Azhari Üniversitesi'ndenim.

ORSAM: Türkiye-Sudan ilişkilerini anlatır mısınız?

Bahga Muhamed Ismaiel: Türkiye ve Sudan arasındaki ilişkiler 10 yıl önce başlamıştır. Şu an itibariyle kalkınma ve ekonomi alanlarında ilişkiler gayet iyi gitmektedir. Özellikle ekonomik alanda birçok ortak proje vardır.

ORSAM: Türkiye, Sudan'daki hangi ekonomik alanlarda faaliyet gösteriyor?

Bahga Muhamed Ismaiel: Türkiye ulaşım ve inşaat sektörlerinde etkin. Ayrıca Sudan Türkiye'den birçok mal ithal etmekte; ancak Türkiye'ye hayvan, pamuk ve petrol gibi az sayıda mal ihraç etmektedir.

ORSAM: Türkiye'nin Sudan'daki ekonomik katkısını nasıl değerlendiriyorsunuz? Sudan'ın ekonomik kalkınmasına Türkiye katkıda bulunuyor mu?

Bahga Muhamed Ismaiel: Sudan'ın batısında ve Darfur'da Türk şirketleri birçok yatırımda bulunmuştur. Türk şirketleri birçok hastane ve yol yapmışlardır. Türkiye'nin Sudan'ın kalkınmasındaki katkısı büyüktür.

ORSAM: Türkiye ve Sudan arasındaki siyasi ilişkilerin seviyesi nedir?

Bahga Muhamed Ismaiel: Siyasi ilişkiler iyi düzeydedir ancak iki ülke arasındaki etkileşim bu düzeyi geliştirecektir. Bu bakımdan vize konusunda düzenlemeler yapılmalıdır. Vize konusundaki iyileştirmeler ilişkileri daha da geliştirecektir.

ORSAM: Son zamanlarda Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolünün arttığından bahsedilmektedir. Sudanlı bir araştırmacı olarak bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bahga Muhamed Ismaiel: Ismaiel: Türkiye'nin Ortadoğu'da artan rolünü takdirle takip ediyorum. Özellikle Türkiye-Sudan ilişkilerinin iki ülkenin de çıkarına olduğu için önemli olduğunu düşünüyorum. İşbirliğinin gelişmesini ve tarım, eğitim ve doğal kaynaklar gibi alanlara da yayılmasını isterim.

Söyleşi: Sercan Doğan, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı

Kahire Üniversitesi'nden Amr el Leithy İle Söyleşi

10 Ocak 2011

ORSAM: Sayın El-Leithy, öncelikle kendinizi tanıtır mısınız?

Amr el Leithy: Adım Amr el Leithy, Kahire Üniversitesi, Ekonomik ve Siyasal Bilimler Fakültesindenim.

ORSAM: Söyleşi talebimizi kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Öncelikle, Türk-Arap ilişkilerine dair fikirlerinizi alabilir miyiz?

Amr el Leithy Elbette ki Türk-Arap ilişkileri yeni ortaya çıkmış bir şey değil, tarihi Osmanlı İmparatorluğu'na kadar gider. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Mısır yüzyıllar boyu Osmanlı yönetimindeydi. Hatta 1952'de Kral'ın devrilmesine değin ülkede Osmanlı etkisinin olduğu söylenebilir. Bugünlerde ilişkiler yenilenmiştir. Uluslararası sistem değişti. Ekonomik, siyasi ve toplumsal alanlarda işbirliğinin gerekliliği ortaya çıktı. Türkiye'nin birçok konuda deneyimi vardır, iki ülkenin de fayda sağlayabileceği bir işbirliği kurmak gerekir.

ORSAM: Sayın Elleithy, Filistin konusunda Mısır'ın bakış açısını ve düşüncelerini anlatır mısınız?

Amr el Leithy Filistin konusu 1948'de Arap-İsrail savaşı ile başladı. Bu konu bugün Mısır açısından sadece bir güvenlik sorunu değil aynı zamanda kültürel ve kimlikle ilgili de bir konudur. Filistinliler de Mısırlılar da Arap ve Müslümandır. Mısır, sorunun çözümüne yönelik birçok girişimi başlatan ülke olmuştur. Bugün de doğrudan görüşmelerde Filistin tarafının da bulunmasını destekliyoruz.

ORSAM: Peki, İran nükleer krizine dair neler düşünüyorsunuz?

Amr el Leithy İran İslami bir devlettir. Mısır, İran'ın barışçıl amaçlarla kullanacağı nükleer enerjiye sahip olmasına karşı değildir. Ancak, Mısır sadece bölgede değil tüm dünyada nükleer silahlanmaya karşıdır. Bölgenin istikrara kavuşması bakımından İsrail'in de nükleer silahsızlanması gerekmektedir. Barışçıl anlamda nükleer enerjiden Mısır da faydalanmaktadır. Dabaa reaktöründe Mısır enerji üretmektedir.

ORSAM: Irak konusunda bir Mısırlı olarak ne düşünüyorsunuz?

Amr el Leithy Mısır Dışişleri Bakanı, birçok kez Bağdat'a uçarak Mısır'ın desteğini Iraklı liderlere ifade etmiştir. Mısır, Irak'ta sorunların çözülebilmesi ve yeni bir dönemin başlaması için bir birlik hükümetinden yanadır. Bu anlamda Iraklı liderlerin yanındadır. Irak'ta istikrar ve güvenlik çabalarını desteklemektedir.

ORSAM: Son olarak, Mısır'daki Türkiye algısını öğrenmek isteriz. Mısır halkı Türkiye'ye nasıl bakıyor?

Amr el Leithy Mısır halkı birçok alanda Türkiye'yi bilmektedir. Siyasi anlamda güçlü ilişkilerimiz vardır. Dışişleri bakanımız son zamanlarda Ankara'yı ziyaret edip İsrail-Filistin, İran ve Irak gibi konuları görüşmüştür.

Halk düzeyinde Türkiye önemli bir turistik yer olarak bilinmektedir. Ayrıca Mısır'da yayınlanan Türk dizilerini de seviyoruz. Umarım gelecekte işbirliği daha üst düzeylere taşınacaktır. Şunu da eklemek isterim ki Mısır

Mavi Marmara olayında Türkiye'nin yanında olmuştur.

Söyleşi: Sercan Doğan, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı

Faslı Yazar ve Akademisyen İdris Hani ile Söyleşi

13 Aralık 2011

ORSAM: Bize kendinizi tanıtabilir misiniz?

İdris Hani: Ben İdris Hani. Arap Düşüncesi konusunda yazar ve araştırmacıyım. Aynı zamanda siyasi konularda da yazılarım var. Felsefi konularda da makalelerim ve kitaplarım bulunmaktadır.

ORSAM: Arap Baharı olarak tanımlanan olgunun temel unsurları nelerdir?

İdris Hani: Bu ayaklanmaları ani olarak adlandıırırsak bölgede dış güçlerin ve iç olayların etkinliğini kaçırmış oluruz. Arap ülkelerinde ayaklanma potansiyeli her zaman vardı. Ancak şunu düşünmemiz lazım, bu potansiyeli harekete geçiren neydi? Bu ayaklanmaların şimdi olmasını bazı iç nedenlere bağlarken, dış etkileri de unutmamak lazım. Büyük resme bakarsanız aynı anda oluşan bir dalga gözükmemekte. Ancak her ülkeyi ayrı ayrı incelediğimizde ayaklanma şekillerinin, sebeplerinin ve dış etkilerin farklı olduğunu görürüz.

ORSAM: Türkiye’de tüm olaylar aynı yönde gelişiyormuş algısı var. Ülkeler açısından farklılıkları anlatabilir misiniz?

İdris Hani: Her ülkede ortak olan nokta Arap milleti olarak özgürleşme isteğidir. Ancak bu milletlerin caddelerde yürümekten başka bir seçenekleri yoktu. Bu ayaklanmaları kontrol alma şekli devletten devlete ve bölgesel güçlere göre değişiklik göstermekteydi. Ortadoğu’da çok önemli iki faktör vardır. Birisi petrol, diğeri İsrail. Bu nedenle bölgesel güçlerin bu ayaklanmalara ilişkin hareketleri bu iki konuya yakınlığı açısından ve stratejik konumuna göre ülkeden ülkeye fark göstermiştir. Her ülkenin iç problemi olarak kendi düşüncelerindeki belirsizlikti. “Ben işgali kabul edeyim ve bu durumdan kurtulayım mı? Yoksa İşgali reddedip durumu kabulleneyim mi?”. Bu gelgitler bir sonuca varamadığı için bu sarsıntılar yaşanmaktadır. Bu nedenle bölgesel güçler ve dış ülkeler sadece Bahreyn’de ve Körfez ülkelerinde devrim yapılmasına karşı çıktı, diğer ülkelere göz yumdu. Çünkü o ülkelerdeki petrol ve çıkarlara demokrasiyle kavuşulamaz. Bu nedenle Bahreyn’de yaşanan ayaklanmaya sert çıktılar. Diğer yandan Suriye’ye bakacak olursak büyük bir sataşma görürüz. Arap ülkelerinde yaşanan ayaklanmanın domino etkisi kullanılarak Suriye devrilmeye çalışılıyor. Amaç Suriye’yi demokratik bir ülke yapmak değil, direnişin gücünü kırmaktır. Bu da İsrail’in işine yarayacaktır. Aynı zamanda Suriye hükümetine karşı olanları hükümeti devirmek için cazip tekliflerle ikna ettiler. Aslında Suriye hükümeti bazı çıkarları dış güçlere sağlarsa hükümetin daha fazla diktatör olmasına bile göz yumarlar. Bu noktada batı ülkelerinin Ortadoğu’da demokrasiyi belirli bir seviyede, kendi kontrolünde tuttuğuna dikkat etmek gerekiyor. Çünkü fazla demokrasi onların işine yaramayacaktır. Bu nedenle Tunus’taki ayaklanmaların ilk bölüm Batı ülkelerini şaşkına döndürdü. İkinci aşamada olayların kontrollerinden

çıkması için planlı davrandılar. Mısır'da da aynı şeyler yaşandı. Ama zor oldu. Çünkü Mısır halkı ordusuyla iç içeydi. Unutmamak lazım ki Mısır ordusu Batıyla da iç içeydi. Ama yine de olayların kontrol altına alınması Tunus'a nazaran zor oldu. Bu tür olaylar Ortadoğu'daki Arap ülkelerinin birleşme ihtimalini zayıflattı. Bu nedenle Körfez Ülkeleri toplanıp kendi içinde birleşerek Ortadoğu'da rol almaya çalışıyor. Dış ülkelerin ajandalarını uygulamayı ve hareketli Ortadoğu ülkelerini yönetme çabası içine giriyor. Körfez ülkelerinin kendilerine has bir düşünceleri yoktur. Sadece Amerika'nın stratejisini Ortadoğu'da uygulamakta görevliler. Böyle bir davranışın katlanamayacak sonuçlar doğuracağını gözden kaçırmaktadırlar. Bu tür ayaklanmaların doğal seyirde gitmesi düşünülüyordu. Ancak bazı engellerle karşılaştı. Engellerin çıkma amacı bazılarının ayaklanmayı kendi kontrollerine almak istemesiydi. Batı ülkelerin bu tür ayaklanmalarını kontrol altına almasının bir yöntemi de Radikal İslam gruplarını kullanmaktır. İslamcı gruplara "Ben sana şunu vereceğim ama sende bana şunu verisin" şeklinde yaklaşıyor. Mesela Mısır'a "Ben sana özgürlüğünü veririm ama sen de İsrail'le ilişkilerini açık bırakacaksın" diyebilir. Onlarda zaten bunu kabul etmeye açıktırlar.

ORSAM: Peki, Fas'ın genel durumu nedir?

İdris Hani: Fas'ın durumu diğer Arap ülkelerinden ayrıdır ve özeldir. Bizim zaten hükümet olarak esnekliğimiz vardı. Ayrıca diğer ülkelerde kullandıkları İslami gruplar bizde

daha önce de istediklerini yapmakta ve hükümette yer almakta idiler. Kralımızın İslami gruplara ayırdığı bir bölüm vardı. Bu nedenle Fas'ta dini kullanıp ayaklanmayı bastırma ya da başlatma şansları zaten yoktu. Ayrıca Fas'ta yerleşmiş bir demokrasi görüşü vardır. Bu nedenle devrim bizi etkilememiş, sıyrıp geçmiştir. Seçimler yapılmış ve İslami grup seçimleri kazanmıştır.

ORSAM: Türkiye'nin olaylara ilişkin yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

İdris Hani: Biz Faslılar olarak batı güçlerine karşı Türklerle işbirliği içindeydik ve aramızda stratejik bir dayanışma oluştu. Biz kendimizi Türkiye'nin (Osmanlı İmparatorluğu'nun) dışında kalan bir ülke olarak görüyoruz. Türkiye'nin tavrına ilişkin bir makalelerim var. Birinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı çok överken diğerinde yanlışları olduğunu söylüyorum. Suriye'yle ilgili tutumu biraz garip geliyor. Erdoğan'ın üzerinde Batı ülkelerinin ve iç sorunların yarattığı bir baskı olduğundan eminim.

ORSAM: Görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

İdris Hani: Ben teşekkür ederim.

**Bu söyleşi ORSAM Ortadoğu Uzmanı Bilgay Duman tarafından 1 Aralık 2011'de Bağdat'ta gerçekleştirilen "Demokratik Irak Seçeneğine Bakış" başlıklı konferansta yapılmıştır.*

ÜRDÜN

Prof. Dr. Adil El Tuvaysi ile Söylesi

20 Mayıs 2011

Ürdün Üniversitesi Rektörü Adil El Tuvaysi, ORSAM'a verdiği söyleşide Türkiye ve Arap dünyası arasındaki kültürel ilişkilere ve kültürel alandaki işbirliği olanaklarına değindi. Gazi Üniversitesi ve Ürdün Üniversitesi tarafından ortak olarak düzenlenen İkinci Türk-Arap İlişkileri Sempozyumu sebebiyle ankarada bulunun Prof. Dr. Adil El Tuvaysi ile 26 Nisan 2011 tarihinde gerçekleştirilen söyleşi aşağıdadır.

ORSAM: Bugün Türk-Arap sempozyumunun ikinci günündeyiz. Bu girişimin başlama sürecini anlatabilir misiniz?

Adil El Tuvaysi: Aslında bu girişimin temeli iki yıl önce Ürdün Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümlerinin ortak çabaları sonucu atıldı. Her iki fakültenin dekanı bu girişimin arkasında durdu, destek verdi ve gösterilen çabalara önderlik etti. İlk sempozyum geçen sene Amman'da Ürdün Üniversitesi'nde gerçekleştirildi.

ORSAM: Bize bu sempozyumun genel anlamda Türk-Arap ilişkilerine, özel anlamda da Türkiye-Ürdün ilişkilerine nasıl katkılarda bulunacağına dair düşüncelerinizi aktarabilir misiniz?

Adil El Tuvaysi: Türk-Arap ilişkilerinde odaklanmamız gereken birçok alan mevcut. Bildiğiniz gibi ilişkilerin tarihi bir hayli eski. Neredeyse beş yüz yıl öncesine kadar uzanıyor. Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Modern Türkiye'nin kuruluşuyla ilişkiler bir miktar değişti. Şu an itibarıyla, ilişkilerin ekonomik, siyasi, soysal ve kültürel yönlerini tüm boyutlarıyla çalışmamız, bu ilişkilerin geçmişini anlayabilmemiz için gereklidir. Ünlü bir deyiş var: "Tarihten ders almayanlar, yaşananları tekrarlamaya mahkûmdur." Tarihten ders almamız gerekir ki aynı hataları yapmayalım. Bu yüzden tarih çalışıyoruz. Ayrıca, sadece geçmişin değil, tarihsel gelişmeleri anlayarak gelecek planlarının da üzerinde durmaya çalışıyoruz.

ORSAM: Bu sempozyumda, sizler ikinci kez Türk entelektüel ve akademisyenlerle bir araya geliyorsunuz. Biz, entelektüeller arası ilişkilerin halklar arasındaki ilişkiler için sağlam bir temel oluşturduğuna inanıyoruz. Bu bağlamda, Türk entelektüellerinin Ürdün ve Araplara bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Adil El Tuvaysi: Bildiğiniz gibi, Türk entelektüel ve akademisyenleri genel olarak Araplara dair çeşitli ve farklı fikirlere sahiptir. Tek bir tip anlayıştan söz edemeyiz. Fikir konusunda çeşitliliğin olması normal bir şeydir. Dün ve bugün dinlediğim kadarıyla Türk akademisyenlerinin Araplara karşı olumlu bir tavır içerisinde olduğunu söyleyebilirim. Özellikle bu son isyanlardan sonra sadece Türkler arasında değil tüm dünyada Araplara karşı saygı uyanmıştır. Tek bir fikirden bahsedemeyiz, bir çeşitlilik söz konusudur.

ORSAM: Fikir alanındaki çeşitliliği de göz önünde bulundurarak Ürdün'deki Türkiye algısını anlatabilir misiniz? Türkiye Ürdün halkı ve entelektüelleri tarafından nasıl değerlendiriliyor?

Adil El Tuveysi: Dün yapılan sunumlardan biri Arap dünyasındaki ders programları ve bu ders programlarında Türkiye'nin nasıl yer bulduğu ile ilgiliydi. Bu Türk akademisyenlerin yaptığı bir araştırmaydı. Çok önemli bir araştırma... Bu araştırmadan değişik Arap ülkelerinin ders programlarında Türkiye ve Osmanlı İmparatorluğu'na dair bir fikir ve yaklaşım çeşitliliği bulunduğunu öğrendim. Bu ders programları insanların dünya hakkındaki görüşlerini şekillendirir. Çocuklar okullarda öğrendikleri şeyler yoluyla dünyaya dair fikirlerini oluştururlar. Dün, Ürdün'deki ders programının önyargısız olduğundan, Osmanlılar ve Türklere dair olumlu bir yaklaşım içerdiğinden bahsettiler. Bu yüzden, Ürdün'de gözlemlediğim kadarıyla Türkiye'ye dair olumlu bir tavır ve saygı mevcuttur. Türk halkı ile kültürel ve dinsel ilişkilerimizi geliştirmek istiyoruz. Ürdünlü turistler son on yıldır Türkiye'yi ziyaret ediyor. Bu insanların Türkiye'yi ve Türk insanını nasıl gördüğünün göstergesidir.

ORSAM: Sizce kültürel ilişkileri daha da geliştirmek üzere ne yapılabilir? Bu konuda somut önerileriniz var mı?

Adil El Tuveysi: Kültürel ilişkileri geliştirmek üzere birçok imkan mevcuttur. Kültürel aktiviteler ve değişim programları kültürel ilişkilerin gelişimini doğrudan etkiler. Üniversiteler, Kültür Bakanlıkları sanatçıların, sergilerin, galerilerin iki ülkeyi de ziyaret etmesini sağlayacak değişim programları düzenleyebilirler. Ayrıca ekonomik ve siyasi ilişkiler de kültürel ilişkilerin gelişimine hizmet edebilir. Bu konuda üniversitelere de büyük rol düşer. Öğrenci ve akademisyen değişimi yoluyla bilimsel araştırmalarda işbirliği yapılabilir.

ORSAM: Son olarak, genel anlamda Türk-Arap ilişkilerinin geleceğine dair öngörüleriniz nelerdir?

Adil El Tuveysi: Türk-Arap ilişkilerinin hızlı bir şekilde olumlu yönde ilerlediğini düşünüyorum. AKP genel anlamda Türkiye'nin kapılarını Arap dünyasına açmıştır. Araplar bunu takdir ediyor. Türkiye Filistin sorununda ılımlı ancak yeni bir tavır alıyor. Bu da Arapların Türkiye'ye saygı duymasını sağladı. Çoğu Arap ülkesi Sünni'dir. Bu husus da ileride Türk-Arap ilişkilerinin gelişmesine olumlu katkılar sunacaktır.

Ürdün Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Muhammed Masalha ile Söyleşi

20 Mayıs 2011

Ürdün Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Muhammed Masalha Türk-Arap ilişkilerinde üniversitelerin önemi- ne değindi.

ORSAM: Bugün Türk-Arap ilişkileri sempozyumunun ikinci günündeyiz. Organizasyon komitesinin Ürdün tarafındaki başkanı olarak bize bu girişim ile sonuçlanan süreci anlatabilir misiniz?

Muhammed Masalha: Geçen sene ilk sempozyumu düzenledik. Türkiye'nin bölgesel bir aktör olarak nüfuzunu artırdığını gördük. Elbette Ürdün ve Türkiye arasında tarihsel olarak iyi ilişkiler mevcut. Bir yandan Türkiye ve Ürdün arasındaki ilişkilerin diğer yandan ise Türk-Arap ilişkilerinin gelişmesini teşvik edecek böyle bir sürece Ürdün Üniversitesi'nin önderlik etmesini istedik. Bu sebeple geçen yıl bu aktiviteyi başlattık ve Gazi Üniversitesi'nden değerli rektör ve akademisyenleri, bizim tarafımızdan ise akademisyenler, kamu görevlileri ve eski başbakanımızı davet ettik. Bu girişimi sürdürüyoruz ve umarım ileride bu girişim bir Türk-Arap forumuna dönüşecek.

ORSAM: Geçen yılki ve bu yılki sempozyumları nasıl değerlendiriyorsunuz? Size göre bu sempozyumların Türk-Arap ve özelde Türkiye-Ürdün ilişkilerine katkıları nasıl olmuştur?

Muhammed Masalha: Türkiye'den meslektaşlarımızla her toplantımızda değişik bir konuya değiniyoruz. Yaratıcı fikirler geliştiriyoruz. Üniversitelerde, araştırma merkezlerinde, düşünce kuruluşlarında nasıl birlikte çalışabileceğimiz; düşüncelerimizi karar alıcılara, yasa koyuculara nasıl sunabileceğimiz ve ilişkileri ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda yeni ufuklara nasıl taşıyabileceğimize dair fikirler geliştiriyoruz. Ürdün'de veya Türkiye'de geleceğin liderleri ve insan kaynakları olarak üniversitelerimizdeki yeni kuşakların birbirini daha yakından tanıması gerekmektedir. Bu nasıl gerçekleşir? Türkçe ve Arapça öğrenerek. İki taraf arasındaki dil engelini kaldırmamız gerekiyor. Bu da bizim Türk halkının kültürünü öğrenmemizle sizin de bizim kültürümüzü öğrenmeniz gerekir. Ortak kültürel ve tarihsel bir zemine sahibiz. Osmanlı idaresi altında beraber yüzyıllarca yaşadık. Dolayısıyla tarihinizi ve sosyal yaşantınızı biliyoruz. Bu sebeple, üniversitelerin bu sürece liderlik etmesi gerektiğini düşünüyorum. Hükümetler, özel sektör ve STK'ları üniversiteler işbirliğine teşvik edebilirler. Değişik işbirliği alanları konusunda akademi, diğerlerine etki edebilir. Şimdi Arap dünyası ve Türkiye arasında yeni bir işbirliğini başlatmanın zamanıdır.

ORSAM: Türk-Arap ilişkileri sempozyumu başarılı bir başlangıç olarak değerlendirilmektedir. Bu girişimi daha da geliştirmek için ne yapmak gerekir sizce?

Muhammed Masalha: Bahsettiğim gibi bu sempozyumu bir Türk-Arap ilişkileri forumuna dönüştürmemiz gerekir. Üçüncü toplantı Amman'da bir forum olarak gerçekleştirilebi-

lır. Şimdi bu toplantının konusunun ne olacağı üzerinde konuşuyoruz. Arap medyasında Türk imajı veya Türk medyasında Arap imajı gibi konular olabilir. Ya da Arap dünyasındaki son gelişmeleri değerlendirebiliriz. Arap ülkelerindeki demokratik dönüşümlerin Türk-Arap ilişkilerine nasıl yansıtacağını konuşabiliriz. Bence ilişkiler güçlenecektir. Çünkü demokratikleşme gerçekleştikçe insanlar fikirlerini rahatça ifade edebilecek ve Türkiye gibi önde gelen bir İslam ülkesi ile daha fazla işbirliği talep edeceklerdir. Bence de sempozyum gayet başarılı olmuştur. Dün ve bugün çok nemli konuları tartıştık ve hem iki rektör arasında hem de delegasyonlar arasında öğrenci ve öğretim üyesi değişimini konuştuk. Türk-Arap ilişkileriyle ilgili olarak ortak araştırma yapmaya geçtik ve bence biz doğru yoldayız.

ORSAM: Birbirimizi tanımının öneminden bahsettiniz. Bize Ürdün'den Türkiye'nin nasıl görüldüğünden bahsedermisiniz? Ürdün halkı Türkiye hakkında ne düşünüyor? Türkiye'ye yönelik nasıl bir bakış mevcut?

Muhammed Masalha: Bildiğiniz gibi 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Türk hükümetleri daha çok Batı tarafında oldu. Arap dünyasına yönelik politikaları Arap davalarının lehine ve Araplarla iyi ilişkiler geliştirmek yönünde değişti. Birçok Arap Türkiye'nin İsrail'i tanıdığı ve İsrail ile ilişkiler geliştirdiği için İsrail'in tarafında olduğunu düşünüyordu. Bana kalırsa son on yılda Türk hükümetinin politikalarında ve hatta Türk kamuoyunda Arap dünyası ile daha yakın ilişkiler geliştirmek yönünde bir eğilim mevcuttur. Biz Davos Konferansı'nda Sayın Erdoğan'ın Şimon Perez'i ve panelin düzenleyicilerini protesto edip paneli terk edince nasıl nüfuzlu ve güçlü bir konumda olduğunu hatırlıyoruz. Erdoğan'ın attığı çok cesur bir adımdı ve Arap kamuoyunu çok güçlü bir şekilde etkiledi. AB'ye katılım süreci tıkandık-

ça Türkiye'nin Arap dünyası ile bir işbirliği dönemini başlatacağını hissettik. Türkiye gitmesi gereken yöne yani Arap dünyasına gitmektedir. Ve hatta Türkiye'nin Arap Birliği'ne ve Körfez İşbirliği Konseyi'ne en azından gözlemci olarak üye olmasını istiyoruz. Bu sebeple bu forumun çok önemli olduğunu düşünüyorum.

ORSAM: Son iki gündür birçok kez Türk dış politikasının Ortadoğu'ya daha yakın olduğu ifade edildi. Şimdi Ortadoğu'daki dönüşümleri göz önünde bulundurduğumuzda, sizce Türk dış politikası bu dönüşümlerden nasıl etkilenecek?

Muhammed Masalha: Bence Türkiye'nin ilişkilerini geliştirmesi kolaylaşacaktır. Nasıl? Arap dünyasında demokratikleşme gerçekleştiğinde halk dış politika kararları üzerinde etkili olabilecektir. Diktatörlükler altında kamuoyunun dış politika üzerindeki etkisi çok sınırlı olmuştur. Libya, Tunus, Mısır, Suriye gibi ülkeler demokratik bir rejime kavuştuğunda insanlar avantaj ve fayda yönelimli bir yaklaşım geliştireceklerdir. Türkiye ve dünyanın geri kalanıyla sağlam ilişkiler bu ülkelere fayda ve avantajlar sağlayacaktır. Demokratik rejimler kurulduğunda ticari bağlantılar güçlenecek ve medyanın etkisi artacaktır.

ORSAM: Aynı zamanda bazı ilginç gelişmeleri gözlemliyoruz. Mısır'da yeni bir yönetim mevcut ve bu yeni yönetimin farklı bir dış politika izleyeceği düşünülmekte. Aynı zamanda İran'ın 30 yıldan sonra Kahire'de yeniden büyükelçilik açmak niyetinde olduğunu öğrendik. Bu gelişmelerin bölgesel dengeler ve İran-Suudi rekabeti üzerinde nasıl etkisi olabilir?

Muhammed Masalha: Bu konuyla ilgili değerlendirme yapabilmek için hala vaktin erken olduğunu düşünüyorum. Yeni rejimlerin dış politikalarını hesaplayabilmek için hala

zamana ihtiyacımız var. Şimdi Mısır iç politikaya kısıp kalmıştır. Ekonomi, yoksulluk, işsizlik, yaşam standartlarının düşüklüğü, ithalat-ihracat, eski yönetimin yargılanması ve haksız kazançlarının geri alınması gibi konular Mısır'da ön plandadır. Evet, bu bir geçiş sürecidir. Yeni rejimin karar alabilecek duruma gelmesi bir süre alacaktır. Bence Arap ülkeleri ve Birleşmiş Milletler ile yaptıkları anlaşmalara sadık kalacaklar. Ancak dış politikadaki bazı konularda değişiklik olacaktır.

Hüsnü Mübarek döneminde İsrail'e çok düşük fiyattan gaz satılıyordu. Piyasa koşulları dikkate alınarak fiyatlandırmada düzeltme yapılacaktır. Bence Hüsnü Mübarek rejimi esnasında Mısır çok dar bir manevra alanına sahipti. Yeni hükümetin İsrail, Arap dünyası, İran ve Türkiye ile ilişkilerinin farklı bir seyir izleyeceğini düşünüyorum. Mısır daha geniş bir manevra alanına kavuşacaktır. Mısır halkı ve Arap ulusunun selameti açısından Mısır dış politikasında değişiklikler olacaktır.

İRAN

İranlı Siyasetçi-Analist Farrokh Negahdar: “Türkiye’nin Liderliği Gücünü Toplumsal Bütünleşmesinden Alıyor”

14 Ekim 2011

İranlı siyasi aktivist ve analist Farrokh Negahdar, İran iç siyasetindeki mevcut durum, seçim beklentileri, Arap Baharı’nın İran üzerindeki etkileri, İran yönetiminin Arap Baharı’na yaklaşımı ve toplumsal tepkiler ile Türkiye’nin son dönemdeki bölge siyasetine ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Negahdar, “Türkiye son yıllarda toplumundaki muhafazakâr ve modern kesimlerini bütünleştirerek başarıya ulaştı. Eğer İran da bölgesel liderliğe oynamak istiyorsa bu değişimin bir benzerini yaşaması gerekecektir” dedi.

ORSAM: Sayın Negahdar bu söyleşiyi yapmak için bizleri kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. İzin verirseniz Arap Baharı’nın İran’a olan etkisi ve İran siyasetindeki son gelişmeler, gelecek seçimler ile ilgili bazı sorular yöneltmek istiyoruz.

Farrokh Negahdar: Ben de ORSAM ile bu görüşmeyi yapmaktan büyük memnuniyet duyuyorum.

ORSAM: İran’da yapılacak seçimler ile ve siyasetteki ayrışmalar ile ilgili ne söyleyebilirsiniz? Siyasal sistemde ortaya çıkan yeni ayrışmalar nasıl yansıyacak?

Farrokh Negahdar: İran’daki gelecek seçimler büyük ihtimalle İslami Cumhuriyet hükümetinin neredeyse yarısını siyasal sistemin dışına itecek. 2008 Cumhurbaşkanlığı seçimleri siyasi görüşlerden bir tanesinin bastırılması, yasaklanması, medya ve güç odaklarından uzaklaştırılması ile sonuçlandı. Hükümet çevreleri siyasal sistemin reformist kanadını dâhil etmeden seçimleri gerçekleştirmek istiyor. Bu nedenle gelecek seçimler İran’daki muhafazakâr kanadın kendi içindeki mücadele ile geçecek. Muhafazakâr kesimin kendi içindeki mücadelesi çok sert ve zorlu geçecek gibi görünüyor. Bu kesim şu anda iki gruba ayrılmış durumda. Bir grup kendisini Direniş Cephesi (Front For Resistance) olarak tanıtıyor. Bu grubun lideri Ayetullah Misbah Yazdi adında İslami radikal görüşleri ve İslami herhangi bir şekilde demokratik olarak yorumlamaya karşı düşünceleri ile tanınan ünlü bir din adamıdır. Bu grubu destekleyenler geçtiğimiz yıllarda büyük bir ivme yakalayan Yeşil Hareket’i fiilen ezen kişilerden oluşmaktadır. Bu kişiler Yeşil Hareket ile bağlantılı protestoları sindirmeye çalışan sivil bir grup olarak tanımlanabilir. Direniş Cephesi “Biz düşmanı ezen, yok eden grubuz. İslam dininde reform hiçbirşey ifade etmemektedir. Biz diğer muhafazakârlardan çok daha iyi Müslümanlarız, onlardan daha iyi Müslümanlarız” görüşü doğrultusunda hareket etmektedir. Muhafazakâr kesimin diğer kanadı ise Mısır’daki İhvana (Müslüman Kardeşler) benzeyen geleneksel, tabanı azalmakta olsa da varlığını sürdüren ve ülkenin lideri Ayetullah Hamaney çevresinde birleşen gruptur. Direniş Cephesi de Ayetullah Hamaney’e çok yakın olduğunu iddia ederek diğer muhafazakâr kanat ile aralarındaki temel farkın İslamı daha farklı yorumlayış, daha dindar olmaları oldu-

ğunu söylüyor. Direniş Cephesi “Reformlara karşı olduğumuz ve reformlara karşı daha ciddi bir savaş verdiğimiz için biz sizden daha fazla İslam’a bağlıyız” düşüncesini savunuyor. Muhafazakar kesimin daha gelenekselci kanadının temsilcisi olan Ayetullah Mehdevi Keni bu yeni gruba “aşırı” diyor. Ayetullah Mahdavi-Kani reformistleri baskı altında tutmayı doğru bulmuyor ancak çözümü reformistlere iktidarı devretmeden ülkede yaşamalarında, fikirlerini özgürce beyan etmelerinde görüyor. Bana kalırsa bu, İslamı daha iyi anlamının yanı sıra İran İslam Cumhuriyeti’nin çıkarına olabilecek bir düşüncedir. Eğer siyasi yelpaze olduğu gibi kalırsa Direniş Cephesi ciddi bir oy toplayacak gibi gözüküyor. Ancak halkın yaygın görüşüne göre muhafazakar kesimin daha aşırı kanadı monopol haline gelirse halk buna tepki gösterebilir. Bu kesimin seçimleri kazanması halinde İran’ın siyasal istikrarı olmayacağını ve iç huzursuzluk çıkabileceğini düşünüyorum.

ORSAM: Geçtiğimiz seçimlerde yenilgiye uğrayan Yeşil Hareket adında bir akımdan bahsettiniz. Bu harekete ne oldu ve şu andaki durumu nedir?

Farrokh Negahdar: Yeşil Hareket’in sokaktaki varlığı baskı yolu ile son buldu. Fakat insanların ilgisi ve desteği hala duruyor. Hatta seçimlerden beri değişim için daha fazla talep ortaya çıkmaya başladı. Yeşil Hareket’in idallerine olan destek şu anda çok daha güçlü. Hatırlarsanız sorunlu geçen son seçimlerde yalnızca Tahran’da oyların %63’ünü Yeşil Hareket’in lideri Musavi almıştı. Kısacası bu hareketin destekçileri yok olmuş veya fikirlerini değiştirmiş değil. Sadece seslerini duyurmak için daha iyi bir zamanı bekliyorlar.

ORSAM: Sizce İran’da yapılacak seçimlere halkın ilgisi nasıl olacak?

Farrokh Negahdar: Yapılacak parlamenter seçimlerinde 290 vekil seçilecek. Bu da her

bölgede, küçük ve büyük illerde ortada bir sandık olacağı anlamına geliyor. Ancak büyük şehirler ile kırsal bölgeler arasında önemli bir fark var. Büyük şehirler toplam 6 il olmak üzere her biri 1 buçuk milyondan fazla kişiden oluşuyor ve ülke nüfusunun hemen hemen yarısına denk geliyor. Bu büyük şehirlerde seçimler çok daha siyasi ve kutuplaşmış bir şekilde gerçekleşiyor. Kırsal kesimde ise yerel siyaset üzerinde odaklanan, yerel taleplerin yoğunlaştığı bir seçim ortamı oluyor. Bu bağlamda önümüzdeki seçimler geçmişte yapılan seçimlerden çok da farklı olmayacak. Ancak, eğer reformist grupların seçime girmesine izin verilmezse büyük şehirlerdeki seçime katılım oranları ciddi anlamda düşecektir.

ORSAM: Seçimlerin ortaya çıkması muhtemel yeni siyasal düzen üzerinde nasıl bir etkisi olacak?

Farrokh Negahdar: Eğer herşey olduğu gibi kalırsa seçimler sonunda İran’da önemli bir yeri olan bir grup dışlanmış ve güçsüz bırakılmış olacak. Bu elbette reformistlerin tüm şanslarının bittiği anlamına gelmiyor, hala bir umut var. Ancak görünen o ki, Direniş Cephesi hareketi büyük bir oy oranı ile siyaseti kendi istediği biçimde şekillendirecek. Bu yeni oluşum kendilerini Cumhurbaşkanı Ahmedinejad’dan uzaklaştırarak Ahmedinejad ekibinin yanlış yolda olduğunu iddia etmektedir.

ORSAM: Direniş Cephesi neden kendisini Ahmedinejad’dan uzaklaştırdı?

Farrokh Negahdar: Çünkü Cumhurbaşkanı Ahmedinejad’ın yardımcısı Meshai, rivayete göre İranlılık ile İslamiyeti bütünleştirmek gerektiğini, İran’ın mollalarından kurtulması gerektiğini söyleyerek reformist bir tavır almıştır. Fakat Meshai, bu söylemlerin gerçek olmadığını beyan etmiştir. Bu nedenle de Direniş Cephesi grubu Meshai nezdinde Ahme-

dinejad ekibini İslam'a gerçekten bağlı değilmiş gibi göstermeye çalışıyor. Bu durumun gerçeklik payı olsa da bir kısmı da iluzyondan ibarettir. Çünkü Direniş Cephesi toplumu yönlendirebilecek güce sahiptir. Aradaki güç çekişmesinden dolayı da Ahmedinejad ve Direniş Cephesi arasında bir açılma oluyor. Yani Direniş Cephesi Ahmedinejad'ın Rusya'daki gibi bir dönem daha iktidarda kalmasını istemiyor, kendi ekiplerini yönetim kadrolarına yerleştirmek istiyorlar. Güçler arasında çok büyük bir çatışma var çünkü ortada yönetimler bütçesi için ayrılan yüz milyar dolar ve yirmi bin kadar önemli iş var.

ORSAM: Arap Baharı'nın İran üzerinde nasıl bir etki yapacağını düşünüyorsunuz? Halk ve hükümetin bu hareketlere verdikleri tepkiler nelerdir?

Farrokh Negahdar: Gerçekten çok önemli bir soru çünkü şu anda İran'da herkes Arap Baharı'nı düşünüyor. Toplumun her kesimi bölgedeki gelişmeleri takip ediyor, değişimi memnuniyetle karşılıyor ve daha da önemlisi tabandan gelen sıradan insanların daha fazla söz sahibi olacağını düşünüyor. İnsanların sesini duyurmak istemesi toplumun tüm kademeleri tarafından destek görüyor. Bu bölgemiz açısından da iyi birşey. Ancak İran hükümeti Arap Baharı ile ilgili kararsız kalmışa benziyor. Bir taraftan bölgede Arap Baharı rüzgârı ile ABD yanlısı, İsrail yanlısı olarak görülen yönetimlerin halk tarafından devrilmesi İran'ın işine geliyor ve destekleniyor. Öte yandan da bu değişimin halk tarafından halkın sesini duyurarak yapmış olması İran yönetimini ürkütüyor. Bu nedenle de hükümet bu gelişmelere nasıl tepki vereceğini bilemiyor. Ancak temel eğilimin korku ve kaygı olduğunu söyleyebilirim. İran'ın bir başka kaygısı ise Suriye ile ilgili. Çünkü Suriye'de hükümet Batı yanlısı değil ve İran'ın iyi bir müttefiki. Bu nedenle Suriye hükümetine karşı ayaklanan gruplar hain ve Batı tarafından yönlendirilmiş

olarak görülüyor. Bence Suriye'nin kendine has etnik ve dini yapısından dolayı en iyi çözüm yolu Esad yönetiminin daha demokratik olarak muhalefete izin vermesidir. Demokratik değişimler uluslararası kuruluşlar tarafından denetlenen seçimler yolu ile gerçekleşmelidir. Beşar Esad'ın demokratik seçimlere direnmesinin sonu ancak bir felaket olabilir. Suriye'deki gelişmeler Mısır gibi olmayacaktır. Suriye'nin daha çok Irak'taki yapıya benzer bir durumda olacağını düşünüyorum. Çünkü toplumun yapısı Mısır'dan çok Irak'a daha çok benzemektedir. Bu nedenle de Türk hükümeti bu konuda temkinli yaklaşıyor. Irak ve Afganistan deneyimleri Esad toplumun farklı kesimlerini dikkate almadığı müddetçe sonuçun bir felaket olacağını gösteriyor.

ORSAM: Bazı analistler Cumhurbaşkanı Ahmedinejad ve Başbakan Erdoğan'ın birkaç yıl önce bölgesel liderliğe oynadığı ile ilgili değerlendirmeler yapıyorlar. Arap Baharı ile birlikte durum Erdoğan'ın lehine değişmiş gözüküyor. Bu rekabeti nasıl yorumluyorsunuz?

Farrokh Negahdar: Bahsettiğiniz bu rekabet bir taraf için bir yıkım diğer taraf için ise büyük bir başarı oldu. Bu sonuç yalnızca benim değil bölgedeki genel bir değerlendirmedir, buna İran halkı da dahil. Arap Baharı Ortadoğu'da kazananın aşırı uçlardaki kesimlerden çok daha ılımlı ve demokratik kesimler olduğunu göstermektedir. Mısır ve çevre ülkelerdeki son gelişmelerde El-Kaide'nin varlığının eskiye göre ne kadar az olduğunu görebiliriz. Artık bölgede aşırılıklar da fazla destek bulmuyor. Daha da önemlisi bölgede İslam'ın daha ılımlı ve modern bir yorumu güçlenmiş durumdadır. Aşırılık tehdidinin ortadan kalktığını söyleyemiyorum, Mısır için hala öyle bir tehdit var fakat artık bundan sonraki durumun geçmişten kötü olmayacağı mutlak. Obama'nın bölgeye yönelik siyasetinin etkisi ile Batı karşıtlığının azalması da önemli

birer etkendir. Bu politikalar da AK Parti ve Erdoğan'ın Mısır halkını aşırıktan kurtulabilecekleri farklı bir alternatifte ikna etmesine yardımcı oldu. Bakıyorsunuz, Başbakan Erdoğan Kahire, Tunus ve Trablus'da halk tarafından coşku ile karşılandı. Öte yandan bu şehirlerde Cumhurbaşkanı Ahmedinejad'ın artık sözü geçmemeye başladı. İran'daki herkes Yahudi Soykırımını reddeden, İsrail'in varlığını sorgulayan Ahmedinejad'ın artık gelecekteki siyasal senaryolarda yeri olmadığını düşünüyor. Aynı zamanda İsrail'in de bölgede Arap Baharı öncesi gücünü devam ettiremeyeceğini düşünüyorum. Genel olarak bölgedeki değişimler İran'ı daha demokratik yapmadı, halkın sesini daha fazla duyurmasına henüz imkân tanımadı. Belki de bu yüzden bugünlerde İran'da herkes Türkiye'nin AK Parti dönemi ile birlikte yeni bir siyaset anlayışı geliştirdiğini görüyor. Türkiye'nin devamlı büyüyen ekonomisi ile birlikte İran halkı Türkiye modelinin sunduğu imkânlar ile İran'dan daha başarılı bir model olduğunu düşünüyor. Siyasal analist olarak neden Türkiye modelinin daha başarılı olduğunu değerlendirmek isterim. Türkiye özellikle son yıllarda toplumun iki farklı yüzünü, muhafazakâr ve modern kesimleri bütünleştirerek bu başarıya ulaşmıştır. Türkiye'de geçtiğimiz birkaç yıla kıyasla son seçimlerden sonra bu iki kesimin birbiriyle daha iyi bütünleşebildiğini, işbirliği içinde olduğunu düşünüyorum. Elbette, şu anda geleneksel, muhafazakâr kesim siyasette, ekonomide, iç ve dış siyasette daha fazla söz sahibi ve seslerini daha fazla duyurabiliyorlar. Ancak İran'da toplumun modern ve laik kısmı, hatta ki biraz modern izler taşıyan muhafazakâr kesimi İran siyasetinde kendilerine yer bulamıyorlar.

ORSAM: Sizce bu gruplar arasında bir diyalog ve karşılıklı anlayış gelişmesi gerekiyor mu?

Farrokh Negahdar: Bu süreç diyalog ile başlamalı ve anlayış ile devam etmeli. Önce

gruplar ortak yanlarını keşfetmeli. Başarının sırrı da zaten toplumdaki farklı kesimlerin bir ortak paydada buluşabilmesidir. Ne yazık ki İran'da böyle birşey olmadı. Şu anda gruplar arasında ciddi bir kopukluk var.

ORSAM: Türkiye'nin İsrail siyasetinde ciddi bir değişiklik gözlemleniyor. Bu durum İran'dan nasıl görülüyor?

Farrokh Negahdar: Türkiye'nin yeni İsrail politikası iki farklı yorum ile inceleniyor. Toplumun ülke içi ve dışındaki laik, anti-İslami kesimi bu siyaset değişiminin İslamcılık ile son bulacağını, kazananın aşırı uçlardaki İslamcılık olacağını düşünüyor. Bu dönüşümün İsrail ve ABD için kötü olduğunu düşünüyorlar. İkinci bir yorumlama şekli de bu değişimin Türk halkından gelen sesi, talepleri ve beklentileri daha iyi dinlediğini, toplumun farklı kesimleri ile yakınlaştığını düşünüyor. Ben ayrıca Türkiye'nin yeni İsrail politikasının bir düşmanlık değil, bilakis bir dost nasihatı olduğunu düşünüyorum. Yani bence Türkiye İsrail'e bölgede dost olunabilecek güçlü ülkenin Türkiye olduğunu, Türkiye'nin ABD'deki yeni muhafazakarlar benzeri gruplardan daha iyi bir müttefik ve daha faydalı olacağı mesajını vermek istiyor. Türkiye Anadolu'dan Kuzey Afrika'ya eski Osmanlı toprakları ile bağ kurabilecek yapıya sahip tek ülke olması sebebiyle de İsrail için en önemli müttefik konumdadır. Yine Türkiye'nin bölgedeki ekonomik gelişmişliği de onu içinde bulunduğu yeni siyasete yönlendirmiştir. Eğer İran da bölgesel liderliğe oynamak istiyorsa Türkiye'nin geçirdiği değişimin bir benzerini yaşaması gerekecektir. Bu da daha önce söylediğim gibi toplumun iki farklı kesimini biraraya getirmek, işbirliğine yönelerek bütünleştirmektir. Böylece ülke ekonomik, sosyal ve siyasi olarak daha güçlü olabilir. Ancak İran henüz bunun için hazır gözüküyor. İran'daki benzeri bir bütünlük ancak adil seçimler ile gerçekleşebilir. Bu, yukarıdan baskı ile yapılabilecek birşey

değildir. Dönemin artık Rıza Şah ve Atatürk dönemi olmadığını dikkate alırsak değişimin başka bir yolu olmadığını görürüz. Bu nedenle de halka gitmeli ve halkın tercihlerini sormalıyız. Şu anda İran'da henüz o noktaya gelmedik ancak bunun çok uzun bir zaman alacağını sanmıyorum. Umutluyum ve kısa vadede bunun gerçekleşebileceğini düşünüyorum. Bunun ilk adımı da İran'daki laik ve İslami gruplar tarafından birlikte atılmalı.

ORSAM: Sayın Negahdar kıymetli görüşlerinizi paylaştığınız için çok teşekkür ederiz.

Farrokh Negahdar: Ben de sizlere ilginiz teşekkür ederim.

Farrokh Negahdar Kimdir?

Siyasi aktivist ve 1960'ların öğrenci hareketinin liderlerinden Farrokh Negahdar 1946

yılında İran'da doğdu. 1968-1978 yılları arasında öğrenci hareketlerindeki fiili katkısından ve Fedayi Organizasyonu'nun kurucu kadrosu içinde bulunmasından dolayı 10 sene hapse mahkûm edildi. Mahkûmiyetinin ardından Fedayi Organizasyonu'na yeniden katılarak bu grubun lideri oldu. 1982'de bu grubun resmi başkanı olarak seçildi ve görevini 1990 yılına kadar sürdürdü. 1983 yılından beri sürgünde yaşamakta olan Negahdar İran iç ve dış siyaset analizleri konularında aranan bir isimdir. University of London'da lisans ve yüksek lisansını tamamlamış Negahdar aynı zamanda United Republicans of Iran (Jomhuri) grubunun kurucularındandır.

** Bu söyleşi, ORSAM Ortadoğu Danışmanı ve Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mehmet Şahin ve Dr. Bahar Senem Çevik-Ersaydı tarafından Ekim 2011'de Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Doç. Dr. Muhammed Hasan Khani: “İran ve Türkiye İşbirlikçi Bir Rekabet Benimseyebilir”

26 Aralık 2011

Tahran İmam Sadık Üniversitesi Araştırma İlişkileri Genel Müdürü Doç. Dr. Muhammed Hasan Khani, İran siyasi sahnesi, Türk-İran ilişkileri ve Suriye'ye yönelik politikalarına ilişkin görüşlerini bildirdi. ORSAM Ortadoğu Danışmanı Pınar Arıkan ile gerçekleştirdiği görüşmede Hasan Khani, “İran ve Türkiye, işbirliğini arayan ve aynı zamanda rakip olduklarını da kabul eden bir zeminde birlikte çalışmalıdırlar. Bunda herhangi bir yanlışlık söz konusu değil,” ifadesinde bulundu.

ORSAM: Bu görüşme için beni kabul ettiğinizden ötürü çok teşekkür ederim.

Muhammed Hasan Khani: Memnuniyetle.

ORSAM: Özellikle seçimlerin yaklaşmakta olduğu gerçeğini ve ülke içindeki sıcak gündemi de göz önünde bulundurarak, son zamanlardaki İran siyasi sahnesine ilişkin görüşlerinizi öğrenmek istiyordum. Grupsal ayrışmaya dair tartışmalar ve hükümetin farklı kesimlerinin birbirlerine yönelik

bazı eleştirileri söz konusu. Tüm bu meseleleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Muhammed Hasan Khani: İran siyasetini daha derinlemesine anlamak ve gerçek İran siyasetine daha yakından bakmak adına, İran'da ne olup bittiğini görmek için resmin tamamını çizip daha geniş bir bakış açısı sunmak istiyorum. Devrimden sonraki geçtiğimiz 30 yıl boyunca, İran toplumunda siyasi açıdan çok ciddi olaylar gerçekleşti. Kaçar ve hatta Pehlevi zamanındaki devrim öncesinde, İran halkının sesini duyurması ya hiç mümkün değildi ya da bunun için çok az bir imkan vardı. Halk, kendi geleceğini ve kaderini etkileyecek karar alma konusunda gerçek bir role sahip değildi. Belki de en başta bu yüzden devrim gerçekleşti. Sivil toplum kuruluşlarının eksikliği belki de bunun en önemli sebeplerinden biriydi. Anayasa devriminin ardından bir parlamento olmasına ve yeni anayasanın bazı demokratik kurumlar yaratmasına rağmen, bunlar düzgün şekilde işlemiyorlardı. Dolayısıyla devrim geldiğinde yaşanan en büyük değişimlerden biri, İran halkının büyük bir çoğunluğunun, ulusun geleceğini şekillendirmede yer alma imkanı bulmuş olmasıydı. İrani ve İran siyasetini, devrim öncesi ve devrim sonrası dönemleri olarak karşılaştırsak, bu büyük bir meseleydi. Yani devrim geldiği zaman, hanedan ailesini destekleyen gruplar, liberaller ve sol kesim muhalefeti oluşturdu ve dini eğilimle ezici bir çoğunluk yaratan toplumun geri kalan kısmı ise anayasal kanallar yoluyla iktidara gelmiştir. Bu bağlamda, din ve dini figürler, kurumlar (Velayet-i Fakih, Camiler vs.) doğal olarak kontrolü ele aldılar, zira İran toplumu dini bir toplumdu ve o zamanlar siyasi sistemimizin tamamı dini bir kimliğe doğru yön değiştiriyordu. Birçok Batılı araştırmacıya göre ise, burada çok büyük bir yanlış anlama gerçekleşti. Bu büyük değişim yanlış yöne doğru hareket ettiğini görüyorlardı. Ve bunu, İran siyasi sisteminin demokratik olmayan bir sisteme doğru yol aldığı

şeklinde yorumladılar. Peki neden? Çünkü onların düşünce yapısına göre, kontrol dinin elinde olunca demokrasiye yer yoktur. İran siyasetinin dinamiğini anlama konusunda bu büyük bir hataydı. Çünkü din, belki diğer birçok İslam ülkesinde de olduğu gibi, toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla halk iradesinden bahsettiğinizde, din bunun merkezinde yer alır. Camiler ve İmamlar da öyle. Eğer halkın iradesini araştırmak istiyorsak ve ben burada çoğunluktan bahsediyorum, er ya da geç, kurum olarak ve insanların niyetlerini, hayallerini, istedikleri yaşam tarzını ve tercih ettikleri siyasi sistemi ifade etmeye çalıştıkları yol olarak dinin bu derin birleşimine geliriz. Bu ikisini birbirinden ayırmak ve ayırt etmek çok zor ve neredeyse imkansızdır. Yani söylemeye çalıştığım şey, İran'daki son 30 yıllık siyasi gelişim hakkındaki batılı yorumun aksine, bana göre İran siyasi sistemi demokratik bir sistem yolunda ilerlemektedir. Ve bunun belirtileri de daha fazla katılım, sorumluluk ve daha fazla şeffaflıkta görülebilir. Bunlar gerek liberal gerek dini açılardan İran toplumunun lügatından asla silinmemiştir. Dolayısıyla, bu noktada, devrimden veya Hatemi'nin cumhurbaşkanlığının sona ermesinden birkaç yıl sonra demokratik sürecin durduğunu veya tersine döndüğünü düşünenlerin fikrine katılmıyorum. Demokrasi hala var ve dediğim gibi toplumun derinlerinden hedef ve ideallerine doğru yol alıyor. Ve bunun ardındaki felsefe de çok net. Batılı kavramlardan pek de hoşnut olmayan birçok dini alimin gözünde, bu sözünü ettiğim daha fazla siyasi katılım, daha fazla sorumluluk ve daha fazla şeffaflıktan oluşan üç husus, toplumun kendi ayakları üzerinde durabilmesi, düzgün şekilde işleyebilmesi ve 21. yüzyılda ilerleme kaydedebilmesi için hayati öneme sahip. Az önce açıkladığım bu varsayım konusunda hemfikirsek, o zaman şimdiye dek bu sürecin nasıl işlediğini sormamız gerek. Tabii ki engeller ve iniş çıkışlar yaşandı. Bazen çok hızlandık, bazen yavaşladık ve bazen de durma noktasına geldik.

Ama eğer buradaki hem parlamento hem de cumhurbaşkanlığı seçim süreçlerine bakacak olursanız, bu iniş çıkışları görmek kolay, fakat bu süreçlerde ne kalıcı bir duraksama ne de tersine dönüş yaşanmıştır. Toplum, hiç de farkında olmadan bir şekilde bunun nereye gittiğinin bilincinde. Şimdi de "koşula bağlı durumlar" olarak adlandırdığım bu etkenler veya durumlardan söz etmek istiyorum. Gerçek bir demokratik siyasi sisteme doğru alınan yolda, engel oluşturan ve süreci yavaşlatan birçok başka husus ve faktör etkili olmuştur. Örneğin, devrimden sonraki ilk on yıl içerisinde, Saddam Hüseyin'in İran'ı işgal ettiği ve milletimize sekiz yıl süren kanlı bir savaşı yaşattığı bir zamandan geçtik. Bu süreç, savaş ve savaşın doğurduğu sonuçlar yüzünden olumsuz şekilde etkilendi. Bir savaşın içindeyseniz acil durum halinde yaşıyorsunuz demektir ve olanlar sizin isteğiniz doğrultusunda yürümez. Bazen o veya bu şekilde asıl hedefinize ters düşen kararlar almak durumunda kalırsınız. Fakat bunu yapmak zorundasınız, zira düşman tam sınırdadır veya sınırı geçmiş ve size doğru yaklaşıyor. Böylesi bir durumda hiçbir siyasi sistem hoşgörülü olamaz. Dolayısıyla savaş, bu süreci etkileyen ve yavaşlatan o koşullardan biriydi. Bunun ardından, yine birçok bakımdan söz konusu süreci olumsuz etkileyen, ABD ile sorunlu bir ilişki yaşadık. Eğer ABD ve İran'a yönelik bu düşmanlık olmasaydı, eminim ki bu süreç, şu an gördüğümüzden çok daha hızlı işleyecekti. Ancak tüm bunlar olduğu için, bu doğal sürecin devam etmesine de imkan vermiyor. Ben de, İran'ın tam işleyen bir demokratik sisteme doğru ilerleyişinde engellere sebep olan durumlara yol açan bir numaralı etkenin ABD'nin olumsuz rolü olduğunu şiddetle savunulardanım. Ve bunu kanıtlayan bir dizi örnek ve hikaye de mevcut. Bu sadece devrimden sonra da değil. Yalnızca İran'da değil aynı zamanda tüm Ortadoğu çapında da, ilk demokratik seçimle kurulmuş hükümetin başkanı olan Dr. Musaddık'a karşı gerçekleştirilen

rilen 1953 darbesinde, Amerika Birleşik Devletleri İran'daki demokrasi ve demokratik sürece karşı hareket etmeye karar vermişti. İngiliz hükümetinin de yardımıyla Musaddık'ı görevden indirdi. Tabii ki kendilerine ait amaçları, güvenlik kaygıları ve kendilerine ait milli çıkarları vardı. Ama İran için bu, ülkeyi uzun yıllar boyunca zalim bir diktatörlüğün ellerine bırakan ve tüm bu demokratik sürece indirilmiş ağır bir darbeydi. Yani bu bakımdan, bence bu koşullar söz konusu süreci bazen çok olumsuz ve kötü şekilde ekledi. Başka bir güzel örnek de, 2008 yılındaki son cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşandı. Bu seçimdeki süreç, oyların verileceği günden tam bir önceki güne kadar doğal işleyen bir süreçti. Her gece canlı yayında adayların öfkeli tartışmalarının yer aldığı İran TV kanallarına bakma fırsatınız olsaydı; inanılmaz, eşsiz ve doğal bir şeylerin olduğu izlenimine kapılırdınız. Ama birdenbire Batılı ülkeler ve onlardan da evvel Amerika Birleşik Devletleri bunu İran'daki siyasi sistemin istikrarını bozmak ve İslam Cumhuriyetini devirmek için olağanüstü ve nadir bir fırsat olarak gördüler. Bu söylediğim yalnızca bir iddiadan ibaret değil. Bahsettiğim şey gerçek ve bunun için ne çok gizli evraklara ne de wikileaks belgelerine erişmeye lüzum var. Batılı basına, gazetelere, analizlere, konuşmalara, konferanslara ve farklı ABD'li yetkililerin söyleşilerine baktığınızda, bunu kolaylıkla görebilirsiniz. Yani olan şunun kadar basit: İran'da daha iyi işleyen bir demokratik sisteme doğru ilerleyen evrim sürecinde yer alması gereken bir başka aşama, Ortadoğu'daki bu değişken bölgedeki çıkarlarına hizmet etmesi için ellerine geçen bu imkanı altın fırsata dönüştürmek için başta ABD olmak üzere genel olarak Batı tarafından gasp edilmiştir. Yani sürece yine müdahale edildi ve sebebi de ABD idi. Dört rakip olan Musavi, Kerrubi, Rezai ve Ahmedinejad'ın güçlü göründükleri ve her birinin arkalarında büyük miktarda destekçilerinin bulunduğu bir cumhurbaşkanlığı seçimiydi. İran siyasetinde ve

İran'ın demokrasi deneyimi açısından bu eşsiz bir deneyimdi, ama bu yabancı unsur yüzünden ve ABD ve bazı diğer Batılı ülkelerin bunu İslam Cumhuriyeti'ne karşı koymak ve sadece İslam Cumhuriyetini değil aynı zamanda Siyasi İslam fikrini de yok etmek istedikleri için boşunaydı. Ama iyi haber ise, başarı olamadılar ve hemen ardından süreç kaldığı yerden ilerlemeye devam etti. Yakın zaman sonra gerçek ve orijinal bir siyasi rekabetin olduğu gerçeği, sürecin aktif bir şekilde işlediğini gösteren iyi bir işaretti. Bunun örneklerini, 2008'den bugüne dek kurulan yeni siyasi engellerde görmekteyiz ve Ahmedinejad'a yönelik ve ona meydan okuyan muhalefetin yükselen seslerini duymaktayız. Bu da, sağlıklı bir demokratik sisteme olan talebi gösterir, bu aynı zamanda Mardomsalar-ye-Dini fikrinin nispeten işe yaradığını kanıtlayan bir iyiye işarettir. Bu, yola taş koyarak durdurulamayacak bir süreçtir ve bir şekilde ilerlemeye devam edecektir. Bu bağlamda, gelecek parlamento seçimi çok önemlidir. Bu, katılmasına izin verilen bir takım reformcu grup ile aşırı muhafazakarlar olarak adlandırılan kesimin bünyesinde kurulmuş iki yeni gruptan oluşan üç ana grup arasında bir restleşme olacaktır.

ORSAM: Yanlış anlamadıysam “Mardomsalari-ye dini”, bu ilerleyen doğal sürecin sona ereceği İran'daki halkın arzusu. Acaba bu kavramın teorik esasını ve nasıl işlediğini açıklayabilir misiniz?

Muhammed Hasan Khani: “Mardomsalari-ye dini”, İngilizceye çevrilmesi çok zor olan Farsça bir terimdir. “Mardomsalari”, demokrasi kavramına çok yakın olmasına rağmen tam olarak aynı şey değildir. “Dini”, türkçedeki gibi “dini” (ingilizcede “religious”) anlamına gelir. Ne var ki, “dini demokrasi”nin, bunun doğru çevirisi olduğunu söylemek çok zor. Yine de Farsçasını kullanarak izah etmeye çalışacağım.

Bu kavram, İran İslam Cumhuriyeti'nde, siyasi bir doktrin olarak kuramlaştırılmıştır. İran siyasi sisteminin adı da (İslam Cumhuriyeti) "Merdomsalari-ye dini" kavramını oldukça iyi bir şekilde açıklamaktadır. İki sözcükten oluşur. Cumhuriyet, demokratik olan sisteme gönderme yaparken, İslam sözcüğü de nitelendirilen ve esas alınan özelliğine göndermede bulunur. Bu kavramı kuramsallaştıranların akıllarında ise iki şey vardı. Bunlardan ilki, liberal veya laik diplomasi olarak bilinen batılı siyasi felsefesi tarafından önerilen, evrensel standartta bir demokrasi olduğu gerçeğidir. İkincisi ise, İslam ve demokrasinin birbirleriyle uyum içinde olduğu ve aynı zamanda hem demokratik hem İslami olabilen bir siyasi sistemden bahsedip böyle bir sistem kurulabileceği gerçeğidir. "Merdomsalari-ye dini" kavramının tanımına geri dönecek olursak, gördüğünüz gibi iki kelimedenden oluşuyor. "Merdomsalari", (veya demokrasi) bir isim, "dini" ise bir sıfat. Yani öznesi bir isim. Buradaki asıl öge "merdomsalari". Yani kontrolün halkta olduğu bir siyasi sistemden bahsediyoruz burada. Halk dikkate alınıyor ve halkın varlığı ve kararları ise bu siyasi sistemin ayakları. Burada zorba bir yönetimden, diktatörlükten veya halkın, oylarının, iradelerinin, seslerinin, isteklerinin ve hayallerinin görmezden gelindiği despot bir siyasi sistemden söz etmiyoruz. Dolayısıyla, teorik olarak "merdomsalari", halka çok büyük önem verilen ve halkın seçme ve kendi kaderini belirleme hakkının var olduğu bir siyasi sistem anlamına gelmektedir. Öte yandan "dini" sözcüğü ise, "merdomsalari" ismine bağlı bir sıfat görevindedir. Bunun anlamı da, köklerini dinden alan bir takım ilke ve değerlere dayalı bir siyasi sistem olduğu anlamına gelmektedir. Buradaki dinden kasıt İslam'dır. Soyut bir dünyada, demokratik bir sistemin bazı değer ve ilkelerle sınırlandırılmayacağı ve sınırlandırılmaması gerektiğini savunanlar olabilir. Ama gerçekte hiçbir demokratik sistem değersiz değildir. "Merdomsalari-ye dini" kav-

ramını kuramsallaştıran bilginler, aslında tüm demokratik siyasi sistemleri çevreleyen bazı değer ve ilkeler olduğunu savunurlar. Örneğin demokrasinin batıdaki tanımında hoşgörü, özgürlük, laiklik ve diğer birçok şeyin değer ve ilkeler olduğu ve bunların birbirlerinden ayrılamayacağı söylenir. Yani onlara göre, herhangi bir değer veya ilke atfetmeden demokratik bir sistemden bahsetmek gerçek dışı ve mantıksızdır. Böylesi bir şey dış dünyada söz konusu değildir. Bazı kavram, ilke ve değerlere çok derinden bağlı bir mantık ve zihniyete sahip insanlardan söz ediyoruz. Şimdi ise, "merdomsalari-ye dini" hakkındaki bir sonraki soruya geliyoruz, soru şu: "Merdomsalari-ye dini" sistemindeki değer ve ilkeler nelerdir ve nereden gelmektedirler? Cevap: Bunlar dini değerlerdir ve İslam öğretilerinden gelmektedirler. Bu da bizi ikinci büyük soruya getirir: Aynı zamanda hem demokratik hem dini bir siyasi sistemden bahsederseniz, burada herhangi bir çelişki söz konusu mudur? Teknik olarak Hayır. Nasıl mı? Size bir örnek vereyim. Dünya üzerinde bir yerde, 50 milyon insanın yaşadığı ve çoğunluğunun veya tamamının inançsız kişilerden oluştuğu bir ülke hayal edin. Orada bir "merdomsalari-ye dini" kuracağımızı iddia edebilir miyiz? Kesinlikle hayır. Teknik açıdan olmaz. Çünkü inancının üzerine dini bir demokratik siyasi sistem kuramayacağınız inanç sahibi kişiler (veya yeteri miktarda inançlı kişi) yoktur. Ne var ki, çok dindar olup dine tutkun olan ve ezici çoğunluğunu Şii Müslümanların oluşturduğu (burada çoğunluktan bahsediyoruz, çünkü tabii ki İran'da Şii olmayanlar, müslüman olmayanlar ve inanç sahibi olmayanlar azınlıkta kalıyor) 75 milyon nüfuslu İran gibi bir ülkeden söz ettiğimizde, bu kulağa mantıklı geliyor. Söz konusu olan, İslamı ve İslam öğretilerini, siyasi sistemlerinin ve sosyal yaşamlarının temeli olarak görmek isteyen bir çoğunluk. Yani bu durumda "merdomsalari-ye dini" işleyebilir. Mantığı oldukça net; çoğunluğu dindar olan bir toplumda halkın hayallerinin, dileklerinin

ve isteklerinin gerçekleşmesini istiyorsan, taleplerini de dini açıdan belirleyeceksin. Sonuç ise apaçık ortada: siyasi düzen ve din el ele. Dolayısıyla bu anlamda, herhangi bir çelişki-den söz edilemez, hatta ve hatta bir uyum söz konusu. Zira burada dinin, toplumun kendi yapısında bulunduğu bir toplumdan söz ediyoruz. Ve halk kendi kaderini belirleyeceği zaman, din bir numaralı etken olur. Elbette bu tür siyasi sistemlerin işleyişine, eksikliklerine ilişkin diğer meseleler ve sorular söz konusu olduğunda, konu akademik ve bilimsel tartışmalara açıktır. Azınlık hakları, bu çoğunluğun ne ölçüde azınlığa saygı duyması gerektiği veya mekanizmalarının ne olduğu ve güvencesinin ne olduğu gibi sorular tartışmaya açık sorulardır.

Dolayısıyla, temel argüman, “merdomsalariye dini” kavramının mantıken çelişkili olmadığıdır. Ancak herhangi başka bir sosyal ya da siyasi kavramda da olabileceği gibi, teknik olarak yanlış yorumlanabilir, yanlış kullanılabilir veya yanlış yönetilebilir.

ORSAM: Bu ideal “Merdomsalariye dini”ne ulaşmada ortaya çıkan engeller nelerdir?

Muhammed Hasan Khani: İçlerinden İkinin en önemli olduğu çok farklı engeller ve zorluklar vardır ve bunlar, “merdomsalariye dini”nin tam ortada yer aldığı bir spektrumun iki tarafındaki aşırı görüşlerden kaynaklanır. Sol tarafta, “merdomsalariyi ve halkı unutun. Biz Tanrı’nın egemenliğinin uygulanmasını istiyoruz,” diyen bir aşırı görüş mevcut. Bu görüş bir tehdit oluşturmaktadır, zira bu görüş halkın oynayacağı herhangi bir rolü inkar eder ve bu görüşü benimseyen kişiler de sanki mutlak verilere dayanarak Tanrı’yı ve Onun takdirini temsil eder gibi konuşmaktadırlar. Bir başka aşırı görüş de, “dini unutun; demokrasi, tamamen ve sistematik olarak dinden ayrı olan bir platform üzerine inşa edilmeli-

dir,” diyerek demokrasi konusunda kesin bir ifadede bulunur. Bu, halkın dini inançlarını dikkate almayan laik bir demokratik sistem olan laikliktir. Yani ikisi de bir şekilde zorlayıcı kavramlardır. Bu iki aşırı görüşe ilişkin sorun ise, o veya bu şekilde ikisinin de bilerek büyük gerçekleri görmezden gelip yok sayıyor olmalarıdır. “Hadi, mutlak veriler ışığında dini düşünceler hakkında konuşalım” diyen kişiler, dinin dış olaylardan kopuk olmadığı gerçeğini görmezden geliyorlar ve yoksayıyorlar demektir. Sizin ideolojinizi kabul edip, size meşruiyet ve yönetim gücü verecek bir toplum, bir millet olmalı. Sizin inandığınız dinin değerlerini kabul etmeye istekli ve bu değerlere göre hareket edecek bu insanlar ve onların izinleri olmadan, dış dünyadan kopuk bir şekilde konuşuyorsunuz demektir. Bu ise gerçekçi değil. Ve dine tamamen karşı olup, “görmezden gel veya yok say” diyenler de, aslında büyük bir hata yapıyorlar, zira onlar da gerçekten uzaklaşıyorlar. Çünkü en azından İran’ın bu durumuna ilişkin olarak, dinin büyük öneme sahip olduğu bir milletin demografisinden bahsediyoruz. Burada, demokrasinin öznesi olan ve dinin bu unsurunun ve öğretilerinin toplumun yönetildiği yasalarda geçmesini isteyen insanlardan bahsediyoruz. Bu, tam ortada durup dengeyi sağlamak isteyenler için oldukça zor bir iş. O noktada durup, dengeyi korumak, belki de en zorlayıcı ve kritik şey.

ORSAM: Türk-İran ilişkilerine geri dönecek olursak, özellikle son 4-5 yıl içinde Türkiye ve İran’ın ilişkilerini geliştirmekte olduklarını görüyoruz. Elbette bazen bu ilişkiler, başta bölgesel etkenler olmak üzere bazı faktörler yüzünden sekteye uğruyor. Ancak siz, gelecek parlamento seçimlerinden sonra bu çizginin yeni parlamento tarafından takip edileceğini düşünüyorsunuz ve sizce bu işbirliği birtakım mevcut koşullar yüzünden mi güncelliğini koruyor?

Muhammed Hasan Khani: Bence İran ve Türkiye arasındaki ilişkinin durumu, tek bir yönetim ve hükümetin ötesindedir. Tahran ve Ankara arasında çok iyi bir ilişkiyi gerektiren çok daha önemli ve ciddi etkenler söz konusu. En önemli etkenlerden biri de komşuluk. Aynı coğrafyada yaşıyoruz. Bu coğrafya, her iki milletin ve hükümetin, jeopolitik açıdan işbirliği üzerine düşünmelerini zora koyuyor. Ve bana kalırsa iki ülke de rasyonel hükümetlere sahip. Eğer bunlar rasyonel karar-alıcılar sa, coğrafya da onlara işbirliğine gitmelerini ve sadece işbirliği değil entegrasyon konusunda da ilerlemelerini söyler. Bir başka etken ise, benzer tarihi geçmiş ve kültürel benzerlikler. Tahran sokaklarında yürürken, İstanbul sokaklarından yürüyormuşum hissine kapılıyorum. Çok benzer bir duygu. Örneğin Riyad, Kabul veya İslamabad sokaklarında yürürken kapıldığım histen çok farklı. Bu da, İran ve Türk kültürleri arasında çok anlamlı bir benzerlik bulunduğunu göstermektedir. Bu, faydalanmamız gereken bir kazanım. Elbette birçok başka benzerlik daha mevcut. İran'da hangi hükümet iktidarda olursa olsun, Türkiye ile işbirliği arayışında olan ve Türkiye ile ekonomik, kültürel, siyasi bakımdan çok daha iyi ve güçlü bir ilişki kurma konusunda İran'da daimi, hakiki ve samimi bir eğilim söz konusudur. Geçtiğimiz son birkaç yıl süresince, özellikle de 2005 ve 2011 yılları arasında, İran ve Türkiye arasındaki ilişkilerin çok iyi olduğu ve benim "balayı dönemi" diye adlandırdığım bir dönem yaşanmaktadır. Bu yıllar boyunca, cumhurbaşkanı, başbakan ve dış işleri bakanı da dahil olmak üzere Türk siyasetçiler iki sebepten dolayı ülkede çok meşhur olmuşlardır. Öncelikle, son 40-50 yıldır Türkiye'nin uzakta olduğuna dair Filistin yanlısı ve İsrail karşıtı söylemini gösteren Müslüman devletler kulübünde yer alan bir devlet olarak Türkiye'den faydalanmayı başarmıştır. Ve bu popülerliğin bir kısmı da, özellikle söz konusu nükleer meseleler olduğunda İran'a ilişkin konulardan

söz açıldığında Türkiye'nin Batı'ya ve ABD'ye karşı takındığını tavrından kaynaklanmaktadır. İran'da, Türkiye ve Brezilya'nın girişimde bulunduğu ve yakıt meselesi ile ilgili Tahran Anlaşması'na yol açan zirve de, ikili ilişkiler söz konusu olduğunda Türkiye ve İran'ın çok daha fazlasını yapabileceği gerçeğini kabul etmek için bir başka iyi nedendir. Ne var ki, iki taraf arasında bir çeşit sekteye neden olup taraflar arasındaki gerilimi arttıran iki ani ve tahmin edilemez olay gerçekleşti. Bunlardan ilki, Türkiye topraklarına kurulacak NATO füze-savar radar sistemi konusunda Türk hükümetinin anlaşmaya vardığı konusunda almış olduğu karardı. Birçok İranlıya göre, Türkiye'nin nasıl böylesine bir şeyi kabul ettiği gerçekten şok ediciydi, zira onlara göre bu durum, iki ülke arasındaki samimi ilişkiyi tehlikeye sokabilecek düşmanca bir davranış. Bu bakış açısına göre, söz konusu sistem Türk topraklarına kurulacakken, NATO veya ABD tarafından İran'a karşı açılacak bir savaş halinde Ankara teknik olarak savaşta Tahran ile birlikte olacaktır. İran görüşüne göre Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin, NATO ve ABD'nin bu sisteme ev sahipliği yapmaları için kendilerine götürdükleri teklifi kabul etmeleri anlaşılabilirken, böylesine bir şeyi dost bir Müslüman komşu ülkenin kabul edebileceği hiç beklenmedik bir şeydi. İkinci gelişme ise, İran'da İslami Uyanış adı verilen Arap Baharı olmuştur. Bu belki de, Tunus ve Mısır'da yaşananlardan birkaç hafta veya birkaç ay sonra, İran ve Türkiye'nin çıkarları arasında bir çatışma olduğu ve belki de bu meselede daha büyük bir rol oynamak adına Tahran ve Ankara arasında bir rekabet olduğu hissiydi. Model olacak olan kim? İran siyasi sistemi mi, yoksa Türk siyasi sistemi mi? Bu, iki taraf arasındaki gerilimi yaratan sebeplerden biriydi. Ve son olarak, her iki ülke için de en önemli zorluk olarak görünen diğer konu ise Suriye meselesidir. Her iki ülke de Mısır, Libya ve Tunus'taki ayaklanmalara yönelik oldukça benzer politikalar yürütse de, söz konusu Suriye

olduğunda aradaki farkın çok büyük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu da, Suriye’de neler olup bittiğiyle ilgili İran ve Türkiye’deki iki farklı yorumdan gelmektedir. İran bakış açısından, Suriye hükümeti de bölgedeki diğer birçok hükümet gibi mükemmel değildir ve siyasi reform için imkan olsa da, İran’ın gözünden Suriye; Türk hükümetinin şu anda işbirliği yapmakta olduğu Suudi Arabistan ile demokratik olmayan diğer Basra Körfezi Şeyhlikleri gibi birçok hükümetin çok üzerinde bulunmaktadır. Yani İran bakış açısına göre, Suriye bunlarla kıyaslanmaz ve kaynar kazana atılmayı da hak etmemektedir. Eğer demokrasi buysa, neden yalnızca Suriye üzerine baskı uyguluyoruz da Suriye’den hiç de daha iyi bir kaydı bulunmayan diğerlerini görmezden geliyoruz? Bu İran’ın bakış açısı. Bir başka konu ise, İran’ın, bütün bu Suriye meselesini daha geniş bir perspektif olan bölgesel perspektifte görüyor olmasıdır. Suriye, İsrail’e karşı direnişin bir parçası olarak bölgede iyi bir oyuncu olarak hareket etmiştir. Aynı zamanda, Filistin ve Lübnan devletlerinin gerçek temsilcileri olan bölgesel siyasetteki iki önemli isim olarak bilinen Lübnan’daki Hizbullah’a yardım etme ve Hamas’ı destekleme konusunda da yardımcı olmuştur. Böylesi iyi bir kaydı olduğu için, Beşar Esad’a kredi vermeli ve tabii ki reformlar konusunda kendisine yardım etmeliyiz, ama onu iterek düşmesine izin vermemeliyiz.

İran’ın bakış açısından, Beşar Esad rejiminin devrilmesi, ne Suriye halkının ne de milletin veya bölgenin çıkarına olacaktır, bu durum yalnızca İsrail ve ABD’nin çıkarlarına hizmet edecektir. Suriye halkı için büyük miktarda can kaybı ve Suriye ekonomisinin altyapısının ağır şekilde zarar görmesine yol açacak olası bir iç savaş söz konusudur. İran için mühim olan bir diğer çok önemli konu ise, Beşar Esad rejimini devirme yolunda adım attığımız takdirde, hem Suriye sınırlarında hem de sınırların ötesinde kaotik bir durum yaratmada payımız olacağı gerçeğidir. Elbette sırf, rejim

devrildiği gün iktidara gelecekleri için bu politikadan memnun olacak Suriyeli muhalefet grupları da var; ama ya Suriye halkının çoğunluğuna ne olacak? Peki ya rejim değişikliği beraberinde gelecek bu nedensellikler ve maddi yıkım? Ve İran’ın bölgesel saygınlığı konusunda da, halk dengesi, ABD ve İsrail lehine yön değiştirecektir. Peki, bu durum bölge için iyi mi? İran halkı bundan emin değil. Bu bir ikilem. Türkiye’nin bulunduğu noktadan Suriye’ye baktıklarında, İran halkının zihninde çok büyük bir soru işareti beliriyor. İranlı siyasetler ile İranlı bilginler ve kamuoyu için, Türk hükümetinin, bölgesel politikasında neden ve nasıl böylesine keskin ve ani bir değişikliğe gittiğini ve komşu ülkelere sıfır müdahale politikasını neden ve nasıl müdahale politikasına çevirdiğini görmek, idrak etmek ve gerekçelendirmek bir şaşkınlık sebebi oldu.

Tabii ki gelecek, neler yaşanacağını gösterecektir, fakat hem İran hem de Türkiye’deki siyasetçilere, birbirleriyle daha sık temas kurmalarını ve birbirlerine daha kolay erişmelerini şiddetle tavsiye ediyorum. Haftalık, hatta günlük olarak birbirleriyle konuşmalı, fikir teatisinde bulunmalı, korkularını ve endişelerini paylaşmalı. Eğer birbirleriyle konuşurlarsa, eminim ki birçok yanlış anlamada ortadan kalkacaktır. Umarım bu diyalog gittikçe daha da artar ve diğer tarafın gerçek düşüncesini bilmeye olanak sağlar, zira bu bazen yalnızca yanlış anlamadan ibaret olabiliyor. Bu duruma o kadar sık rastlanıyor ki, karşı taraf, aslında olmayan bir şeyi düşündüğünüzü zannedebiliyor. Ve yanlış algılamalara dayalı kararlar verecek olursak, bu durum tam bir trajediye dönüşür. Bir diğer hususa gelince; İran ve Türkiye’nin, işbirliği arayışında olup aynı zamanda da birbirlerinin rakipleri olduklarını da kabul ederek bir arada çalışmalarını gerektiğine inanıyorum. Bunda bir yanlışlık yok. İşbirlikçi bir rekabeti benimseyebiliriz. Neden olmasın? Dünyada bunu yapan başka ülkeler var. Avrupa Birliği’nde

bunu uzun zamandır yapıyorlar. İran ve Türkiye, mevcut ortak çıkarlarının bulunduğu çizgi ve alan arayışına girmelidir. Gerçekten işbirliğine yönelik çalışmalar yürütmeliyiz ve bazı hususlarda kendi gündemlerimiz olduğu konusunda da dürüst bir şekilde ortak karara varmalıyız. Bunun gerçekten işe yarayabileceğine eminim. İşbirliği olanakları çok fazla olduğu için ve aynı bölgede yaşadığımız için birçok ortak çıkarı paylaştığımız için de, tarih, bunun işe yarayabileceğini ispat etti. Eğer bu bölge refah yolunda ilerlerse, bundan hepimiz kazanırız ve meyvelerini de birlikte tadarız. Ama eğer çatışmalara, savaflara ve olumsuz rekabete yönelirsek, kaybeden yine hepimiz oluruz. Dolayısıyla kazan-kazan politikasını benimseyebiliriz. Gerçekleştirilmesi ve zaptetmesi çok zor bir denge noktası olduğu için, elbette bunu sağlamak oldukça zor bir iş. Türkiye ve İran bir kazan-kazan politikası seçtiklerinde ve işbirliği içerisinde çalıştıklarında, kazanımlar ve faydalar sadece bu iki ülke adına değil, bölgenin geri kalanı adına da olacaktır. İran ve Türkiye, bölgesel entegrasyona doğru ilerleyen güçlü makineler gibi hareket eden iyi adaylardır. Türkiye’de İranafobi

ve İran’da da Türkofobi politikası izleyerek, bu kazanımların sağlanmasına engel olmak için çok çabalayanlar da var elbet. İsrail ve ABD alenen bu yolu izliyorlar. Fakat dışardan hiçkimsenin, bir aile olarak bizim çıkarlarımızı etkilemesine izin vermeyelim.

ORSAM: Çok teşekkürler. Sizinle bu söyleşiyi gerçekleştirmek büyük bir zevkti.

Muhammed Hasan Khani: Ben de sizinle tanıştığıma memnun oldum.

** Muhammed Hasan Khani, İran’daki Tahran İmam Sadık Üniversitesi’nde Doçent Doktor ve araştırma ilişkileri genel müdürüdür. Doktorasını İngiltere’deki Bradford Üniversitesi Barış Çalışmaları Bölümünde tamamlamıştır. Uluslararası ilişkiler, uluslararası kuruluşlar ve bölgesel çalışmalar üzerine dersler vermektedir Farsça ve İngilizce dillerinde birkaç eseri ve makalesi bulunmaktadır.*

*** Bu söyleşi ORSAM Ortadoğu Danışmanı Pınar Arıkan tarafından, Aralık 2011’de, Tahran’da gerçekleştirilmiştir.*

KÖRFEZ ÜLKELERİ

Bahreynli Şii Muhalif Lider Mansur Jamri: “Son Olayların Temelinde Mezhepsel Ayrımcılık Var”

17 Şubat 2011

Bahreyn’de son günlerde meydana gelen muhalif gösteriler uluslararası kamuoyunun ilgisini çekiyor. Bahreyn’de muhalif toplumsal grupların başında, ülkenin yaklaşık yüzde 65-70’ini oluşturan Şii’ler geliyor. ORSAM, 1990’larda örgütlenen Şii muhalefetinin önemli liderlerinden Şeyh Abdul Amir al-Jamri’nin oğlu ve muhalif Al Wasat gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Dr. Mansur Jamri ile Bahreyn’de yaşanan süreç üzerine önemli bir söyleşi gerçekleştirdi. Dr. Mansur Jamri görüşmede Bahreyn’de yaşanan sorunların nedenleri, Şii’lerin temel talepleri, Türkiye’nin bölgedeki krizlerde oynadığı rolün nasıl algılandığı ve Mısır krizinin Ortadoğu’ya etkileri konusunda değerlendirmelerde bulundu. Dr. Jamri, Bahreyn’deki son zamanlarda yaşanan olayların temelinde mezhepsel ayrımcılığın yattığını söyleyerek Şii toplumunun ekonomik, sosyal ve siyasal haklar açısından birçok imkandan mahrum bırakıldığını anlattı.

Dr. Jamri ayrıca, Arap halklarının Mısır olayları karşısında Batı’dan bekledikleri desteği bulamazken Türkiye’nin henüz olayların başında kullandığı söylemin tüm Arapları şaşırttığını anlattı. Sözkonusu söylemin Türkiye’nin Arap kamuoyundaki imajını daha da güçlendirdiğini kaydeden Dr. Jamri, “Türkiye Arap dünyasında en büyük etkiye sahip ülke olacaktır. Özellikle şimdilerde Arap halkı Türkiye’ye karşı daha önceden var olmayan bir sempati beslemeye başladı” dedi.

ORSAM: Sizinle ilk kez Bahreyn’de al Wasat gazetesinde bir mülakat gerçekleştirmiştik. Aradan geçen bir yıllık süre içerisinde Bahreyn’de parlamento seçimleri gerçekleştirildi. Dolayısıyla mülakatımıza 2010 yılında gerçekleşen seçimler konusunda başlamak isteriz. Şii toplumunun basın yayın organları seçimi doğrudan eleştirmiş ve hükümetin, seçim kurallarını değiştirdiğini ileri sürmüştü. Nitekim seçimlerden sonra protesto gösteri oldu. Ayrıca seçimlerde Şii adayların beklenen düzeyde başarı sağlayamadıkları görülmüştür. Şii’ler Bahreyn nüfusunun önemli bir kısmını oluşturduğunu belirtmenize rağmen seçimi kazanan Şii adayların sayısı 18’de kaldı. Geriye kalan 22 parlamenter Sünni kökenli. Bu çerçevede seçim ve seçim sonuçları hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Mansur Jamri: Sizinle Bahreyn’de daha öncede bu konuları görüştüğümüzde siyasal katılım hakkında bazı sorunların yaşandığını ifade ettiğini hatırlamaktayım. Gerçekten Bahreyn’deki seçimler biraz karışıktır. Seçim bölgeleri, Bahreyn’deki Şii gruplarını temsil eden El-Vefak bloğunun 16 veya 18 sandalyeden daha fazla oy almamasından emin olacak şekilde dağıtılmıştır. Seçim bölgeleri sürekli bir şekilde Şii’lerin daha az sayıda parlamenter çıkartmasına göre düzenlenmektedir. Bundan

önceki Mecliste toplam 18 sandalye Şiiilerin elindeydi. Şii bölgelerinde bir parlamenter çıkartmak için bazen 8000 bazen de 10.000 oy gerekli iken Sünni bölgelerinde bu sayı 100 oya kadar düşmektedir. Daha açık bir ifade ile Sünni bölgesinden seçime giren adaylar 100 oy ile parlamentoya girmeye hak kazanırken Şii bölgelerinden seçilen adaylara ise 8000 bin ya da 10.000 oy gerekmektedir. Seçim bölgeleri de Sünnilerin lehine olacak şekilde sürekli değiştirilmektedir. Böylelikle Sünnilerin Mecliste çoğunluğu elinde tutmalarına her zaman imkân sağlanmış olmaktadır. Açıkça 2010 seçimleri Şiiileri ve Şii partileri kontrol altına almak için tasarlanmış bir seçim olarak önceki seçimlerin tekrarı oldu. Dünyanın başka bir yerinde böyle seçim kuralları olduğunu sanmıyorum. Az önce ifade ettiğim çarpıklıklara ilaveten, oy kullanılan sandıkların seçim gününde değiştirildiğini ve böylelikle seçmenlerin oy kullanmasının da yer yer engellendiğini gördük. Ayrıca aday olma süreci de oldukça sorunludur. İkamet ettiğiniz bölgeden aday olmak için başvurduğunuzda sizden habersiz ikamet adresiniz değiştirilip aday olmanız engellenebiliyor.

Neticede seçilmeniz imkânınız olduğu bir bölgeden seçime girmeye zorlanabiliyorsunuz. Ya da bunun tersine, ikamet adresinizin dışında bir bölgeden aday olmak istediğinizde engellenebiliyorsunuz. Oysa Bahreyn'in küçük bir ülke olması nedeniyle, adayların ikamet ettikleri bölgeler dışında da kendi rızalarıyla aday olabilmeleri gerekir. Sorunlar seçim gününde oy verme sırasında da yaşanıyor. Oy kullanmak için sandık başına gittiğinizde isminizin seçmen listesinde olmadığını görebilirsiniz. Bu durumda birçok seçmen oy kullanamıyor. Sonuç olarak seçimleri yönlendirmek ve kontrol etmek için birçok yöntemin devrededir. Şikayet mekanizmaları ise işletilmemektedir. Yapılan şikayetlerden bir sonuç alınması mümkün olmamaktadır. Dediğim gibi bu uygulamaların nedeni, yönetimin seçim sonuçlarını kontrol etmek istemesidir.

ORSAM: Gelecekte mesela 10 yıl sonra uzmanlar Bahreyn'de politik istikrardan endişe duymaktalar. Siz bu öngörü için neler düşünüyorsunuz? Çünkü bilindiği üzere Bahreyn'de mezhepsel gruplar arasında büyük bir ihtilaf var.

Mansur Jamri: Evet, hala devam eden iç sorunlarımız vardır. Ancak ben her şeye rağmen sorunlarımızı çözeceğimize inanmaktayım. Şu da bir gerçek ki Bahreyn küçük bir ülke olduğundan bölgesel problemlerden de etkilenmektedir. Dolayısıyla Irak'ta olan bir olay doğrudan Bahreyn'i etkilemektedir. Aynı şekilde Suudi Arabistan veya bir diğer Körfez ülkesinde yaşanan sorunlar da yine Bahreyn'i doğrudan etkileyebiliyor. Ortadoğu'da olan veya olabilecek tüm olaylar ve sorunlar bir şekilde Bahreyn'i etkilemektedir. Bu çerçevede Bahreyn'de yaşanan olayların bölgede meydana gelen olaylardan bağımsız olmadığını belirtmek isterim. Buna rağmen bazı sorunların çözülmesinde önemli bir yol aldığımızı düşünmekteyim. Ancak halen çözülmesi gereken önemli sorunlarla karşı karşıya olduğumuzun farkındayım.

ORSAM: Bahreyn Şii toplumunun karşılaştığı en önemli problemlerin neler olduğunu bir de sizden duymak isteriz? Şiiiler Bahreyn'de eşit vatandaşlar olarak mı görülmekte yoksa bazı ayrımcılık politikalarıyla karşı karşıya mı kalmaktalar?

Mansur Jamri: Açık bir şekilde ifade etmek gerekirse Şii toplumunda iktidarın kendilerine karşı ayrımcılık yaptığı düşüncesindedir. Şiiiler ülkenin ekonomik olarak en geri kalmış kesimdir. Ülkede yaşanan işsizlik ve enflasyon artışından en fazla etkilenen kesimdir. Ekonomik sorunların yanı sıra Şii vatandaşlar aynı zamanda ülkede iktidar etrafında yaşanan yolsuzluk sorunundan rahatsızdır. Bahreyn'de yaklaşık 500 bin Bahreynli vardır. Bir bu kadar da yabancı yaşamaktadır. Aile sayısına vurul-

duğunda yaklaşık 120 bin ailenin Bahreyn'de yaşadığı düşünülebilir. Ancak günümüzde yaklaşık 45 bin aile kendilerine bir yerleşim edinmek için beklemektedir. Ülkenin önemli bir kısmı, Şiilerin yerleşimine kapatılmıştır. Bu bölgeler hanedanlığa ait topraklar arasında yer almaktadır. Diğer yandan söz konusu 45 bin aile kendi evlerini inşa edebilmek için hükümetten destek beklemektedirler. Ancak nüfusun yüzde 77'si ev fiyatlarında yaşanan artıştan dolayı şu anda ev ve toprak satın alamıyor. Ev ve toprak fiyatları 8 yıldır sürekli artmaktadır. Gerçekten son yıllarda maaşları daha iyi olmasına rağmen Bahreynliler ev satın alamıyorlar. Bu toplumsal düzeyde ciddi bir huzursuzluk yaratmaktadır. Toparlayacak olursak Şiilerin siyasal temsil sorunlarının dışında ekonomik olarak da ciddi sorunlarla karşı karşıya oldukları görülmektedir. Özetle, Şii toplumu ekonomik, sosyal ve siyasal haklar açısından oldukça düşük standartlara mahkûm edilmiştir.

ORSAM: Peki, Şii partilerin temel talepleri nelerdir? Son gösterilere dikkat çeken bazı yazarlar da Şiilerin iktidarı elinde tutan El Halife ailesini değiştirmek istediğini ileri sürüyor. Gerçekten Şii muhalefet hareketleri hanedan ailenin değişmesini mi istiyor?

Mansur Jamri: Şu anda Şiilerin istediği şey eşit vatandaşlık haklarına kavuşmaktır. Her vatandaş aynı haklara sahip olmasını istiyorlar. Talepleri budur.

ORSAM: Eşitlik ve eşitliklilik kavramlarını biraz açar mısınız?

Mansur Jamri: Bahreyn mezhepsel gerginliklerin ve çatışmaların yaşandığı bir tarihe sahiptir. Mezhepsel çatışmalar bazı dönemlerde en üst seviyelerde bazen de düşük yoğunlukta yaşanmıştır. Maalesef son yıllarda bazı nedenlerden dolayı bir kez daha mezhepsel çatışma-

ların arttığı görülmektedir. Gerginliğin artmasında iktidarı elinde tutan bazı kesimlerin dar görüşlü davranışları ve toplumun sadece yarısının desteğini arkasına alan kesimlerin bu desteği yeterli görmesinden kaynaklanan sorunlar vardır. Oysa iktidar toplumun yarısının desteğini yeterli görmemeli. Tüm topluma hitap etmeli tüm kesimlerle birlikte hareket etmeli. Nitekim Bahreyn genel olarak Sünni ve Şiilerden oluşmakla birlikte ülkemizde bazı azınlıklar da var. Buna karşın çoğunluk Şii ve Sünni topluluklardadır. Dolayısıyla hem Şii hem de Sünni kesimin görüşlerini almak gerekir. Nasıl ki uçmak için iki kanata ihtiyaç duyuyorsak sorunlara çözüm bulmak için de toplumun çoğunluğunu oluşturan Şii ve Sünnilerin görüşlerine aynı anda başvurmak zorundayız. Açıkçası ben her ne kadar istediğim düzeyde olmasa da mesajın yavaş yavaş gideceği yere ulaştığını düşünmekteyim. Ancak mesaj yerine ulaşmakla birlikte sürecin yavaş ilerlemesi sorunların yaşanmasını da beraberinde getirmektedir. Sorunların bugüne kadar gelmesinin günden güne artarak devam etmesinin temel nedeni kuşkusuz mezhepsel ayrımcılıktır.

ORSAM: Son haftalarda, Mısır'da yaşanan halk hareketlerinin Bahreyn'deki etkileri tartışılıyor. Bu konuda bir öngörünüz var mı? Bahreyn de Mısır'daki benzer bir kriz yaşayabilir mi?

Mansur Jamri: Mısır'daki halk ayaklanmasının önemli olduğunu düşünmekteyim. Mısır'daki halk ayaklanmasının Bahreyn'i etkilemesi muhtemeldir. Fakat bildiğini gibi Bahreyn küçük bir ülkedir ve Mısır gibi büyük ülkelerle karşılaştırmak mümkün değildir. Evet, sorunlarımız var ve belki de sorunlarımız olmaya devam edecektir. Ancak kişisel olarak bu sorunların çözülmesi gerektiğini düşünmekteyim. Ben de sorunlarımızın demokratik yöntemlerle çözülmesi için çaba harcayan insanlardan biriyim. Toplumda var

olan kaygıların sesi olmaya çalışıyoruz. Bu kapsamda herkesin gelişmiş bir toplum olmamız için olumlu katkı sağlaması gerektiğini düşünmekteyiz. İnsan haklarının ve demokrasinin üstün olacağı bir ülke olmanın dışında herkesin eşit katılım hakkına sahip olduğu bir toplum istiyoruz.

ORSAM: Farklı toplumsal konulara da değinmek isteriz. Her şeyden önce şunu belirtmek gerekirse, Ortadoğu ile ilgili birçok önyargı bulunmaktadır ki bunlardan biri de kadının toplumdaki statüsüdür. Bahreyn’de kadınların toplum içindeki rolü nedir? Sisteme dâhil olduklarını söyleyebilir miyiz yoksa sistemin dışında mı yer alıyolar?

Mansur Jamri: Oldukça önemli bir konuya değindiniz. Açıkça ifade etmek gerekirse Bahreyn’de kadınların konumunun diğer Körfez ülkelerine göre biraz daha iyi olduğunu belirtmek isterim. Bunun sebebi, Bahreyn’deki kadınların eğitim seviyesi ve eğitim yaşının diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha erken bir dönemde başlaması ve daha uzun sürmesidir. Bahreyn’de kadınların araba kullanmalarına 1940’lardan beri izin verildiğine dikkat çekmek isterim. Ayrıca seçimlerde oy kullanma hakkının da daha önce verildiğini eklemek gerekir. Bahreynli kadınlar birçok temel hakkı çok daha önce elde etmişlerdir. Eğitim alanında çok iyi ilerlemeler kaydediyorlar. Kendilerini geliştirip iş hayatında ve diğer alanlarda hızla ilerliyorlar.

Son yıllarda yapılan değişikliklerle Bahreynli kadınların seçimlerde aday olmalarına da izin verilmiştir. Şu anda iş kadını olarak birçok ticari nitelikli topluluklarının içinde kadınları görmek mümkündür. Bayan CEO’larımız ve banka yöneticilerimiz bulunmaktadır. Tüm bunlardan daha da önemlisi iki kadın bakanımız var. Bayanlar hükümette, parlamento da, yargıda ve diğer yerlerde görevler alıyor.

Yine de bazı sıkıntılarımız var. Özellikle kadın adayların seçilmesi konusunda sorunlar bulunmaktadır. Parlamento seçimlerinde sadece bir bayan milletvekili adayımız kazanmıştır. Nitekim onun da seçilmesinin temel nedeni seçimde söz konusu bölgede rakip adayların çıkmasına izin verilmemesidir. Böylelikle bayan adayımız rakibi olmadan seçimi kazandı. Ayrıca bir tane de belediye başkanlığı seçimini kazanmış kadın başkanımız vardır; fakat o da hakıyla kazanmadı. Dolayısıyla bunu başarı olarak nitelendiremeyiz. Asıl problem, seçimi kazanacak olan grupların listelerine kadınları eklememeleridir. Şii İslami partisi olan El-Vefak partimiz var mesela. Kazanabilecek bir kadın ismini ilk önce listelerine eklediler ancak sonra aday listeden çıkarttılar. Aynı şeyi Müslüman Kardeşler grubu da yaptı. Diğer yandan Selefilere ise bunun haram olduğunu düşünüyor. Sizin de Bahreyn’de görüştüğünüz üzere Bahreyn’de Cemiyet-ul Asalen gibi bir Selefî grubumuz var. Onlar seçime katılmanın kadınlara haram olduğunu ifade ediyorlar. Diğer yandan Müslüman Kardeşler bunu haram olarak görmemesine karşın seçim listelerinde bayanlara kontenjan tanımıyor. El-Vefak partisi de haram olarak görmüyor, ama aynı şekilde onlar da listelerine eklemiyor. İlerde ekeleyeceklerini söylüyorlar. Dolayısıyla kadınların siyaset sahnesinde geri kalmalarının önemli nedenlerinden biri bu ayrımcılık. Kadınlar sadece kadın olarak kazanamazlar, grupların bir parçası olmak zorundalar ve grupların da onlara destek vermesi gerekir. Asıl engel olan bu konunun derinlemesine incelenmesi gerekir.

Şimdi bu noktada bir diğer konuya dikkat çekmek gerekirse Arapça’da Meclis kelimesinin kökenine inmek gerekebilir. Meclis erkeklerin toplandığı yer anlamında kullanılmaktadır. Sorunların konuşulduğu veya toplantıların yapıldığı yerlerde kadınların olması düşünülmezdi. Siyasal sürecin üzerine oturduğu Meclis daha sonraları da kadınları dışlayan bir yapı olarak varlığını sürdürdü. Ancak bu-

nun zamanla değişmeye başladığını görmek gerekir.

Dolayısıyla kadınların siyasal ve toplumsal alandaki rollerine yönelik bakışın yavaş yavaş değiştiğini söyleyebiliriz...

Kesinlikle ilerleme kaydediliyor. Toplumda kadınlar yavaş yavaş güçlenmektedir. Fakat Arap toplumu erkek egemen bir toplumdur. Daha önce de belirttiğim üzere Meclis erkeklerin bir araya geldiği bir yerdir. Eğer ki seçimlerde yer almak istiyorsanız Meclis'e veya Meclis'teki insanlara gitmeniz gerekir ve genellikle orada erkekler vardır. Dolayısıyla kadınlar nasıl Meclise girecekler ve burada nasıl konuşacaklar? Erkek Meclis'e, camiye veya herhangi bir yere gidebilir, fakat kadınlar camiye gidemez ve aynı zamanda camide yüksek sesle konuşamaz. Aynı şey Meclis içinde geçerli, bir kadın Meclise gidemez ve yüksek sesle konuşamaz. Bu kültürel bir durumdur. Erkekler Meclis'te baskın konumdadırlar. Fakat yavaş yavaş bu durumun değiştiğini belirtmek gerekir.

ORSAM: Son olarak Türkiye konusuna değinmek istiyoruz. Siz Bahreyn Veliht Prensi ile birlikte Türkiye'yi ziyaret eden resmi heyetin içindesiniz. Türkiye'ye gelen resmi heyetin temel beklentisi nedir?

Mansur Jamri: Bahreyn Veliht Prensi Emir Salman Bin Hamad Al-Khalifa liderliğinde bir delegasyonumuz ile Türkiye'yi oldukça önemli bir ziyaret gerçekleştirmekteyiz. Resmi heyet içerisinde üç kilit bakan yer almaktadır. Dışişleri Bakanı, Sanayi Bakanı ve Çalışma Bakanı. Bunların yanında Bahreyn'deki İş Konseyi Başkanı, iş adamları ve gazeteciler yer almaktadır. Heyetler arasındaki görüşmelerde Türkiye ve Bahreyn arasında ticari işbirliği artırmaya yönelik bir memorandum imzalandı. Biz Bahreyn'in Türk inşaat şirketlerinin ilgisini çektiğine düşünmekteyiz. Çün-

kü bizim yerleşim birimleri için inşaat sektörüyle ilgili önemli planlarımız bulunmaktadır. Aynı zamanda karşılıklı yatırımlar konusunda da ortak projelerin gerçekleştirilebileceğini düşünmekteyiz. Bu taraflar arasında görüşülüp üzerinde uzlaşma sağlanacak alanlardan bir tanesidir. Aynı zamanda Türkiye'nin gıda arzı için de ortak yatırımları tartışılacaktır. Çünkü Bahreynli yatırımcıların gıda temin güvenliği konusunda Türkiye'ye özel bir ilgisinin olduğu bilinmektedir. Gıda temini konusunda fiyat ve kalitede dalgalanmaların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Öte yandan Bahreyn'de halı hazırda 10 Türk bankası faaliyet göstermektedir. Bu ilişki de Türk ve Bahreynliler arasındaki finansal işbirliğinin daha da gelişmesine katkı sağlayacaktır. Şu an iki ülke arasındaki ticaret payı yılda 250 milyon dolar civarındadır. Fakat Körfez'deki pazar imkânları düşünüldüğünde bu rakamın oldukça düşük olduğu görülmektedir. Körfezdeki pazarın yaklaşık 1 trilyon dolar olmasına karşın iki ülke arasındaki ticaret hacmi oldukça düşük kalmıştır. Bu yüzden Bahreyn aslında Türkiye'ye ve Türk şirketlerine Körfez piyasalarına açılmaları için güvenilir bir kapıdır. Eğer Türkiye Körfez de etkili olmak istiyorsa, Körfeze girmek için Bahreyn'i bir giriş kapısı olarak kullanabilir.

Aynı zamanda Bahreynliler de Türkiye'den elbette faydalanacaklardır. Onlarda Türkiye'den uzmanlık desteği isteğinde bulunacaklardır. Bu yüzden karşılıklı antlaşma kapsamında bir memorandum imzaladılar. Başbakan Recep Tayip Erdoğan ve bizim delegasyonumuzdaki kişiler arasında görüşmeler gerçekleştirildi. Aynı görüşmeler Ankara'nın dışında İstanbul'da da sürecektir. İstanbul'daki iş adamlarıyla da benzer toplantılar gerçekleştirip, ortak işbirliği alanları üzerinde duracağız. Dolayısıyla bu aslında daha çok ekonomik işbirliğinin artırılmasını sağlamaya dönük bir ziyarettir. 2006 yılında ise Bahreyn başbakanı Türkiye'yi ziyaret etmiş ve birçok antlaş-

ma imzalamıştı. 2008 yılında Bahreyn Kralı Türkiye'ye resmi bir ziyaret düzenleyip özellikle güvenlik alanında iş birliği anlaşmaları imzalamıştı. Bahreyn ayrıca Türkiye'den askeri teçhizat alımı yapıyor. Bu süre zarfında politik alanlarda da iş birliği sağlanmışsa da daha çok askeri alanlarda iki ülke arasındaki ilişkiler gelişme göstermişti. Kralın ziyaretinin ardından Bahreyn askeri ürünler almayı, Türkiye ise Bahreyn'de bankalar açmaya başlamıştı. Gelecekte, özellikle gıda güvenliği konularında daha geniş çaplı işbirliklerinin gündeme geleceğini düşünmekteyim. Ayrıca Bahreynliler Türkiye'nin gelecek yıllarda daha da iyi bir konumda olacağına inanmaktadır.

ORSAM: Mısır kriziyle birlikte Türkiye'nin Ortadoğu politikasının Arap dünyasında nasıl bir yankı bulduğunu düşünüyorsunuz? Bir Arap gazetecisi olarak Arap kamuoyunun nabzını yakından takip edebilirsiniz. Türkiye'nin Mısır'daki krize yaklaşımı çok farklı tartışmalara vesile oldu. Sizde Türkiye'nin Mısır krizindeki söylem ve politikaları Ortadoğu'daki devletler ve halklar tarafından nasıl algılanıyor?

Mansur Jamri: Şimdiye kadar Ortadoğu'daki devletler tarafından Mısır olaylarına ilişkin olarak resmi düzeyde hiç bir açıklama yapılmadığını görmek gerekir. Sadece hükümete yakın bazı gruplardan Hüsnü Mübarek'i destekleyenlerin görüşlerine verilmiştir. Ancak genel olarak devletlerin derin bir sessizlik içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Bir diğer gerçeklik ise devletlerin sessiz kalmalarına karşın Arapların sokaklara çıkıp Mısır'daki devrim hareketini kutluyor olmalarıdır. Arapların çoğu Mısır'daki olası pozitif bir gelişimin doğrudan kendilerini de pozitif bir şekilde etkileyeceğine inanıyor. 85 milyonluk bir Mısır'da sistem demokratik olmak zorundadır. Dolayısıyla elde edecekleri demokrasi tüm Arap ülkelerinde yankı bulup pozitif bir etki bırakacaktır. Demokratik haklardan

mahrum 150 milyon Arap vardır ve Mısır'daki gelişmelere tanık olmak onları mutlu etmektedir. Bakın Tunus şimdi demokrasi yolunda. Belki Mısır da bir demokrasiye ev sahipliği edecektir. Bu şekilde alınacak sonuçlar diğer ülkelerin de demokratikleşme yolunda önemli adımlar atmalarına yol açacaktır.

ORSAM: Mısır'daki halk devrimi sürecinde Türkiye'nin izlediği dış politika nasıl değerlendiriliyor? Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile Başbakan Erdoğan Mısır krizi hakkında açıkça görüş bildirdi. Bu durum Arap ülkelerinde ve Körfez ülkelerinde nasıl yankılandı?

Mansur Jamri: Bence Başbakan Recep Tayip Erdoğan sözleriyle Arap dünyasındaki herkesi şaşırttı. Doğrudan Hüsnü Mübarek'e, halkının taleplerini dinlemesini söyledi. Mısır halkını desteklediğini ifade etti. Gerçekten bu söylemler tüm Arapları şaşırttı. Sayın Erdoğan'ın söyledikleri Arap ülkelerindeki bireyler tarafından memnuniyetle karşılandı. Bu insanlar, başbakanın iyi bir lider olduğunu söylüyor. Aslında Araplar Amerika, İngiltere veya Fransa tarafından bir şeyler söylenmesini bekliyordu, fakat söylenmesi gerekenlerin Türkiye tarafından dile getirilmesi herkesi şaşırttı. Gazze olayları gibi başka birçok olayda da Türkiye net bir tutum sergiledi. İşte bu net tutumlar Türkiye'nin Arap kamuoylarındaki imajını güçlendirdi. Bilhassa Gazze'ye yönelik girişimler Türkiye'nin ne kadar kararlı olduğunu gösterdi. Oldukça büyük bir etkiye yol açtı. Bence Türkiye Arap dünyasında en büyük etkiye sahip ülke olacaktır. Özellikle şimdilerde Arap halkı Türkiye'ye karşı daha önceden var olmayan bir sempati beslemeye başladı. Eskiden Araplar Türkiye'ye daha farklı bakıyorlardı ve Türkiye'nin bizden oldukça farklı olduğunu düşünüyorlardı. Fakat şimdi Türkiye'nin aynı bizim gibi olduğuna inanıyorlar. Türkler Müslüman kardeşlerimiz ve bizim gibi Doğulular. Bizi anlıyor ve des-

teklıyorlar dolayısıyla Türkiye'nin başarıları bizi mutlu ediyor.

Diğer yandan Türkiye İslam'ın modern şeklini temsil etmede de çok büyük bir rol oynadı. Ortadoğu'daki bazı İslami hareketler radikaldir, daha çok şiddet yanlısıdır ve uluslararası toplum tarafından kabul edilemez stratejiler izlerler. Bugün ise modern politikalar mevcuttur. Türkiye bir anlamda İslam'ın demokratik yüzünü çok iyi temsil etmekte ve uluslararası politikayı kurallarına göre oynamaktadır. İslam açık bir demokrasi anlayışı gözetmesine karşılık Ortadoğu'daki "demokratik sistem" İslam'dan ayrılır. Bu bağlamda Türkiye, Doğu ve Batı arasında bir şekilde köprü görevi görmektedir. Gazze, Lübnan veya İran nükleer programı konusundaki rollerini çok iyi oynamakta ve aynı zamanda herkesle çok iyi ilişkiler içindedir. Ekonomik gelişmeler ve kültürel ilişkilerde de iyi bir konumdadır. Türk dizilerinin bu konuda ol-

dukça önemli bir rol oynadığını ve dizilerin aynı zamanda toplumlar arasındaki ilişkileri geliştirici bir rol yüklediklerini ifade etmek gerekir. Bizler de bunu görebiliyoruz. Şu anda Türk TV yıldızları Arap dünyasında çok popülerdir. Aynı zamanda söz konusu yıldızların yerel isimleri bile var. Aileler her zaman onlara ilgi duyuyorlar. Açıkçası Türkiye doğru bir strateji kullanarak kartlarını iyi bir şekilde kullanıyor.

Bize zaman ayırdığınız içinde çok teşekkür ederiz.

Mansur Jamri: Ben de Bahreyn'in meselelerine gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ediyorum.

** Bu söyleşi 9 Şubat 2011'de ORSAM Ortadoğu Danışmanı Doç. Dr. Veysel Ayhan ve Ortadoğu Uzman Yardımcısı Nazlı Ayhan tarafından Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Suudi Arabistan Kültür Bakanı Danışmanı Abdullah Alshamri ile Söyleşi

21 Kasım 2011

Suudi Arabistan'ın en önde gelen Türkiye uzmanlarından biri olan Abdullah Alshamri, halen Suudi Arabistan Kültür Bakanı Danışmanlığı görevini yürütmektedir. Daha önce Suudi Arabistan'ın Ankara Büyükelçiliği'nde diplomat olarak da çalışan Alshamri son derece iyi seviyede Türkçe konuşmaktadır. Kendisi ile Ankara'ya gerçekleştirdiği ziyaret sırasında gerçekleştirdiğimiz söyleşide ülkesinin Ortadoğu'ya ve Arap Baharı'na bakışını konuştuk. Alshamri Türkiye ile ilişkiler konusunda da önemli açıklamalar yaptı.

ORSAM: Suudi Arabistan'ın Ortadoğu'daki mevcut gelişmelere, özellikle de Arap Baharı olarak adlandırılan sürece dair yaklaşımını kısaca değerlendirebilir misiniz?

Abdullah Alshamri: Bildiğiniz gibi Suudi Arabistan bölgedeki önemli aktörlerden biridir. Birçok avantaja sahiptir Çok güçlü bir ekonomisi vardır, Körfez İşbirliği Konseyi üyesidir ve dahili ve bölgesel düzeylerde istikrarın sağlanması konusunda yeteneklidir.

Elbette Suudi Arabistan Arap Baharı'ndan etkilenmiştir, en başta Krallık Tunus Eski Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali'ye sığınma hakkı vermiştir. Bu önlem pek çok devlet tarafından eleştirilmiş ve sorgulanmıştır. Fakat Suudi cephesinden "Tunus'ta barışı korumak amacıyla Zeynel Abidin'i kabul ettik" açıklaması yapılmıştır; çünkü eğer Bin Ali ülkesinde kalsaydı daha çok kan dökülebilirdi. Suudi Arabistan'ın bu konumu aynı zamanda benzer durumlara dair tarihsel Suudi pratiğini yansıtan bazı koşullarla eşleşmektedir. Bu koşullar Bin Ali'nin siyasi faaliyet yürütmesine izin verilmemesi ve ulusal ve uluslararası medya ile bağlantısının kesilmesidir. Suudilerin bu tavrı Tunus devlet başkanının kontrol altında olduğu ve siyasi açıdan aktif olamayacağı mesajını herkese iletmekteydi Krallık yetkilileri Tunus ve halkı için durumun iyiye gitmekte olduğunu düşünmekteydi.

Mısır'daki devrimden sonra ise, siyasi bir zeminden hareketle Suudiler krizi gerektiği gibi yönetemediler, zira Hüsnü Mübarek'i desteklediler. Ancak birçok Suudi yetkili Mısır'daki olaylara karışmamamızı, Mübarek'ten sonra kim gelirse gelsin dostumuz olacağını ifade etti. Gene de Suudi-Mısır ilişkileri bazı geçici duraklamalar yaşadı ve Mısır ile Suudi Arabistan arasında bazı fikir ayrılıkları mevcuttu.

Libya'yla ilgili olarak ise, Suudi Arabistan doğrudan müdahalede bulunmadı ancak KİK'i harekete geçirdi. Libya konusunda Suudi Arabistan'ın konumunu öncelikle Libya'nın uzak bir ülke olduğunu vurgulayan tarihsel ve coğrafi değerlendirmeler belirledi.

Elbette Suudi Arabistan Yemen ile yakından ilgilenmektedir ve Devlet başkanı Ali Abdullah Salih'e destek vermiştir. Aşağı yukarı yedi ay kadar önce Yemen'deki krize ilişkin bir KİK girişimi başlatılmıştır. Ne yazık ki şimdiye değin pek bir ilerleme kaydedilmemiştir. Bana kalırsa Devlet Başkanı Abdullah bir müddet

sonra siyasal sahneden çekilecek; çünkü ülkedeki durum ve siyasi koşullar kendisine karşı dönmektedir.

Suriye'ye ilişkin olarak ise, Suudi Arabistan bu ülkenin rejiminin çöküşüne, Suriye'nin İsrail'e karşı özel konumu ve istikrarsızlık içindeki Irak'a coğrafi yakınlığı sebebiyle karşıydı. Suriye'deki ayaklanma konusuyla ilgilenmek konusunda Suudilerin kaygılar mevcuttu. Binlerce insanın öldürülmesi veya hapsedilmesinden sonra Suudi Arabistan Şam'daki büyükelçisini geri çekmiştir ve o tarihten bu yana son üç veya dört ay içerisinde Ürdün ve Fas'ı da KİK'e katılması için davet etmiştir. Birçok kişi bu davetlerin Arap dünyasındaki krallık sistemlerini güçlendireceğini düşünmüştü. Ürdün ile ilgili olarak baktığımızda bu normal bir durum; çünkü Ürdün bizim coğrafi ve tarihi zorunluluklarımız arasında. Fas için ise pek çok kişi KİK davetinin sadece siyasi amaçlarla ilgili olduğunu düşünüyor. Askeri ve ekonomik boyutlar göz önünde bulundurulduğunda KİK Fas'a çok uzaktır. Fas ekonomik açıdan desteklenmelidir. Son olarak son birkaç ay içerisinde Suudi Arabistan Mısır'a dört milyar dolar, Ürdün'e yaklaşık iki milyar dolar ve Yemen'e bir miktar ekonomik yardımda bulunmuştur. Bütün bu ülkeler Arap Baharı deneyimini yaşamaktadır ve ekonomik durumları bozulmuştur.

ORSAM: Uluslararası medyada Suudi Arabistan'ın Bahreyn'deki rolü çok tartışıldı. Suudi Arabistan Bahreyn'deki ayaklanmada yönetimden yana bir tavır aldı. Ayaklanmanın bastırılmasında Suudi Arabistan'ın doğrudan rolü oldu ve hatta Suudi Arabistan askeri müdahalede de bulunmuştur. Bahreyn'deki durumla ilgili olarak Suudi Arabistan'ın bakışını özetleyebilir misiniz? Suudi Arabistan'ın Bahreyn politikasını hangi faktörler şekillendirmektedir?

Abdullah Alshamri: 1970'den bu yana Suudi Arabistan Bahreyn ile yakından ilgilenmiştir. Tarihe baktığımızda Suudi Arabistan ve İran arasında 1965'e kadar geri giden görüşmelerde Bahreyn üzerinde bir uzlaşmaya varılamamıştır. O tarihten bu yana Suudi Arabistan'ın Bahreyn'e desteğinin stratejik sebeplerden kaynaklandığı açıktır. Zira Bahreyn Suudi Arabistan kıyısından sadece 2 kilometre mesafededir ve Bahreyn'de gerçekleşebilecek herhangi bir durum mesela bir İran müdahalesi, Suudi Arabistan'ın ulusal güvenliğini etkileyecektir. Ayaklanma başladığında, Suudiler doğrudan kendi birliklerini göndermediler, daha ziyade KİK Yarımada Kalkanı çerçevesinde Suudi birlikleri Bahreyn'e gönderildi. Elbette KİK birlikleri Bahreyn halkına karşı orada bulunmamaktadırlar. Orada bulunmalarının nedeni yaşamsal ekonomik altyapının korunmasıdır. Suudi Arabistan bu adımı, esas itibariyle tarihi bir Sünni-Şii çatışması olmayan Bahreyn'e İran'ın müdahale etmesi üzerine atılmıştır. Bize göre İran, ajanları ve işbirlikçileri aracılığıyla Bahreyn hükümetini devirmek ve mevcut sistemi yıkmak istiyor. KİK kuvvetlerinin gelişinden bu yana Bahreyn'deki durum iyiye gitmiştir. Bunun da Bahreyn'deki tarafların uzlaşmasına kolaylık sağlayacağına inanıyoruz.

ORSAM: Suudi Arabistan'ın Ortadoğu'daki Irak, Lübnan, Yemen ve İsrail-Filistin gibi temel sorunlara yaklaşımını kısaca anlatabilir misiniz?

Abdullah Alshamri: Irak'a ilişkin, bizim 1990'dan bu yana Bağdat'ta bir büyükelçiliğimiz yoktu. 2003'deki Amerikan müdahalesinden sonra oluşan durum bizim ulusal güvenlik çıkarlarımıza aykırıydı. Çünkü İranlılar doğrudan ve dolaylı şekillerde Irak'a müdahale ediyordu. Suudi Arabistan Irak'ın bölünmesinden çekiniyordu ve böyle bir sonucu engellemek için Suudi Arabistan, Türkiye, İran, Kuveyt ve Ürdün'ün katıldığı toplantılar

düzenlendi. Irak'taki durum iyiye gidiyor ancak halen istikrarın kırılgan olduğunu düşünüyoruz. Riyad'da 2007'den bu yana Irak büyükelçiliği bulunmaktadır, fakat bizim halen Bağdat'ta elçiliğimiz yoktur. Dolayısıyla Irak'ta oynayacak bir rolümüz yok ama geleceğe dair iyimseriz.

Yemen'le ilgili olarak biliyoruz ki bu ülke tarihi olarak Suudi Arabistan'ın ve KİK'in güvenliği açısından önem taşımaktadır. Bin dört yüz kilometrelik bir ortak sınır paylaşıyoruz. Yemen'in iki bin kilometrelik bir kıyı şeridi mevcuttur bu kıyının öteki tarafında ise Somali gibi istikrarsız ülkeler bulunmaktadır. Bölgesel manada Yemen'in Suudi Arabistan açısından yüksek bir önceliği olmuştur. Yemen silah ve uyuşturucu kaçakçılığı sorunuyla boğuşmaktadır. Ayrıca El Kaide'nin Yemen'deki faaliyetleri kaygı vericidir. Bu konudaki son menfur hadise İçişleri Bakanı'nın oğlu Prens Muhammed Bin Naif'e suikast girişimidir. Ayaklanmanın sonuçlarını hafifletmek amacıyla Suudi Arabistan KİK tarafından da desteklenen bir siyasi çözüm girişimi ortaya atılmıştır. Yemen'in geleceği konusunda kaygılıyız, çünkü Başkan Salih Suudi konumunu ciddi bir şekilde değerlendirmemektedir. Yemen'de dolaşımında 50 milyondan fazla silah olduğu söyleniyor, eğer iç savaş çıkarsa durum felaket olur.

İsrail-Filistin sorunu ile ilgili olarak Suudi Arabistan uzun süre boyunca barışçıl bir çözümü savunmuştur. 1981'de Kral Fahd bir Suudi girişimini başlatmıştı. 2003'de Kral Abdullah yeni bir girişim başlattı ancak İsrail olumlu bir cevap vermedi. Kral Abdullah'ın girişimi 11 Eylül 2001 saldırılarından birkaç yıl sonra yer almıştı. Çatışma halen devam ediyor ve durumda Suudi Arabistan'ın çaba ve katkılarına rağmen bir düzelmeye gerçekleşmedi.

Lübnan Suudi Arabistan için çok önemlidir. Suudiler Lübnanlıların büyük abisi gibidir.

Suudi Arabistan Lübnan'da İran'ın saldırısına uğramıştır ve ülkedeki rolü aynı zamanda Lübnan'da uzun yıllardır nüfuz sahibi olan Suriye ile ilişkileri tarafından etkilenmektedir. Son iki yıldır, Lübnan'daki Suudi rolü eskisi gibi değildir. Pek çok Suudi'nin Suudi Arabistan'ın Lübnan'dan çekilmesi, çünkü bu ülkenin kontrolden çıktığı konusundaki fikirleri artık sır değildir. Suudi Arabistan'ın Lübnan'a desteği en az 4-5 Arap ülkesine yaptığı yardımı geçmektedir. Genelde Suudi yardımı açıktı ve devlete veriliyordu. Elbette Sünni grupları da destekledik. Aynı zamanda Hariri ailesi ile iş bağlantılarımız da vardı. Suudi-Lübnan ilişkilerinde çok sık bir şekilde fikir ayrılıkları da görülmüştür.

ORSAM: Suudi Arabistan Türkiye'nin Ortadoğu'da artan rolünü nasıl değerlendiriyor? Bunu bir tehdit olarak mı yoksa bir fırsat olarak mı görüyor?

Abdullah Alshamri: Şimdiye kadar, mevcut koşullar çerçevesinde Suudi Arabistan Türkiye'nin rolünden memnundur. Ancak Suudi Arabistan gelecekte Türkiye'nin rolünden kaygı duyabilir. Arap Baharı esnasında yaşananlar siyasi bir perspektiften değerlendirilse de Suudi Arabistan'ı şaşırttı. Şüphesiz, Türkiye'nin Mısır, Libya ve Tunus'taki rolü görünür hale geldi. Suudi Arabistan Türkiye'nin Irak ve Filistin'deki rolünü de dikkate almaktadır. Şimdi herkes Türk modelinden bahsediyor. Kişisel fikrim, Ortadoğu geniş bir bölge ve Türkiye ve Suudi Arabistan'ın rekabet etme ihtimali güçlü değil. Biz her zaman iki ülke arasında güçlü bir koordinasyonun kurulmasını istiyoruz. Her iki ülkenin de farklı koşulları mevcuttur. Örneğin Suudi Arabistan petrole dayalı güçlü bir ekonomiye sahipken, Türkiye sanayi üretimi ve ihracata dayalı bir ekonomiye sahiptir. Yanlış anlamaya mahal vermemek açısından Türkiye ile Suudi Arabistan'ın rekabet etme ihtimalinin çok düşük olduğunu söylemek gerekir. Re-

kabet belki olabilir ama uyuşmazlık olmaz. Suudi Arabistan bölgede aktif olmayan diplomasiye zarar görürken Türkiye çok aktif bir diplomasi yürütmektedir. İstanbul'da Yemenli, Afganistanlı ve Somalili kişiler görüyor ve şaşırıyoruz. Gelecekte Türkiye ve Suudi Arabistan arasında daha yakın bir işbirliğinin geliştirilmesini umuyorum, özellikle Irak konusunda. İki ülke arasında işbirliği Ortadoğu'daki dengeleri değiştirmeyecektir. Bir diplomat olarak, Türkiye'nin hiçbir zaman Suudi Arabistan'a karşı gizli bir gündemi olmadığını söyleyebilirim. Birçok kişi benimle aynı fikirdedir ve Türkiye'nin rolünden kaygı duymaz. Aynı zamanda KİK ve Türkiye arasında stratejik diyalog sürdürülmektedir. Şu ana kadar Cidde, İstanbul ve Kuveyt'te üç toplantı yapılmıştır. Dördüncü toplantı Riyad'da yapılacaktır. İki ülke arasında işbirliğinin her iki tarafa da faydası vardır.

ORSAM: Türkiye ve Suudi Arabistan arasındaki ikili ilişkiler hakkında görüşlerinizi alabilir miyiz?

Abdullah Alshamri: Son on yıl bana kalırsa Türk-Suudi ilişkilerindeki en iyi on yıldır. Bu da son on yılda, özellikle 11 Eylül'den sonra Suudi Arabistan'ın yaşadığı büyük zorluklar ile alakalıdır. Suudi Arabistan yeni arayışlar içine girdi ve doğuya, Rusya, Çin ve Hindistan'a yöneldi. Suudi Arabistan, Türkiye'deki hükümet değişikliğinden faydalandı. Suudi Arabistan'ın sadece AKP ile iletişim kurduğunu kastetmiyorum. Tarihsel olarak Suudi Arabistan, tüm Türk hükümetleriyle görüşmüştür. Aynı zamanda Türkiye'deki mevcut liderlerle bazı bağlantıları mevcuttur. Özellikle Sayın Abdullah Gül uzun süre Suudi Arabistan'da kalmıştır. Bu durum Suudi-Türk ilişkilerinde karşılıklı anlayış sağlamıştır. Ayrıca Türk hükümetindeki bazı kişiler İslami geçmişe ve ilgiye sahiptirler. Örneğin Prof. Ahmet Davutoğlu Malezya'dan mezun olmuştur ve hocalarından biri Dr. Abdulha-

mid bin Süleyman adında bir Suudi'dir. 2002 sonunda yeni hükümet işbaşına geldiğinde Suudi Arabistan'ın ABD ile ilişkileri kötüydü ve Türkiye ile sadece siyasi alanda değil aynı zamanda askeri alanda da bir işbirliği potansiyeli vardı. İki devlet arasındaki askeri işbirliği düzeyi gelişti, zira Suudi Arabistan'ın savunma sanayi alanında birçok şirketi mevcuttur. Irak'taki Amerikan müdahalesinden sonra ise Suudi-Türk ilişkileri yeni boyutlara ulaşmıştır.

Irak'ın bölünmesinin Suudi ve Türk devletlerinin güvenliği açısından ne anlama geldiğini biliyoruz. O tarihten bu yana iki devlet ilişkileri kurumsallaştırmak için çaba göstermiştir. Bu çabalara örnek olarak resmi ziyaretler gösterilebilir. Abdullah Gül Başbakanlığı döneminde Suudi Arabistan'ı ziyaret etmişti. Daha sonra Kral Abdullah'ın Türkiye'yi ziyareti iki devlet ilişkileri tarihinde Suudi kralının ikinci ziyareti olmaktaydı. Ağustos 2006'da Kral Abdullah'ın Türkiye ziyaretinde Irak'a dair fikir alışverişinde bulunuldu. Sonra Suudi Arabistan ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olarak özellikle Sayın Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesi esnasında birçok mesaj verdi. O süreçte Kral Abdullah Avrupa turundaydı ve Abdullah Gül seçilince bir destek jesti olarak Türkiye'ye tebrik amaçlı bir ziyarette bulundu. Bu ziyaret iki ülke arasındaki dostluğu pekiştirdi.

2008'de Cumhurbaşkanı Gül Riyad'ı ziyaret etti. Sayın Recep Tayyip Erdoğan Suudi Arabistan'ı pek çok kez ziyaret etti ve İslam'a hizmetlerinden ötürü Kral Faysal nişanı ile ödüllendirildi. Samimiyetle ifade etmek isterim ki Recep Tayyip Erdoğan Suudi halkının gözünde bir kahramandır. Davos'ta yaptıkları unutulmamıştır. Hepimiz Türk modeli üzerine konuşuyoruz. Suudi Arabistan'da bu modele saygı duyan binlerce kişi vardır; çünkü bu model demokratik yollardan iktidara gelen İslami bir ekip tarafından geliştirilmiştir. Bu ekip İslam ve demokrasi arasında bir denge

kurmuş ve İslam ile demokrasinin bir arada olabileceğini göstermiştir. Demokrasi Müslümanlar için iyi bir model olabilir. Halen Avrupalılar tarafından beslenen, demokrasinin İslam dünyasında işlemeyeceğine dair fikirler var. Şimdi biz tüm ülkelerde Türk modelinin yerleştirilmesini bekliyoruz. Suudi gazetelerinde Türkiye'ye çok saygı duyulduğuna yönelik haberler görüyorum. Suudi Arabistan'da araştırma yapan birçok araştırma kuruluşu Suudi halkının yüzde 80'den fazlasının Ortadoğu'daki Türk rolünün olumlu ve önemli olduğunu ve Türkiye'nin Filistin konusunda

yaptıklarının güvenilirliğini araştırmalarında göstermiştir. İlişkilerimizin geleceği konusunda ümitliyiz. Suudi-Türk ilişkilerinin başta İran olmak üzere herhangi bir üçüncü devlet tarafından baskı ve etki alınamayacağını düşünüyorum. Ankara ve Riyad arasındaki ilişkiler özel bir düzeyde olmalı ve başka ülkelerin politikalarından etkilenmemelidir.

** Abdullah Alshamri ile ORSAM tarafından Ankara'da İngilizce olarak gerçekleştirilen söyleşi ORSAM Uzman Yardımcısı Sercan Doğan tarafından Türkçeye çevrilmiştir.*

ORSAM RAPORLARI

ORSAM Rapor No: 1 Mart 2009 Deniz Haydutluğu ile Mücadele ve Türkiye'nin Konumu: Somali Örneği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 12 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 2 Şubat 2010 Rusya Federasyonu'nun Bakışı: Irak Faktörünün Türkiye'nin Ortadoğu Politikasına Etkisi (1990-2008) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 21 Kasım 2010 Irak'tan İrağa: 2003 Sonrası Irak'tan Komşu Ükelere ve Türkiye'ye Yönelik Göçler (Tr)	ORSAM Rapor No: 31 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 7 Mart 2011 Afganistan ve Pakistan'da Yaşanan Gelişmeler ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 2 Nisan 2009 60. Yılında Nato ve Türkiye (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 13 Şubat 2010 7 Mart 2010 Irak Seçimleri Öncesi Şii Kökenli Parti ve Seçmenlerin Politik Davranışlarının Analizi (Tr)	ORSAM Rapor No: 22 Ocak 2011 Türkiye-Yemen İlişkileri ve Yemen'deki Türkiye Algısı (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 32 Mart 2011 Suudi Arabistan'da Şii Muhalefet Sorunu ve Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 3 Mayıs 2009 Irak'ın Kilit Noktası: Telafer (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 14 Şubat 2010 Seçim Öncesi Irak'ta Siyasal Durum ve Seçime İlişkin Beklentiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 23 Ocak 2011 Katar-Irak-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Mümkün mü? (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 33 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Varlığı (Tr)
ORSAM Rapor No: 4 Temmuz 2009 2009 Lübnan Seçimleri: Kazananlar, Kaybedenler ve Türkiye (Tr)	ORSAM Rapor No: 15 Mart 2010 Orsam Heyetinin 7 Mart 2010 Irak Seçimlerine İlişkin Gözlem Raporu (Tr)	ORSAM Rapor No: 24 Ocak 2011 Kuveyt Emirliği: Savaş ve Barış Arasındaki El Sabah İktidarı ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 34 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Basını (Tr - Ar)
ORSAM Rapor No: 5 Ağustos 2009 Türkiye-Lübnan İlişkileri: Lübnanlı Dinsel ve Mezhepsel Grupların Türkiye Algılaması (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 16 Nisan 2010 Oman Sultanlığı: Arap Yarımadasında Geleneksel ile Modernite Arasında Bir Ülke (Tr)	ORSAM Rapor No: 25 Ocak 2011 Hukuki ve Siyasi Yönerilerle Güvenlik Konseyi'nin İran Ambargosu (Tr)	ORSAM Rapor No: 35 Mart 2011 Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler (Tr)
ORSAM Rapor No: 6 Kasım 2009 Tuzhurmatu Türkmenleri: Bir Başarı Hikayesi (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 17 Nisan 2010 7 Mart 2010 Irak Parlamento Seçim Sonuçlarının ve Yeni Siyasal Denklemin Değerlendirilmesi (Tr)	ORSAM Rapor No: 26 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 5 Şubat 2011 Kırgızistan'da Son Gelişmeler: Dün, Bugün, Yarın (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 36 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 1 Mart 2011 Eu's Water Framework Directive Implementation in Turkey: The Draft National Implementation Plan (Eng)
ORSAM Rapor No: 7 Kasım 2009 Unutulmuş Türkmen Diyarı: Diyala (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 18 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 3 Mayıs 2010 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 27 Şubat 2011 Mısır Devriminin Ayak Sesleri: Bir Devrin Sonu mu? (Tr)	ORSAM Rapor No: 37 Mart 2011 Tunus Halk Devrimi ve Sonrası (Tr)
ORSAM Rapor No: 8 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 1 Aralık 2009 Karadeniz'in Bütünleşmesi İçin Abhazya (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 19 Eylül 2010 Türkiye'ye Yönelik Türkmen Göçü ve Türkiye'deki Türkmen Varlığı (Tr)	ORSAM Rapor No: 28 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 6 Şubat 2011 Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletlerinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları: Gürcistan'ın Karadeniz'de Seyreden Gemilere El Koyması (Tr)	ORSAM Rapor No: 38 Mart 2011 Libya Savaşı, Uluslararası Müdahale ve Türkiye (Tr)
ORSAM Rapor No: 9 Ocak 2010 Yemen Sorunu: Bölgesel Savaş Doğru mu? (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 20 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 4 Ekim 2010 Kırgızistan'da Mevcut Durum, İktidar Değişiminin Nedenleri ve Kısa Vadeli Öngörüler (Tr)	ORSAM Rapor No: 29 Şubat 2011 Tunus Halk Devrimi ve Türkiye Deneyimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 39 Mart 2011 Tarihten Günümüze Libya (Tr)
ORSAM Rapor No: 10 Ocak 2010 Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkiler ve Türkiye ile İlişkiler (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 21 Şubat 2010 Unutulan Türkler: Lübnan'da Türk Varlığı (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 30 Şubat 2011 Kerkük'te Mülk Anlaşmazlıkları: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma (Tr)	ORSAM Rapor No: 40 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 2 Mart 2011 İklim Değişiminin Güvenlik Boyutu ve Ortadoğu'ya Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 11 Şubat 2010 Unutulan Türkler: Lübnan'da Türk Varlığı (Tr - Eng - Ar)			ORSAM Rapor No: 41 Mart 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak-1 (Tr)

ORSAM Rapor No: 42 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 3 Nisan 2011 Nil Nehri Havzasının Hidropolitik Tarihi ve Son Gelişmeler (Tr)	ORSAM Rapor No: 51 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 8 Mayıs 2011 75. Yılında Montrö Boğazlar Sözleşmesi Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği Çerçevesinde (Tr)	ORSAM Rapor No: 60 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 6 Temmuz 2011 Mekong Nehri Suları Üzerinde İşbirliği ve İhtilaf (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 71 Eylül 2011 Gazze Sorunu: İsrail Ablukası, Uluslararası Hukuk, Palmer Raporu ve Türkiye'nin Yaklaşımı (Tr)
ORSAM Rapor No: 43 Nisan 2011 Kuzey Irak'ın Sosyal-Siyasal Yapısı ve Kürt Bölgesel Yönetimi'nin Türkiye ile İlişkileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 52 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 9 Mayıs 2011 Afganistan ve Bölgesel Güvenlik (Ortadoğu, Orta ve Güney Asya, Rusya Federasyonu) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 61 Temmuz 2011 Antalya'da 1-2 Haziran 2011 Tarihlerinde Gerçekleşen "Suriye'de Değişim Konferansı" nın Tam Deşifresi (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 72 Eylül 2011 Ortadoğu Ülkelerine Dair İstatistikler (Tr)
ORSAM Rapor No: 44 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 4 Nisan 2011 Meriç Nehri Havzası Su Yönetimi'nde "Uluslararası İşbirliği" Zorunluluğu (Tr)	ORSAM Rapor No: 53 Mayıs 2011 Madagaskar: Bağımsızlığın 50. Yılında Kazanımlar, Kaçan Fırsatlar ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 62 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 3 (Tr)	ORSAM Rapor No: 73 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 11 Ekim 2011 Anadolu Etki Alanı (Tr-Eng)
ORSAM Rapor No: 45 Nisan 2011 Suriye'de Demokrasi mi İç Savaş mı?: Toplumsal-Siyasal Yapı, Değişim Senaryoları ve Sürecin Türkiye'ye Etkisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 54 Mayıs 2011 Iraklı Grupların Temel Siyasi Sorunlara Bakışı ve Türkiye ile İlişkiler: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma (Tr)	ORSAM Rapor No: 63 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 7 Ağustos 2011 Görünmez Stratejik Kaynak: Sınıraşan Yeraltı Suları (Tr)	ORSAM Rapor No: 74 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 12 Ekim 2011 Ukraine in Regress: The Tymoshenko Trial (Eng)
ORSAM Rapor No: 46 Mayıs 2011 Suriye'de İktidar Mücadelesi, Uluslararası Toplumun Tepkisi ve Türkiye'nin Konumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 55 Haziran 2011 Suriye Muhalefeti'nin Antalya Toplantısı: Sonuçlar, Temel Sorunlara Bakış ve Türkiye'den Beklentiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 64 Ağustos 2011 AK Parti'nin 12 Haziran 2011 Genel Seçimlerdeki Zaferi (Tr - Ar)	ORSAM Rapor No: 75 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 13 Ekim 2011 Kazaklar ve Kazakistanlılar (Tr)
ORSAM Rapor No: 47 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 5 Mayıs 2011 Türkiye-Suriye İlişkileri: Sınıraşan Sularda Örnek İşbirliği Olarak Asi Dostluk Barajı (Tr)	ORSAM Rapor No: 56 Haziran 2011 Seçimler ve AK Parti'nin Tecrübesi (Tr - Ar)	ORSAM Rapor No: 65 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Arap Baharı - 1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 76 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 14 Ekim 2011 İtalya'da Unutulmuş Türk Varlığı: Moena Türkleri (Tr - İt)
ORSAM Rapor No: 48 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 1 Iraklı Araplar, Azınlıklar ve Akademisyenler-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 57 Haziran 2011 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimlerinin Ortadoğu Ülkelerindeki Yansımaları (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 66 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Libya İç savaşı ve Uluslararası Müdahale - 1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 77 Ekim 2011 ABD'nin Çekilmesinin Ardından Irak Politikasının Bölgesel, Küresel Etkileri ve Türkiye'ye Yansımaları (Tr)
ORSAM Rapor No: 49 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 2 Irak Türkmenleri-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 58 Temmuz 2011 Karikatürlerin Dilinden 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimlerinin Ortadoğu'daki Yansımaları (Tr)	ORSAM Rapor No: 67 Ağustos 2011 Somali: Bir Ulusun Yok Oluşu ve Türkiye'nin İnsani Yardım Girişimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 78 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 8 Ekim 2011 Türkiye'de ve İsrail'de Yapay Sulak Alanlar ile Atıksu Arıtımı ve Atıksuyun Sulama Amaçlı Olarak Tekrar Kullanımı (Tr)
ORSAM Rapor No: 50 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 3 Iraklı Kürt Yetkililer, Akademisyenler ve Gazeteciler-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 59 Temmuz 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 2 (Tr)	ORSAM Rapor No: 68 Eylül 2011 Karikatürlerde Usame Bin Ladin Operasyonu ve Yankıları (Tr)	ORSAM Rapor No: 79 Ekim 2011 Yaklaşan Seçim Öncesi Tunus'ta Siyasal Denklemeler (Tr)
		ORSAM Rapor No: 69 Eylül 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 4 (Tr)	ORSAM Rapor No: 80 Ekim 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 5 (Tr)
		ORSAM Rapor No: 70 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 10 Eylül 2011 XXI. Yüzyılda Rusya ve Türkiye'nin İran Politikaları (Tr - Rus)	

<p>ORSAM Rapor No: 81 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 15 Ekim 2011 Büyük Güçlerin Afganistan Politikaları (Tr-Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 91 Aralık 2011 Türkiye ve Arap Birliği'nin Suriye'ye Yaptırım Kararları ve Olası Sonuçları (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 102 Ocak 2012 Irak Hangi Şartlarda, Nasıl Parçalanabilir? En Kötüye Hazırlıklı Olmak (Tr – Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 113 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 18 Nisan 2012 Mongolia: A Developing Democracy and a Magnet for Mining (Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 82 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 16 Ekim 2011 Bölge Devletlerinin Perspektifinden Afganistan (Tr-Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 92 Aralık 2011 Irak'ta İhtilaflı Bölgelerin Durumu (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 103 Ocak 2012 Irak'ta Petrol Mücadelesi: Çok Uluslu Şirketler, Uluslararası Anlaşmalar ve Anayasal Tartışmaların Işığında Bir Analiz (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 114 Nisan 2012 Karikatürlerle Suriye Sorununu Anlamak - 8 (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 83 Kasım 2011 Suriye'de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türkmenleri (Tr)</p>	<p>ORSAM Report No: 93 ORSAM Water Research Programme Report: 10 December 2011 Turkey and Wfd Harmonization: A Silent, But Significant Process (Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 104 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 12 Şubat 2012 Sınırşan Akiferler Hukuku Taslak Maddeleri Üzerine Bir Değerlendirme (Tr – Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 115 Nisan 2012 Suriye'de Güvenli Bölge Tartışmaları: Türkiye Açısından Riskler, Fırsatlar ve Senaryolar (Tr - Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 84 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 9 Kasım 2011 Somali'nin Açlık Felaketi: "Siyasi Kuraklık" mı Yoksa Doğal Afet mi? (Tr-Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 94: Aralık 2011 Türkiye-Fransa Krizinde Algının Rolü: Fransızların Türkiye Algısı (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 105 Şubat 2012 Irak Hukuk Mevzuatında Azınlıkların Siyasal Hakları (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 116 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 14 Nisan 2012 Fayda Paylaşımı Kavramı, Teorik Altyapısı ve Pratik Yansımaları (Tr - Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 85 Kasım 2011 Suriye Politik Kültüründe Tarihsel Pragmatizm, Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikası ve Türkiye- Suriye İlişkileri (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 95 Aralık 2012 Karikatürlerle Arap Baharı – 2 (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 106 Şubat 2012 Irak Hukuk Mevzuatında Azınlıkların Siyasal Hakları (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 117 Nisan 2012 Musul'a Yatırım Geleceği Yatırım Demektir (Tr - Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 86 Kasım 2011 Geçmişten Günümüze Irak Türkmen Cephesi'nin Yapısı ve İdari Durumu (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 96 Aralık 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak – 6 (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 107 Şubat 2012 Uluslararası Hukuk ve Irak Anayasası Açısından Azınlıkların İnsan Hakları (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 118 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 19 Mayıs 2012 Ukrayna - Türkiye Ticari - Ekonomik Münasebetlerinin Analizi (Tr - Rus)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 87 Kasım 2011 Türkmen in Iraq and Their Flight: A Demographic Question? (Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 97 Ocak 2012 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak – 7 (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 108 Şubat 2012 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (EİT) Geleceği (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 119 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 20 Mayıs 2012 Bölgesel Gelişimin Trend ve Senaryolarının Araştırılmasındaki Araç: Jeopolitik Dinamikler (Tr - Rus)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 88 Kasım 2011 Irak'ta Bektaşilik (Türkmenler – Şebekler – Kakailer) (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 98 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 17 Ocak 2012 Kırgızistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Türkiye ile İlişkilerine Etkisi (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 109 Şubat 2012 Türkiye'nin Yükselişi ve «Bric» Bölgesi (İt)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 120 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 21 Mayıs 2012 Kazakistan Siyasal Sisteminin Gelişimi: 2012 Parlamento Seçimleri (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 89 Kasım 2011 Değişim Sürecindeki Fas Monarşisi: Evrim mi? Devrim mi? (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 99 Ocak 2012 Türk Siyasal Partilerinin Hatay'daki Suriyeli Sığınmacılar Konusundaki Açıklamaları ve Hatay'daki Siyasal Parti Temsilcileri ile Hareketlerin Suriye Olaylarına Yaklaşımları (Mart-Aralık 2011) (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 110 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 13 Mart 2012 İran'da Su Kaynakları ve Yönetimi (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 121 Mayıs 2012 Musul'da Yerel Siyaset ve Irak Siyasetinde Yeni Dinamikler (Saha Çalışması) (Tr - Eng - Ger)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 90 Kasım 2011 Arap Dünyasının İstisnai Krallığı: Yerel Aktörler ve Arap-İsrail Uyuşmazlığı Çerçevesinde Ürdün Krallığı'nın Demokratikleşme Deneyimleri (Tr-Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 100 Ocak 2012 Irak İstatistikleri (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 111 Mart 2012 Suriye Kürt Muhalefetine Eleştirel Bir Bakış (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 122 Mayıs 2012 Musul'da Yerel Siyaset ve Irak Siyasetinde Yeni Dinamikler (Saha Çalışması) (Tr - Eng - Ger)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 101 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 11 Ocak 2012 Emniyetli İçme Suyu ve Sanitasyon Hakkı (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 101 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 11 Ocak 2012 Emniyetli İçme Suyu ve Sanitasyon Hakkı (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 112 Mart 2012 İran İslam Cumhuriyetinde Anayasal Sistem ve Siyasal Partiler (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 123 Mayıs 2012 Musul'da Yerel Siyaset ve Irak Siyasetinde Yeni Dinamikler (Saha Çalışması) (Tr - Eng - Ger)</p>

ORSAM Rapor No: 122 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 15 Mayıs 2012 Irak'ta Su Kaynakları Yönetimi (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 132 Kasım 2012 Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Kerkük Ziyareti (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 142 Ocak 2013 President Obama's Second Term: Domestic and Foreign Challenges (Eng)	ORSAM Rapor No: 152 Nisan 2013 Irak'ta 2013 Yerel Seçimlerine İlişkin Temel Veriler (Tr)
ORSAM Rapor No: 123 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 22 Haziran 2012 Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 133 Kasım 2012 Irak Kürdistan Bölgesi'nde Muhalefetin Doğuşu ve Geleceği (Tr)	ORSAM Rapor No: 143 Ocak 2013 2012 Irak Değerlendirmesi ve Irak Kronolojisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 153 Nisan 2013 Irak'ta Seçim Yasaları (Tr)
ORSAM Rapor No: 124 Temmuz 2012 Türkiye Afrika'da: Eylem Planının Uygulanması ve Değerlendirme On Beş Yıl Sonra (Tr - Eng - Fr)	ORSAM Rapor No: 134 Kasım 2012 Irak Çerkesleri (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 144 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 17 Ocak 2013 ORSAM Su Söyleşileri 2011 (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 154 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 19 Nisan 2013 Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi Kapsamında Sınırtaşan Sular (Tr)
ORSAM Rapor No: 125 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 23 Temmuz 2012 Rusya'nın Ortadoğu Politikası (Tr)	ORSAM Rapor No: 135 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 27 Kasım 2012 Türkiye'nin Eski Sovyet Cumhuriyetleriyle Münasebetlerinin Özellikleri (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 145 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 18 Ocak 2013 ORSAM Su Söyleşileri 2012 (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 155 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 32 Mayıs 2013 Montreux Boğazlar Konferansı Tutanaklarından Tarihe Düşen Notlar ve Kanal İstanbul (Tr)
ORSAM Rapor No: 126 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 16 Temmuz 2012 Yeni Çerçeve Su Kanunu'na Doğru: Su Kanunu Taslağı Üzerine Notlar (Tr)	ORSAM Rapor No: 136 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 28 Kasım 2012 Türk-Ukrayna İlişkilerinde Entegrasyon Faktörü Olarak Türk-Kırım Münasebetleri (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 146 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 30 Ocak 2013 2013 Yılında Avrasya: Siyasi ve Ekonomik Analiz (Eng)	ORSAM Rapor No: 156 Mayıs 2013 ORSAM Reyhanlı Raporu "11 Mayıs" (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 127 Ağustos 2012 Suriye'de Kürt Hareketleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 137 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 29 Aralık 2012 Belarus'un Enerji Politikası ve Belarus'un Rusya ve AB ile Enerji Alanında Geliştirdiği İşbirliği (1992-2011) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 147 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 31 Ocak 2013 Kültürler Arası Diyalog: İdil Ural Bölgesinden Büyük Litvanya Knezliğine Belarus-Litvanya Tatarları (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 157 Mayıs 2013 Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler - I (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 128 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 24 Eylül 2012 Günümüz Şartlarında Türkiye - Belarus Ekonomik Münasebetlerinin Gelişimi (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 138 Aralık 2012 Birlik mi, PYD'nin Güç Gösterisi mi? Erbil Anlaşmasından Sonra Suriye Kürt Dinamikleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 148 Ocak 2013 Uluslararası Politika ve Uygarlıklar (Uygarlıklar Çatışması ve Diyalog) (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 158 Mayıs 2013 Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler - II (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 129 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 25 Eylül 2012 Belarus-Türkiye: Devletlerarası İşbirliğinin Pozitif Dinamikleri (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 139 Aralık 2012 Suriye'de Kürtler Arası Dengeler, Rejim Muhalifleri ve Türkiye: Çatışma-İstikrar Ayrımındaki İlişkiler Örüntüsü (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 149 Şubat 2013 David Cameron ve AB: Dönüşü Olmayan Karar (Eng)	ORSAM Rapor No: 159 Mayıs 2013 Reyhanlı'da Suriyeli Kadınlar ile Söyleşiler - III (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 130 Kasım 2012 Suriye Çerkesleri (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 140 Aralık 2012 Kuzey Irak'ta İç Siyasal Dengeler ve Stratejik İttifak'ın Geleceği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 150 ORTADOĞU TÜRKMENLERİ Rapor No: 22 Mart 2013 Suriye Türkmenleri: Siyasal Hareketler ve Askeri Yapılanma (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 160 Mayıs 2013 Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler (Reyhanlı Saldırısı Sonrası) - IV (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 131 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 26 Kasım 2012 «Üçüncü Dalga»: Postmodernizmin Jeopolitiği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 141 Aralık 2012 Irak'ta Türkmen Eğitiminin Durumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 151 Nisan 2013 Irak Kürdistan Bölgesi'nde Demokrasi Süreci ve Sorunları (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 161 Haziran 2013 Musul ve Anbar Yerel Seçimleri: Seçim Öncesi Siyasal Durum ve Seçime İlişkin Temel Veriler (Tr)
			ORSAM Rapor No: 162 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 33 Temmuz 2013 Kabotaj, Münhasır Ekonomik Bölge, Petrol ve Doğal Gaz Haklarımız (Tr)

ORSAM Rapor No: 163
Temmuz 2013
Somali'de Bitmeyen Siyasi Kriz
(Tr)

ORSAM Rapor No: 164
Ağustos 2013
Suriye'nin Kuzeyindeki Çatışmalar ve Olası Etkileri
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 165
Ağustos 2013
İl Meclisi Seçimleri ve Musul'un Geleceği
(Tr)

ORSAM Rapor No: 166
Eylül 2013
Suriye İç Savaşı, Küresel Aktörler ve Kosova Modeli
(Tr)

ORSAM Rapor No: 167
Eylül 2013
Mısır'da Son Dönemde Önde Gelen Laik-Liberal-Solcu Hareketler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 168
Eylül 2013
Geçmişin Gölgesinde Mısır'da Darbe
(Tr)

ORSAM Rapor No: 169
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 34
Ekim 2013
Türkiye-Kırgızistan Münasebetleri
(Tr-Rus)

ORSAM Rapor No: 170
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 35
Ekim 2013
Azerbaycan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimleri: Beklentiler ve Gerçekler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 171
Ekim 2013
2009 Yılı Irak Söyleşileri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 172
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri (Türkmenler – I)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 173
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri (Türkmenler – III)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 174
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri (Türkmenler – III)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 175
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri (Araplar ve Kürtler)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 176
Ekim 2013
2011 Yılı Irak Söyleşileri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 177
Ekim 2013
2012 Yılı Irak Söyleşileri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 178
Kasım 2013
Reyhanlı'da Suriyeli Kadınlar ile Söyleşiler - V
(Tr)

ORSAM Rapor No: 179
Kasım 2013
Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler - VI
(Tr)

ORSAM Rapor No: 180
Kasım 2013
2009 Ortadoğu Söyleşileri (Genel-İran-Afganistan-Suriye-Mısır- Körfez Ülkeleri)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 181
Kasım 2013
2010 Ortadoğu Söyleşileri (İsrail- Körfez Ülkeleri-Suriye-İran-AB)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 182
Kasım 2013
2011 Ortadoğu Söyleşileri (Genel-İsrail-Filistin-Mısır ve Afrika Ülkeleri-Ürdün-İran-Körfez Ülkeleri)
(Tr)

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ORSAM Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Tarık Oğuzlu	ORSAM Danışmanı, Uluslararası Antalya Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Danışmanı, Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler
Doç. Dr. İlyas Kemaloğlu (Kamalov)	ORSAM Danışmanı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü
Habib Hüzmüzlü	ORSAM Danışmanı
Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov	ORSAM Danışmanı, Al Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Didem Daniş	ORSAM Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Jale Nur Ece	ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
Doç. Dr. Yaşar Sarı	ORSAM Danışmanı, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv. Öğretim Üyesi
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Arif Keskin	ORSAM Danışmanı
Çiğdem Tunç	ORSAM Danışmanı
Gökçen Ekici Oğan	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Av. Aslıhan Erbaş Açıklık	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
D. Halit Yılmaz	ORSAM Danışmanı, Güvenlik
Pınar Ankan Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Dr. Göknil Erbaş	ORSAM, Karadeniz
Tamer Koparan	ORSAM Yönetici Editörü
Bilgay Duman	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Oytun Orhan	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Fazıl Ahmet Burget	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu, Afganistan
Seval Kök	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanrıverdi	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Shalaw Fatah	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Aytekin Enver	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Firuze Yağmur Gökler	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Tuğçe Kayıtmaz	Mütercim Tercüman
Uğur Çil	ORSAM, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Dr. Seyfi Kılıç	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danıştay Eski Başkanı
Av. Aslıhan Erbaş Açıklık	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Hasan Alsancak	İhlas Holding, Gn.Md.Yrd., Statejik İş Geliştirme ve Dış İlişkiler
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andican	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Tayyar Arı	Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayii İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Ersel Aydınlı	Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
Dr. Serdar Aziz	ORSAM Danışma Kurulu Üyesi
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. İdris Bal	TBMM 24. Dönem Milletvekili
Doç. Dr. Ersan Başar	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Polis Akademisi
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
Doç. Dr. Hasan Canpolat	Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
Prof. Dr. Mesut Hakkı Çaşın	Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
E. Hava Orgeral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Doç. Dr. Mitat Çelikpala	Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	YÖK Başkanı
Prof. Dr. Ramazan Daurov	Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü, Direktör Yardımcısı
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Mete Göknel	BOTAŞ Eski Genel Müdürü

Osman Göksel
 Timur Göksel
 Av. Niyazi Güney
 Noyan Gürel
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Doç. Dr. Toğrul İsmail
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 Selçuk Karaçay
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Doç. Dr. Şaban Kardaş
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Prof. Dr. Ahmet Kesik
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Alexandr Koleşnikov
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Daniele Lazzeri
 Hediye Levent
 Dr. Max Georg Meier
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Büyükelçi Shaban Murati
 Dr. Sami Al Taqi
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Prof. Dr. Vitaly Naumkin
 Dr. Farhan Ahmad Nizami
 Prof. Dr. Dorayd A. Noori
 Muhammed Nurettin
 Murat Özçelik
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Prof. Dr. Victor Panin
 Prof. Aftab Kamal Pasha
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Doç. Dr. Fırat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Safarov Sayfullo Sadullaevich
 Ersan Sarıkaya
 Patrick Seale
 Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 İlhan Tanır
 Doç. Dr. Oktay Tannısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Ermanno Visintainer
 M. Ragıp Vural
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Yaşar Yakış
 Semir Yorulmaz

BTC ve NAbuCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Prens Group Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
 ORSAM Danışmanı, SUNEL Ticaret Türk A.Ş. İcra Kurulu Başkanı
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodofone Genel Müdür Yardımcısı
 İstanbul Medeniyet Üniversitesi - (SBF) Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 KPMG ,Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Kalkınma Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürü
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek)
 Diplomat
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 Chairman "Il Nodo di Gordio"
 Gazeteci (Suriye)
 Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Arnavutluk Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü
 Orient Research Center Başkanı
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü Direktörü
 Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi Yöneticisi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
 Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Emekli Büyükelçi
 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya Federasyonu)
 Hindistan Batı Asya Araştırmaları Merkezi Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 Tacikistan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı
 Türkmeneli TV (Kerkük, Irak)
 Ortadoğu ve Suriye Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ORSAM Danışma Kurulu Üyesi, Vatan Gazetesi Washington Temsilcisi
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 Vox Populi Direktörü (Roma, İtalya)
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Büyükelçi, Dışişleri Eski Bakanı
 (Gazeteci, Mısır)

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han

ODTÜ
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 ODTÜ
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi

Raymond Hinnebusch
Rosemary Hollis
Bahgat Korany
Peter Mandaville
Emma Murphy

St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
George Mason Üniversitesi (ABD)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Hasan Kanbolat
Doç. Dr. Hasan Canpolat
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
ORSAM Başkanı
Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Atılım Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr